J. R. R. TOLKIEN

Szerkesztette CHRISTOPHER TOLKIEN

GONDOLIN BUKÁSA

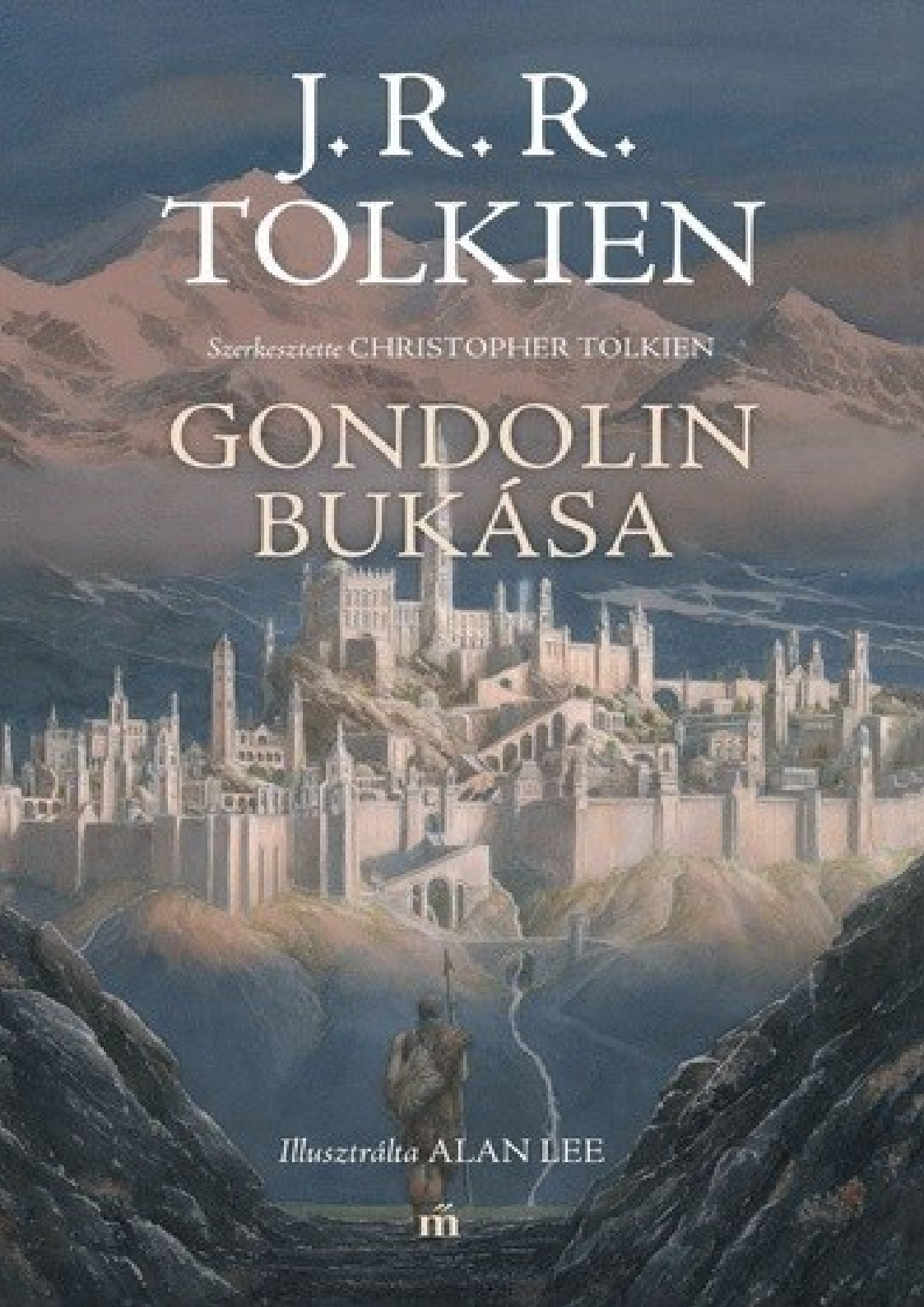

Illusztrálta ALAN LEE

ně

J. R. R. TOLKIEN

GONDOLIN BUKÁSA

SZERKESZTETTE
CHRISTOPHER TOLKIEN

ILLUSZTRÁLTA
ALAN LEE

MAGVETŐ
BUDAPEST, 2019

Fordította Gálvölgyi Judit
A versbetétet fordította Mesterházi Mónika

J. R. R. Tolkien
The Fall of Gondolin

Originally published in the English language by
HarperCollins Publishers Ltd.
under the title *The Fall of Gondolin*

All texts and materials by J. R. R. Tolkien
© The Tolkien Trust 2018

Preface, Introductions, Notes and all other materials
© C. R. Tolkien 2018

Illustrations © Alan Lee 2018

Cover image by J. R. R. Tolkien
© HarperCollins Publishers 2013

and ’Tolkien’®
are registered trade marks of The J.R.R. Tolkien Estate

Limited

Hungarian translation
© Gálvölgyi Judit, 2019
© Mesterházi Mónika, 2019

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Hradeczky Moni
A borítót Alan Lee festményének felhasználásával Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári

ISBN 978 963 14 3929 8

Elektronikus verzió
eKönyv Magyarország Kft., 2018
www.ekonyv.hu
Elektronikus könyv Ambrose Montanus

Családomnak

BEVEZETŐ

A *Beren és Lúthien* előszavában megjegyeztem, hogy „kilencvenhárom éves vagyok, (feltehetően) ez az utolsó könyvem apám életműkiadásának hosszú sorozatában”. Azért használtam a „feltehetően” szót, mert akkoriban ködösen az járt a fejemben, hogy a *Beren és Lúthien*hez hasonlóan fogom feldolgozni apám nagy regéi közül a harmadikat is, a *Gondolin bukásá*t. Ám ezt elég valószínűtlennek tartottam, ezért „feltételeztem”, hogy a *Beren és Lúthien* lesz az utolsó. A feltevés azonban tévesnek bizonyult, és most azt kell mondanom, hogy „kilencvennegyedik évemben járván a *Gondolin bukása* (kétségtelenül) az utolsó”.

Ebben a kötetben a különféle szövegek sok szálából szőtt, bonyolult narratívából kiderül, hogyan jutott el Középföld az Első Kor végéig, és apám felfogása erről az általa teremtett történelemről hogyan bomlott ki hosszú évek során, amíg a legpompásabb formájában végül összeomlott.

Középföld története az Óidőkben folytonosan változó szerkezet volt. Az általam összeállított *Középföld Históriája* azért annyira hosszú és bonyolult, mert szüntelenül új elemek bukkantak fel: egy új ábrázolás, egy új motívum, egy új név, és főként új összefüggések. Apám, a Teremtő elmélkedik a nagy történelmen, és miközben írja, észreveszi, hogy új elem került a történetbe. Ezt egy rövid, de figyelemre méltó példán mutatom be, amely sok továbbit illusztrál. Gondolin bukásának fontos mozzanata az az utazás, amelyet Tuor, az

ember tett meg társával, Voronwéval együtt, hogy fellelje Gondolin rejtett tünde-városát. Az eredeti regében apám ezt igen röviden mesélte el, minden érdekesebb esemény, lényegében bárminemű esemény nélkül; ám a végső változat szerint, amely az utazást részletesen kidolgozott formájában közli, az utazók egy reggel kiáltást hallottak az erdőben. Azt is mondhatnánk, „apám” hirtelen és váratlanul kiáltást hallott az erdőben.[1] Megjelent egy feketébe öltözött férfi, kezében hosszú, fekete karddal, feléjük tartott, és egy nevet kiáltozott, mintha keresett volna valakit, akinek nyoma veszett. De szó nélkül elment mellettük.

Tuor és Voronwe nem tudták, mivel magyarázzák ezt a rendkívüli látványt; ám a történet Teremtője nagyon jól tudja, ki volt az a férfi. Nem más, mint a nagyhírű Túrin Turambar, Tuor első unokatestvére, aki Nargothrond eleste után – amiről Tuor és Voronwe semmit sem tudott – éppen menekülőben volt. Íme Középfölde nagy történeteinek egy kis fuvallata. Túrin meneküléséről Nargothrondból a *Húrin gyermekei*ben esik szó (a legutóbbi magyar kiadás 160. oldalán), ám e találkozás említése nélkül; a rokonok egyike sem tud róla, és soha többé nem ismétlődik meg.

Az idő múlásával bekövetkezett változásokat mi sem mutatja meglepőbben, mint Ulmo isten ábrázolása, akit eredetileg a vízi növények között láttunk üldögélni és muzsikálni alkonyatkor a Sirion folyó partján, ám sok évvel később mint a világ vizeinek ura, heves viharban emelkedik ki a tengerből Vinyamarban. Valójában Ulmo van a mítosz középpontjában. Valinor ugyan nagyrészt szemben áll vele, a nagy isten rejtélyes módon végül mégis eléri célját.

Visszatekintve immár befejezett, mintegy negyvenéves munkámra,

úgy vélem, alapvető célom legalábbis részben az volt, hogy rámutassak *A szilmarilok* kiemelkedő jelentőségére *A Gyűrűk Urá*val kapcsolatban – minthogy Középföldé és Valinor apám alkotta világa Első Korának tartom.

*A szilmarilok*at, amelyet 1977-ben adtam ki, azért állítottam össze, ha úgy tetszik, „agyaltam ki”, hogy – sok évvel *A Gyűrűk Ura* után – összefüggő narratívát hozzak létre. Talán „elszigeteltnek” látszik ez az emelkedett hangnemű, az igen távoli múltat tárgyaló nagy mű, nemigen lelhető fel benne *A Gyűrűk Urá*nak ereje és közvetlensége. Ez kétségkívül elkerülhetetlen volt abban a formában, ahogyan összeállítottam, mert az Első Kor narratívája radikálisan más volt az irodalom és a fantázia szempontjából. Mindazonáltal tudtam, hogy jóval korábban – amikor befejezte *A Gyűrűk Urá*t, de még annak megjelenése előtt – apám hangot adott eltökélt szándékának és mély meggyőződésének, hogy az Első és a Harmadkort (*A Gyűrűk Ura* világát) *egy és ugyanazon mű* részeiként, elemeiként kell *kezelni és publikálni*.

Az alábbiakban *A történet fejlődése* című fejezetben részleteket közlök abból a hosszú és sok szempontra fényt derítő levélből, amelyet apám a kiadójának, Sir Stanley Unwinnek írt 1950 februárjában, nem sokkal azután, hogy befejezte *A Gyűrűk Ura* írását. A levélben megosztotta töprengéseit a dologgal kapcsolatban. Önironikusan elszörnyedt a mintegy 600 ezer szóból álló, csöppet sem praktikus „szörny” láttán – kivált mivel a kiadó azt várta, amit rendelt, *A hobbit* folytatását, miközben ez a könyv (írta apám) „valójában *A szilmarilok* folytatása” volt.

Apám sosem változtatta meg a véleményét. *A szilmarilok*at és *A Gyűrűk Urá*t „az ékkövek és a gyűrűk egyetlen hosszú sagájaként”

jellemezte. Ezen az alapon kifogásolta *mindkét alkotás* önmagában történő kiadását. Végül azonban vereséget szenvedett, ahogy majd olvasható lesz *A történet fejlődése*ben, mert megértette, hogy nem fogják teljesíteni a kívánságát: beleegyezett, hogy *A Gyűrűk Ura* önállóan jelenjen meg.

A szilmarilok megjelenése után hosszú éveken át tartó kutatásba kezdtem, átnéztem az összes kéziratot, amelyet apám rám hagyott. A *Középfölde Történetei*nél ragaszkodtam ahhoz, hogy „egymás mellé" fogjam a lovakat: nem egyes történetek fejlődését követtem végig az évek során, hanem azt, ahogyan a teljes narratíva fejlődött. Mint a könyv első kötetének előszavában írtam, „a szerző látomása önnön látomásáról folyamatosan változott, hol elhullajtott, hol felnagyított ezt vagy azt: csupán *A hobbit* és *A Gyűrűk Ura* egyes részei rögzültek nyomtatásban még az életében. Középfölde és Valinor tanulmányozása ezért összetett feladat; mert a tanulmányok tárgya nem volt állandó, hanem »hosszanti irányban« változott az időben (a szerző élete során), s nem csak »keresztben« létezik, ahogyan egy nyomtatott könyv, amelyen nem történik további lényeges változtatás".

A munka természetéből fakad, hogy *Középfölde Történeté*t néha nehéz követni. Amikor úgy véltem, eljött a kiadások e hosszú sorának vége, felmerült bennem, hogy a legjobb tudásom szerint kipróbáljak egy másik módszert: hogy korábban kiadott szövegek felhasználásával egy bizonyos történetet kövessek nyomon az első létező formájától a következőkön át a végsőkig: innen a *Beren és Lúthien.* A *Húrin gyermekei*nek (2007) függelékében leírtam a narratíva egymást követő változataiban található eltéréseket; ám a *Beren és Lúthien* esetében teljes egészében korábbi szövegeket idéztem, kezdve az *Elveszett*

*mesék*ben szereplő legrégebbi változattal. Most, hogy ez a kötet immár biztosan az utolsó, ugyanezt a speciális formát alkalmazom a *Gondolin bukásá*nál.

Ennél a módszernél fókuszba kerülnek olyan bekezdések, időnként teljes koncepciók, amelyek később kimaradtak; ahogyan a *Beren és Lúthien* esetében például fontos szerepet kap, majd teljesen eltűnik Tevildo Macskaherceg. Ebből a szempontból a *Gondolin bukása* egyedülálló. A rege eredeti változatában a Gondolint érő, mindent elsöprő támadás az elképzelhetetlen, új fegyverekkel olyan világosan és részletesen van leírva, hogy név szerint szerepelnek azok a helyek a városban, ahol házak égtek le vagy híres harcosok haltak meg. A későbbi változatban a pusztulásra és a harcokra mindössze egy bekezdés jut.

Középföldé korszakai összetartoznak – ez nyomban látható abból, hogy *A Gyűrűk Urá*ban ismét megjelennek, személyesen, nem csupán emlékként, az Óidők alakjai. Valóban igen vén Szilszakáll, az ent; az entek a legősibb nép, amelynek tagjai éltek még a Harmadkorban is. Ahogy Trufát és Peregrint vitte Fangorn erdején át, így dalolt nekik:

> Tasarinan fűzes rétjein jártam, s így telt a Tavasz.
> Ó! Tavasz, illatod-látványod Nantasarionban![2]

Szilszakáll valóban jóval azelőtt dalolt a hobbitoknak Fangornban, hogy Ulmo, a Vizek Ura Középföldére jött, mert beszélni kívánt Tuorral Tasarinanban, a Fűzfaföldön. Egy másik példa a történet végén Elrond és Elros, Earendel fiai: egyikükből egy későbbi korban Rivendell ura, a másikukból Númenor első királya lett – itt még nagyon fiatalok, és Feanor egyik fia veszi pártfogásába őket.

Ám a korokat legjobban Círdan, a Hajóács alakja példázza. Ő volt a Tündék Három Gyűrűje közül a Tűz Gyűrűje, a Narya hordozója, amíg át nem adta Gandalfnak; róla mondták, hogy „távolabbra és mélyebbre látott, mint Középfölde bármely más lakosa”. Az Első Korban Brithombar és Eglarest kikötőinek ura volt Beleriand partjainál, és miután ezeket Morgoth elpusztította a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában, népe maradékával Balar szigetére menekült. Ott és a Sirion torkolatánál ismét hajóépítésbe kezdett, és Turgonnak, Gondolin királyának kérésére hét hajót épített. Ezek nyugatra indultak, ám egyikükről sem érkezett semmiféle hír, kivéve a legutolsót. Azon utazott Voronwe, akit Gondolinból küldtek, és hajótörést szenvedett; túlélőként ő lett vezetője és társa Tuornak a nagy úton a Rejtett Városhoz.

Gandalfnak Círdan jóval később jelentette ki, amikor átadta neki a Tűz Gyűrűjét: „De az én szívem a Tengeré, és itt is maradok szürke partjain, őrizvén a Kikötőt, amíg az utolsó hajó ki nem bontja vitorláit.” Így aztán Círdan utoljára a Harmadkor utolsó napján jelenik meg. Amikor Elrond és Galadriel Bilbóval és Frodóval megérkezik Szürkerév kapujához, ahol Gandalf várja őket,

> …eléjük jött Círdan, a Hajóács, és köszöntötte őket. Termete, mint a szálfa, s a szakálla is hosszú, vénségesen vén és szürke, csak a szeme szúr, mint a csillagok; és rájuk nézett, és meghajolt, és így szólt: – Minden készen áll.
>
> Aztán Círdan elvezette őket a Révbe, s ott egy fehér hajó állt kikötve…

A búcsúzás után a távozók hajóra szálltak:

> …felvonták a vitorlákat, fújt a szél, s a hajó lassan végigsiklott a hosszú, szürke öblön; és Galadriel üvegcséje, amit Frodó magasra tartott, még fénylett egy darabig, aztán eltűnt a szemük elől. A hajó kiért a nyílt Tengerre, majd folytatta útját nyugat felé…[3]

Imígyen követték Tuor és Idril útját, aki az Első Kor végének közeledtekor „vitorlát bontott a napszállta és nyugat felé, s többé nem is regéltek történetek róluk”.

*

A *Gondolin bukása* menet közben sok futó utalást tesz más történetekre, más helyekre és más időkre: olyan múltbeli eseményekre, amelyek uralják a rege jelen idejének történéseit és kilátásait. Ilyenkor az emberben erős a vágy, hogy magyarázatot, vagy legalábbis némi felvilágosítást adjon; de szem előtt tartva a könyv célját, nem szórtam tele a szöveget sok apró jegyzetszámmal. A célom az volt, hogy olyasfajta segítséget nyújtsak, amelyet figyelmen kívül is hagyhat, aki nem igényli.

Először is az „Előszó”-ba beletettem egy idézetet apámnak *A mitológia vázlata* című 1926-os írásából, hogy az ő szavaival nyújtsak képet a világról a kezdetektől fogva azokig az eseményekig, amelyek Gondolin megalapításához vezettek. Másodszor a Névmagyarázatban sok esetben jóval többet közlök, mint amennyit a név tartalmaz; a Névmagyarázat után pedig következnek a jegyzetek különféle témákról, kezdve a világ teremtésétől az Earendel névnek és Mandos jóslatának jelentőségéig.

Persze igen makacs probléma a változó nevek vagy névalakok kezelése. Annál is bonyolultabb, mert egy bizonyos forma előfordulása nem feltétlenül jelzi azt az időpontot, amikor a mű született. Apám a legkülönbözőbb időpontokban végezte el ugyanazt a változtatást egy-egy szövegen, amikor épp szükségét érezte. Nem törekedtem következetességre az egész könyvön át: vagyis nem maradtam meg végig egyetlen változatnál, nem is követtem mindig a kéziratot, inkább a legjobb változatot használtam. Így például megtartottam az *Ylmir* nevet, amikor *Ulmo* helyett szerepel, mert nyelvészetileg érdekes, és rendszeresen előfordul, ám mindig *Thorondor*, és sosem *Thorndor* néven említem a „Sasok királyát", minthogy apám ezt mindenütt így akarta javítani.

Végül e kötet tartalmát a *Beren és Lúthien* kötetétől eltérően rendeztem el. Először a *Mese* szövegei jelennek meg keletkezésük sorrendjében csekély kommentárral, vagy kommentár nélkül. Ezt követi a történet fejlődésének taglalása, amelyben szó esik arról is, hogy a *Mese* végső változatát apám igen elszomorítóan azon a ponton hagyta abba, amikor Tuor átlépi Gondolin Végső Kapuját.

Megismétlem, amit kis híján negyven éve írtam: „Figyelemre méltó tény, hogy az egyetlen teljes beszámolót, amelyet apám Tuor gondolini tartózkodásáról, frigyéről Idril Celebrindallal, Earendel születéséről, Maeglin árulásáról, a város elpusztításáról és a túlélők elmeneküléséről írt – amely történet központi helyet foglalt el az Első Korról alkotott elképzelésében –, fiatalkorában vetette papírra."

Gondolin és Nargothrond egyszer jött létre, sosem születtek újjá. Erőteljes források és képek maradtak – talán épp azért olyan

erőteljesek, mert sosem születtek újjá, és talán azért nem születtek soha újjá, mert annyira erőteljesek voltak.

Bár hozzálátott Gondolin újrateremtéséhez, sosem érte el ismét a várost: miután megmászta az Orfalch Echor végtelen szurdokát, és átment a díszes kapuk hosszú sora alatt, megállt Tuorral Gondolin látképénél a síkon, és sosem kelt át újra Tumladenen.

A harmadik és utolsó nagy rege önálló megjelenése alkalmából hadd írjak néhány elismerő sort Alan Lee munkájáról is, minthogy valamennyi regét ő illusztrálta. Ebben a munkában nagy segítségére volt mélységes érzékenysége, amellyel az Óidők belső természetéből és eseményeiből válogatott.

Így hát látta, és megmutatta a *Húrin gyermekei*ben a Thangorodrim sziklatrónjához láncolt, fogoly Húrint, amint Morgoth szörnyűséges átkát hallgatja. Látta, és megmutatta a *Beren és Lúthien*ben, ahogy Feanor utolsó fiai mozdulatlanul ülnek lovaikon, és bámulják a nyugati égbolton az új csillagot: ez az a szilmaril, amelyért oly sok életet kioltottak. És a *Gondolin bukásá*ban ott állt Tuor mellett, és vele együtt csodálta a Rejtett Várost, amelyhez ilyen hosszú utat tett meg.

Végezetül igen hálás vagyok Chris Smithnek a HarperCollinstól a kivételes segítségért, amelyet a könyv elkészítésében és kidolgozásában nyújtott, kivált hajthatatlan pontosságáért, amelynek forrása részint a könyvkiadás, részint e könyv alapos ismerete. Köszönet feleségemnek, Baillie-nek is: ha nem támogatott volna rendíthetetlenül a könyvvel kapcsolatos munka hosszú ideje alatt, sosem jött volna létre ez a kötet. Köszönetet mondok mindazoknak is, akik nagylelkűen levelet írtak nekem, amikor úgy tűnt, hogy a *Beren és Lúthien* lesz az utolsó könyvem.

Tuor a hárfáján játszik

ELŐSZÓ

Azzal kezdem ezt a könyvet, hogy visszatérek az idézethez, amellyel a *Beren és Lúthien* című kötetet indítottam: a levéllel, amelyet apám 1964-ben írt, és amelyben azt mondta: a *Gondolin bukásá*t „fejből írtam katonai betegszabadságom alatt 1917-ben”, és a *Beren és Lúthien* eredeti változatát ugyanabban az évben alkotta meg.

Az évet illetően felmerül némi kétség apám más hivatkozásai alapján. Egy 1955. júniusi levelében azt írta: „a *Gondolin bukásá*t (és Earendil születését) kórházban írtam, és szabadságon, miután túléltem a somme-i ütközetet 1916-ban”; és az ugyanebben az évben W. H. Audennek írt levelében az „1916. végi betegszabadság”-ra datálja. Az általam ismert első említés az 1944. április 30-i nekem írott levele, amelyben sajnálkozik mindazon események miatt, amiken keresztülmentem. „A Gnomák[4] Történetét zsúfolt, gramofonzenétől hangos katonai barakkban kezdtem írni.” Ez nem hangzik betegszabadságnak: de lehetséges, hogy már a szabadsága előtt kezdte az írást.

Ezzel a könyvvel kapcsolatban azonban igen fontos, amit a W. H. Audennak 1955-ben írt levelében mond: ez volt „ennek a képzeletbeli világnak az első igazi története”.

Apám egészen másként járt el a *Gondolin bukása* első szövegével, mint a *Tinúviel történetét*vel, amelynek első, ceruzával

írott változatát kiradírozta, és újat írt a helyére. Ebben az esetben jelentős mértékben felülbírálta a mese első vázlatát, ám radírozás helyett tintával írta fölébe az új változatot, s menet közben egyre többet javított. Látható azokon a részeken, ahol az alsó szöveg olvasható, hogy meglehetősen szorosan követte az első változatot.

Ennek alapján anyám készített egy tisztázatot – ahhoz képest, milyen nehézségeket támasztott a szöveg, egészen pontosat. Később apám ezen a szövegen is több helyen változtatott, semmiképpen sem egy és ugyanazon időpontban. Minthogy ebben a könyvben nem célom belemenni mindazokba a szövegbeli bonyodalmakba, amelyek mindig felmerülnek apám munkáinak tanulmányozásakor, az itt közölt szöveg az anyám által tisztázott változat a későbbi javításokkal.

Itt kell megemlítenem, hogy sok változtatás még azelőtt történt, hogy 1920 tavaszán apám felolvasta a *Mesé*t az oxfordi Exeter College Esszé Klubjában. Bevezetésképpen, mentegetőzve, amiért ezt választotta „esszé" helyett, azt mondta: „Természetesen korábban sosem látott napvilágot. Képzeletem Tündeföldjének teljes eseménysorozata kibomlott (vagyis formálódott) elmémben. Egyes epizódokat felvázoltam. Ez a történet nem a legjobb, de ez az egyetlen, amelyen eddig javítottam – bármily kevéssé vagyok is elégedett a javítással –, és amelyet fel merek olvasni hangosan."

A *Mese* eredeti címe *Tuor és Gondolin száműzöttei* volt, ám apám mindig *Gondolin bukása* néven emlegette, úgyhogy én sem teszek másképp. A kéziratban a címet a következő szavak

követik: „amely bevezeti Earendel Nagy Meséjét”. A *Mese* előadója a Magányos Szigeten (lásd *Beren és Lúthien,* 31) Kisszív (Ilfiniol) volt, Bronweg (Voronwe) fia, aki fontos szerepet játszik a történetben.

Az Óidőknek ebben a harmadik nagy regéjében olvasható, hogy az istenek és a tündék világában végbement döntő változás közvetlen hatással van Gondolin bukásának történetére – valójában annak része. Szükség van az események rövid összefoglalására; ahelyett, hogy magam írnám meg, jobb, ha apám tömör és jellegzetes munkáját használom. Ez az „Eredeti *Szilmarilok”*-ban (másként *A mitológia vázlatá*ban) található, ahogy apám nevezte, amely 1926-ban jött létre, és amelyet később átírt. Ezt használtam a *Beren és Lúthien*ben, és ebben a kötetben is, a *Gondolin bukása* fejlődéstörténetének egyik elemeként; de itt azért szerepel, hogy röviden ismertessem a Gondolin létrejötte előtt történteket: megvan az az előnye is, hogy maga is egy igen korai időszakból származik.

Tekintettel a felhasználás céljára, kihagytam olyan bekezdéseket, amelyeknek itt nincs jelentőségük, és itt-ott kisebb módosításokat vagy betoldásokat alkalmaztam az érthetőség kedvéért. Szövegem ott kezdődik, ahol az eredeti *Vázlat* indul.

Azután, hogy Ilúvatar a kilenc valára bízta a világ vezetését, Morgoth (a Sötétség Démona) fellázad Manwe uralma ellen, ledönti a világot megvilágító lámpásokat, és elárasztja Almaren szigetét, ahol a valák (vagy istenek) lakoztak. Északon nagy, föld alatti erősséget épít. A

valák a legtávolabbi Nyugatra költöznek, amely a Külső Tengerrel és a végső Fallal határos, s keletre fekszik Valinor hatalmas hegyeitől, amelyeket az istenek emeltek. Valinorban összegyűjtenek minden fényt és szépséget, megépítik lakhelyeiket, kertjeiket és városukat, ám Manwe és hitvese, Varda csarnokai a legmagasabb hegytetőn állnak (Taniquetil), ahonnan látják az egész világot a sötét Keletig. Yavanna Palúrien elülteti a Két Fát Valinor síkjának közepén, Valmar városának kapuin kívül. A fák Yavanna dalára növekedtek, az egyiken a sötétzöld levelek alja ezüstösen ragyogott, virága fehér volt, mint a cseresznyevirág, és ezüst fény harmatát szitálta; a másiknak aranyszegélyes halványzöld levelei voltak, akár a friss bükknek, és sárga, akácra emlékeztető virágai meleget és ragyogó fényt árasztottak. Hét óra alatt bontakozott ki teljesen s halványult el ismét mindkét fa ragyogása; így hát mindennap kétszer eljött a csöndes óra, amikor mindkét fa fénye halványabb volt, és sugaraik összevegyültek.

A Külső Földek [Középfölde] sötétben voltak. Minden növekedés megállt, amikor Morgoth kioltotta a lámpásokat. Vannak sötét tiszafa- meg erdeifenyő- meg repkényerdők. Orome néha ott vadászik, ám északon Morgoth és démoni teremtményei (a balrogok) és az orkok (koboldok, akiket *glamhoth,* azaz a gyűlölet népe néven is emlegetnek) uralkodnak. Varda látja a sötétséget, amely megindítja, és a Silpion, a Fehér Fa összegyülemlett fényéből csillagokat alkot, és teleszórja velük az égboltot.

A csillagok születésekor felébrednek a Föld Gyermekei – az eldák (vagyis tündék). A Cuiviénen, az Ébredés Vize mellett, keleten így talál rájuk Orome. Szépségükkel eltelve lovagol haza Valinorba, és szól róluk a valáknak, akiknek eszükbe ötlik kötelességük a Föld iránt,

hiszen annak tudatában érkeztek ide, hogy uralják a Föld két népe számára, akik később érkeznek, a megadott időben. Ezt követően az északi erősséghez (Angband, Vaspokol) vonulnak, ám az immár túlságosan erős ahhoz, hogy elpusztítsák. Morgoth mégis fogságba kerül, és elviszik Mandos csarnokaiba, aki Valinor északi részen lakozik.

Az Eldaliét (a tündék népét) Valinorba hívják, féltve őket Morgoth gonosz lényeitől, amelyek még ott kóborolnak a sötétben. Megindul az eldák nagy utazása keletről, az élén Orome, fehér lován. Az eldák három seregre bomlanak, az egyik Ingwe vezetése alatt vonul, őket nevezik quendeknek (fénytündéknek), a másik csapat későbbi neve noldók (gnomák, bölcstündék), a harmadik csapatot a telerek (tengeri tündék) alkották. Közülük sokan eltévedtek az erdőkön át vezető hosszú menetelés és vándorlás során; belőlük lettek az ilkorinok (olyan tündék, akik sosem lakoztak a valinori Kôrban) különböző csoportjai. Ezek feje Thingol volt, aki hallotta Meliannak és fülemüléinek énekét, és e bűbáj hatására hosszú álomba merült. Melian a vala Lórien egyik isteni szüze volt, aki néha elkalandozott a Külső Földekre. Melian és Thingol Doriath erdei tündéinek királynéja és királya lettek, és az Ezer Barlangban lakoztak.

A többi tünde a nyugati végső parthoz ért. Akkoriban északon a lankák nyugat felé lejtettek, amíg csupán egy keskeny tengerszoros választotta el őket az istenek földjétől, és ez a tenger tele volt zajló jéggel. Ám annál a pontnál, ahová a tünde seregek érkeztek, széles, sötétlő tenger húzódott nyugat felé.

A tenger két vala birodalma volt. Ulmo (Ylmir), aki a leghatalmasabb volt Manwe után, minden vizek ura volt, ám gyakran

lakozott Valinorban vagy a Külső Tengerekben. Osse és Uinen úrnő, akinek hajszálai behálóznak minden vizet, inkább a világ azon tengereit kedvelik, amelyek Valinor hegyei alatt mossák a partokat. Ulmo kitépte Almaren félig elsüllyedt szigetének gyökereit, ahol kezdetben a valák lakoztak, reá telepítette a noldókat és a quendeket, akik először érkeztek, és elvitte őket Valinorba. A telerek egy ideig a tenger partján lakozva várakoztak rá, innen a tenger iránti szeretetük. Miközben őket is elszállította Ulmo, Osse féltékenységből, és mivel szerette az éneküket, a tengerfenékhez láncolta a szigetet messze odakinn Tündérhon öblében, ahonnan ködösen látszanak Valinor hegyei. Sehol a közelben nincs más föld, és ezért Magányos Szigetnek nevezik. Ott lakoztak hosszú korokon át a telerek, még a nyelvük is megváltozott, és különös muzsikát tanultak Ossétól, aki az ő kedvükre teremtette a tengeri madarakat.

Az istenek otthont nyújtottak a többi eldának Valinorban. Mivel ők még Valinornak a Fák fényében fürdő kertjeiben is vágyakoztak a csillagok látására, hasítékot nyitottak a körülölelő hegyeken, és egy mély völgyben megépült Kôr zöld dombja. Ezt nyugatról a Fák világították be, kelet felé Tündérhon öblére és a Magányos Szigetre nézett, s azon túl az Árnyékos tengerre. Így aztán Valinor áldott fényéből egy kevés kiszivárgott a Külső Földekre [Középföldére], és a Magányos Sziget nyugati partja zöldellő és szép lett tőle.

Kôr tetején épült fel a tündék városa, és a Tûn nevet kapta. A quendeket leginkább Manwe és Varda szerette, a noldókat Aule (a kovács) és Mandos, a bölcs. A noldók találták fel az ékköveket, amelyekből számtalant készítettek, megtöltvén velük Tûnt és az istenek csarnokait.

Ügyességben és varázslatban legnagyobb a noldók közül Finwe

legidősebb fia volt, Feanor.[5] Alkotott három ékkövet (a szilmarilokat), amelyekben eleven tűz égett a Két Fa fényéből; maguktól világítottak, és megégették a tisztátalan kezet.

A Valinor fényét távolból látó telereket gyötörte a vágy, hogy egyrészt újra egyesüljenek véreikkel, másrészt hogy a tengernél lakozzanak. Ulmo megtanította őket a hajóépítés művészetére. Osse egy engedékeny pillanatában hattyúkat ajándékozott nekik, és sok-sok hattyút a hajók elé fogva, elhajóztak Valinorba, és ott lakoztak a parton, ahol látták a Fák fényét, elmehettek Valmarba, ha óhajtották, ám továbbra is hajózhattak és táncolhattak a vizekben, amelyeket a Kôron túlról sugárzó fény érintett. A többi elda sok ékkövet adott nekik, kivált opálokat és gyémántokat és egyéb halovány kristályokat, amelyekkel tele volt Tündérhon öblének a partja. Ők maguk a gyöngyöt találták fel. Legfőbb városuk a Hattyúkikötő volt a tengerparton, Kôr hágójától északra.

Hattyúkikötő

Morgoth megtéveszti az isteneket, és miután hét korszakot töltött egyre csekélyebb szenvedések közepette Mandos börtönében, a kellő időben az istenek tanácsa elé áll. Irigységgel és rosszindulattal eltelve tekint az

eldákra, akik ott ülnek az istenek lábainál, és mindenekelőtt az ékkövekért epekedik. Palástolja gyűlöletét és vágyát. Szerény hajlékot kap Valinorban, és egy idő elteltével szabadon jár, csupán Ulmo sejt rosszat, Tulkas pedig, az erős, aki egykor elkapta a gonoszt, szemmel tartja. Morgoth sok dolgukban segíti az eldákat, ám hazugságaival lassan megmérgezi békéjüket.

Azt sugallja, hogy az istenek irigységből hozták őket Valinorba, attól tartva, hogy művészetük, bűverejük és szépségük odakinn a világban túlszárnyalja az övékét. A quendekre és a telerekre mindez nemigen hat, annál inkább a noldókra, a legbölcsebb tündékre. Morgolódni kezdenek az istenek és hozzájuk hasonlók ellen; hiúsággal tölti el őket önnön tehetségük.

Morgoth a legjobban Feanor szívében korbácsolja fel a tüzet, miközben eleped a halhatatlan szilmarilokért, habár Feanor mindörökre elátkozott mindenkit, istent, tündét, vagy halandót, aki még ezután jön, ha a szilmarilokat érinti. Morgoth azt hazudja Feanornak, hogy Fingolfin és a fia, Fingon el akarják bitorolni a vezér szerepét Feanortól és a fiaitól, és meg akarják szerezni a szilmarilokat. Finwe fiai között veszekedés támad. Feanort az istenek maguk elé hívják, és Morgoth hazugságai lelepleződnek. Feanort kiutasítják Tûnból, és vele tart Finwe, aki a fiai közül Feanort szereti a legjobban, valamint számos tünde. Kincstárat építenek Valinortól északra, Mandos csarnokainak közelében. A Tûnban maradt gnomákon Fingolfin uralkodik. Morgoth szavai így mégis beigazolódni látszanak, és az általa szított keserűség tovább él, holott a szavait megcáfolták.

Tulkast küldik, hogy verje láncra ismét Morgotht, ám az megszökik Kôr hágóján át a Taniquetil lábánál lévő, Arvalin nevű sötét vidékre, ahol a legmélyebb a világon az árnyék. Ott rátalál

Ungoliantra, a Homályszövőre, aki egy sziklahasadékban él, és magába szívja a fényt meg a ragyogó tárgyakat, hogy fekete, fojtogató sötétség, köd és homály alakjában bocsássa ki őket magából. Morgoth Ungolianttal bosszút tervez. Csak hatalmas jutalom bírhatja rá Ungoliantot, hogy szembenézzen Valinor veszélyeivel és az istenek látványával. Az óriás pók sűrű sötétet sző önmaga védelmére, és egyik csúcsról a másikra lendül fonala segítségével, amíg eléri a legmagasabb hegycsúcsot Valinortól délre (amelyet nemigen őriznek, mivel oly magas, és oly messze van Morgoth erődjétől). Ungoliant kötélhágcsót fon, amelyen Morgoth felmászhat. Beosonnak Valinorba. Morgoth megdöfi a Fákat, és Ungoliant kiszívja nedvüket, felhőt és sötétséget böfögve fel. A Fák lassan megadják magukat a mérgezett kardnak és Ungoliant mérgező ajkának.

Az isteneket megdöbbenti a félhomály délben és a város utcái fölött lebegő fekete pára. De elkéstek. A Fák elpusztulnak, ők pedig siratják őket. Ám Tulkas és Orome és sokan mások lóháton vadásznak Morgoth felgyülemlő sötétjében. Bárhová megy Morgoth, ott a legnagyobb a zavart keltő sötétség Ungoliant hálója miatt. Finwe kincstárának gnomái érkeznek, és jelentik, hogy Morgoth segítője a sötétség egyik pókja. Látták, hogy észak felé tartanak. Morgoth megszakította menekülését a kincstárnál, lemészárolta Finwét és számos emberét, és elvitte a szilmarilokat meg a legpompásabb tünde ékszerek hatalmas halmát.

Közben Morgoth Ungoliant segítségével észak felé menekül, és átkel a Zajló Jégen. Miután visszatért a világ északi régiójába, Ungoliant követeli jutalma másik felét. Az első fele a Fák nedve volt. Most az ékszerek felét akarja. Morgoth megadja, és a pók lenyeli az ékköveket. Ungoliant hatalmassá lesz, de Morgoth a szilmarilokból

nem akar adni neki. A pók körülfonja fekete hálójával, ám a tűzkorbácsos balrogok és az orkok seregei kiszabadítják; és Ungoliant a legtávolibb délre vonul.

Morgoth visszatér Angbandba, és démonai és orkjai száma tengernyi lesz. Vaskoronát kovácsol, és belefoglalja a szilmarilokat, bár azok feketére égették a kezét, és az égés okozta kín sosem múlik. A koronát egyetlen pillanatra sem veszi le, és sosem hagyja el erőssége mély celláit, mélyben álló trónjáról uralja hatalmas seregeit.

Amikor világossá válik, hogy Morgoth elmenekült, az istenek összegyűlnek az elpusztult Fáknál, és megrendülten és némán ülnek sokáig a sötétben, nem törődve semmivel. A nap, amelyet Morgoth választott, ünnepnap volt Valinorban. Ezen a napon az volt a szokás, hogy a legfőbb valák és számos tünde, kivált a quendek, végtelen menetben vonultak fel a hosszú és kanyargós úton Manwe csarnokához a Taniquetil csúcsán. Az összes quend és néhány noldó (akik Fingolfin uralma alatt még Tûnban éltek) fenn volt a Taniquetilen, és a legmagasabb csúcson énekeltek, amikor a figyelők a távolból észrevették a Fák elhalványulását. A noldók zöme a síkon tartózkodott, a telerek a parton. Most a köd és a sötétség beszivárog a tengerről Kôr hágóján át, ahogy a Fák elpusztulnak. Feanor Tûnba hívatja a gnomákat (fellázadva a kitiltása ellen).

Nagy tömeg gyűlik össze Ing tornya körül a Kôr fennsíkján lévő téren, amelyet fáklyák világítanak meg. Feanor gyújtó hangú beszédet mond, és bár haragjának célpontja Morgoth, szavai részben Morgoth hazugságainak gyümölcsei. Megparancsolja a gnomáknak, hogy meneküljenek a sötétben, amíg az istenek gyászba burkolóznak, éljenek szabadon a világban, és keressék meg Morgotht, hiszen

Valinor sem áldottabb hely már a külső világnál. Fingolfin és Fingon ellene szólnak. Az összegyűlt gnomák a menekülésre szavaznak, és Fingolfin meg Fingon meghajolnak; nem akarják elhagyni népüket, ám megtartják uralmukat a noldók népének fele fölött Tûnban.

Kezdetét veszi a noldók futása. A telerek nem csatlakoznak. A gnomák hajók nélkül nem menekülhetnek, és a Zajló Jégen nem mernek átkelni. Próbálják megszerezni a hattyúhajókat a Hattyúkikötőben, kegyetlen csata kezdődik (a Föld fajai között az első), ahol sok telert lemészárolnak, és hajóikat elkötik. Átok mondatik a gnomákra, hogy mindörökké árulástól fognak szenvedni, és rettegni fognak saját véreik árulásától, büntetésből a Hattyúkikötőben ontott vérért. Északnak hajóznak Valinor partja mentén. Mandos követet küld, aki egy magas szikláról szólítja őket, amint arra hajóznak: figyelmezteti őket, hogy térjenek vissza, és amikor nem teszik, kimondja „Mandos jóslatát” jövendőbeli sorsukról.

A gnomák a keskeny tengerszoroshoz érnek, felkészülnek a továbbhajózásra. Amíg a parton táboroznak, Feanor és a fiai meg az emberei elviszik az összes hajót, és csalárd módon otthagyják Fingolfint az innenső parton, így fogan meg a Hattyúkikötőben elhangzott átok. A hajókat fegyújtják, amint kikötnek a világ keleti partján, és Fingolfin meg az emberei látják az égbolton a fényt. Ugyanez a fény jelzi a partraszállást az orkoknak.

Fingolfin népe nyomorúságosan bolyong. Fingolfin vezetésével némelyek visszatérnek Valinorba, és az istenek bocsánatát kérik. A fősereget Fingon vezeti észak felé, a Zajló Jégen át, és sokan odavesznek.

A Leedsi Egyetemen töltött évei alatt apám több verset is írt, így a

Húrin gyermekeinek legendáját alliteráló versben, valamint *A noldók futása Valinorból*t. Ezt az utóbbit 150 sor után abbahagyta. Az biztos, hogy Leedsben írta, és valószínűnek tartom, hogy 1925-ben, abban az évben, amikor kinevezték az óangol nyelv professzorának Oxfordban. Ebből a verstöredékből azt a részt idézem, amikor „nagy tömeg gyűlik össze Kôr fennsíkján”, ahol „Feanor gyújtó hangú beszédet mond”, ahogyan *A mitológia vázlata* is írja. A 4. és 16. sorban szereplő *Finn* név a Finwe gnoma alakja, ő Feanor apja; a 49. sorban szereplő *Bredhil* pedig Varda gnoma neve.

De a **gn**omák rendben, **n**év s **n**emzetség szerint
tömött sorokba álltak a **t**ekintélyes **t**éren
Kôr csúcsán. Ott fenn **k**iáltott
Finn **v**ad **fi**a. Lobogó **f**áklyákat
fogott pörgetve **f**ürge **k**ezében,
keze **t**itkok **t**itkát **k**iismerte,
min **s**enki **m**ás, **s**e gnoma, **s**e halandó
nem **t**ehet **t**úl varázs**t**udásban.
„Jaj! atyámat **g**onosz **gyi**lok megölte,
halál**k**elyhét **k**iitta csarnoka **k**apujában,
erődje **m**élyén, hol **m**ord rejteken
őrizték a **H**ármat, a **h**atalmas csodát,
mit gnoma, **s**em tünde, **s**em a Kilenc Vala
nem teremt meg újra, **n**em újít meg a földön,
ki nem farag, **s**e nem éleszt **s**em mesterség, **s**em varázs,
sem **F**ëanor, **F**inn **f**ia, ki meg**f**ormálta hajdan –
halott a fény, **l**ángiát **h**onnan **l**obbantotta;

[illegible]
Tündehon **v**égzetének **v**égórája betelt.

Jogos a **b**olond **b**ölcsesség **j**utalma:
féltékeny Istenek tartanak **f**ogva,
hogy **d**allal szolgáljunk **d**ískes kalitkánkban,
készítsünk ékkövet, **k**edves csecsebecsét,
hogy **b**oldogítsa léha kényelmüket **b**ájunk,
míg elherdálják **m**últ korok **m**unkáit,
Morgothszal sem **b**írnak, **b**ent ülve házaikban,
végtelen tanácskozáson. Gyertek **v**elem,
ti **b**átrak, reménykedők! **B**uzgón kiáltom:
keljetek **sz**árnyra távoli **sz**abadságért!
A **t**ág világ erdői, **t**erebélyes **t**erekkel,
kik sötétben **a**lusznak álomba fojtva,
az úttalan **p**rérik és veszélyes **p**artok,
kiket nem süt **h**old, sem a **h**alvány **h**ajnal
harmatban és **f**ényben nem **f**üröszt még,
bizony jobbak lesznek a **b**átor lépteknek,
mint az istenek **b**ánattól **b**orongó kertjei,
hol **l**ustaság **l**eng és **l**éha nappalok.
Bár **f**ényben **f**ürödtek, és **b**ájuknál többet
szív nem **r**emélhet, **r**abságban élünk
hosszú idők óta. De az a fény **h**alott.
Ékköveink **e**ltűntek, ékszereinket meggyalázták,
és a **H**ármat, az én **H**ármamat, **h**áromszor-varázsos

kristálygömböket, **k**iket **k**i nem hunyó sugár
világít, s **l**obog áradó **l**ángjuk
élő **r**agyogása, s minden szín lényege **r**ajtuk –
Morgoth tartja szörnyű fogságában **m**ár,
az én Szilmariljaimat. **E**rősen **e**sküszöm
szilárd **k**ötelékkel, mely örökre **k**öt,
a Timbrenting **b**ércére és Áldott **B**redhil
időtlen **cs**arnokaira a **cs**odás hegytetőn
– **h**allja és **f**igyelmezzen –, **h**ogy **f**áradatlan, töretlen
vadászom **v**égtelen, **v**ilágon és tengeren át,
lápon, **r**oppant erdőn és **r**ettentő havon,
míg e szépeket **m**eg nem találom,
kik **r**ejtik Tündehon népe **r**út végzetét,
az **i**steni fény **i**tt él már egyedül.”
A **h**ét **f**ia akkor **f**elállt, a **h**ét rokon,
ügyes **C**urufin, szép **C**elegorm,
Damrod és **D**íriel és **d**élceg **C**ranthir,
hatalmas **M**aglor és **m**agas **M**aidros
(az **e**lsőszülött, kiben **e**levenebb tűz lángolt,
mint apja lángja, **m**int Fëanor haragja,
várt rá a **v**égzet **v**észterhes céllal),
nevetve **u**grottak mind **u**ruk mellé,
egymást **k**ézen fogva **k**önnyedén letették
erős **e**sküjük, **e**miatt ömlött
a **v**ér **v**ad tengere, **v**égtelen seregek
kardjai **cs**engtek, s ma sem **cs**itultak el.

GONDOLIN BUKÁSÁNAK MESÉJE

Tuor alászáll a rejtett folyóhoz

AZ EREDETI MESE

Akkor mondá Kisszív, Bronweg fia: „Tudjátok meg tehát, hogy Tuor ember volt, aki az ősrégi időkben észak azon táján lakozott, amelynek Dor-lómin a neve, avagy az Árnyak Földje, és az eldák közül a noldók ismerték a legjobban.

A nép pedig, amelyből Tuor származott, erdőségekben és fennsíkokon vándorolt, nem tudott, nem is dalolt a tengerről; ám Tuor nem lakozott velük, és egyedül élt a Mithrimnek nevezett tó mellett, néha erdeiben vadászott, néha fából és medveinakból készített, nehézkes hárfáján muzsikált. És sokan, akik hírét vették nyers dalai erejének, közelről és távolról eljöttek hallgatni hárfáját, de Tuor abbahagyta a dalolást, és elvonult magányos helyekre. Ott sok különös dolgot és tudományt tanult a vándorló noldóktól, akik megismertették vele a nyelvüket és minden tudásukat; ám Tuornak nem az rendeltetett, hogy örökké abban az erdőségben lakozzon.

Azután azt beszélik, hogy a varázslat és a végzet egy napon egy mélybe nyíló üreghez vezette, ahol egy rejtett folyó fakadt a Mithrimből. És Tuor bement az üregbe, hogy megtudja a titkát, ám a Mithrim vizei továbbvitték a szikla szívébe, és nem tudott visszajutni a világosságra. És ez, azt beszélik, Ulmónak, a Vizek Urának akaratából történt, mert a noldók az ő szavára készítették ezt a titkos utat.

Akkor a noldók odamentek Tuorhoz, és vezették sötét barlangokon át a hegyek gyomrában, amíg ismét kijutott a napvilágra, és látta, hogy a folyó sebesen folyik megmászhatatlan falú, mélységes medrében. És

Tuor immár nem óhajtott visszafelé menni, hanem előre, és a folyó egyre nyugat felé vitte.

És a Nap a háta mögött kelt, és előtte nyugodott le, és ahol a víz habzott a nagy sziklák körül, vagy vízesésekben hullt alá, időről időre szivárvány szövődött a szurdok fölött, ám este a meder sima partjai ragyogtak a lenyugvó nap fényében, ezért Tuor Aranyló Hasadéknak vagy Szivárványtetejű Vízmosásnak nevezte, és az a gnomák nyelvén Glorfalc vagy Cris Ilbranteloth.

És Tuor három napig vándorolt így, a titkos folyó vizét itta, halát ette; ezek pedig aranylók meg kékek meg ezüstösek és sokféle csodás formájúak voltak. Végül a vízmosás szélesebb lett, és amint szétterült, partjai alacsonyabbak és egyenetlenebbek lettek, a mederben pedig egyre több lett a nagy szikla, és körülöttük habzott és fröcskölt a víz. Tuor hosszú időn át ült, és nézte a csobogó vizet, és hallgatta a hangját, és aztán felállt, és kőről kőre lépkedett, menet közben dalolva; vagy amikor a csillagok előbújtak az égbolt keskeny sávján a vízmosás fölött, visszhangot ébresztett hárfája tüzes trillával.

Egyszer egész napi fárasztó utazás után Tuor késő este rikoltást hallott, és nem tudott rájönni, milyen lény lehet. Hol azt mondta: »Ez holmi tündérszellem«, máskor meg azt, hogy »Nem, holmi kicsinyke állat jajong a sziklák közt«; megint máskor úgy vélte, számára ismeretlen madár csipog a füleinek idegen, de szomorú hangon – és mivel az Aranyló Hasadékon megtett hosszú út alatt nem hallott madárdalt, örült a hangnak, habár gyászos volt. Másnap a reggeli órákban egyszer ugyanezt a rikoltást hallotta a feje fölött, és amint felpillantott, három nagy, fehér madarat látott erős szárnyon szállni a hasadék fölött, olyan hangokat hallatva, amilyeneket este is hallott. És ezek a teremtmények sirályok voltak, Osse madarai.

A folyónak ezen a részén sziklazátonyok helyezkedtek el az áramlatok közt, és fehér homokkal övezett, ledőlt sziklák a vízmosás partján, így lassabb lett a folyása, és némi kutatás után Tuor talált egy pontot, ahol végre meg tudta mászni a sziklát. Ekkor friss szél fújt az arcába, és ő azt mondta: »Ez nagyon jó, olyan, mintha bort innék«, de azt nem tudta, hogy a Nagy Tenger közelében van.

Ahogy ment tovább, a szurdok vizei ismét felduzzadtak, és a meder falai feltornyosultak, így egy magas gerincen vándorolt, majd keskeny szoros következett, amely csupa zaj volt. Akkor Tuor lenézett, és a legnagyobb csodát látta, mert úgy tetszett, hogy a dühödt víz feltör a szorosban, majd visszafolyik a folyóval szemben a forrásához, ám a víz, amely a távoli Mithrimből jött, egyre előrenyomul, és vízoszlop szökik egészen a sziklacsúcsig, és hab koronázza, szél formálja. Azután a Mithrim vizei legyőzettek, és a betörő áradat harsogva söpört végig a csatornán, elborította a sziklazátonyokat és a fehér homokot – úgyhogy Tuor elmenekült, és félt, mert nem ismerte a tenger szokásait; ám az ainuk ültették a szívébe, hogy másszon ki a szurdokból, másként elsodorta volna a betörő dagály, amely erős volt, aminek a nyugati szél volt az oka. Akkor Tuor egy csupasz, fátlan vidéken találta magát, ahol a napnyugta felől érkező szél söpört, és minden cserje és bokor a hajnal felé hajlott az uralkodó széljárás miatt. És ott vándorolt egy ideig, amíg egy fekete sziklához ért a tengernél, és életében először látta az óceánt és hullámait, és abban az órában a nap lebukott a föld pereme mögé messze a tenger fölött, és Tuor ott állt a szirttetőn, kitárt karral, és szívét valóban igen nagy vágyakozás töltötte el. Azt beszélik, ő volt az első ember, aki elért a Tengerhez, és ránézett, és megismerte a vágyat, amelyet az kelt; de nem tudom, jól mondják-e.

Ott ütött tanyát egy kis öbölben, amelyet nagy, fekete sziklák

rejtettek, a talaja fehér homok volt, kivéve, amikor a dagály részben beterítette kék vízzel; habok és hullámok sem háborgatták, csak a legcudarabb viharok idején. Ott lakozott egyedül, és kószált a parton, vagy megmászta a sziklákat apálykor, csodálva a víztócsákat és nagy vízinövényeket, cseppköves barlangokat és különös vízimadarakat, amelyeket látott, és megismert; ám a víz emelkedése és visszahúzódása és a hullámok hangja volt számára a legnagyobb csoda, amely mindig újnak és hihetetlennek tűnt fel előtte.

A Mithrim nyugalmas vizén, ahol messzire szállt a vadkacsák és fajdtyúkok hangja, korábban sokat járt egy kis csónakkal, amelynek orra a hattyú nyakára emlékeztetett, ám ezt elveszítette, amikor rábukkant a rejtett folyóra. A tengerre még nem merészkedett, bár a szíve szüntelenül vonzotta oda, és a csöndes estéken, amikor a Nap lenyugodott a tenger pereme mögött, még hevesebbé vált a vágy.

Fája volt, mert leúszott a rejtett folyón; jóféle fa volt, hiszen a noldók vágták Dor-lómin erdőségében, és szántszándékkal úsztatták le Tuornak. Ám semmit sem épített még, egy lakot kivéve öble egyik védett zugában, amelynek neve az eldáknál Falasquil. Lassú munkával ezt olyan állatok és fák és virágok és madarak szép faragványaival díszítette fel, amelyeket a Mithrim vizeinél megismert, és ezek közül a Hattyú volt a legfőbb, mert Tuor szerette ezt a jelképet, és ez lett az ő jele, majd atyafiságáé és népéé is. Igen hosszú ideig lakozott ott, amíg az üres tenger magánya el nem hatolt a szívéig, és akkor Tuor, a magának való is emberi hangra vágyott. Ebben az ainuk keze volt, mert Ulmo szerette Tuort.

Egy reggel, mikor végigtekintett a parton – a nyár utolsó napjai voltak –, Tuor három hattyút látott magasan és erőteljesen szárnyalni észak felől. És ilyen madarakat korábban nem látott ezen a vidéken,

ezért jelnek tekintette, és azt mondta: »Régóta vágyódik szívem hosszú utazásra, el innen; íme! végre követni fogom ezeket a hattyúkat.« És lám, a hattyúk leszálltak öblének vizére, háromszor körbeúsztak, ismét felemelkedtek, és lassan szárnyra keltek dél felé a part mentén, és Tuor vette a hárfáját meg a lándzsáját, és követte őket.

Nagy utat tett meg aznap Tuor, és estefelé oly vidékre érkezett, ahol ismét felbukkantak fák, és amely fölöttébb különbözött a Falasquil partjaitól. Tuor ott fenséges szirteket lelt üregekkel és nagy kifolyónyílásokkal, és meredek falú öblöket, ám a szirttetőkről vad és sík terep nyúlt hosszan a kéklő peremig, amely hegyeket jelzett a távolban. Itt pedig hosszú és lejtős partot meg homoksávokat látott, a távoli hegyek pedig egyre közeledtek a tengerparthoz, és sötétlő lankáikat erdei fenyő borította, a lábuknál pedig nyír és terebélyes tölgyerdő állt. A hegyek lábánál friss források fakadtak, szűk szakadékokon száguldottak alá, így lelve meg a partot és a sós hullámokat. És ezeket a hasadékokat Tuor nem mindig volt képes átugrani, és gyakorta támadtak gondjai ezeken a helyeken, de folytatta az utat, mert a hattyúk előtte jártak szüntelen, hol hirtelen körözve, hol sebesen szárnyalva, de sosem érintve a földet, és erőteljes szárnycsapásaik erőt adtak Tuornak.

Azt beszélik, így haladt Tuor számtalan napig, és a tél valamivel sebesebben érkezett északról, mint ő, bármily fáradhatatlanul vándorolt. Mindazonáltal vadállat vagy időjárás okozta sérülés nélkül érkezett tavasz elején egy folyó torkolatához. A vidék itt kevésbé volt északias, és barátságosabb volt, mint az Aranyló Hasadék torkolata, ráadásul a part vonala miatt a tenger inkább délre helyezkedett el tőle, semmint nyugatra, ahogy a Nap meg a csillagok állásából megállapította; de a tenger mindig jobb keze felé esett.

A folyó széles ágyban csörgedezett, és partjain gazdag volt a föld: az egyik oldalán nedves-nyirkos mezőség, a másikon fás lankák; a vize lomhán elegyedett a tengerrel, nem vadul, ahogyan északon a Mithrim vize. Hosszú vízinövényekkel és sűrű bozóttal borított földnyelvek szigetei emelkedtek ki a vízből, amott távolabb homokos földpadok nyúltak a tenger felé; és ezeket a helyeket madarak olyan sokasága szerette, amilyennel Tuor még sohasem találkozott. Csipogásuk, csiripelésük és csacsogásuk betöltötte a leget; és fehérlő szárnyaik közt Tuor szem elől tévesztette a három hattyút, s többé nem is látta őket.

Ekkor Tuor ráunt a tengerre, mert küzdelmes útja tele volt fájdalommal. Nem történt pedig ez Ulmo tervének ellenére, és azon az éjszakán elmentek Tuorhoz a noldók, és ő felébredt álmából. A noldók kék lámpásainak vezetésével utat talált a folyó mentén, és oly messzire gyalogolt a szárazföld belsejébe, hogy amikor a hajnal pirkadni kezdett jobbja felől, lám! a tenger és hangja messze mögötte voltak, és a szél is szembefújt, így még a víz szagát sem érezte. Így érkezett arra a vidékre, amelynek Arlisgion, »a nádvidék« a neve, és ez a hely délre fekszik Dor-lómintól, és attól az Árnyékhegység választja el, amelynek nyúlványai egészen a tengerig érnek. Ebből a hegységből jött ez a folyó, amelynek vize már itt fölöttébb tiszta és csodásan hűs volt. És ez a folyó az eldák és a noldók történeteiben a leghíresebb, és az összes nyelveken Sirion a neve. Itt pihent Tuor egy ideig, amíg fel nem támadt benne ismét a vágy, hogy egyre tovább és tovább haladjon sok napon át a folyó partján. Még nem bomlott ki a tavasz teljessége, amikor még elragadóbb vidékre ért. Itt a kismadarak dala bájos muzsikával vette körül, mert egyetlen madár sem énekel úgy, mint a Fűzfaföld völgyének énekesmadarai; és Tuor most erre a csodás vidékre ért. Itt a folyó széles íveket ír le a nagy síkon, amely édesen

illatozik a zöldellő és igen hosszú fűtől; kimondhatatlan korú fűzfák szegélyezték, és széles keblét vízililiomlevelek borították, amelyeknek virágai még nem bomlottak ki az évnek e korai szakában, ám a füzek alatt megannyi kardpengeként meredt az égre a kafferliliom levele, a nád, a sás és a káka. És ezeken a sötét helyeken lakozott egy suttogó szellem, és alkonyatkor Tuor fülébe susogott, és Tuornak nem akarózott távoznia; és reggel, amint a megszámlálhatatlan boglárka szépségében gyönyörködött, még kevésbé akarózott mennie, és késlekedett.

Itt látta az első pillangókat, és örvendett a látásukon; és azt beszélik, hogy az összes pillangó és minden nemzetségük a Fűzfaföld völgyében született. És eljött a nyár és a lepkék ideje és a meleg esték, és Tuor ámult a repülő rovarok sokaságán, a darazsak dongásán és a méhek zümmögésén; és mindezeknek a dolgoknak saját nevet adott, és ezeket beleszőtte régi hárfáján játszott új dalaiba; és ezek a dalok lágyabbak voltak, mint a régebbi énekei.

Ulmo ekkor megriadt, hogy Tuor immár mindörökké itt fog lakozni, és nagy tervei nem teljesednek be. Ezért nem merte Tuor irányítását egyedül a noldókra bízni, akik titkon szolgálták őt, és Melkótól való féltükben sokat tétováztak. Eléggé erősek sem voltak a füzek földjének varázsával szemben, mert igen nagy volt annak bűbája.

Íme, Ulmo fellépett kocsijára a Külső Tenger csöndes vize alatti palotájának kapuja előtt; és kocsiját tengeri egyszarvú és oroszlánfóka húzta, és alakra olyan volt, akár a bálna; és nagy kagylókürtök zúgása közepette elhajtott Ulmonanból. Oly sebesen száguldott, hogy nem évek alatt, mint gondolni vélnénk, de napok alatt elért a folyó torkolatához. A folyót és partjait felsértette volna a hintó; ezért Ulmo, aki minden vizet szeretett, s kivált ezt a folyót, onnan gyalog ment, és

derékig érő páncélinge olyan volt, akár a kék-ezüst halak pikkelyei; ámde a haja kékes-ezüst volt, és bokáig érő szakálla ugyanilyen színű, és nem viselt sem sisakot, sem koronát. Páncélja alatt ezernyi zöldből szőtt tunikáját nem tudni, milyen anyagból készítették, ám aki elmerülten nézte finom árnyalatait, mintha a mélységes vizek apró hullámait látta volna, s bennük a mélyben lakozó, foszforeszkáló halak lopakodó surranásait. Derekát jókora gyöngyök füzére övezte, lábán kemény kőcipő.

Magával vitte hatalmas zeneszerszámát is; igencsak furcsa jószág volt az, sok hosszú és csavart, lyukakkal átfúrt kagylóból készült. Amikor belefújt, és játszott rajta hosszú ujjaival, dallamainak varázsa nagyobb volt, mint amilyet bármely más muzsikus játszott hárfán vagy lanton, kobzon vagy tilinkón, vagy bármely vonós hangszeren. Ahogy feljött a folyón, megült a nádasban, és játszott azon a kagylókból készült hangszeren; és ekkor közel volt ahhoz a helyhez, ahol Tuor tanyázott. És Tuor felfülelt, és szinte megdermedt. Állt ott térdig a fűben, és nem hallotta immár a rovarok zümmögését, sem a parti hullámok csobbanását, s a virágok illata nem hatolt az orrába; hallotta azonban a tenger moraját és a tengeri madarak rikoltozását, és a lelke sziklás helyekre szállt, és zátonyokra, amelyeknél nyüzsög a hal, a lecsapó kormorán csobbanására, és olyan helyekre, ahol a tenger a fekete sziklákba váj, és hangosan harsog.

Akkor Ulmo felemelkedett, és szólt hozzá, és Tuor majd meghalt a rémülettől, mert Ulmo hangja a mélységesnél is mélyebb: oly mély, akár a szeme, amelynél mélyebb nem létezik semmi sem. És így szólt Ulmo:

– Ó, Tuor, te magányos szívű, nem óhajtom, hogy mindörökké madarak és virágok szépséges földjén lakozz; s át sem kalauzollak e

nyájas vidéken, ám mégis így kell lennie. De indulj most elrendelt utadra, s ne késlekedj, mert végzeted innen távol vár. Be kell most járnod a földet, hogy megleld a várost, ahol a gondothlim,[6] azaz a kőlakók élnek, és a noldók fognak odakísérni titkon, mivel tartunk Melko kémeitől. Ott szavakat adok ajkadra, és ott fogsz lakozni egy ideig. Ám lehet, hogy sorsod ismét visszavisz a hatalmas vizekhez; és bizonyosan gyermek származik majd tőled, akinél senki sem tud majd többet a legmélyebb mélységekről, legyenek azok a tengerben vagy a menny boltozatán.

Szólt aztán Ulmo Tuorhoz terveiről és óhajairól, ám Tuor akkor igen keveset értett, és nagyon félt. Majd Ulmo a tengeri levegő ködébe burkolózott azon a szárazföldi helyen, és Tuor, fülében a muzsikával, örömmel visszatért volna a Nagy Tengerhez; ám emlékezve a parancsra, sarkon fordult, és a szárazföld belseje felé haladt a folyó mentén, és gyalogolt napkeltéig. Ám aki egyszer hallotta Ulmo kagylókürtjét, halála napjáig hallani fogja hívó szavát, így találta Tuor is.

Amikor feljött a Nap, fáradt volt, és alkonyatig aludt, és a noldók akkor felkeresték, és vezették. Gyalogolt hát napokon át alkonyatkor és éjjel, és nappal aludt, ezért történt, hogy később nemigen emlékezett az utakra, amelyeket akkor bejárt. Így hát Tuor és vezetői fáradhatatlanul mentek tovább, és dombságok sora következett, és a folyó ott kanyargott a lábuknál, és számos kellemes völgy is akadt, ám a noldók itt nyugtalanná váltak.

– Ezek – mondták – annak a vidéknek a határai, amelyet Melko megfertőzött koboldjaival, a gyűlölet népével. Mivel innen északra – jaj, hogy nem eléggé távol, volna bár tízezer leugával odébb – állnak a

Vashegyek, Melko hatalmának és rémuralmának középpontja, és mi az ő rabszolgái vagyunk. Lám, téged titkon kalauzolunk, mert ha ismerné céljainkat, balrogjai haragját bocsátaná ránk.

Ilyen félelembe esve a noldók kisvártatva elhagyták őt, és Tuor egyedül haladt a hegyekben, ám a noldók távozása később rossznak bizonyult, mert »Melkónak sok szeme van«, ahogy mondják, és amíg Tuort a gnomák vezették, rejtett utakon és titkos alagutakon vitték a hegyekben. De immár elveszetten kószált, és gyakran hágott halmok és hegyek tetejére, hogy onnan szemlélje a vidéket. Mégsem látta nyomát sem lakóhelynek, és a gondothlim városát valóban nem volt könnyű megtalálni, látván, hogy Melko és kémei sem fedezték még fel. Mindazonáltal azt beszélik, hogy azok a kémek akkor hírét vették, hogy idegen emberi láb jár azokon a földeken, éppen ezért Melko megkettőzte hatalmát és figyelmét.

És amikor a gnomák félelmükben elhagyták Tuort, bizonyos Voronwe vagy Bronweg a félelme ellenére távolról követte őt, miután szemrehányása sem öntött merészséget a többiekbe. Tuoron pedig nagy fáradtság lett úrrá, és a zubogó folyó mellett ült, és szívét elfogta a tenger utáni vágyakozás, és ismét megfordult a fejében, hogy követi a folyó útját visszafelé a széles víztükörhöz és a habzó hullámokhoz. Ám Voronwe, a hűséges odament hozzá, és mellette állva így szólt hozzá:

– Ó, Tuor, ne gondold, hogy többé nem látod vágyad beteljesülését; kelj hát fel, és lásd, én nem hagylak el. Nem vagyok az utakat ismerő noldók közül való, mivel kézműves vagyok, aki a keze munkájával alkot fából és fémből dolgokat, és csak a vége felé álltam a kísérők csapatába. Ám régóta hallottam suttogni és beszélni a rabszolgasors fáradalmai közepette, hogy létezik egy város, ahol a

noldók szabadok lehetnek, ha megtalálják az odavezető utat; és mi ketten kétségtelenül megtaláljuk a Kővároshoz vezető utat, ahol a szabad gondothlim él.

A gondothlim a noldóknak az a része volt, akik elmenekültek, amikor a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában Melko elpusztította és rabságba hurcolta népüket, és olyan bűbájt bocsátott rájuk, amelytől a Vaspokolban lakoztak, és csak az ő akaratából és parancsára távozhattak onnan.

Hosszú időn át kutatta Tuor és Voronwe annak a népnek a városát, és sok-sok nap múltán mély völgyre bukkantak a hegyek között. Itt a folyóágy igen köves volt, és a víz fölöttébb sebesen és zajosan zubogott benne, és sűrűn szegélyezték az égerfák; ám a völgy falai függőlegesek voltak, mert valamely hegy közelében voltak, amelyet Voronwe nem ismert. Ezen a zöld falon a gnoma felfedezett egy nyílást, amely lejtős oldalú ajtóra emlékeztetett, és sűrű bozót meg hosszúra nőtt aljnövényzet borította; ám Voronwe átható tekintetét nem lehetett becsapni. Mindazonáltal építői olyan bűbájt bocsátottak az ajtóra (Ulmo segítségével, akinek ereje akkor is ott volt a vízben, ha a partján Melko volt az úr), hogy csakis a noldók véréből való pillanthatta meg véletlenül; Tuor sosem találta volna meg a gnoma Voronwe állhatatossága nélkül. És a gondothlim Melkótól való félelmükben építették ilyen titkosra városukat; ám a bátrabb noldók közül még így is igen számosan jutottak le idáig a Sirion folyón, és sokan odavesztek Melko gonoszsága miatt, de mások rátaláltak erre a bűvös bejáratra a Kővárosba, és szaporították a lakosságát.

Igencsak örvendett Tuor és Voronwe, hogy megtalálták ezt a kaput, ám belépve hosszú, sötét, nehezen járható és kanyargós utat találtak; és sokáig bolyogtak botladozva a barlangban. Sok volt az ijesztő

visszhang, és a hátuk mögött megszámlálhatatlan láb lépéseit hallották, Voronwe meg is rémült, és azt mondta: – Ezek Melko koboldjai, a hegyi orkok. – Ilyenkor futásnak eredtek, köveken estek át a sötétben, amíg megértették, hogy csupán a hely csalóka. Véghetetlennek tetsző félelem és tapogatózás után jutottak olyan helyre, ahol észleltek némi fényt, s a fény felé haladva egy olyan kapuhoz értek, amilyen a korábbi volt, de ezt nem nőtte be semmilyen növény. Aztán kiértek a napfényre, és egy darabig semmit sem láttak, ám hirtelen nagy gongütés zendült, fegyver csörgött, és lám, páncélos katonák fogták körül őket. Aztán felnéztek, látásuk kitisztult, és íme! meredek hegyek lábánál álltak, és ezek a hegyek nagy síkságot fogtak körül, és annak nem a közepén, inkább ahhoz a helyhez közelebb, ahol álltak, égnek meredt egy lapos tetejű, nagy hegy, azon pedig város állt a reggeli friss fényben.

Akkor Voronwe beszélt a gondothlim őrséggel, és értették a szavát, mert a gnomák édes nyelvén szólt. Aztán megszólalt Tuor is, és arról tudakozódott, hová kerültek, és kik az őket körülálló fegyveresek, mert csak ámult, és elbűvölte a fegyverek bősége. És így felelt neki a csapat egyik tagja: – Mi vagyunk a Menekülés Útjának őrei. Örvendj, hogy idetaláltál, mert szemed elé tárul a Hétnevű Város, ahol Melko minden ellensége reményt lel.

Akkor így szólt Tuor: – Mi az a hét név?

És az őrség vezére válaszolt: – Mondják szóval, és dalolják dallal: Gondobar az én nevem és Gondothlimbar, Kőváros és akik Kővárost Laknak; Gondolin, a Kő Dala az én nevem és Gwarestrin, az Őrtorony, Gar Thurion, avagy a Titkos Hely, mert rejtve vagyok Melko szeme elől; ám akik a leginkább szeretnek, Loth néven neveznek, mert olyan vagyok, mint egy virág, de szép név a Lothengriol is, a virág, amely a

síkon nyílik. Ám a köznapi életben – mondta – a város neve leginkább Gondolin.

Ekkor így szólt Voronwe: – Vigyél minket oda, mert örömest belépnénk –, és Tuor kijelentette, hogy szíve vágya róni annak a városnak az utcáit.

Akkor az őrség vezére azt mondta, hogy nekik ott kell maradniuk, mert még sok nap van hátra a hónapból, amíg őrségük ideje letelik, ám Voronwe és Tuor továbbmehetnek Gondolinba; s a továbbiakban vezetőre sem lesz szükségük, mert »Íme! jól látható és igen tisztán, és tornyai csúcsa az egekig ér az Őrdombon, a síkság kellős közepén.« Akkor Tuor és társa továbbhaladt a síkon, amely csodásan sima volt, csupán itt-ott akadt egy-egy kerek kő a pázsiton, vagy köves mélyű tavacska. Számos szép ösvény vezetett a síkon, és egynapi könnyű járás után értek az Őrdomb lábához (ennek a dombnak a noldók nyelvén Amon Gwareth a neve). Ekkor elindultak felfelé a kanyargó lépcsőn, amely a városkapuhoz vezetett; mert a várost csupán gyalogszerrel lehetett elérni, és a falakról kémlelték az érkezőt. Amikor a nyugati kaput aranylóra festette az utolsó napsugár, akkor érkeztek a hosszú lépcső tetejére, és sok szempár szegeződött rájuk a bástyákról és tornyokból.

És Tuor rátekintett a kőfalakra és az égre törő tornyokra, a város csillogó csúcsaira, és rátekintett a kőből és márványból faragott lépcsőkre, amelyeket karcsú korlátok kereteztek és hűvösen habzó vízesések hűsítettek, amelyek az Amon Gwareth szökőkútjaiból folytak alá a síkra, és olyan boldogságot érzett, mintha az istenek álmában járna, mert úgy vélte, ember ilyet még álmaiban sem látott, úgy lenyűgözte Gondolin varázslatos dicsősége.

Így értek tehát a kapuhoz, Tuor ámulva és Voronwe fölöttébb

boldogan, hogy sokat merészelve elhozta Tuort ide Ulmo parancsára, ő maga pedig mindörökre lerázta Melko igáját. Bár nem gyűlölte őt kevésbé, de immár nem félte a Gonoszt bénító rettegéssel (mert valóban, a varázs, amelyet Melko a noldókra bocsátott, a feneketlen félelem volt, hogy mindig úgy érezzék, mintha a közelükben volna, legyenek bármilyen távol is a Vaspokoltól, és a szívük reszketett, és akkor sem menekültek el, amikor megtehették volna; és ebben bízott gyakorta Melko).

Tömegek tódulnak ki Gondolin kapuján, hogy megcsodálják ezt a kettőt, örvendeznek, hogy még egy noldó idemenekült Melko elől, és ámulnak Tuor termetén és erős karján-lábán, halcsont hegyű, hatalmas dárdáján és jókora hárfáján. Viharvert volt a külseje, a haja fésületlen, és testét medvebőr fedte. Az írás szerint azokban az időkben az emberek atyáinak atyái kisebb termetűek voltak, mint a mai emberek, és Tündehon gyermekei magasabb növésűek, ám Tuor szálasabb volt az ott állók mindegyikénél. A gondothlim nem voltak hajlott hátúak, mint némely szerencsétlen atyafiaik, akik szünet nélkül ástak és kalapáltak Melkónak, ám kicsinyek voltak, karcsúk, és fölöttébb könnyedek. A lábuk szélsebes volt, a szájuk édes és szomorú, a szemükben vidámság csillogott, könnyekkel keveredve; mert abban az időben a gnomák száműzöttek voltak, és szívükben nem csitult a vágyakozás régi otthonuk után. Ám a sors és a leküzdhetetlen tudásvágy távoli helyekre űzte őket, és Melko immár bekerítette őket, hát próbálták lakhelyüket a lehető legszépségesebbé tenni munkával és szeretettel.

Hogyan eshetett, hogy az emberek összetévesztették a noldókat az orkokkal, akik Melko koboldjai voltak, azt nem tudom, hacsak egyes noldókat meg nem rontott Melko gonoszsága, és össze nem vegyültek

ezekkel az orkokkal, mert azt az egész fajt Melko tenyésztette ki a föld alatti tüzekből és sárból. A szívük gránitból volt, a testük torz; csúf pofájuk sosem mosolygott, ám a nevetésük olyan volt, mint az érc csengése, és semmi nem szerzett nekik nagyobb örömet, mint szolgálni Melko legaljasabb tetteit. A legnagyobb a gyűlölség köztük és a noldók között volt, akik a *glamhoth*, azaz a szörnyűséges gyűlölet népe néven emlegették őket.

És lám, a fegyveres őrség a kapunál visszaszorította a vándorokat körülfogó tömeget, és egyikük így szólt:

– Ez az őrködés városa, Gondolin az Amon Gwareth tetején, ahol szabad mindenki, akinek a szíve igaz, de ahová nem léphet be senki ismeretlenül. Ezért mondjátok meg a neveteket.

És Voronwe azt mondta, hogy ő Bronweg, a gnoma, aki Ulmo akaratából vezette ide ezt az embert; Tuor pedig azt felelte: – Tuor vagyok, az emberek fiainak Hattyú házából való Indor fia Peleg fia, akik északon élnek, innen távol, és a Külső Óceánban lakozó Ulmo akaratából jöttem ide.

Ekkor a fülelők mind elnémultak, ámultak Tuor mély és zengő hangján, mert az ő hangjuk olyan volt, akár a szökőkút csobogása. És szájról szájra terjedt köztük: »Vezessük a király elé.«

Akkor a tömeg visszahúzódott a kapu mögé, és velük a vándorok is, és Tuor látta, hogy a kapu vasból van, és igen magas és erős. Gondolin utcái pedig kövezettek és szélesek voltak, márvánnyal szegélyezve, és pompás virágokkal teli kertekben álltak a szép házak, és akadt sok karcsú és gyönyörűséges torony fehér márványból faragva, amelyek mesésen törtek az égre. A tereket szökőkutak ékesítették, s az ősfák koronáiban madarak daloltak, ám mindezek közül a legnagyobb az a tér volt, ahol a király palotája állt, és annak

tornya volt a városban a legbüszkébb, és az előtte lévő szökőkút húsz meg hét ölnyire lövellte fel a vizet, amely muzsikáló kristályesőként hullott vissza: fenségesen fénylett rajta a napsugár nappal, halványan hullámzott rajta a holdfény éjjel. Az ott lakozó madarak fehérebbek voltak a hónál, és daluk édesebb volt minden altatónál.

A palota kapuja mellett két fa nőtt, az egyik aranyvirágot hozott, a másik ezüstöt, és leveleik sosem hulltak le, mert Valinor dicső Fáinak sarjai voltak, azoké, amelyek bevilágították az istenek földjét, mielőtt Melko meg a Homályszövő elpusztították őket: és a gondothlim a fáknak a Glingol és a Bansil nevet adta.

Akkor Turgon, Gondolin királya, fehér ruhában, derekán aranyövvel, gránátokkal ékes koronával a fején ott állt kapuja előtt, és szólt az oda felvezető fehér lépcsősor tetejéről.

– Üdvözöllek, ó, Árnyak Földjéről érkezett ember. Ládd, eljöveteled benne áll bölcs könyveinkben, és ott áll az is, hogy sok nagy dolog esik majd a gondothlim házaiban, amikor te ide megérkezel.

Ekkor megszólalt Tuor, és Ulmo megerősítette a szívét, és méltóságot kölcsönzött hangjának.

– Figyelmezz hát, ó, Kőváros atyja, mert rám parancsolt, aki mélységes muzsikát zenget a Mélyben, s aki ismeri tündék és emberek gondolatát egyaránt, hogy elmondjam neked, közelg a Szabadulás napja. Eljutott Ulmo fülébe a suttogás városodról és őrködésedről a hegyekből Melko gonoszsága ellen, és örvend: ám szíve haragra lobban, és düh tölti el a valák szívét, akik Valinor hegyeiben lakoznak, és a Taniquetil csúcsáról szemlélik a világot, látván a noldók rabszolgasorsának fájdalmát és az emberek vándorlását; mert Melko körülfogta őket az Árnyak Földjén, túl a Vashegyeken. Ezért küldettem

hozzád titkos úton, hogy figyelmeztesselek, növeld nagyra seregedet, és készülj csatára, mert eljött az idő.

Akkor Turgon így szólt:

– Azt nem teszem, lett légyen ez Ulmo és az összes valák szava. Nem teszem kockára népem életét az orkok irtózata ellen, nem hozom városomra Melko tüzének végzetét.

És Tuor felelt:

– Ha most nem leszel merész, mindörökre az orkoké lesz a föld legtöbb hegysége, s békét nem hagynak többé se tündének, se embernek, habár a valák imígyen óhajtják megszabadítani a noldókat; ám ha most bízol a valákban, bár a háború szörnyűséges leend, az orkok el fognak bukni, és Melko hatalma aprócskára töpörödik.

Ám Turgon azt válaszolta, hogy ő Gondolin királya, és semmiféle akarat nem kényszerítheti rá, hogy kockára tegye hosszú elmúlt évek drága munkáját; de Tuor így szólt, mert ezt parancsolta neki Ulmo, aki tartott Turgon vonakodásától:

– Akkor pedig azt kell neked mondanom, hogy a gondothlim népe sebesen és titokban hajózzon végig a Sirionon a tengerig, és ott építsen hajókat, és térjen vissza Valinorba: mert ím! az odavezető utakat elfeledték, és nyomuk kiveszett a világból, és tenger meg hegyek veszik körül, ám a tündék még mindig Kôr hegyén lakoznak, és az istenek uralkodnak Valinorban, habár derűjük borúba fordult és félelembe Melkótól, s földjüket elrejtik, és oly varázzsal veszik körül, hogy semmi gonosz ott partot nem érhet. Hírvivőid mégis elérhetnek oda, és szívükben feltámadhat a harag, hogy legyőzzék Melkót, és lerombolják a Vaspoklot, amelyet alkotott a Sötétség Hegyei alatt.

És szólt Turgon:

– A tél elmúltán minden esztendőben elhajóztak sebesen és

titokban hírvivőim a Sirionnak nevezett folyón a Nagy Tenger partjára, és ott hajókat építettek, amelyek elébe hattyúkat és sirályokat fogtak, avagy a szél erős szárnyát, és a Hold meg a Nap világa alatt kutatták Valinort; ám az odavezető utakat elfeledték, és nyomuk kiveszett a világból, és tenger meg hegyek veszik körül, és akik ott lakoznak derűben, nem törődnek Melko szörnyűségével, sem a világ bánatával, hanem elrejtik földjüket, és áthatolhatatlan varázzsal veszik körül, hogy a gonosz híre el ne jusson fülükhöz. Embereim megszámlálhatatlan esztendők óta hajóztak a nagy vízen, hogy soha vissza ne térjenek, mert odavesztek a mélyben, vagy az úttalan árnyak közt bolyongnak; és az eljövendő évben többé nem szállnak tengerre, hanem magunkban fogunk bízni és városunkban, hogy elhárítsuk Melkót; mert eddigelé a valák ebben nemigen segítettek.

Akkor pedig nehéz volt Tuor szíve, és Voronwe sírt; és Tuor ült a király nagy szökőkútja mellett, amelynek csobogása felidézte a hullámok muzsikáját, és lelkét felzaklatták Ulmo kagylókürtjei, és szeretett volna a Sirionon visszatérni a tengerhez. Ám Turgon, aki tudta, hogy Tuor, habár halandó, bírja a valák kegyét, s megjegyezte merész tekintetét és hangjának erejét, érte küldetett, és kérte, hogy lakozzon Gondolinban, legyen a kegyeltje, és ha kedve tartja, éljen akár a király csarnokaiban.

Akkor pedig Tuor, aki fáradt volt, a helyet pedig szépnek találta, igent mondott; s attól fogva Tuor Gondolinban lakozott. Tuor valamennyi tettéről a gondothlim között nem szól rege, ám azt beszélik, sokszor ellopakodott volna onnan, nem kedvelvén a tömeget, vágyva az üres erdőségre és dombvidékre, avagy a távolból hallva Ulmo tenger-muzsikáját, ha nem töltötte volna el a szívét a gondothlim egyik hölgye, mégpedig a király lánya iránti szerelem.

És Tuor sok mindent tanult abban a birodalomban Voronwétól, akit szeretett, és aki ugyancsak fölöttébb szerette őt; de okították a város tudós férfiai és a király bölcsei is. Így azután sokkal hatalmasabb lett, mint korábban volt, és tanácsaiban bölcsesség volt; és tisztázódott számára sok minden, ami azelőtt nem volt világos, és sok olyat tudott, amit halandó ember nem tud. Megismerte Gondolin történetét, és hogy évek hosszú sora sem volt elegendő a felépítéséhez és felékesítéséhez, amelyen még mindig szakadatlanul munkálkodtak; hallott annak a rejtett alagútnak az ásásáról, amelyet a Menekülés Útjának neveztek, és hogy mennyit vitáztak az elkészítésén, végül a rabságba kényszerített noldók iránti irgalom diadalmaskodott; meséltek neki az állandó, felfegyverzett őrségről, akikből akadt a Gondolint övező hegyek néhány alacsonyabb pontján is, meg arról, hogy szüntelenül éber őrzők élnek a legmagasabb csúcsokon lángra lobbantható őrtüzek mellett; mert ez a nép szakadatlanul számított az orkok támadására, mihelyt azok tudomást szereznek erősségükről.

Ám az őrséget a hegyekben inkább megszokásból tartották fenn, semmint szükségből, mert a gondothlim elképzelhetetlen munkával immár réges-régen alaposan megtisztította Amon Gwareth körül a síkot, és sem gnoma, sem madár nem járhatott rajta úgy, hogy észre ne vették volna, mert a gondothlim között akadt szép számmal olyan, akinek a szeme élesebb volt Manwe Súlimo, a Taniquetilen lakozó istenek és tündék királyának sasmadaraiénál; ezért is nevezték azt a völgyet Tumladennek, a simaság völgyének. Amikor pedig ezt a nagy munkát bevégezték, a nép fémek bányászatával szorgoskodott, és abból készítettek mindenféle kardokat és bárdokat, lándzsákat és alabárdokat, páncélt és páncélinget, lábvértet és alkarvértet, sisakot és pajzsot. És elmondták Tuornak, hogy ha Gondolin egész népe

szüntelenül nyilazna éjjel-nappal, évek alatt sem fogynának el nyílvesszőik, oly sokat halmoztak már fel, éppen ezért évről évre kevésbé féltek az orkoktól.

Ott tanult meg Tuor kőből építeni, kitanulta az építőmesterséget, a szikla meg a márvány faragását, a szövés meg a fonás, a hímzés meg a festés fogásait, mélyére hatolt a fémek megmunkálásának. Ott hallgatta a legszebb muzsikát; ebben pedig a város déli részének lakosai voltak a legkiválóbbak, mert náluk volt a legtöbb szökőkút és mormoló forrás. Megtanulta ezeket a finomságokat Tuor, és ötvözte a maga muzsikájával, és csodálatba ejtette, örömmel töltötte el hallgatóinak szívét. Különös regéket hallhatott a Napról meg a Holdról és a csillagokról, a Földről és valamennyi eleméről, a mennyek mélységéről; és megismerte a tündék természetét és számos nyelvüket, és hallott Ilúvatarról, a Mindörökkön Úrról, aki túl a világon lakozik, és az ainuk muzsikájáról Ilúvatar lábai előtt az idők legmélyén, amelyből a világ és annak milyensége származik, és benne minden, és mindenek járása.

Kiválósága és minden mesterségekben való jártassága, no meg szívének és testének nagy bátorsága miatt Tuor a király vigasza és támasza lett, mivel nem volt fia; és Gondolin népe szerette. És eljött a nap, amikor a király parancsot adott a legügyesebb mestereinek, hogy nagy ajándékul készítsenek fegyverzetet Tuornak; gnoma-acélból készült ezüstberakással; a sisakon pedig fémből és ékkövekből két hattyúszárny ékeskedett, az egyik meg a másik oldalon, és a pajzsra hattyúszárnyat kovácsoltak; ám Tuor szívesebben viselt csatabárdot, mint kardot, és a gondothlim nyelvén azt Dramborlegnek nevezte, mert csapása mindenkit megszédített, és éle átszelt minden páncélt.

A déli falakon építettek neki házat, mert szerette a friss levegőt, és

nem kedvelte más lakhelyek közelségét. Ott örömére szolgált állni a várfalon pirkadatkor, és a nép örvendezett, amikor az új nap fénye megcsillant sisakjának szárnyain – és sokan suttogtak, s követték volna őt örömest csatába az orkokkal, mivel a kettejük, Tuor és Turgon beszédéről a palota előtt sokan tudtak; ám Turgont tisztelve tovább nem léptek, és mert ebben az időben Tuor szívében halványnak és távolinak tetszettek Ulmo szavai.

Eljött az idő, amikor Tuor már sok-sok éven át lakozott a gondothlim között. Szíve régen lángra lobbant a király lányáért, és immár eltelt ezzel a szerelemmel. Idril is szerelmet érzett Tuor iránt, és sorsuk szálai összefonódtak attól a naptól fogva, amikor a lány letekintett egy magas ablakból, és megpillantotta a hosszú utat megjárt esdeklőt a királyi palota előtt. Turgonnak nemigen akadt oka, hogy ellenezze szerelmüket, mert Tuorban vigaszt és jó reménységet nyújtó férfiút látott. Így lépett frigyre első ízben az emberek egyik fia Tündehon egyik leányával, ám nem Tuor volt az utolsó. Sokan csekélyebb áldásban részesültek náluk, és mély volt végül bánatuk. Nagy volt azonban a vigasság azokban a napokban, amikor Idril és Tuor frigyre léptek a nép előtt Gar Ainionban, az Istenek Helyén, a király csarnokainak közelében. Ünnepnap volt a házasságkötés Gondolin városának, és a legnagyobb boldogság Tuornak és Idrilnek. Attól fogva boldogan éltek a házban, a várfalon, amely dél felé nézett Tumladenre, és ez jó volt a városban minden szívnek, kivéve egyedül csak Meglint. Ez a gnoma pedig ősi ház sarja volt, bár számuk megfogyatkozott más házakhoz képest, ám ő maga a király unokaöccse volt, anyja, a király testvérnénje, Isfin oldaláról; ám ez a mese itt most nem hangzik el.

Meglin jele pedig egy fekete vakondok volt, és ő maga elsőnek számított a kőfejtők és a fémek felkutatói között; a legtöbbjük a házához tartozott. Kevésbé volt csinos, mint e nép tagjai általában, sötét bőrű és nem túlzottan kellemes kedélyű, így aztán nemigen kedvelték, és arról suttogtak, hogy orkvér folyik az ereiben, de én nem hiszem, hogy ez igaz lett volna. Meglin pedig többször is megkérte a királytól Idril kezét, de minthogy a leánynak nem volt kedvére való, Turgon minden alkalommal nemet mondott, mert azt is látta, hogy Meglin legalább annyira vágyott a királyi trónnal járó magas rangra és hatalomra, mint a szépséges leányzó szerelmére. És a leány valóban szép volt, ugyanakkor merész is; és a népek Ezüstlábú Idrilnek nevezték, mert mindig mezítláb és fedetlen fővel járt királylány létére, kivéve az ainuk ünnepeit; és Meglint emésztette a düh, amiért Tuor kiszorította.

Ezekben a napokban jött el az ideje, hogy beteljesüljön a valák vágya és az eldalie reménye, mert Idril nagy szerelemben fiút szült Tuornak, akinek Earendel lett a neve. Ezt a nevet pedig sokféleképpen magyarázzák mind a tündék, mind az emberek, csakhogy a gondothlim olyan titkos nyelvéből ered, amely eltűnt immár a Föld minden hajlékából.

A kisded pedig gyönyörű volt; a bőre ragyogó fehér, szeme kékebb a délvidék égboltjánál – kékebb Manwe öltözékének zafírjainál; és Meglint irigységre ingerelte születése, ám Turgon és a nép öröme fölöttébb nagy volt.

Hallga csak! Sok év elmúlt azóta, hogy Tuor eltévedt azoknak a hegyeknek a lábainál, és a noldók magára hagyták; ám sok év eltelt attól fogva is, hogy először jutott Melko fülébe az a különös hír – bizonytalanul és többféle változatban – egy emberről, aki a Sirion

vizeinek völgyeiben vándorol. Melko nemigen tartott az emberek fajától hatalmának napjaiban, ezért vélte úgy Ulmo, hogy egy közülük épp jó lesz Melko elámítására, tudván, hogy egyetlen vala, de elda vagy noldó sem kerülhetné el Melko figyelmét. A gonosz szívét azonban a hírektől rossz előérzet fogta el, és kémek nagy seregét toborozta; orkok fiai akadtak köztük sárga meg zöld szemmel, akár a macskáké, amely átlát minden párán és ködön és éjszakán; kígyók, amelyek bárhová és bármely hasadékba be tudnak siklani, akár a legmélyebb szakadékokba és a legmagasabb csúcsokra is, meghallanak minden suttogást a fűben vagy a hegyek közti visszhangban; voltak farkasok és vérebek és nagy és vérszomjas menyétek, amelyek orra kiszagolta a több hónapos szagot akár a folyóvízben is, szemük felfedezte a murva közt az emberöltővel korábbi lábnyomot is; jöttek baglyok és sólymok, amelyek éles tekintete észreveszi a kismadarak röptét is a világ minden erdőségében éjjel-nappal, és a világ minden egerének vagy pockának vagy patkányának minden surranását. Mindezeket Vascsarnokába hívta, és nagy számban összegyűltek. Onnan küldte szét őket a Földön, hogy kutassák fel azt az embert, aki elmenekült az Árnyak Földjéről, de keressék nála is jobban azoknak a noldóknak a lakhelyét, akik elmenekültek előle; mert égett a szíve, hogy elpusztítsa vagy rabságba hajtsa őket.

Hát miközben Tuor boldogan, és mind tudásban, mind hatalomban gyarapodva lakozott Gondolinban, ezek a lények éveken át fáradhatatlanul szimatoltak kövek és sziklák közt, vadásztak erdőkben és fenyéreken, kémlelték a leget és a magaslatokat, kutatták a völgyek és a síkok minden ösvényét, és semmi sem maradt felderítetlenül. A sok kutakodásból rengeteg hírt vittek Melkónak – és a sok titok között, amelyeket napvilágra hoztak, felfedezték a »Menekülés Útját« is, ahol

Tuor és Voronwe annak idején bejutott. Ám ezt nem tehették volna meg, hacsak nem fenyegettek volna kínzással és vettek volna rá néhány gyengébb akaratú noldót, hogy részt vegyen a kutatásban; minthogy a kaput övező varázs miatt Melko népe sosem talált volna rá gnoma segítség nélkül. Így aztán az utóbbi időben gyakran mélyen behatoltak az alagutakba, és foglyul ejtettek számos, rabság elől menekülő noldót. Megmászták itt-ott a Határhegyeket is, és lenéztek Gondolin városának szépségére és Amon Gwareth erősségére a távolból; ám a síkra őrzőinek ébersége s a hegység magassága miatt nem merészkedtek. A gondothlim nagyszerű íjászok voltak, és csodás erejű íjakat készítettek. Ezekkel hétszer oly magasra tudtak nyílvesszőt röpíteni a levegőbe, mint bármely ember a földön álló céltáblára; és nem tűrhették, hogy egy sólyom hosszan körözzön síkságuk fölött, vagy kígyó surranjon be oda; mert nem szívelték ezeket a véres lényeket, Melko teremtményeit.

Azokban a napokban pedig, amikor a rossz hírek érkeztek a városba Melko kémeiről, és hogy felderítették köröttük Tumladen völgyét, Earendel egyéves volt. Akkor Turgon szíve elszomorodott, mert eszébe jutottak Tuor egykori szavai a palota kapuja előtt, és minden ponton megháromszorozta az őrséget, és mestereinek megparancsolta, készítsenek hadi gépezeteket, és állítsák őket a hegyoldalakra. Mérgező tüzet és forró folyadékot, nyílzáport és jókora köveket készült lezúdítani bárkire, aki megostromolja azokat a csillogó falakat; s ekkor oly elégedett volt, amennyire csak lehetett, ám Tuor szíve nehezebb volt, mint a királyé, mert szüntelenül kísértették Ulmo szavai, és jelentésüket és súlyukat sokkalta jobban értette, mint egykor; és Idril sem nyújtott neki valódi vigaszt, mert az asszony szíve még Tuorénál is sötétebb

volt.

Turgon megerősíti az őrséget

Tudnotok kell, hogy Idril igen mélyen be tudott hatolni gondolataival a tündék és az emberek szívének sötétjébe és ezáltal a

jövendő homályába is – jóval mélyebbre, mint amennyire az eldalie minden szülötte képes; ezért egy napon így szólt Tuorhoz:

– Tudd meg, férjem uram, hogy nagy szívemben a kétség Meglin miatt, és félek, bajt fog hozni erre a szép birodalomra, bár azt nem láthatom, hogyan és mikor – mégis attól rettegek, hogy minden cselekedetünk és előkészületünk valamiképpen az Ellenség tudomására jut, így pedig új módszerét eszeli ki lerohanásunknak, amely ellen nincs védelmünk. Halld hát! Azt álmodtam egyik éjjel, hogy Meglin kemencét épített, váratlanul ránk tört, és tűzbe vetette Earendelt, a gyermekünket, utána pedig téged és engem; ám szép kisdedünk miatti gyászomban én nem is ellenkeztem.

És Tuor így válaszolt:

– A félelmed jogos, mert magam sem szívelem Meglint; ám mégiscsak a király unokaöccse, neked pedig unokabátyád, vád sincs ellene, ezért mást nem tehetünk, mint hogy várunk, és figyelünk.

Ám így szólt Idril:

– Én azonban ezt tanácsolom: gyűjtsd össze nagy titokban azokat a bányászokat és kőfejtőket, akikről gondos próba után bizonyos, hogy a legkevésbé kedvelik Meglint. Közülük válassz megbízható embereket, hogy tartsák szemmel, amikor a külső hegyekben jár; ugyanakkor azoknak a nagyobb részét, akikben megbízhatsz, fogd titkos ásásra, és a segítségükkel – bármily óvatos és lassú legyen is a munka – készíttess rejtett alagutat itteni házad alól a hegy sziklái alatt a lenti völgyig. Ám ennek az útnak nem szabad a Menekülés Útja felé vezetnie, mert a szívem azt súgja, hogy az nem megbízható, hanem a távolba, a Sasok Hasadéka felé a déli hegyekben; és minél tovább vezet ez az alagút a síkság alatt, annál jobbnak vélem – ám erről a munkáról csak nagyon kevesen tudjanak.

A noldóknál nincsenek különb föld- vagy sziklavájók (és ezt Melko is tudja), ám ott a talaj fölöttébb kemény volt; és Tuor azt mondta:

– Amon Gwareth hegyének sziklái oly kemények, mint a vas, és igen sok munkával lehet csak kivájni őket; ha pedig titokban kell, akkor még több idő és türelem szükségeltetik; ám Tumladen Völgyének talaja olyan, akár a kovácsolt acél, és ha a gondothlim nem tudhatnak róla, akkor csak sok hó és esztendő alatt lehetséges.

Idril akkor így szólt:

– Ez az igazság, ám akkor is ezt tanácsolom, és van még idő. – Akkor Tuor azt felelte, nem látja ennek célját, de »bármely terv jobb, mint tanácsnak híján lenni«, és úgy fog tenni.

Úgy esett, hogy nem sokkal később Meglin a hegyekbe ment ércért, és amint magában kószált, arra kóborló orkok fogták el, és szörnyen bántalmazták volna, mivel tudták, hogy a gondothlim egyike. Tuor őrizői azonban nem tudtak erről. Ám Meglin szívében feltámadt a gonosz, és így szólt fogva tartóihoz:

– Tudjátok meg, hogy Meglin vagyok, Eol fia, akinek Isfin volt az asszonya, Turgonnak, a gondothlim királyának nőtestvére.

Ám azok így feleltek: – Mi dolgunk ezzel?

És Meglin így válaszolt:

– Nagyon is sok; mert ha lemészároltok, akár nyomban, akár lassú kínokkal, nagy tudást veszítetek Gondolin városáról, amelyet gazdátok örömest hallana.

Akkor az orkok megfékezték kezüket, és megígérték, hogy meghagyják Meglin életét, ha megéri, amit feltár előttük; és Meglin leírta nekik a síkság és a város minden részletét, a falak magasságát és vastagságát és a kapu erejét; szólt a fegyveresekről, akiknek Turgon

parancsolt, meg a töméntelen fegyverről, amelyet felhalmoztak számukra, a hadi gépezetekről és a mérgező tűzről.

Akkor az orkok megdühödtek, és hallván mindezt, azon nyomban mégis végezni akartak vele mint olyasvalakivel, aki arcátlanul felmagasztalja nyomorúságos népe erejét, hogy gúnyolja Melko véghetetlen erejét és hatalmát; ám Meglin megragadta az utolsó szalmaszálat, és így szólt:

– Nem gondoljátok-e, hogy örömet okoznátok gazdátoknak, ha ilyen nemes foglyot vinnétek lábai elé, hogy ő maga hallhassa híreimet, és ítéljen igazságuk felől?

Az orkok ezzel egyetértettek, és a Gondolin körüli hegyekből visszatértek Melko Vashegyeihez és sötét csarnokaihoz; oda hurcolták magukkal a halálosan rettegő Meglint. Ám amikor Melko fekete trónja előtt térdepelt, iszonyodva a körötte lévő alakoktól, a trónszék alatt ülő farkasoktól és a lába körül tekergő viperáktól, Melko ráparancsolt, hogy beszéljen. És akkor elmondta azokat a híreket, és Melko végighallgatta, és szépen szólt vele, és akkor Meglin szívébe igencsak visszatért a pökhendiség.

És ennek a vége az lett, hogy Meglin ravaszságának segítségével Melko tervet eszelt ki Gondolin megdöntésére. Mert Meglin jutalma fővezérség lett volna az orkok között – Melko a szíve mélyén persze nem szándékozott betartani ezt az ígéretet –, ám Tuort és Earendelt Melko megégette volna, és Idrilt Meglin karjába adta volna – és ezeket az ígéreteket a gonosz örömmel teljesítette volna. Árulás esetén azonban Meglint balrogok kínzásával fenyegette Melko. Ezek pedig lángostoros és acélkörmű démonok voltak, ezekkel gyötörtette Melko azokat a noldókat, akik bármiben ellenszegülni merészeltek neki – és az eldák Malkarauki néven emlegették őket. Meglin azonban arra

figyelmeztette Melkót, hogy az orkok összes seregei vagy a tüzes balrogok hiába támadnák vagy ostromolnák Gondolin falait és kapuját akkor is, ha sikerül átkelniük a síkon. Ezért azt javasolta Melkónak, hogy varázshatalmával nyújtson segítséget harcosainak vállalkozásukhoz. A rendelkezésére álló töméntelen fémből és tüzének hatalmával alkosson ellenállhatatlan erejű vadakat, amelyek olyanok, mint a kígyók meg a sárkányok, és képesek megmászni a Határhegyeket, és azt a síkságot és szép városát lángtengerbe és halálba borítják.

Akkor Meglint hazaküldték, nehogy távolléte gyanút ébresszen; ám Melko rábocsátotta a feneketlen félelem átkát, és attól fogva szíve nem ismert sem örömet, sem nyugalmat. Mindazonáltal a kedvesség és a derű álcáját viselte, olyannyira, hogy azt mondták róla: »Meglin megszelídült«, és jobban kedvelték; Idril azonban még jobban félt tőle. Meglin pedig azt mondta: »Sokat munkálkodtam, és pihenni vágyom, és részt venni a nép táncában és énekében és mulatságában«, és többé nem ment követ vagy ércet bányászni a hegyekbe: ám titkon így próbálta leplezni rettegését és nyugtalanságát. Megszállta a félsz, hogy Melko mindig közel van, ezt okozta az az átok; és soha többé nem merészelt a bányákban járni, nehogy ismét orkokkal akadjon össze, és a sötétség csarnokainak szörnyűségeit kelljen kiállnia.

Szálltak az évek, és Idril biztatására Tuor folytatta a titkos alagút ásatását; ám látva, hogy a kémek serege megfogyatkozott, Turgon nyugodtabb életet élt, és kisebb lett benne a félsz. Melko azonban a legnagyobb munka lázában tölti ezeket az esztendőket, és az összes noldó rabszolganépnek szakadatlanul fémeket kell kiásnia, amíg Melko ül, és tüzeket tervez, és lángot meg füstöt hív elő a mélységes mélyből, és el nem tűri, hogy egyetlen noldó rab akár egyetlen

lépésnyire is eltávolodjon fogsága helyéről. Aztán eljött az idő, amikor Melko összehívta legravaszabb kovácsait és varázslóit, és vasból meg lángból szörnyek oly seregét hozták létre, amilyet akkor egyszer lehetett látni, és soha többé, majd csak a Nagy Vég idején. Némelyek vasból voltak oly ravaszul megépítve, hogy folytak, mint a lassú fémfolyó, vagy feltekeredtek minden előttük lévő akadályra, és a belsejükben a legvadabb orkok bújtak meg görbe karddal vagy lándzsával kezükben; mások bronzból és rézből készültek, ám szívük és lelkük lobogó láng volt, és tüzet fúvó orrukkal felperzseltek mindent, ami előttük állt, vagy letaposták, ami megmenekült perzselő leheletüktől; megint mások színtiszta lánglények voltak, amelyek úgy vonaglottak, akár az olvadt fém, és elpusztítottak minden anyagot, amely a közelükbe került, és a vas meg a kő vízként olvadt meg előttük, és rajtuk balrogok százai lovagoltak; és ezek voltak a legiszonyúbb szörnyek, amelyeket Melko tervezett Gondolin ellen.

És amikor elmúlt a hetedik nyár Meglin árulása után, és Earendel még igencsak zsenge, bár merész gyermek volt, Melko visszavonta összes kémeit, mert immár ismerte a hegyek minden ösvényét és sarkát; a gondothlim pedig oktalanságukban azt hitték, hogy Melko többé nem fenekedik ellenük, látva erejüket és lakhelyük áthatolhatatlan erősségét.

Ám Idril sötét kedvében volt, és felhős volt az arca, és ezen sokan csodálkoztak; Turgon mégis a régire csökkentette az őrség létszámát, sőt valamivel kevesebbre, és jött az ősz, leszüretelték a gyümölcsöket, és a nép boldog szívvel várakozott a téli mulatságokra: ám Tuor állt a vártán, és szemmel tartotta a Határhegyeket.

És íme, ott állt mellette Idril, és fútta a szél a haját, és Tuor csodálatosan szépnek látta, és lehajolt, hogy megcsókolja; ám Idril arca

szomorú volt, és így szólt: – Most jön el a nap, amikor választanod kell –, és Tuor nem értette. Ekkor Idril bevonta Tuort termeikbe, és elmondta, mennyire retteg a szíve Earendelért, a fiukért, és érzi, hogy valami igen gonosz közeleg, és Melko rejlik amögött. Tuor akkor vigasztalni próbálta, ám hasztalan, Idril pedig a titkos alagútról kérdezett, mire Tuor azt felelte, vagy egy leugányira ér ki a síkra, mire Idril szíve kissé megkönnyebbült. Mégis azt tanácsolta, siessenek még jobban az ásással, és mostantól a gyorsaság legyen a legfontosabb, »mert immár igen közel az idő«. És más tanácsot is adott, és Tuor ezt is megfogadta: nagy gonddal válogassa ki a legbátrabb és leghűségesebb urakat és harcosokat a gondothlim közül, és szóljon nekik a titkos alagútról és a kivezető útról. Belőlük szervezzen erős őrséget, tanácsolta Idril, és viseljék a jelét, legyenek az ő emberei, azzal indokolva, hogy illendő és jogos ez egy nagyúrnál, a király rokonánál. – Mi több – mondta –, megszerzem hozzá atyám hozzájárulását. – Titkon elsuttogta a népeknek is, hogy ha a város elesne, vagy Turgont levágnák, gyűljenek Tuor meg a fiuk köré, és ezen az emberek igencsak nevettek, mondván, hogy Gondolin addig fog állni, mint Taniquetil vagy Valinor hegyei.

Turgonnal azonban nem beszélt nyíltan, és ezt Tuornak sem engedte, bár ő kívánta, bármennyire szerették és tisztelték őt – nagy és nemes és dicsőséges király volt –, látván, hogy bízik Meglinben, és meg-ingathatatlan makacsul hisz a város áthatolhatatlan erejében, és abban, hogy Melko már nem fenekedik ellene, mert nem lát reményt. Ebben a hitében pedig megerősítették Meglin ravasz szavai. Azt beszélik, abban a gnomában igen nagy volt az ármányosság, mert sokat járt a sötétben, és a népek meg is jegyezték: »Joggal viseli a fekete vakondok jelét«; és egyes kőfaragók ostobasága miatt, ám még inkább

a tulajdon népének elejtett szavai miatt, akikkel Tuor nem kellő óvatossággal szólt, Meglin tudomást szerzett a titkos munkáról, és saját tervet szőtt ellene.

Eljött a tél, és igen hideg volt azon a vidéken, fagy fedte Tumladen síkját, jég borította tavait; ám a szökőkutak szüntelen csobogtak az Amon Gwarethen, és a két fa virágzott, és a nép vigadozott, amíg el nem jött a szörnyűség napja, amely Melko szívében rejtőzött.

Így telt el a kegyetlen tél, és a hó minden addiginál vastagabban borította a Határhegyeket; ám a maga idejében a szépséges tavasz elolvasztotta azt a hóköpönyeget, és a völgy beitta a vizet, és virágba borult. Eljött és elmúlt a gyermekek vigadozásával a Nost-na-Lothion, avagy a Virágok Születésének ünnepe, és a gondothlim szívét felemelte a jó év ígérete, és végre közelgett a Tarnin Austa, azaz a Nyár Kapujának nagy ünnepsége. Mert tudnotok kell, szokásuk volt fennkölt ünnepséget kezdeni éjfélkor, amely Tarnin Austa pirkadatáig tartott, és a városban egyetlen szó sem hangzott el éjféltől hajnalig, a napkeltét pedig ősi dalokkal köszöntötték. Megszámlálhatatlan esztendeje üdvözölték a nyár eljövetelét kórusokkal, a csillogó keleti falon állva; és most jön a virrasztás éjjele, és tele a város ezüstlámpásokkal, miközben a friss hajtásokkal teli ligeteket ezernyi szín ékesíti, és halk muzsika szól mindenütt, ám énekszó nem csendül hajnalig.

A nap a hegyek mögé süllyedt, és a népek igen vidáman és türelmetlenül készültek a szabadban az ünnepre – várakozva tekintettek kelet felé. És íme! amint a Nap lemerült, és minden sötét volt, hirtelen új fény támadt, valami sugárzott, csakhogy az északi magasok fölött, és az emberek ámultak, és nagy számban gyülekeztek a falakon meg a bástyákon. Az ámulat azonban kétellyé változott,

ahogy a fény nőtt, és egyre vörösebb lett, a kétely pedig iszonyattá, amikor az emberek azt látták, hogy a hegyoldalon a hó vörös lett, mint a vér. Így jöttek Melko tűzkígyói Gondolinra.

Majd a síkról lovas futárok hozták kifulladva a hírt azoktól, akik a hegyekben őrködtek; és szóltak a tüzes seregről és a sárkányszerű alakokról, és azt mondták: »Melko megtámadott minket.« Nagy volt a rettegés és az aggodalom abban a szépséges városban, az utcák és a sikátorok megteltek asszonyi sírással és gyermeki jajszóval, a terek gyülekező katonákkal és fegyvercsörgéssel. Ott volt a gondothlim minden nagy házának és nemzetségének fénylő lobogója. Nagy volt a király serege, és zászlójának a színe fehér és arany és vörös volt, jelük pedig a hold meg a nap meg a skarlátszínű szív. Ennek a seregnek a közepén állt Tuor mindenki fölé magasodva, ezüstpáncélja szikrázott; s körötte a nép legkeményebb harcosai sorakoztak. Íme, mindezeknek megannyi szárny volt a sisakján, akár a hattyúké vagy a sirályoké, és a Fehér Szárny jelét viselték pajzsukon. Ám ugyanott sorakozott Meglin népe feketébe öltözötten, és nem viseltek semmiféle jelet, de kerek sisakjukat vakondokbőr borította, és csákányhoz hasonlatos kétélű bárd volt a fegyverük. Meglin, Gondobar hercege sok sötét képű, leszegett tekintetű harcost gyűjtött ott össze, arcukat vöröslő fény festette, és visszatükrözte páncélzatuk fénylő felülete. Halljátok hát, az északi hegyek mind lángoltak, és mintha tűzfolyamok zúdultak volna alá Tumladen síkjára, és az emberek már érezték a hevét.

És számos más nemzetség is volt ott, a Fecske és a Szivárvány népe, és közülük kerültek ki a legkiválóbb íjászok, és ők a falak szélesebb részein álltak. A Fecske emberei tolldíszt viseltek a sisakjukon, s az öltözékük fehér és sötétkék és bíborlila és fekete volt, a pajzsukon nyílhegy volt látható. Duilin volt az uruk, gyorsabb

mindenki másnál futásban és ugrásban, s a legbiztosabb kezű céllövő. Minthogy pedig a Szivárvány felbecsülhetetlen gazdagsággal bírt, az ő embereik ruházata a szivárvány színeiben játszott, és ékkövekkel díszes fegyvereiken csillogott a fény. Ezeknek minden egyes pajzsa oly kék volt, mint az ég, és domború dísze hétféle ékkőből készült, rubintból és ametisztből és zafírból, smaragdból, krizoprázból, topázból és borostyánkőből, sisakjukat pedig jókora opál ékesítette. Egalmoth volt a nemzetségfőjük, aki kristálycsillagokkal kirakott kék köpenyt viselt, és a kardja görbe volt – a noldók közül senki másnak nem volt hajlított pengéjű kardja –, ám az íjban jobban bízott, és azzal mindenkinél messzebbre tudott lőni.

Ott voltak az Oszlop és a Hótorony seregei is, s mindkét nemzetség vezére Penlod volt, a tündék legmagasabbika. Ott voltak a Fa emberei, az pedig nagy ház volt, és zöld ruházatot viseltek. Vasalt bunkókkal vagy parittyával küzdöttek, és az uruk Galdor volt, akit Turgon után a leghősiesebbnek tartottak az összes gondothlim közül. Ott álltak az Aranyvirág emberei, akiknek sugárzó napkorong díszítette a pajzsát, a vezérük pedig Glorfindel volt, és köpenyén annyi aranyszállal hímzett virág volt, ahány virág a tavaszi virágba borult mezőn; és fegyverzetét is arany borította.

És jöttek a város déli feléből a Szökőkút emberei, és az uruk Ecthelion volt, az ezüstben és a gyémántban lelték örömüket; és kardjuk fölöttébb hosszú és fényes és halovány volt, és fuvolaszóra mentek csatába. Mögöttük jött a Hárfa serege, ők pedig merész harcosok voltak; ám vezérük, Salgant gyáva volt, Meglin talpnyalója. Ezüst- és aranyrojtok ékesítették őket, és címerpajzsukon ezüsthárfa ragyogott fekete háttérrel; ám Salgant aranyat viselt, és egyedül ő ment csatába lóháton a gondothlim összes férfiúi közül, súlyos és zömök

termetű lévén.

Az utolsó egységet a Harag Kalapácsának emberei alkották, közülük került ki a legtöbb kiváló kovács és mesterember, és egész nemzetségük az ainuk közül mindenek felett Aulét, a kovácsot tisztelte. Kalapácsszerű, jókora buzogányokkal küzdöttek, pajzsaik súlyosak voltak, mert igen erős volt a karjuk. Sok olyan akadt közöttük, akik Melko bányáiból menekültek el, és ennek a háznak a gyűlölete a gonosz és démonai, a balrogok iránt fölöttébb nagy volt. A vezérük pedig Rog volt, a tündék legerősebbike, aki merészségben alig maradt el a Fa házából való Galdortól. Ennek a népnek a jele az Üllő volt, a pajzsukon kalapács vetett szikrát, s a vörös aranyban meg a fekete vasban lelték örömüket. Igencsak számos főből állt ez a sereg, és nem akadt köztük egyetlen gyáva szívű sem, és ők aratták a legnagyobb dicsőséget a sok előkelő ház között a végzet elleni ütközetben; ám balsors sújtotta őket, és egyikük sem távozott soha többé arról a csatatérről, hanem mind elestek Roggal, és eltűntek a Földről; és velük sok mesterségbeli tudás és ügyesség tűnt el mindörökre.

Így festett és sorakozott fel tehát a gondothlim tizenegy háza jelvényeikkel és jelképeikkel, és Tuor testőrsége, a Szárny népe számított a tizenkettediknek. A vezetőjük arca pedig komor, és nem számít hosszú életre – és ott az ő házában a falakon Idril páncélba öltözik, és keresi Earendelt. És az a gyermek könnyezett a különös, vörös fénytől, amely a szoba falán játszott, ahol ő aludt; és a regék, amelyeket dajkája, Meleth mesélt neki a tüzes Melkóról, ha éppen akaratosan viselkedett, azok jutottak eszébe, és nyugtalanították. Édesanyja pedig ráadta a kicsiny páncélöltözetet, amelyet titkon készíttetett neki, és a fiú ennek örvendett, és fölöttébb büszke volt,

kacagott örömében. Idril azonban sírt, mert szíve sokra értékelte a szép várost és a pompás házat, és a szerelmüket Tuorral, amíg benne éltek; ám látta a közeledő pusztulást, és rettegett, hogy terve meghiúsul a kígyók iszonyatától való mindent elsöprő rettegéssel szemben.

Négy óra volt még az éj közepéig, és az égbolt vöröslött északon és keleten és nyugaton; és azok a vaskígyók elérték Tumladen síkját, és azok a tüzes lények ott voltak a hegyek lábainál, és az őröket elfogták és könyörtelenül megkínozták a balrogok, amelyek mindenütt pusztítottak, kivéve a legtávolibb déli pontot, ahol Cristhorn, a Sasok Hasadéka volt.

Akkor Turgon király tanácsot hívott össze, és odament Tuor és Meglin mint királyi hercegek; és jött Duilin Egalmothszal, és Penlod, a szálas termetű, és odagyalogolt Rog a Fa házából való Galdorral és az aranyló Glorfindel és a muzsikáló hangú Ecthelion. Odaérkezett Salgant is, a hírektől reszketve, és más nemesek, akiknek vére kevésbé volt előkelő, ám szívük bátrabb volt.

Tuor pedig azt tanácsolta, hogy indítsanak nagy támadást, mielőtt a fény meg a forróság túlságosan nagy lesz a síkon; és sokan támogatták, ám abban nem egyezett a véleményük, hogy a tömegben ott legyen minden harcos a lányokat és az asszonyokat és a gyermekeket körülfogva, vagy külön-külön csapatok próbálkozzanak sokféle irányban; és Tuor az utóbbira hajlott.

Ám Meglin és Salgant azt tanácsolták, hogy tartsák a várost, és próbálják megőrizni a benne lévő kincseket. Meglin ármánykodásból szólt így, nehogy a noldók közül bárki megmeneküljön a vésztől, amelyet ő hozott rájuk, mert félt, hogy árulása akkor tán kitudódik, és idővel megbosszulják. Salgant pedig egyrészt Meglint visszhangozta, másrészt rettenetesen félt elhagyni a várost, jobban szeretett volna

lerombolhatatlan erősségben harcolni, mint csapásokat elszenvedni a csatamezőn.

Akkor a Vakondok házának ura rátapintott Turgon egyetlen gyengéjére, és így szólt:

– Halld meg, ó, király! Gondolin városában töméntelen az ékkő és a fém és a szépséges alkotás, amelyet gnoma-kezek alkottak, és ezek az urak – akik véleményem szerint merészebbek, mint amennyire bölcsek – mind itt hagynák az Ellenségnek. Ha győzelmet aratnál is a síkon, városodat kifosztanák, és a balrogok hatalmas zsákmánnyal távoznának.

És Turgon feljajdult, mert Meglin tudta róla, mennyire nagy szeretettel viseltetik az Amon Gwarethen lévő város vagyona és szépsége iránt. És Meglin újra szólt, szenvedélyesen:

– Halljad! Semmit nem ért a hosszú esztendők munkája, amíg megépíttetted az áthatolhatatlanul vastag falakat, és a kaput, amely felfeszíthetetlen; Amon Gwareth hegyének hatalma oly mélyre süllyedt, mint a lenti völgy, vagy a rajta felhalmozott fegyverek sokasága és a számtalan nyílvessző oly csekély becsű, hogy a veszély óráján elvetnéd mindet, és csupaszon mennél neki az acélból és tűzből álló ellenségnek, akinek lábdobogásától remeg a föld, és a Határhegyek visszhangoznak?

És Salgant rettegett a gondolattól is, és nagy hangon így beszélt: – Meglin jól szól, ó, király, hallgass reá. – Akkor pedig a király annak a kettőnek a tanácsára figyelmezett, bár a többi úr mind ellenük szólt, és megparancsolta, hogy az egész nép várja az ostromot a falakon. Tuor pedig sírt, és elhagyta a király csarnokait, és a Szárny embereivel a háza felé indult; abban az órában pedig a fény már nagy volt és szörnyűséges, és fojtogató hőség, fekete füst és bűz árasztotta el a

város utcáit.

Jöttek a szörnyek a völgyön át, és vörösre festették Gondolin fehér tornyait; még a legmerészebbek is rettegtek a tüzes sárkányok és bronz- meg vaskígyók láttán, amelyek immár a város hegyén kúsztak fölfelé; és hiábavaló nyílvesszőket lőttek ki rájuk. És ekkor feltámad a remény, mert íme, a tűzkígyók nem bírják megmászni a hegyet meredeksége és üvegsimasága miatt, meg az oldalain lezúduló tűzoltó víz miatt; ott hevernek a hegy lábainál, és hatalmas pára keletkezik ott, ahol Amon Gwareth patakjai és a kígyók tüze összeérnek. Akkor olyan nagy lett a hőség, hogy az asszonyok elájultak, a férfiak pedig izzadtak páncéljuk alatt, és a város összes szökőkútja, kivéve a királyét, felforrt és gőzölgött.

Gothmog pedig, a balrogok ura, Melko seregeinek fővezére összehívta mindazokat a vasból készült teremtményeket, amelyek rá tudtak tekeredni mindennemű akadályra maguk előtt. Megparancsolta, hogy feküdjenek egymás tetejére az északi kapu előtt; és lám, tekervényeik a küszöbig felértek, és ránehezedtek a tornyokra meg a bástyákra a közelében, és tömegük iszonytató súlya miatt a kapu kidőlt, fölöttébb nagy zajjal, ám a falak többsége még szilárdan állt. Akkor a király gépezetei és kővetői dárdákat és nagy köveket meg olvadt fémet hajigáltak azokra a könyörtelen szörnyetegekre, és azok üres belseje kongott az ütésektől, ám széttörni őket nem lehetett, és a tűz lepergett róluk. Ekkor kinyílt a legfelsők kellős közepe, és számtalan ork, azaz a gyűlölet koboldja özönlött ki a nyílásokon; s ugyan ki szólhatna handzsárjaikról és széles pengéjű lándzsáikról, melyekkel döftek?

Akkor Rog erős hangon elkiáltotta magát, és a Harag Kalapácsának minden embere és a Fa nemzetsége a merész Galdorral az élen az

ellenségre rontott. Nagy kalapácsaik csapásaitól és bunkóik ütéseitől visszhangoztak a Határhegyek, és az orkok hulltak, akár a falevelek; és a Fecske meg a Szivárvány nyílvesszői sötétlő őszi esőként záporoztak rájuk, és a füstben meg a zűrzavarban hulltak az orkok és a gondothlim egyaránt. Nagy volt a csata, ám a gondothlim minden merészsége ellenére az egyre növekvő számú ellenség hátrálni kényszerítette őket, és a város északi része a koboldok kezére került.

Eközben Tuor a Szárny népének élén próbálja átvágni magát az utcák zűrzavarán, és amikor a házához ér, felfedezi, hogy Meglin megelőzte. Bízván az északi kapunál dúló csatában és a felkavarodott városban, Meglin erre az órára várt, hogy beteljesítse vágyait. Sok mindent megtudott Tuor titkos alagútjáról (ám ez csupán a végső pillanatban történt, és nem deríthetett fel mindent), de nem szólt a királynak, sem senki másnak, mert nagy bizonyossággal hitte, hogy az alagút vége a Menekülés Útjába fog csatlakozni, az lévén a legközelebb a városhoz, és úgy vélte, hogy ezt a maga javára és a noldók kárára fogja használni. Nagy titokban hírvivőket küldött Melkóhoz, hogy állítson őröket a Menekülés Útjának kijáratához, amikor megkezdődik a támadás; ő maga pedig, így tervezte, elrabolja Earendelt, és a falak alatti tűzbe veti, rabul ejti Idrilt, és ráveszi kényszerrel, hogy vezesse el őt a titkos ösvényhez, hogy kimenekülhessen a tűz és a vérontás ezen iszonyatából, és az asszonyt magával hurcolja Melko földjére. Meglin pedig attól tartott, hogy még a Melkótól kapott titkos jelvény sem menti meg az iszonyatos mészárlásban, ezért biztonságban kívánta emlékeztetni azt az ainut ígéretei betartására. Nem volt viszont kétsége afelől, hogy Tuor oda fog veszni a nagy tűzvészben, mert Salgantnak azt a feladatot adta, hogy tartóztassa Tuort minél tovább a király csarnokaiban, onnan

pedig küldje a leghalálosabb csatába – de lám! Salgant halálos rémületbe esett. Hazalovagolt, ott feküdt reszketve az ágyán; Tuor pedig hazatért a Szárny népével.

Ezt tette hát Tuor, bár merészségét felkorbácsolta a harci zaj, de búcsút akart mondani Idrilnek és Earendelnek, és nagy sietséggel elküldeni őket testőrséggel a titkos útra, mielőtt ő maga visszatér a csatatérre meghalni, ha kell: ám az ajtaja körül Vakondok sereget talált, és ezek voltak a legrémítőbb és legkevésbé jószívű népek, akiket Meglin a városban talált. Mégis szabad noldók voltak, nem álltak Melko bűbája alatt, mint a gazdájuk, ezért hiába volt Meglin az uruk, Idrilnek nem segítettek, ám hozzá sem értek Meglin minden szidalma ellenére
sem.

Meglin pedig Idril hajába kapaszkodott, úgy akarta a bástyára vonszolni kegyetlen szívvel, hogy az asszony lássa, hogy hull a lángok közé Earendel; ám a gyermek akadályozta, Idril pedig anyatigrisként küzdött, bárha szép és karcsú volt. Ott verekednek tehát, és Meglin késlekedik káromkodva, de közeleg a Szárny népe – és lám! Tuor akkorát ordít, hogy még az orkok is meghallják a távolban, és beleremegnek. Viharként csap le a Szárny őrserege a Vakondok embereire, félresodorják őket. Amikor Meglin látta ezt, le akarta döfni Earendelt a nála lévő rövid tőrrel; ám a gyermek megharapta a bal kezét úgy, hogy a foga belemélyedt, ettől Meglin megtántorodott, szúrásának csekély lett az ereje, és a kis páncéling elfordította a pengét; ám ekkor már Tuor is lecsapott Meglinre, és rettenetes volt látni a haragját. Megragadta Meglinnek azt a kezét, amelyikben a tőr volt, reccsenve kettétörte, aztán megragadta a derekánál, felugrott vele a várfalra, és távolra elhajította. Hatalmasat zuhant a test, háromszor

ütődött Amon Gwareth oldalához, mielőtt a lángok kellős közepébe hullt; és Meglin neve szégyenbélyeggel tűnt el az eldák és a noldók közül.

A Vakondoknak pedig több harcosa volt, mint a Szárnynak, és hűségesek voltak urukhoz, Tuorra támadtak, nagy csapásokat mértek, ám senki meg nem állhatott Tuor haragja előtt, levágta őket, vagy sötét lyukakba menekültek, vagy levetették őket a falról. Tuornak és embereinek most a kapunál folyó ütközetbe kellett mennie, mert igen nagy lett a lárma, és Tuor szívében még élt a remény, hogy a város megmaradhat; Idrillel azonban otthagyta akarata ellenére Voronwét és néhány kardforgatót, hogy őrizzék, amíg vissza nem tér, vagy hírt nem küld a csatáról.

A kapunál pedig valóban véres volt a verekedés, és a Fecskék Duilinjét, amint éppen nyilazott a falról, eltalálta az Amon Gwareth tövéből felfelé törő balrogok tüzes csapása; és lezuhant a bástyáról, és elpusztult. És a balrogok tüzes dárdákat és lángoló nyílvesszőket röpítettek az ég felé, ezek pedig Gondolin háztetőire és kertjeire hulltak, amíg el nem égett minden fa, és kiégtek a virágok meg a pázsit, és azok a korábban oly fehér falak és oszlopcsarnokok megfeketedtek és megperzselődtek: ám ennél is komiszabb volt, hogy a démonok egyik csapata felhágott az összetekeredett vaskígyók hátára, és onnan tüzeltek szüntelen íjaikkal és parittyáikkal, amíg lángra nem lobbant a város a védők főseregének háta mögött.

Akkor így szólt nagy hangon Rog: – Ugyan ki fél a balrogok minden rémségétől? Itt vannak előttünk az átkozottak, akik időtlen idők óta gyötrik a noldók gyermekeit, és akik lövéseikkel tüzet gyújtottak a hátunk mögött. Jertek, Haragnak Kalapácsai, pusztítsuk el őket gonoszságukért! – Ezzel felemelte buzogányát, annak pedig

hosszú volt a nyele; és támadó dühével utat vágott egészen a ledőlt kapuig; az Üllő népe pedig tódult a nyomában, és haragjuk dühétől szikrát szórt a szemük. Nagy tett volt az a roham, ahogy a noldók ma is megéneklik, és számos ork zuhant vissza a tűzbe; Rog emberei pedig ráugrottak az összetekeredett kígyókra is, és ütötték a balrogokat, támadták erősen őket, bár a balrogoknak lángkorbácsuk és acélkarmuk volt, és termetük is igencsak nagy. Agyonverték őket, vagy elkapva ostorukat, azt fordították ellenük, és tépték őket, ahogy korábban azok a gnomákat; és az elesett balrogok száma ámulatot és félelmet keltett Melko seregében, mert addig egyetlen balrogot sem vágott le tünde vagy ember keze.

Akkor Gothmog, a balrogok ura összegyűjtötte démonait szerte a városból, és megparancsolta: a csapat egy része támadjon szemből a Kalapács népére, és hátráljon meg előlük, ám a többségük kerüljön sebesen a hátuk mögé, magasabbra az összetekeredett sárkányokon és közelebb a kapuhoz, hogy Rog vissza ne hátrálhasson népének nagy vesztesége nélkül. Ám ezt látva Rog nem kezdett hátrálni, ahogy a balrogok remélték, hanem összes emberével az előttük lévőkre vetette magát; s azok menekültek előle, már nem cselből, hanem szörnyű szükségből. Lekergették őket a síkra, és rikoltásaiktól visszhangzott Tumladen mezeje. Akkor a Kalapács háza nekilátott ütni-vágni Melko megrémült csapatait, amíg orkok és balrogok hatalmas serege körül nem kerítette őket, és egy tűzsárkányt eresztettek rájuk. Ott hulltak el Rog körül, vagdalkozva mindvégig, amíg a vas meg a láng el nem pusztította őket, és ma is azt zengi az ének, hogy a Harag Kalapácsának minden embere hét ellenség életét vette el cserébe önnön életéért. Akkor még nagyobb félelem fogta el a gondothlim népét Rog halálától és seregének vesztétől, és tovább hátráltak a városba, és ott

veszett oda Penlod hátát a falnak vetve, és körülötte az Oszlop és a Hótorony sok harcosa.

Melko koboldjainak kezén volt immár a kapu és a falak nagy része mindkét oldalon, ahonnan a Fecske és a Szivárvány seregeit pusztulásba lökték; magában a városban is nagy teret nyertek, eljutottak a Kút Teréhez, amely karnyújtásnyira volt a Palota Terétől. Ám azokon az utcákon és a kapu körül megszámlálhatatlan hulla hevert, ezért megálltak, és tanácsot tartottak, látván, hogy a gondothlim bátorsága miatt jóval többen vesztek oda, mint remélték, és sokkal többen a védőknél. Félelem fogta el őket Rog pusztításától is a balrogok között, mert azok a démonok igen nagy bátorságot és magabiztosságot nyújtottak nekik.

Azt tervezték el ekkor, hogy tartják a meghódított területet, miközben a mindent eltaposni képes bronzkígyók lassan felkapaszkodnak a vaskígyókon, és a falakig érve jókora rést nyitnak, amelyen a balrogok be tudnak lovagolni lángsárkányok hátán: azt is tudták azonban, hogy mindezt gyorsan kell tenniük, mert a sárkányok tüze nem tart örökké, és csakis azokból a tűzkutakból táplálható, amelyeket Melko nyitott a maga országának erősségében.

Amikor pedig a küldöncök elviharzottak, édes muzsikát hallottak a gondothlim seregei felől, és félve fürkészték, mit jelenthet: és lám! jött Ecthelion és a Szökőkút népe, akiket Turgon eddig tartalékolt, mert az egész küzdelmet mindeddig tornyának magasából szemlélte. Fuvoláikat fújva közeledett ez a sereg, és öltözékük ezüstje és kristálya szépségesen csillogott a tűz vörös fényében, a feketéllő romok között.

Majd a muzsika hirtelen elhallgatott, és a szép hangú Ecthelion kiáltott, hogy rántsanak kardot, és mielőtt az orkok számítottak volna rá, suhogni kezdtek köztük azok a halovány pengék. Azt beszélik,

hogy Ecthelion népe több orkot vágott le, mint amennyi összesen elesett az eldalie összes csatáiban azzal a fajjal, és az ő neve a mai napig rémületbe ejti őket, az eldák számára pedig csatakiáltás.

Tuor és a Szárny népe ekkor sorakozott fel Ecthelion és a Szökőkút népe mellett, és ők ketten osztották a csapásokat, és hárították is a másikra mérteket, és annyira elűzték az orkokat, hogy majdnem a kapuig szorultak vissza. Ám rengeni kezdett a föld mennydörgő robajjal, mert a sárkányok keményen igyekeznek felfelé az Amon Gwareth oldalán, hogy ledöntsék a város falait; és máris ott a nyílás, és az őrtornyok romokban hevernek. A Fecske és a Szivárvány harcosai elkeseredetten küzdenek a romok között és a falakért kelet felé és nyugat felé; ám amikor Tuor éppen odáig űzi az orkokat, az egyik bronzkígyó nekifeszül a nyugati falnak, annak nagy része megremeg és ledől, és mögüle előjön egy lángoló lény, a hátán balrogokkal. Lángok csapnak ki annak a féregnek a pofájából, megégetik az útjába kerülőket, Tuor sisakján megfeketednek a szárnyak, de ő áll, és maga köré gyűjti testőreit, meg akit még talál a Szivárvány és a Fecske népéből, jobbján pedig Ecthelion vezeti a déli Szökőkút embereit.

Az orkokat felbátorítja a sárkányok érkezése, és a balrogokkal vegyest özönlenek be a nyíláson, erősen küzdenek a gondothlim ellen. Tuor ott levágta Othrodot, az orkok urát, kettéhasítva sisakját, és kettészelte Balcmeget, Lugnak a lábát vágta le térd alatt bárdjával, Ecthelion pedig egy döféssel végzett az orkok két kapitányával, és legfőbb bajnokuk, Orcobal fejét a fogáig hasította be; és e két úr nagy bátorsága miatt eljutottak egészen a balrogokig. Azok közül a nagy hatalmú démonok közül Ecthelion hármat vágott le, mert kardjának ragyogása széthasította a bennük lévő vasat, és kioltotta a bennük lévő tüzet, és elpusztultak; de még jobban rettegtek a Dramborleg

elnevezésű csatabárdtól, amelyet Tuor keze forgatott, mert az úgy szólt, mint a sasok szárnyának suhogása a levegőben, és halált hozott ott, ahová ért, és öten hullottak el előtte.

Csakhogy úgy van az, hogy kevesen nem harcolhatnak mindig sokak ellen, és Ecthelion bal karján súlyos sebet ejtett az egyik balrog korbácsa, és pajzsa a földre hullt, amikor az a tűzsárkány közeledett a fal romjai között. Ekkor Ecthelion kénytelen volt Tuorra támaszkodni, és Tuor nem hagyta el őt, pedig a mindenkit eltaposó szörny már az orruk előtt volt, s úgy tetszett, lebírja őket: ám Tuor odavágott a lény egyik lábához, és így a tűz túláradt a fejük fölött, és a kígyó üvöltött, és farkával csapkodott; és számos ork és noldó így vesztette életét. Tuor pedig összeszedte erejét, és felemelte Ectheliont, és a nép maradékával elmenekült a sárkány elől; ám szörnyűséges pusztítást okozott az a szörny, ami mélységesen megrendítette a gondothlim maradékait.

Így esett, hogy Peleg fia Tuor meghátrált az ellenség elől, harcolva engedte ugyan át a teret, és elvitte a csatából a Szökőkút házából való Ectheliont, ám a sárkányok és az ellenség kezén volt a város fele és teljes északi része. Rablóbandák járták az utcákat, és fosztogattak, vagy sötétben öldöstek férfiakat, nőket és gyermekeket, és ha alkalom adódott rá, sokakat megkötöztek és elhurcoltak a vasketrecekbe a vassárkányok gyomrában, hogy azután Melko rabszolgái legyenek.

Tuor pedig észak felől a Forrás terére ért, ahol Galdor védte Inwe Boltívét nyugatról az orkok serege ellen, ám csak kevesen voltak már körülötte a Fa házából. Ott Galdor lett Tuor megmentője, mert átesett egy sötétben heverő testen Ecthelion terhével a vállán, és az orkok mindkettőjüket elfogták volna, ha az a bajnok hirtelen le nem csap rájuk bunkósbotjával.

Akadtak ott néhányan a Szárny testőreiből, a Fa és a Szökőkút, a

Fecske és a Szivárvány házából, erős csapattá álltak össze, és Tuor tanácsára odahagyták a Kút Terét, látván, hogy a Király Tere, amely mellette volt, jobban védhető. Azon a helyen pedig annak előtte sok gyönyörű fa nőtt, tölgyfa is meg nyárfa is, a mélységes mély kút körül, amelynek igen tiszta volt a vize; ám ebben az órában zsivajgott Melko förtelmes lényeinek ocsmányságától, és vizét beszennyezték a hulláik.

Így ért a védők utolsó makacs csapata Turgon palotájának terére. Közöttük sok a sebesült és a fáradt, és Tuort is kimerítette az éjszaka sok tette és Ecthelion súlya, aki halálos önkívületben van. Amint éppen bevezeti a csapatot a Boltívek Útján északnyugat felől (és mindent megtettek, hogy ellenség ne kerülhessen a hátuk mögé), zaj támad a tér keleti szélén, és lám! Glorfindel érkezik az Aranyvirág ház utolsó embereivel.

Ezek pedig rettenetes összecsapásba keveredtek korábban a Nagy Piacon, a város keleti felében, ahol orkok balrogok vezette serege támadt rájuk váratlanul, amikor kerülőúton a kapunál dúló csatába tartottak. Azért tették ezt, hogy a bal szárnyán támadják meg az ellenséget, ám őket csalták csapdába; ott keményen küzdöttek órákon át, amíg le nem csapott rájuk egy, a lerombolt fal résén át frissen érkezett tűzsárkány, és Glorfindel nagy nehezen tudta csak kivágni magát néhány emberével; de az a hely műhelyeivel és a kézművesek remekeinek garmadájával a tűz martaléka lett.

Azt beszélik, hogy Turgon segítségükre küldte a Hárfa embereit Glorfindel küldönceinek sürgetésére, ám Salgant ezt eltitkolta előlük, és azt mondta, a Kis Piacot kell védeniük délen, ahol ő lakik, ők pedig ezen háborogtak. Aztán mégiscsak elhagyták Salgantot, és a király csarnokai elé jöttek; igencsak jókor, mert diadalmas ellenfelek jártak Glorfindel sarkában. A Hárfa emberei parancs nélkül is nagy erővel

támadtak ezekre, és teljes mértékben jóvátették uruk nyúlszívűségét, visszaűzve az ellenséget a piacra, és vezér nélkül is továbbhaladtak dühödten, így azonban sokan estek a tűz csapdájába, vagy pusztultak el az ott tobzódó kígyó leheletétől.

Tuor ekkor ivott a nagy szökőkútból, és felfrissült, és levette Ecthelion sisakját, és inni adott neki, vízzel locsolta az arcát is, mire az magához tért. Tuor és Glorfindel urak ekkor elhagyták a teret, és akit csak tudtak, visszavontak a bejáratoktól, és lezárták azokat, kivéve a délit. Abból az irányból jön most Egalmoth. A hadi gépezeteket kezelte a falon; ám már régen inkább kézitusára van szükség az utcákon, és nem arra, hogy a bástyákról lövöldözzenek, így hát összegyűjtötte a Szivárvány és a Fecske néhány emberét, és eldobta íját. Majd erős csapásokat osztogatva, valahányszor összeakadtak az ellenséges bandákkal, átvágták magukat a városon. Így mentettek meg több csapatnyi foglyot, és szedtek össze néhány tévelygő vagy űzött embert, és jutottak el keményen harcolva a Király Terére; és az emberek örömmel köszöntötték, mert attól tartottak, hogy meghalt. Ekkor az összes asszonyt és gyermeket, akik ott összegyűltek, vagy akiket Egalmoth hozott, bezsúfolták a király csarnokaiba, és felkészültek a végsőkre. A túlélők seregében, ha bármily kevesen is, akadt minden nemzetségből való, kivéve a Harag Kalapácsát; és a király háza még érintetlen volt. És ebben nincs semmi szégyellnivaló, mert nekik mindig az volt a dolguk, hogy frissek maradjanak mindvégig, hogy megoltalmazzák a királyt.

De most Melko harcosai összeszedték erejüket, és hét tűzsárkány jött, körülöttük orkokkal, a hátukon balrogokkal északról, keletről és nyugatról, mind a Király Terére. Vérontás folyt az akadályoknál, és Egalmoth meg Tuor a védelem egyik helyéről a másikra ment, ám

Ecthelion a szökőkútnál hevert; és az az ellenállás volt a legnyakasabb-merészebb, így emlékezik meg minden ének és rege. Ekkor egy sárkány áttörte az északi akadályt – egykor onnan indult a Rózsák Sétánya, amely szép és kellemes sétahely volt, ám most csupa feketeség és zaj.

Tuor a szörnyeteg útjába állt, de elszakították Egalmothtól, és visszaszorították egészen a tér közepéig a szökőkút mellett. Ott már nem bírta elviselni a fojtogató hőséget, és leverte egy nagy démon, maga Gothmog, a balrogok ura, Melko fia. De lám! Ecthelion, akinek arca oly halovány volt, mint kardjának pengéje, és pajzstartó karja bénán lógott az oldalán, Tuor fölé lépett, amint az elesett, és a démonra támadt, ám megölni nem tudta, hanem fegyverforgató karja is megsérült, így kardja kihullt a kezéből. És ekkor Ecthelion, a Szökőkút ura, a noldók legszebbike a korbácsát emelő Gothmogra vetette magát, és sisakjával, amelynek csúcsa hegyes volt, a gonosz mellkasába döfött, és két lábát az ellenség combjára fonta; és a balrog felüvöltött, és előrezuhant; és azok ketten a király szökőkútjának mélységes mély medencéjébe estek. Ott lelte végzetét az a teremtmény; és Ecthelion acélba öltözötten merült a mélybe, így veszett oda a Szökőkút ura tüzes csata után a hűs vízben.

Tuor pedig felállt, mihelyt Ecthelion támadásától teret nyert, és látván a nagy tettet, megsiratta a Szökőkút szeretett, szép gnomáját, ám a csata közepéből alig verekedhette át magát a palota körüliekhez. Ott, látván az ellenség tétovázását, amelyet Gothmognak, a sereg vezérének veszte okozott, a királyi ház előretört, és maga a király is lejött közéjük felségesen, és együtt küzdött velük, és újra megtisztították a teret, és a balrogokból levágtak még kétszer húszat, ami valóban nagy tett: ám végrehajtottak még ennél is különbet, mert minden lobogása ellenére

bekerítettek egy tűzsárkányt, és a szökőkút vizébe kényszerítették, ahol odaveszett. Ez lett annak a szép víznek a vége; medencéi elgőzölögtek, és forrása kiszáradt, és nem lövellt immár az ég felé, hanem páraoszlop szállt belőle az égre, és felhője beterítette az egész vidéket.

Ekkor mindenki megrémült a szökőkút pusztulása miatt, és a teret perzselő pára és vakító köd borította be, és a királyi ház emberei ott haltak sorra a hőségtől, az ellenségtől, a kígyóktól, és egymás kezétől; ám egy kis csapat kimentette a királyt, és összegyűltek Glingol és Bansil alatt.

És a király szólt: – Nagy Gondolin bukása –, és az emberek beleborzongtak, mert ezek voltak Amnon, az ősi próféta szavai; ám Tuor a király iránti szánalomból és szeretetből így kiáltott:

– Gondolin áll még, és Ulmo nem fogja tűrni a pusztulását!

Ott álltak most, Tuor a Fáknál és a király a lépcsőn, ahogyan annak idején, amikor Tuor átadta Ulmo üzenetét. És Turgon így beszélt:

– Rosszat hoztam a Sík Virágjára Ulmo ellenére, és most hagyja, hogy elenyésszen a tűzben. Halljátok hát! Szívemben nincs már remény szépséges városomnak, ám a noldók gyermekei nem maradnak alul mindörökké.

Akkor a gondothlim csörgették fegyvereiket, mert a közelben sokan álltak, ám Turgon így folytatta: – Ne küzdjetek a végzet ellen, ó, gyermekeim! Inkább meneküljetek el, ha tudtok, ha van még idő: és hűségetek legyen Tuoré.

Ám Tuor így szólt: – Te vagy a király –, de Turgon így felelt: – Tovább akkor sem harcolok –, és koronáját Glingol tövéhez vetette. Galdor ekkor felállt, és felemelte a koronát, de Turgon nem fogadta el, és hajadonfőtt felkapaszkodott annak a fehér toronynak a tetejére, amely a palotája mellett állt. Ott olyan nagy hangon, akár a hegyekben

felharsanó kürté, hogy hallották mind a fák alatt állók és az ellenség is a tér párájában, elkiáltotta magát: – Nagy a noldók győzedelme! – És azt beszélik, ez éjfélkor történt, és az orkok gúnyosan nevettek.

Az emberek pedig kitörésről beszéltek, és kétféle véleményen voltak. Sokan úgy vélték, hogy lehetetlen áttörni, vagy akár a síkon, akár a hegyeken átjutni, ezért jobb, ha meghalnak a király oldalán. Ám Tuor nem tartotta jónak oly sok szépséges asszony és gyermek halálát, akár a sajátjaik kezétől végső megoldásként, akár az ellenség fegyvereitől, és szólt az ásásról és a titkos útról. Ezért azt tanácsolta, vegyék rá Turgont, hogy meggondolja magát, jöjjön közéjük, és vezesse a maradékot dél felé és annak az útnak a bejáratához; ugyanakkor égett a vágytól, hogy odamenjen, és megtudja, hogy van Idril és Earendel, vagy üzenetet küldhessen nekik, hogy távozzanak sietve, mert Gondolin elesett. Az urak pedig valóban elkeseredettnek vélték Tuor tervét – látván, mily szűk az alagút és mily nagy tömegnek kell általmenni rajta –, szorult helyzetükben mégis örömmel fogadták ezt a tanácsot. Turgon azonban nem hallgatott rájuk, hanem sürgette őket, menjenek, amíg nem lesz túl késő, és azt mondta: – Legyen Tuor a vezetőtök és nemzetségfőtök. De én, Turgon, nem hagyom el városomat, hanem vele égek el.

Ekkor ismét hírvivőket küldtek a toronyba, és mondták: – Urunk, kik a gondothlim, ha te odaveszel? Vezess minket!

De ő így felelt: – Lássátok hát! Én itt maradok.

És küldtek harmadszor is, és Turgon azt mondta: – Ha király vagyok, teljesítsétek parancsomat, és többé ne vitassátok utasításomat.

Azután nem küldtek többet, és készülődtek a kétségbeesett kísérletre. Ám aki még élt a királyi ház híveiből, lépésnyit sem mozdult, hanem odagyűltek mind a király tornyának lábához. – Itt

maradunk – mondták –, ha Turgon nem megy – és nem lehetett meggyőzni őket.

Tuor pedig erősen tépelődött a király iránti tisztelete és Idril meg a gyermeke iránti szeretete között, belefájdult a szíve; de immár kígyók járnak a téren, agyontaposva holtat és halódót, és az ellenség végső rohamra készül a párában; így hát választani kell. A palotában jajgató asszonyok és a Gondolin népének maradéka iránti nagy könyörületből ezért Tuor összegyűjtötte a gyászos társaságot, leányokat, gyermekeket és anyákat, és körülvetette őket embereivel, amennyire tudta, és megindult velük. A legbelülre a szárnyakon és a menet végén küldte őket, mert déli irányban óhajtott visszavonulni a legjobb tudása szerint, ahogy az utóvéd ment; és így vélte, hogy végigjuthatnak a Felvonulások Útján az Istenek Teréig, mielőtt nagy sereg fogná körül őket. Úgy képzelte, hogy onnan a Folyóvíz Útján, a déli szökőkutak mellett eljut otthona falához; ám a titkos alagút járhatóságában nagyon kételkedett. Látván megmozdulásaikat, az ellenség erősen támadta bal szárnyukat és a hátvédet – keletről és északról –, mihelyt elkezdtek visszavonulni; de a jobb oldalt fedezte a király csarnoka, és az oszlop eleje már a Felvonulások Útján járt.

Ekkor a sárkányok közül az egyik legnagyobb lecsapott rájuk a ködben, és Tuornak parancsot kellett adnia a futásra, találomra küzdve a bal oldalon; ám Glorfindel hősiesen védte a menet végét, és az Aranyvirág sok embere esett el ott. Így sikerült végighaladniuk a Felvonulások Útján, és elérték Gar Ainiont, az Istenek Terét; ez pedig igen nyitott volt, és a közepe a város legmagasabban fekvő pontja. Itt Tuor ellenséges állást keres, és nemigen reméli, hogy továbbjuthat; de lám, az ellenség lassul, alig követik őket, ez pedig csoda. Most ér Tuor a Menyegző Terére, és lám! ott áll előtte Idril kibontott hajjal, mint

egykor az esküvőjükön; és Tuor elámul. Mellette Voronwe állt, és nem más, ám Idril még Tuort sem látta, mert tekintete a Király Terére szegeződött, amely valamivel lejjebb volt. Akkor az egész menet megállt, és oda tekintett, ahová Idril, és lélegzetük elakadt; mert immár látták, miért üldözte őket az ellenség oly kevéssé, és mi volt megmenekülésük oka. Íme! egy kígyó tekeredett a palota lépcsőjére, és beszennyezte fehérségét; és orkok bandái fosztogattak, és rángattak elő ottfelejtett asszonyokat és gyerekeket, vágtak le magányosan küzdő férfiakat. Glingol a törzséig aszott, és Bansil teljesen megfeketedett, és a király tornyát támadták. Odafenn ki tudták venni a király alakját, ám a torony tövében vaskígyó okádott lángot, csapkodott-zúzott farkával, és körülötte balrogok voltak; ás nagy volt a rémület a király házában, és jajszavuk a szemlélőkig elhallatszott. Turgon termeinek kifosztása és a királyi ház leghősiesebbjeinek lemészárlása kötötte hát le az ellenséget, így jöhetett el onnan Tuor társaival, és most könnyezve állt az Istenek Terén.

Ekkor így szólt Idril: – Jaj nekem, akinek atyja végzetét várja a legmagasabb csúcson; de hétszeresen jaj, mert uram elesett Melko előtt, és nem tér többé haza – mert megzavarodott az éjszaka szörnyűségeitől.

Tuor akkor azt mondta: – Figyelmezz rám! Idril, én vagyok az, és élek; és elhozom atyádat, akár Melko Poklaiból is! – Ezzel már indult is volna lefelé egyedül, annyira megőrjítette a felesége gyásza; ám Idril viharos könnyzáporral eszéhez tért, és átkarolta Tuor térdét, e szavakkal: – Uram! Uram! –, és visszatartotta. Miközben azonban beszéltek, nagy zaj és jajgatás hallatszott arról a szörnyű helyről. És íme, a torony lángba borult, és leomlott a tűzben, mert a sárkányok szétzúzták alapjait és minden ott tartózkodót. Hatalmas moraj

hallatszott a rettentő zuhanástól, így veszett oda Turgon, a gondothlim királya, ebben az órában aratott diadalt Melko.

A Király Tornya ledől

És így szólt súlyos szavakkal Idril: – Szomorú a bölcs vaksága.

Ám Tuor így felelt: – Ahogyan szeretteink nyakassága is – ám hősies bukás volt –, majd lehajolt, felemelte és megcsókolta Idrilt, akit jobban szeretett az összes gondothlimnél; ám az keservesen siratta atyját. Ekkor Tuor a kapitányokhoz fordult: – Halljátok, nagy sietve távoznunk kell innen, mielőtt körülfognak. – És amilyen gyorsan csak tudtak, továbbmentek, és messzire jutottak, mielőtt az orkok belefáradtak a palota kifosztásába és az afölötti örvendezésbe, hogy Turgon tornya leomlott.

Most a város déli felében vannak, és a fosztogatóknak csak kis bandáival találkoznak, akik elmenekülnek előlük; ám mindenütt ég és lángol minden, oly könyörtelen az ellenség. Asszonyokkal találkoznak, némelyiknek kisded van a karján, másoknál ingóságok, ám Tuor semmit nem hagy magukkal vinni, csupán némi élelmet. Most, hogy végre valamivel nagyobb a nyugalom, Tuor Voronwétól várja a híreket, amelyekről Idril nem beszélt, hiszen kis híján önkívületben volt; és Voronwe elmesélte, hogyan várakoztak ők ketten a ház kapuja előtt, miközben a csatazaj egyre hangosabb lett, és megrázta szívüket; és Idril sírt, mert semmit nem tudott Tuorról. Végül elküldte az őrség zömét a titkos útra Earendellel, fenséges szóval parancsolva rájuk, bár az elválástól igen nagy volt a bánata. Ő maga marad, mondta, mert az ura halála után élni nem kíván; aztán elindult, összegyűjtötte az asszonynépet meg az elkóboroltakat, és az alagútba küldte mindet, és kis csapatával pusztította a fosztogatókat; arról sem tudták lebeszélni, hogy kardot forgasson.

Végül egy nagyobb létszámú bandával futottak össze, és Voronwe az istenek nyújtotta szerencsével tudta csak onnan elhozni Idrilt, mert mindenki más elpusztult, aki velük volt, és az ellenség felgyújtotta Tuor házát; ám a titkos útra nem találtak rá. – Ekkor pedig – mondta

Voronwe – hölgyeden úrra lett a fáradtság meg a gyász tébolya, és vadul a városba rontott nagy félelmemre – arra sem bírtam rávenni, hogy a tűztől tartózkodjék.

Amikor ezek a szavak elhangzottak, a déli falakhoz és Tuor házához értek, és íme! romokban hevert és füstölgött; és Tuor keserű haragra gerjedt. Ám zajt hallottak, amely orkok közeledtét jelezte, és Tuor a lehető leggyorsabban beterelte a társaságot a titkos alagútba.

Nagy bánatosan mondanak búcsút azon a lépcsőn Gondolinnak; ám nem sok remény él bennük a további életről túl a hegyeken, mert hogy csúszhat ki bárki Melko kezéből?

Örvend Tuor, amikor mindenki belépett már a bejáraton, és enyhül félelme; valóban csak a valák segítségével juthatott be az egész nép anélkül, hogy az orkok kilesték volna. Néhányan hátramaradnak, félreteszik fegyvereiket, és csákányt ragadva belülről eltorlaszolják a bejáratot, majd a többiek után mennek, amint tudnak; ám amikor a nép lement a lépcsőn a völgy alá, kínzó lett a hőség, mert a sárkányok tüze lobogott a városban; és igencsak közel voltak, mert a vájat nem volt túlságosan mélyen a földben. Nagy kövek zuhantak le a talaj remegésétől, és többeket agyonütöttek, és a füst kioltotta a fáklyákat meg a lámpásokat. Átestek néhány holttesten, akik korábban mentek le, és elpusztultak, és Tuor féltette Earendelt; és nagy sötétségben és rettegésben haladtak tovább. Majd két órája tartózkodtak a földalagútban, amely a vége felé nemigen volt befejezve, és szűkös volt.

Majd a tizedével kevesebben érkeztek meg az alagút vége felé, és ez agyafúrt módon egy nagy medencébe nyílt, ahol egykor víz volt, ám most már sűrű növényzet. Itt nagy tömegben gyűltek össze különböző népek, akiket Idril és Voronwe küldött a rejtett útra maguk előtt,

halkan sírdogáltak a fáradtságtól meg a bánattól, ám Earendel nem volt ott. Tuor és Idril szívét ezért aggodalom töltötte el. Jajveszékeltek a többiek is, mert a sík közepén, a távolban magaslott Amon Gwareth hegye lánggal koronázva, ahol egykor otthonaik pompás városa állt. Tűzsárkányok vannak körülötte, és vasszörnyek járnak kapuján ki és be, és igencsak fosztogatnak a balrogok és az orkok. A vezetőknek ez mégis némi vigasz, mert a síkon nincs szinte senki Melko népéből, csak a város közelében, mert összes gonosz teremtménye ott örvend a pusztításnak.

– Most – mondja Galdor – oly messzire kell jutnunk a Határhegyek felé, amily messzire bírunk, mielőtt ránk hajnalodik, és ez nem hosszú idő, mert rögtön itt a nyár.

Zúgolódás támadt, mert sokan úgy vélték, ostobaság Cristhorn felé tartani, ahogy Tuor tanácsolta. – A nap – mondják – fenn lesz jóval az előtt, hogy a hegyek lábához érünk, és a síkon ránk fognak törni azok a sárkányok és démonok. Menjünk Bad Uthwen, a Menekülés Útja felé, mert az fele olyan messze van, és a fáradtak meg a sebesültek odáig eljuthatnak, tán tovább is.

Idril azonban ez ellen szólt, és győzködte az urakat, hogy ne bízzanak a bűbájban, amely annak előtte megóvta azt az utat a felfedezéstől: »Mert ugyan mily bűbáj lenne még, ha Gondolin elesett?« Mindazonáltal számos férfi és asszony elszakadt Tuortól, és Bad Uthwen felé ment, ott pedig egy szörny állkapcsai közé, amely Melko utasítására, Meglin tanácsa alapján a kijáratnál várakozott, és egy sem jutott ki. Mások azonban a Fa házából való Zöldlevél Legolas vezetésével, aki jól ismerte az egész síkot éjjel-nappal, és éjszaka látó volt, nagy utat tettek meg a völgyön át fáradtságuk ellenére, és csupán hosszú menetelés után álltak meg. Akkor az egész Földet elárasztotta

annak a szomorú hajnalnak szürke fénye, amely nem nézett többé Gondolin szépségére; a síkot pedig pára borította – és ez csoda volt, mert soha annak előtte nem volt ott sem köd, sem pára, ez pedig talán a királyi szökőkút pusztulása miatt eshetett meg. Újra nekiindultak, és a gőzben jóval hajnal után is biztonságban haladtak, olyan messzire, hogy abban a párás levegőben senki nem láthatta már őket a dombról vagy a romos várfalakról.

A hegység, azaz inkább az alacsonyabb dombok azon az oldalon hét leugánál egy mérfölddel estek közelebb Gondolinhoz, és Cristhorn, a Sasok Hasadéka két leugával volt feljebb a Hegység kezdetétől, mert igen magasan feküdt; ezért még két leugát meg a harmadik egy darabját kellett menniük hegynyúlványok és dombok között, és igen fáradtak voltak. Mostanra a Nap igen magasan állt a keleti dombság fölött, nagyon nagy és vörös volt; és felszállt körülöttük a pára, ám Gondolin romjait teljes egészében felhő borította. Ekkor pedig egy tisztáson, alig fél mérföldnyire megpillantottak egy embercsoportot, akik gyalogszerrel menekültek, őket pedig különös lovasság üldözte, mert nagy farkasokon orkok lovagoltak, ahogy ők vélték, kezükben lándzsával. Tuor akkor azt mondta:

– Lássátok! Ott a fiam, Earendel; íme, az arca ragyog, akár csillag a pusztaságban, és körötte ott vannak a Szárny emberei, és nagyon szorult helyzetben vannak.

Nyomban választott ötvenet a kevésbé fáradt férfiak közül, és a társaság nagyobb részét hátrahagyva, amennyire csak erejük engedte, futottak a síkon. Hangtávolságnyira érve, Tuor odakiáltott az Earendel körötti férfiaknak, hogy tartsák magukat, és ne meneküljenek, mert a farkason lovaglók szétszakították őket, és egyenként végeztek velük, és a gyermek bizonyos Hendor, Idril egyik férfi belsőcseléde vállán

ült, aki, úgy látszott, terhével magára marad. Ekkor a testőrök egymás hátának vetették hátukat, középen maradt Hendor és Earendel; Tuor pedig gyorsan odaért, bár egész csapata kifulladt.

Farkas-lovas húsz volt, az Earendel körötti emberekből pedig hat maradt még életben; ezért Tuor az embereivel mindössze egy sorból álló félkört alkotott, azt remélve, hogy bekeríti a lovasokat, nehogy valamelyik elmeneküljön, és hírt vigyen a legfőbb ellenségnek a menekültekről. Sikerrel járt, csupán kettő menekült el, azok is sebesülten és állataik nélkül, így híreik csak késve érhettek a városba.

Örvendett Earendel, hogy üdvözölheti Tuort, és Tuor igencsak örült a fiának, ám Earendel azt mondta:

– Szomjas vagyok, apám, mert sokat futottam – és Hendornak nem kell vinnie engem.

Erre az apja nem válaszolt, nem lévén vize, és az általa vezetett társaság szükségleteire gondolt; ám Earendel szólt ismét:

– Jó volt látni, ahogy Meglin meghalt, mert ölelni vágyta anyámat – és nem kedveltem; ám alagutakba nem megyek Melko összes farkas-lovasa ellenére sem.

Akkor Tuor elmosolyodott, és fiát a vállára ültette. Kisvártatva odaért az egész társaság, és Tuor átadta Earendelt az anyjának, aki igencsak örült; ám Earendel nem engedte, hogy az anyja vigye, mert azt mondta:

– Idril, édesanyám, fáradt vagy, és a páncélos harcosok nem ülnek lóháton a gondothlim között, csak a vén Salgant! – és az anyja elnevette magát bánatában is; ám Earendel megkérdezte: – De hol van Salgant? – mert Salgant furcsa és mulatságos meséket mondott és mókázott vele néha, és Earendel sokat kacagott az öreg gnomával azokban a napokban, amikor az gyakran járt Tuor házába, mert szerette

az ott kapott finom bort és pompás lakomákat. De senki sem tudta megmondani, hol van Salgant, ma sem tudják. Talán tűz égette meg az ágyában; ám egyesek azt beszélik, elhurcolták Melko csarnokaiba, és Melko udvari bolondjává tette – ez pedig komisz sors a gnomák előkelő fajából való nemes úr számára. Earendel pedig elszomorodott, és némán ballagott az anyja mellett.

A hegyek lábához értek, és már késő délelőtt volt, de még mindenütt teljes a szürkeség, és a felfelé vezető út közelében a nép megpihent egy fákkal és mogyoróbokrokkal szegélyezett kis völgyben, és sokan elaludtak a veszély ellenére, mert teljesen kimerültek. Tuor azonban szigorú őrséget állított, és ő maga sem aludt. Itt elfogyasztották a kevéske ételt és a maradék húst; és Earendel egy patakocskánál oltotta a szomját, és játszadozott. Majd megszólította az anyját:

– Idril, édesanyám, bárcsak itt lenne a Szökőkút házából való jó Ecthelion, hogy játsszon nekem a fuvoláján, vagy fűzfa sípot készítsen nekem! Tán előrement?

Ám Idril nemet mondott, és elmesélte, amit hallott Ecthelion életének végéről. Akkor Earendel kijelentette, hogy soha többé nem akarja látni Gondolin utcáit, és keservesen sírt; Tuor pedig megmondta, hogy soha nem fogja látni azokat az utcákat, »mert Gondolin nincs többé«.

A napnyugta órájának közeledtekor Tuor kiadta a parancsot az indulásra, és göröngyös ösvényeken meneteltek tovább. Kisvártatva elfogyott a fű, mohos szikláknak engedte át a helyét, elmaradoztak a fák is, már fenyő is alig akadt. Napnyugtakor az út úgy kanyarodott az egyik hegyfal mögé, hogy immár nem tekinthettek Gondolinra. Ott az egész társaság hátrafordult, és lám! a sík tiszta és derűs az utolsó

fénysugarakban, mint egykor; ám a távolban, amint nézték, nagy lángnyelv csapott fel az elsötétült északon – és ekkor dőlt le Gondolin utolsó tornya, pontosan az, amelyik szilárdan állt a déli kapunál, és amelynek árnyéka Tuor házára esett. Akkor lement a Nap, és többé nem látták Gondolint.

Cristhorn pedig, a Sasok Hasadéka, veszélyes szoros, és a sereg nem merte volna megkockáztatni sötétben, lámpások és fáklyák nélkül, igen fáradtan, asszonyok, gyermekek és sebesültek terhével, ha nem rettegtek volna Melko kémeitől, mert nagy társaság volt, titokban nem járhatott. Sűrűsödött a sötét sebesen, ahogy közeledtek a magasan fekvő helyhez, hosszú és felbomlott sorban haladtak hát. Galdor és lándzsások mentek elöl, és velük Legolas, akinek a szeme úgy látott a sötétben, mint a macskáé, csak messzebbre. Őket a legkevésbé fáradt asszonyok követték, azokat a betegeket és sebesülteket támogatva, akik képesek voltak gyalogolni. Idril ezekkel volt, és Earendel is, aki jól bírta, Tuor azonban a következő csapat közepén volt a Szárny összes emberével, cipeltek néhány súlyos sebesültet, és velük volt Egalmoth is, csakhogy ő sérülést szenvedett, amikor kitörtek a térről. Őket ismét asszonyok követték kisdedekkel és lányok és lesántult férfiak, ám a menetelés kellően lassú volt számukra. Leghátul a leginkább harcképes férfiak következtek, és ott volt az aranyhajú Glorfindel is.

Így értek el Cristhornhoz, amely rossz hely a magassága miatt, mert az oly nagy, hogy oda nem ér el soha tavasz vagy nyár, és igen nagy a hideg. Amíg a völgy napfényben fürdik, azokat a csupasz csúcsokat állandó hó borítja, és amikor odaértek, akkor is süvített a szél, észak felől fújta a hátukat, és kegyetlenül csípett. Hullt a hó, és hóörvények kavarogtak, belement a hó a szemükbe is, és ez nem volt

jó, mert az ösvény keskeny, és jobbra, vagyis a nyugati oldalon meredek sziklafal emelkedik alig hétláncnyira az úttól, amely hegyes csúcsokban végződik, ahol sok a fészek. Ott lakozik Thorondor, a Sasok királya, a thornhoth ura, akit az eldák Sorontur néven emlegetnek. A másik oldalon pedig szakadék van, nem teljesen meredek, ám nagyon mély, és benne felfelé mutató sziklacsúcsok, azaz az ember lemászhat – vagy leeshet –, de fel semmiképpen. És abból a mélységből egyik végén sincs kiút, ahogy az oldalain sem, és a fenekén Thorn Sir folyik. Az pedig dél felől ömlik be nagy magasságból, de a vize csekély, mert kis patak csupán abban a magasságban, és északon jut ki, miután megtesz egy sziklás mérföldnyit a földön egy keskeny mederben, amely a hegybe visz, és ott egy hal is alig fér be.

Galdor és az emberei immár közel jártak a ponthoz, ahol a Thorn Sir a mélybe zuhan, a többiek pedig késlekedtek Tuor minden erőfeszítése ellenére, majd egy mérföldnyire szóródtak szét a veszélyes úton a sziklafal és a mélység között, úgy, hogy Glorfindel népe alig ért a kezdetéig, amikor üvöltés hallatszott az éjszakában, és visszhangzott azon a komor környéken. Íme, Galdor embereit hirtelen megrohanták a sziklák mögül előugró alakok, akiket még Legolas tekintete sem észlelt. Tuor arra gondolt, hogy Melko kalandozó csapatai támadtak rájuk, és csak egy gyors összecsapástól tartott a sötétben, a körötte lévő nőket és betegeket mégis hátraküldte, és embereivel csatlakozott Galdorhoz, és összetűzés vette kezdetét azon a veszélyes úton. Majd sziklák kezdtek hullni fentről, és rosszul álltak a dolgok, mert súlyos sérüléseket okoztak; még rosszabbra fordult a helyzet Tuor számára, amikor fegyvercsörgés hangzott hátulról, és a Fecske emberei hírét hozták, hogy Glorfindelt megtámadták a hátuk mögül jöttek, és egy

balrog is van velük.

Nagyon megrémült ekkor, hogy csapdába estek, és valóban ez történt, mert Melko megfigyelőket állított körben a hegyekre. Ám a gondothlim hősiessége miatt közülük oly sokaknak részt kellett venni az ostromban, mielőtt be tudták venni a várost, hogy csak itt-ott maradtak megfigyelők, a legkevesebben itt, délen. Mindazonáltal az egyikük kifigyelte, amikor a társaság elindult felfelé a mogyorók völgyéből, és amennyi banda csak volt, mind összejött, hogy rátámadjanak elöl és hátul a menekültekre éppen Cristhorn veszélyes ösvényén. Galdor és Glorfindel pedig tartották magukat a váratlan támadás ellenére, és sok orkot levágtak, vagy a mélybe hajítottak; ám úgy látszott, a hulló sziklák véget vetnek minden hősiességüknek, és sikertelen véget ér a menekülés Gondolinból. A Hold nagyjából ekkor ért a hágó fölé, kissé oszlott a sötét, mert a sápadt fény behatolt a sötét helyekre; ám az utat a Hold sem világította meg a magas sziklafalak miatt. Ekkor felkelt Thorondor, a Sasok királya, aki nem szerette Melkót; mert Melko sokat foglyul ejtett a nemzetségéből, és sziklákhoz láncolta őket, hogy kiszedje belőlük a bűvös igéket, amelyekkel megtanulhat repülni (mert versenyre akart kelni Manwéval a levegőben is); és amikor nem árulták el neki, levágta a szárnyukat, és azokból próbált egy pár erős szárnyat készíteni magának, de nem járt sikerrel.

Amikor a csatazaj eljutott a nagy magasban lévő fészkéhez, azt mondta: – Honnan kerültek ezek a förtelmes lények, ezek a hegyi orkok a trónomhoz; és a noldók fiai miért kiáltoznak odalenn félelmükben Melko, az átkozott gyermekeitől? Fel, ó, thornhoth, akik csőre akár az acél, és karmuk megannyi kard!

Mintha nagy szél kerekedett volna ekkor a sziklák között, és a

thornhoth, a sasok nemzetsége lecsapott az orkokra, akik az ösvény fölött bújtak meg, és felhasogatták képüket és kezüket, és lehajították őket a mélybe, Thorn Sir szikláira. A gondothlim akkor örvendett, és örömükben a sast tették meg később nemzetségük jelének, és Idril viselte, ám Earendel jobban kedvelte apja hattyú-jelét. Galdor emberei így akadálytalanul visszaverték a támadókat, mert azok nem voltak túlzottan sokan, és a thornhoth támadása fölöttébb megrémítette őket; és a társaság továbbhaladt, bár Glorfindelnek még akadt küzdenivalója hátul. A csapat fele már túljutott a veszélyes útszakaszon és a Thorn Sir vízesésen, amikor a balrog, amely a hátsó ellenség soraiban jött, nagy lendülettel átugrott egy jókora sziklára, amely a bal oldalon volt a hasadék szájánál, és dühödt ugrásával lehagyta Glorfindel embereit, és az elöl haladó asszonyok és betegek között kezdett csapdosni lángkorbácsával. Ekkor Glorfindel utánaugrott, és aranypáncélja különösen ragyogott a holdfényben, és a démonra támadt úgy, hogy az továbbugrott egy jókora kőre, Glorfindel pedig utána. Halálos párviadal dúlt azon a sziklán a népek feje fölött; akiket hátulról szorítottak és akiket előrekergettek, oly közel voltak, hogy mindent láttak, ám vége lett, mielőtt az emberei Glorfindel segítségére siethettek volna. Glorfindel hősiessége a balrogot egyre tovább és tovább űzte, a páncél pedig megvédte a korbácstól és a karmoktól. Most súlyos csapást mért a balrog vassisakjára, most könyöktől levágta a lény korbácsos kezét. Ekkor a balrog fájdalmában és félelmében Glorfindelre vetette magát, aki úgy döfött belé, mint a kígyó nyelve; ám csak az egyik vállát találta el, és a balrog megragadta, együtt imbolyogtak a szirttetőn. Glorfindel a bal kezével tőrt rántott, és felfelé bökött vele úgy, hogy egyenesen a balrog hasát találta el önnön arca fölött (mert a démon kétszer akkora volt, mint ő); az felsikoltott,

hátraesett a sziklán, és estében belemarkolt Glorfindel aranyhajába a sisak alatt, és mindketten a mélybe zuhantak.

Glorfindel és a balrog

És ez gyászos volt, mert Glorfindelt szívből szerették – és íme!

becsapódásuk zaját visszhangozták a hegyek, és a Thorn Sir völgye zengett. És akkor a balrog halálsikolyára az elöl és hátul lévő orkok megrettentek, és levágták őket, vagy elmenekültek, és maga Thorondor, a hatalmas madár leszállt a mélybe, és felhozta Glorfindel holttestét; ám a balrog ott hevert, és a Thorn Sir vize feketén folyt sok napon át Tumladen síkján.

Amikor pedig az eldák a jó erejét látják csatázni hátrányos helyzetben a gonosz haragjával, ma is azt mondják: »Ó, jaj! Ez Glorfindel és a balrog«, és szívük fáj a noldók szép fiáért. És minthogy oly nagyon szerették, a sietség és az újabb esetleges ellenség érkezése ellenére, Tuor nagy kőhalmot emeltetett Glorfindel fölé ott helyben, a veszélyes ösvényen a Sas-patak meredélyénél, és Thorondor nem engedte soha, hogy annak bántódása essék, ám sárga virágok kerültek oda, és nyílnak a halom körül azon a barátságtalan helyen; de az Aranyvirág népe sírt az építésekor, és könnyeik nem száradtak fel.

Ugyan ki tudna beszámolni Tuornak és Gondolin száműzötteinek bolyongásáról a pusztában, a Tumladen völgyétől délre eső hegyeken túl? Nyomorúság volt osztályrészük és halál, fagyoskodás és éhezés és szüntelen őrködés. Hogy egyáltalán átjutottak azon a Melko gonoszsága fertőzte földön, annak volt köszönhető, hogy nagy veszteséget szenvedett az ostromnál a vérontásban, és Tuor gyorsan és óvatosan vezette őket; mert Melko tudott a szökésről, és fölöttébb haragos volt miatta. Ulmo hallott híreket a történtekről a nagy óceánokban, de még nem tudott segíteni rajtuk, mert távol voltak a vizektől és a folyóktól – igen szenvedtek is a szomjúságtól, és nem ismerték az utat.

De több mint egyesztendei vándorlás után, amelynek során gyakran

megtévesztette őket annak a pusztaságnak a varázsa, és ismét régi nyomaikon találták magukat, ismét eljött a nyár, és a közepe táján végre folyóra leltek, és azt követve kedvezőbb vidékre jutottak. Itt Voronwe kalauzolta őket, aki egy késő nyári éjszakán meghallotta a folyóban Ulmo suttogását – mindig is sok bölcsességhez jutott a víz muzsikájából. Addig vezette őket, amíg a Sirionhoz értek, amelyet az a folyó táplált, és akkor Tuor és Voronwe is látta, hogy nincsenek messze a Menekülés Útjának régi külső kijáratától, és ismét abban a mély égerfás völgyben voltak. Itt az aljnövényzet le volt taposva, a fák megégve, a völgyfal megfeketedve, és sírtak, mert tudni vélték, mi történt azokkal, akik elszakadtak tőlük az alagút bejáratánál.

Immár lefelé mentek a folyó mentén, de félték Melkót, csetepatéik akadtak orkbandáival, és veszélyt jelentettek a farkas-lovasok is, ám a tűzsárkányok nem zaklatták őket, mert a tüzük igencsak kimerült Gondolin bevételekor, és Ulmo hatalma is erősödött, ahogy növekedett a folyó. És sok nap után – mert lassan haladtak, és igen nehezen tartották fenn magukat – azokhoz a nagy hangafüves pusztákhoz és mocsarakhoz értek a Fűzfaföld fölött, és Voronwe nem ismerte azt a vidéket. Itt pedig a Sirion igen nagy darabon a föld alatt folyik, alábukva a Viharos Szelek Barlangjába, ám újra felszínre ér a Félhomály-tavaknál, ahol Tulkas küzdött Melkóval. Tuor éjszaka és alkonyatkor járt ezen a vidéken az után, hogy Ulmo elment hozzá a nádasban, és az utakra nem emlékezett. Néhol a táj igen csalóka és mocsaras; és a sereg itt hosszan időzött, és haragos bögölyök bosszantották, mert még ősz volt, malária és mocsárláz kínozta őket, és átkozták Melkót.

Végül azonban eljutottak a nagy tavakhoz és az igen gyengéd Fűzfaföld peremére; és ott a szél lehelete nyugtot és békességet hozott,

és a hely üdesége csillapította azoknak gyászát, akik a nagy bukásban odaveszetteket siratták. Itt az asszonyok és a lányok újra megszépültek, a betegek meggyógyultak, és a régi sebek sem sajogtak; ám azok, akiknek népe még mindig keserű rabságban senyvedett a Vaspokolban, nem daloltak, nem is mosolyogtak.

Itt valóban sokáig lakoztak, és Earendel immár nagyfiú volt, amikor Ulmo kagylókürtjének hangja hívta ismét Tuor szívét, a tenger utáni vágyakozás pedig azért fogta el még jobban, mert évekig elfojtotta; és parancsára megindult az egész sereg, és a Sirion mentén elvitte őket a tengerhez.

A nép pedig, amely átkelt a Sasok Hasadékán, és látta Glorfindel elhullását, nyolcszáz fő körüli volt – gyalogos utazónak sok, mégis szomorú maradéka csupán egy oly szépséges és sok lakosú városnak. Ám azok száma, akik a Fűzfaföld füvéből felkeltek, és elgyalogoltak a tengerhez, amikor a tavasz fecskefűvel borította a mezőt, és szomorú szívvel megemlékeztek Glorfindelről, férfiból és fiúgyermekből immár csak háromszáz és húsz volt, asszonyból és leánygyermekből pedig kétszáz meg háromszor húsz. A nők száma azért volt kevés, mert elbújtak, vagy a rokonaik rejtették el őket a városban titkos helyeken. Megégtek, megölettek, vagy rabságba hurcoltattak, és mentőcsapatok ritkán akadtak csak rájuk; és igen szomorú erre gondolni, mert a gondothlim asszonyai szépek voltak, mint a Nap, bájosak, mint a Hold, és ragyogóbbak, mint a csillagok. Dicsőség lakozott a hétnevű Gondolinban, és elpusztítása szörnyűségesebb volt minden más városénál a Földön. Sem Bablon, sem Ninwi, sem Trui tornyai, sem Rûm hódoltatásai, mely az emberek közt a legnagyobb volt, nem volt olyan rettenetes, mint ami a gnomák nemzetségével történt az Amon Gwarethen azon a napon; és ezt tartják Melko minden tette közül a

leggonoszabbnak a világon.

Gondolin számkivetettjei pedig a Sirion torkolatánál lakoztak a Nagy Tenger hullámai mellett. Ott felvették a lothlim, a virág gyermekei nevet, mert szívük megsajdult a gondothlim név hallatán; és szépen növekszik Earendel az apja házában, és Tuor nagy regéje végéhez ér.”

Ekkor Bronweg fia Kisszív így szólt: – Jaj Gondolinért.

Isfin és Eol

A LEGKORÁBBI SZÖVEG

Az Óidők története korai fejlődésének fontos részét képezik apám sietős jegyzetei. Ahogy másutt már leírtam, ezek a jegyzetek elképesztő gyorsasággal készültek, ceruzával; az írás megkopott és halvány, egyes helyeken csak hosszas tanulmányozás után olvasható; a feljegyzések rendezetlenek, keltezés nélkül, vagy egy kis noteszben vannak; azokban az években, amikor az *Elveszett mesék*en dolgozott, abba jegyezte fel az ötleteit – közülük sok csupán egy-egy mondat, vagy elszigetelt név, emlékeztető az elvégzendő munkára, elmesélendő történetre vagy szükséges változtatásra.

Ezek között található Gondolin bukása történetének első nyoma:

Isfint, Fingolma leányát távolról szereti Eol (Arval) a gnomák Vakondok családjából. Eol erős, és Fingolma meg Feanor fiai (akikkel rokonságban áll) kedvelik, mert a bányászok vezetője, és rejtett ékkövek után kutat, ám Isfin nem kedveli, sőt gyűlöli.

A „gnoma” szó választásáról lásd a 4. jegyzetet. *Fingolma* a korai neve *Finwé*nek (aki a tündék második seregét, a noldákat vezette a nagy úton Palisorból, az ébredés földjéről). Isfin a

*Gondolin bukásának meséjé*ben szerepel mint Turgonnak, Gondolin királyának testvére és Meglinnek, Eol fiának az anyja.

A jelentős eltérések ellenére nyilvánvaló, hogy ez a feljegyzés az *Elveszett mesék*ben szereplő történet egyik verziója. A jegyzetben Eol a Vakondok nemzetségből való bányász, aki megkéri Fingolma lányának a kezét, ám Isfin csúfsága miatt kikosarazza. Az *Elveszett mesék*ben a kikosarazott – és csúnya – kérő Meglin, Eol *fia,* és az anyja Isfin – Turgonnak, Gondolin királyának nőtestvére; és hangsúly van a kijelentésen, hogy Isfin és Eol története „itt most nem hangzik el" – valószínűleg azért, mert apám szerint túlságosan eltért volna a tárgytól.

Úgy vélem, a fenti rövid feljegyzés a *Gondolin bukásának meséje* és Maeglin megjelenése előtt keletkezett, és eredetileg a történetnek nem volt semmi köze Gondolinhoz.

(A továbbiakban a *Gondolin bukásá*nak „elveszett meséjére" egyszerűen a *Mese* néven fogok hivatkozni.)

Mithrim tava

TURLIN ÉS GONDOLIN SZÁMKIVETETTJEI

Egy külön lapon rövid prózai írás olvasható, amely kétségtelenül teljes egészében fennmaradt; a címe *Turlin és Gondolin számkivetettjei*. Időrendben a *Gondolin bukásának meséje* után következik, és világos, hogy a *Mese* egy új változatának félbehagyott kezdete.

Apám sokat habozott Gondolin hősének nevén: ebben a szövegben a *Turlin* nevet adta neki, aztán végig *Turgon*ra változtatta. Minthogy a szereplők nevének ez a (nem ritka) megcserélése szükségtelenül zavaró, az alábbi szövegben *Tuor*nak fogom nevezni.

Az istenek (valák) haragja a gnomák ellen és Valinor elzárása minden érkező elől, amivel ez az írás kezdődik, lázadásuk és a Hattyúkikötőben elkövetett gonosztett miatt következett be. Ezt nevezzük testvérgyilkosságnak, és fontos szerepet kap Gondolin bukásában, és az Óidők egész későbbi történetében.

„Sose feledjétek – mondta Bronweg fia Ilfiniol –, hogy Ulmo, a Vizek

Ura szakadatlanul bánkódott a Melko uralma alatt élő tündékért, de nem sokat tehetett a többi istenek haragja miatt, akik elzárták szívüket a gnomák faja elől, és Valinor elfátyolozott hegyei mögött lakoztak, tudomást sem véve a Külső Világról, oly nagy volt gyászuk és bánatuk a Két Fa pusztulása miatt. Nem is félte Ulmón kívül senki Melko hatalmát, aki romlást és bánatot hozott a Földre; Ulmo azonban azt óhajtotta, hogy Valinor szedje össze minden erejét, és fojtsa el Melko gonoszságát, mielőtt késő lesz, és úgy vélte, mindkét cél elérhető talán, ha a gnomák hírhozói eljutnának Valinorba, és bocsánatot és irgalmat kérnének a Földnek; Palúrien és a fia, Orome szívében a szeretet azok iránt a tágas területek iránt csak csöndben szunnyadt. Nehéz és komisz volt azonban az út a Külső Földről Valinorba, és maguk az istenek tüntették el az utakat varázslattal, és borítottak fátylat a Határhegyekre. Ulmo tehát szüntelenül nógatta a gnomákat, hogy küldjenek követeket Valinorba, ám Melko ravasz volt és mélységes tudású, és figyelme sosem lankadt a tünde nemzetségek iránt, akiknek követei így nem tudták leküzdeni a leghosszabb és legkomiszabb út veszélyeit és kísértéseit, és azok közül, akik útra mertek kelni, sokan mindörökre odavesztek.

A mese pedig elregéli, hogyan törődött bele Ulmo, hogy a tünde fajból bárki is felülkerekedjen az út veszélyein, és szól a legbölcsebb és legfrissebb tervről, amelyet kieszelt, és arról is, mi lett belőle.

Azokban az időkben az emberek nemzetségének zöme a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után azon az északi vidéken lakozott, amelynek sok neve van, ám Kôr tündéi Hisilomének, vagyis Ködvidéknek nevezik, és a gnomák, azok a tündék, akik a legjobban ismerik, Dor-lóminnak, az Árnyak Földjének. És nagyszámú ember lakozott a Mithrim, a nagy tó halovány vizeinél, amely azon a földön

fekszik, és más népek tunglinnak, vagyis a Hárfa népének hívták őket, mert a mocsárvidék meg az erdők vad muzsikájában és énekében lelték örömüket, ám a tengerről nem tudtak, és nem daloltak. Ez a nép pedig az iszonytató csata után érkezett oda, mert későn hívták őket és messziről, ezért nem viseltek magukon szégyenbélyeget a tündék elárulásáért; mi több, sokan barátságot ápoltak a hegyek rejtőzködő gnomáival és a sötét tündékkel, amennyire csak lehetett a bánat és a bizalmatlanság miatt, amelyeket azok a pusztító tettek okoztak Ninniach Völgyében.[7]

Tuor abból a népből származott, Peleg fia, aki Indor fia, aki Fengel fia, aki a vezetőjük volt, és a hívó szóra egész népével odamenetelt a legtávolibb keletről. Tuor azonban nem sokat lakozott a nemzetségével, inkább a magányt kedvelte, meg a tündék barátságát, akik nyelveit beszélte, és egyedül barangolt a Mithrim hosszan elnyúló partjain, hol erdeiben vadászott, hol hirtelen muzsikálni kezdett a sziklák között nehézkes hárfáján, amely fából készült, és medveinak voltak a húrjai. Ám nem az emberek fülének dalolt, de sokan, akik hallották énekének nyers erejét, messziről is eljöttek, hogy hallják hárfajátékát; ám Tuor abbahagyta a dalt, és magányos helyekre vonult a hegyekbe.

Sok különös dolgot tanult ott, kósza híreket hallott messzi vidékekről, és vágyakozni kezdett mélyebb tudásra, ám a szíve még nem fordult el a ködben fürdő Mithrim hosszan elnyúló partjaitól és halovány vizétől. Azonban nem úgy rendeltetett, hogy örökké ott lakozzon, mert azt beszélik, a varázslat és a végzet egy napon egy mélybe nyíló üreghez vezette, ahol egy rejtett folyó fakadt a Mithrimből. És Tuor bement a barlangba, hogy felderítse a titkát, ám amint belépett a Mithrim vizébe, az továbbsodorta a szikla szívébe, és

nem jutott vissza a fényre. Azt is mondják a népek, hogy ez nem Ulmo akarata nélkül történt, az ő sugallatára készítették talán a gnomák azt a mély és rejtett utat. Akkor pedig odamentek Tuorhoz a gnomák, és végigvezették a hegyek közötti sötét járatokon, amíg ki nem ért ismét a fényre.

Látható, hogy a *Mese* szövege apám előtt volt, amikor ezt a szöveget írta (amit „*Turlin*-változatnak" fogok nevezni), mert az egyik kifejezései megjelennek a másikban (például: „a varázslat és a végzet egy napon egy mélybe nyíló üreghez vezette, ahol egy rejtett folyó fakadt a Mithrimből"); ám ez a változat sokat fejlődött az elsőhöz képest. Tuor származása (Peleg fia, aki Indor fia) nem változott, de többet tudunk meg a népéről: keleti emberek voltak, akik a tündék segítségére siettek abban a Melko elleni végzetes ütközetben, amely a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája néven ismert. De későn érkeztek; és nagy számban letelepedtek Hisilomében (Hithlum), amelynek másik neve Dor-lómin, „Árnyak Földje". Fontos és döntő elem az Óidők történetének korai koncepciójában, hogy Melko olyan elsöprő győzelmet aratott, hogy a noldók népének nagyobb része bebörtönzött rabszolgája lett; ahogy a *Mese*ben áll: „A gondothlim a noldóknak az a része volt, akik elmenekültek, amikor a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában Melko elpusztította és rabságba hurcolta népüket, és olyan bűbájt bocsátott rájuk, amelytől a Vaspokolban lakoztak, és csak az ő akaratából és parancsára távozhattak onnan."

Figyelemre méltó ebben a szövegben Ulmo „terve és óhaja" is, ahogyan le van írva a célja a *Mese*ben; ám a *Mese*ben

az áll, hogy ebből „Tuor akkor igen keveset értett” – és többet nem tudunk meg. Ebben a további, rövid szövegben, a *Turlin*-változatban viszont Ulmo beszél róla, hogy nem tudta meggyőzni a többi valát, egyedül ő tart Melko hatalmától, és arra vágyik, hogy Valinor szálljon szembe ezzel a hatalommal; szó van a kísérleteiről is, hogy rávegye a noldókat, küldjenek hírvivőket Valinorba, kérjenek együttérzést és segítséget, miközben a valák „Valinor elfátyolozott hegyei mögött lakoztak, tudomást sem véve a Külső Világról”. Ezt nevezik „Valinor elrejtésének”; a *Turlin*-változat szerint „maguk az istenek tüntették el az utakat varázslattal, és borították fátylat a Határhegyekre” (erről a döntő fontosságú elemről lásd *A történet fejlődése* című fejezetet, 157 skk.).

Ebben a történetben ez a rész a legfontosabb (83.): „A mese pedig elregéli, hogyan törődött bele Ulmo, hogy a tünde fajból bárki is felülkerekedjen az út veszélyein, és szól a legbölcsebb és legfrissebb tervről, amelyet kieszelt, és arról is, mi lett belőle.”

A hegyek és a tenger

Sasok repülnek a hegyek fölött

A TÖRTÉNET *A MITOLÓGIA VÁZLATA* SZERINT

Most a Gondolin bukásának az a változata következik, amelyet apám 1926-ban írt *A mitológia vázlata* című munkájában, amelyet később *Az eredeti szilmarilok* címmel látott el. A munka egyik része szerepel a *Beren és Lúthien* kötetben, ahol a lényeget el is magyarázom, egy másik részét pedig e kötet előszavában használtam fel. Apám később számos javítást eszközölt (majdnem az összes kiegészítés volt), ezeket itt szögletes zárójelbe teszem.

Ylmir megfelelője gnoma nyelven *Ulmo*.

A nagy folyó, a Sirion délnyugat felé szelte át a földeket; a torkolata nagy delta volt, az alsó folyása pedig tágas, zöld és termékeny tájon haladt át, ahol jobbára csak madarak és vadállatok éltek az ork rajtaütések miatt; de orkok nem laktak ott, mert jobban kedvelték az északi erdőket, és félték Ylmir hatalmát – mert a Sirion szája a Nyugati Tengerben volt.

Fingolfin fia Turgonnak volt egy nőtestvére, Isfin. Elveszett Taur-na-Fuinban a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után. Ott ejtette tőrbe a sötét tünde Eol. Meglin volt a fiuk. Turgon menekülő

embereiről, akiket Húrin merészsége is segített, Morgoth nem tudott, és az egész világ sem, csak Ylmir. Egy titkos helyen a hegyekben a felderítőik, akik a csúcsokig felkúsztak, felfedeztek egy tágas völgyet, amelyet a hegyek teljesen körülfogtak, egyre alacsonyabb gyűrűkben, ahogy a közepe felé közeledtek. Ebben a gyűrűben volt egy dombok nélküli sík terület, egyetlen sziklás kiemelkedéssel, nem egészen a közepén, hanem ahhoz a falhoz közelebb, amely a Sirion oldalán húzódott. [Az Angbandhoz legközelebb lévő hegyet Fingolfin síremléke őrizte.]

Ylmir üzenetei a Sirionon érkeznek, azzal, hogy ebben a völgyben keressenek menedéket, és varázsigéket is tanít nekik, hogyan igézzék meg a hegyeket, hogy tartsák kívül az ellenséget és a kémeket. Megjósolja, hogy erősségük fog a legtovább állni a tündék minden menedéke közül Morgoth ellen, és ahogy Doriath, sosem bukik el, hacsak nem belső árulás révén. Az igék a legerősebbek a Sirion közelében, ahol a határhegyek a legalacsonyabbak. Itt a gnomák jókora, kanyargós alagutat ásnak a hegyek gyökerei alatt, amely az Őrzött Síkra nyílik. Külső bejáratát Ylmir igéi őrzik; a belsőt szakadatlanul vigyázzák a gnomák. Azért készül, hogy a bent lévők szükség esetén kimeneküljenek, valamint a felderítők, vándorok és üzenetek gyors kijutásához a völgyből, de bejáratként is a Morgothtól menekülők számára.

Thorondor, a Sasok királya áthelyezi a fészkét a határhegyek északi csúcsaira, és [Fingolfin sírhalmán ülve] óvja őket az ork kémektől. Amon Gwareth, az őrködés hegye oldalait üvegsimára csiszolják, a tetején felépül Gondolin nagy városa acélkapuval. A környező síkot olyan simára és selymesre egyengetik a hegyek lábáig, akár a nyírott pázsit, így semmi nem mozoghat rajta észrevétlenül.

Gondolin népe nagyra növekszik, fegyvertáraik tele vannak fegyverekkel. De Turgon nem siet Nargothrond vagy Doriath segítségére, és Dior megölése után már semmi dolga Feanor fiaival. Végül lezárja a völgyet minden menekült elől, és Gondolin népének megtiltja, hogy elhagyják a völgyet. Gondolin a tündék egyetlen megmaradt erőssége. Morgoth nem felejtette el Turgont, de hiába keresi. Nargothrond elpusztult; Doriath elhagyatott; Húrin gyermekei meghaltak; csak szétszórt és menekülő tündék, gnomák és ilkorinok maradtak, kivéve azokat, akik nagy tömegben dolgoznak a kovácsműhelyekben és a bányákban. Morgoth diadala csaknem teljes.

Eolnak és Isfinnek, Turgon nőtestvérének a fiát, Meglint az anyja Gondolinba küldte, és ott befogadták, bár félig ilkorin, és hercegként bántak vele [– ő volt az utolsó kívülről érkező menekült].

A hithlumi Húrinnak volt egy fivére, Huor. Huor fia Tuor volt, fiatalabb, mint [unokafivére] Húrin fia, Túrin. Rían, Huor hitvese kereste az ura tetemét a legyilkoltak között a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után, és ott halt meg. Hithlumban maradt fia hűtlen emberek kezére került, akiket Morgoth Hithlumba űzött a csata után; ők rabszolgává tették. Vad lett és durva, az erdőbe szökött, magányos zsivány lett, egyedül élt, és csak a néha arra járó, rejtőzködő tündékkel beszélt. Ylmir egyszer csak kifundálta, hogyan kell őt elvezetni egy föld alatti folyóhoz, amely a Mithrimből ered, és a hegyek alatt a Nyugati Tengerhez ér. Így Tuor útjáról nem tudott sem ember, sem ork, sem kém, és még maga Morgoth sem. Miután sokáig bolyongott a nyugati parton, elért a Sirion torkolatához, és ott találkozott Bronweggel, a gnomával, aki hajdan Gondolinban élt. Titokban együtt mentek felfelé a Sirionon. Tuor hosszan időzik Nan-tathrin, a „Fűzfák Völgye” édes vidékén; ám maga Ylmir jön fel a folyón, hogy

meglátogassa, és beszél neki a küldetéséről. Meg kell mondania Turgonnak, hogy készüljön csatára Morgothszal; mert Ylmir meg fogja lágyítani a valák szívét, hogy bocsássanak meg a gnomáknak, és küldjenek nekik segítséget. Ha Turgon ezt megteszi, rettenetes csata lesz, de az orkok faja eltűnik, és a jövőben nem zaklatják többé a tündéket és az embereket. Ha nem, Gondolin népe készüljön fel a menekülésre a Sirion torkolatához, ahol Ylmir segít majd nekik hajókat építeni, és visszavezeti őket Valinorba. Ha Turgon teljesíti Ylmir akaratát, Tuor egy ideig Gondolinban lakozhat, aztán visszatérhet Hithlumba a gnomák seregével, és az emberek ismét szövetséget köthetnek a tündékkel, mert „emberek nélkül a tündék nem győzhetnek az orkok és a balrogok ellen”. Ylmir azért teszi ezt, mert tudja, hogy nem egészen hét év múlva eljön Gondolin végzete Meglin által [ha békében ülnek csarnokaikban].

Tuor és Bronweg elérik a titkos utat [amelyet Ylmir kegyelméből találnak meg], és eljutnak az Őrzött Síkra. Az őrök elfogják, és Turgon elé viszik őket. Turgon igen öreg, nagy hatalmú és büszke lett, és Gondolin szépséges, és a lakói nagyon büszkék rá, és bíznak rejtett fekvésében és áthatolhatatlan erejében, és a király meg a gondoliniak nem kívánnak bajlódni a kinti gnomákkal és tündékkel, sem az emberekkel, és már nem vágyakoznak Valinor után. Meglin helyeslésére a király elutasítja Tuor üzenetét, noha lánya, a jövőbe látó Idril (akit Ezüstlábú Idrilnek is neveznek, mert szeret mezítláb járni) legbölcsebb tanácsadó szavai mást mondanak. Tuor Gondolinban marad, és nagy nemzetségfő lesz belőle. Három év elteltével nőül veszi Idrilt – a halandók közül egyedül Tuor és Beren lépett frigyre tündével, és Beren fia Dior lánya Elwing hozzáment Tuor fia Earendelhez, és egyedül rajtuk keresztül keveredett tündevér halandó vérrel.

Nem sokkal ezután Meglin messzire kóborol a hegyekben, orkok fogják el, és azzal menti meg az életét, miután Angbandba viszik, hogy elárulja Gondolint és titkait. Morgoth neki ígéri Gondolint és Idrilt. Meglint az Idrilért való vágya teszi elsősorban árulóvá, ehhez járul a Tuor iránti gyűlölete.

Morgoth visszaküldi Gondolinba. Megszületik Earendel, aki szép, fénylő és bölcs, mint a tünde nép, erős és kemény, mint az emberek, és szívében ott él a tenger utáni vágy, amely Tuort elfogta és sosem hagyta el, mikor Ylmir beszélt hozzá a Fűzfaföldön.

Morgoth felkészül, és sárkányokkal, balrogokkal és orkokkal megtámadja Gondolint. A falaknál vívott küzdelem után betörnek a városba, ahol Turgon a legnemesebbek közül sokakkal együtt elpusztul a nagy téren vívott, végső csatában. Tuor megmenti Idrilt és Earendelt Meglintől, akit lehajít a bástyáról. Azután Gondolin lakóinak maradékát levezeti a titkos alagútba, amelyet korábban Idril tanácsára ásatott, és amelynek vége a sík távoli, északi végén bukkan a felszínre. Akik nem vele mennek, hanem a Menekülés régi Útján, azokat elpusztítja a sárkány, amelyet Morgoth állított a kijáratához.

A tűzvész füstjében Tuor a hegyekbe vezeti a társaságot a Cristhorn (Sasok Hasadéka) hideg hágójához. Ott rajtuk ütnek, de megmenti őket Glorfindel hősiessége (a gondolini Aranyvirág ház nemzetségfője, aki egy balroggal vívott párbajban hal meg a sziklaszirten) és Thorondor közbelépése. A maradék eléri a Siriont, és elgyalogol a torkolatáig – a Sirion vizéhez. Morgoth diadala teljes.

A történet ebben a sűrített formájában nem sokat változott a *Gondolin bukásának meséjé*ben, ennek ellenére akadnak figyelemre méltó fejlemények. Itt történik meg, hogy a *Mese* Tuorja az

adának, a tündebarátok leszármazottai közé sorolódik: Huornak, Húrin fivérének a fia – Húrin fia a tragikus sorsú Túrin Turambar. Így Tuor Túrin első unokatestvére. Itt kerül szóba az is, hogy Huort megölték a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában, a felesége, Rían pedig kereste a holttestét a csatatéren, és ott halt meg. A fiuk, Tuor Hithlumban maradt, és rabszolgájukká tették „a hűtlen emberek", akiket „Morgoth Hithlumba űzött a csata után", de megszökött tőlük, és magányosan élt a vadonban.

A legfőbb különbség a történet korai változataiban, tekintettel az Óidők részletesebb históriájára, az, amit apám Tumladennek, a Határhegyek között megbúvó síknak a felfedezéséről mondott. *A mitológia vázlatá*ban az áll, hogy Turgonnak a csatából (*Nirnaeth Arnoediad,* Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája) megmenekült emberei eltűnnek Morgoth szeme elől, mert „egy titkos helyen a hegyekben a felderítőik, akik a csúcsokig felkúsztak, felfedeztek egy tágas völgyet, amelyet a hegyek teljesen körülfogtak". Ám a *Gondolin bukásának meséje* írásakor *egy egész hosszú korszak telt el a szörnyű csata és Gondolin elpusztítása között.* Ott az állt, hogy amikor Tuor odaérkezett, hallotta, hogy „évek hosszú sora sem volt elegendő a felépítéséhez és felékesítéséhez, amelyen még mindig szakadatlanul munkálkodtak". A kronológiai nehézségek vezettek ahhoz, hogy apám Gondolin helyszínének felfedezését Turgon által, és a város felépítését több évszázaddal a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája *elé* helyezte át: a Sirion mentén dél felé menekülő népét a csatatérről

Turgon az *igen sok évtizeddel korábban alapított, rejtett városba* vezette. Tuor egy hihetetlenül ősi városba érkezett.

Ami a Gondolin elleni támadás történetét illeti, véleményem szerint a *Gondolin bukásának meséjé*hez képest jelentős eltérés van *A mitológia vázlatá*ban. Az előbbiben áll, hogy Morgoth még az *előtt* fedezte fel Gondolint, mielőtt az orkok elfogták Meglint. Erősen gyanakodni kezdett, mert hírt hallott „egy emberről, aki a Sirion vizeinek völgyeiben vándorol"; ezért gyűjtötte össze „kémek nagy seregét", állatokat, madarakat és csúszómászókat, amelyek „éveken át fáradhatatlanul" hordták neki az információt. Kémei a Határhegyekről lenéztek Tumladen síkjára; még a Menekülés Útját is felfedezték. Amikor Earendel egyéves volt, hírek érkeztek Gondolinba, hogy Morgoth kémei „körös-körül felderítették Tumladen völgyét"; és Turgon megerősítette a város védelmét. A *Gondolin bukásának meséjé*ben Meglin *későbbi* árulása abban áll, hogy részletesen leírja Gondolin tervrajzát és a védelmi előkészületeket; Melkóval „tervet eszel ki Gondolin megdöntésére".

Ám a *Vázlat* tömörített változata szerint amikor Meglint elfogták az orkok a hegyekben, „azzal menti meg az életét, miután Angbandba viszik, hogy *elárulja Gondolint és titkait*". Az „elárulja Gondolint" megfogalmazás számomra világosan mutatja, hogy változás történt, és a később keletkezett történet a következő: Morgoth nem tudott róla, és nem is volt képes felfedezni a Rejtett Királyságot, *amíg* az orkok el nem fogták Meglint. De nyomon követhetünk még egy változást, lásd a 213–214. oldalt.

A Sirion folyó deltája

A TÖRTÉNET A *QUENTA NOLDORINWA* SZERINT

Most a fő „Szilmarilok” szöveghez érek, amelyből átvettem bekezdéseket a *Beren és Lúthien*be, és itt megismétlek egy részt annak a kötetnek a magyarázó jegyzeteiből: „*A mitológia vázlata* után a *Quenta* az egyetlen teljes és befejezett változata *A szilmarilok*nak, amelyet apám elkészített: a gépirat minden bizonnyal 1930-ból való. Ha voltak is előzetes vázlatok, nem maradtak fenn; de az nyilvánvaló, hogy nagy részének megírásakor előtte volt a *Vázlat*. Ez hosszabb a *Vázlat*nál, és láthatóan megjelenik benne a »Szilmarilok-stílus«, ennek ellenére tömörített, kivonatos beszámoló.”[8]

Amikor ezt tömörített beszámolónak nevezem, azzal nem azt szeretném sugallni, hogy elkapkodott munka, amely arra vár, hogy majd később jobban kidolgozzák. A Q I és a Q II változat (a magyarázatot lásd lejjebb) összehasonlítása mutatja, mekkora figyelmet szentelt apám a kifejezések ritmusának. Mégis történt rövidítés: ezt tanúsítja a csatának szentelt húszegynéhány sor a *Quenta*ban, összevetve a *Mese* tizenkét oldalával.

A *Quenta* vége felé apám bővítette és újragépelte a szöveg egyes részeit (közben megőrizte a kiselejtezett oldalakat is); az átírást megelőző szöveget fogom „Q I”-nek nevezni. A Q I befejeződik a vége előtt, és csupán az átdolgozott változat („Q II”) jut el a végéig. Világosnak látszik ebből, hogy az átdolgozás (amelynek témája Gondolin és elpusztítása) ugyanarra az időre datálható, én pedig a Q II teljes szövegét közlöm, attól a ponttól, ahol Gondolin története elkezdődik. A Sasok királyának neve, *Thorndor,* az egész szövegben *Thorondor* formában íródik.

Látható lesz, hogy a *Quenta* kéziratban a *Vázlat*ban előadott történet még jelen van: Gondolin völgyét Turgon népének felderítői fedezik fel, akik a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájából menekülnek. Valamikor később, bár nem tudni, mikor, apám átírta az idevágó szövegrészeket, ezeket a változtatásokat is közlöm az itt következőkben.

Itt szólni kell Gondolinról. A Sirion, a nagy folyó, amelyet a tünde dalok a legnagyobbként emlegetnek, átszelte Beleriand egész vidékét, és délnyugat felé folyt; a torkolatánál nagy delta volt, és az alsó folyásánál zöldellő és termékeny földek, ahol jobbára csak madarak és állatok éltek. Orkok azonban ritkán jártak arra, mert messzire esett az északi erdőségektől és domboktól, és Ulmo hatalma egyre növekedett abban a vízben, ahogy közeledett a tengerhez; mert a folyó a Nyugati Tengerbe torkollt, amelynek legtávolibb határa Valinor partvidéke.

Turgonnak, Fingolfin fiának volt egy nőtestvére, Isfin, a fehér kezű. Eltévedt a Taur-na-Fuin vidékén a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után. Ott elfogta a sötét tünde Eol, és azt beszélik, Eol komor

volt, és még a csata előtt elhagyta a sereget; ám nem harcolt Morgoth oldalán. De Isfint nőül vette, és a fiuk volt Meglin.

Turgonnak a csata után menekülő emberei, Húrin erejének segítségével, ahogy mesélték, elmenekültek Morgoth elől, és eltűntek mindenki szeme elől; és egyedül Ulmo tudta, hová mentek. [Felderítőik nagy magasságokat másztak meg, és találtak egy titkos helyet a hegyekben: egy tágas völgyet. >] Mert visszatértek Gondolin titkos városába, amelyet Turgon épített. A hegyekben egy rejtett helyen volt egy széles völgy, amelyet hegyek vettek körül töretlen kerítésként, ám a völgy közepe felé egyre alacsonyabbak lettek. Ennek a csodálatos gyűrűnek a kellős közepén volt egy tágas földterület, egy zöld sík, ahol nem emelkedett hegy, kivéve egy sziklás csúcsot. Ez sötéten állt a síkon, nem teljesen a közepén, hanem közelebb ahhoz a külső falhoz, amely a Sirion mellett húzódott. A Határhegyek legmagasabbak északon voltak, Angband fenyegetése ellen, és a külső hegyoldalakra keleten és északon rávetült Taur-na-Fuin iszonyata; és a hegységet Fingolfin sírhalma koronázta, és arról gonosz nem jöhetett, egyelőre.

Ebben a völgyben [kerestek menedéket a gnomák] keresett menedéket Turgon, és varázsigéket bocsátottak körben a hegyekre, hogy ellenség és kémek sose bukkanjanak rá. Turgonnak ebben Ulmo üzenetei segítettek, amelyek a Sirion folyón jöttek fel; mert Ulmo hangja sok vízben hallható, és egyes gnomák még meg tudták érteni. Azokban az időkben Ulmo szánta a szükséget szenvedő, száműzött tündéket, a pusztulást, amely kis híján kiirtotta őket. Megjósolta, hogy Gondolin erőssége fog a legtovább ellenállni a tünde menekültek erősségei közül Morgothnak, és ahogy Doriatht, Gondolint is csak belső árulás döntheti meg. Ulmo védelme miatt a védelmező varázs a

Sirionhoz a legközelebb volt a legerősebb, bár a Határhegyek ott voltak a legalacsonyabbak. A gnomák azon a vidéken nagy, kanyargós alagutat ástak a hegy gyökerei alatt, amely a meredek hegyoldalban ért véget, egy fákkal borított völgyben, ahol az áldott folyó folyt. Ott még keskeny volt, ám erőteljes, végigfolyt a szűk völgyön a Határhegyek szirtjei és az Árnyékhegység, Eryd-Lómin [> Eredwethion], Hithlum falai közt [*kihúzva:* amelynek északi részén fakadt].

Ezt az alagutat eredetileg a menekülők számára vájták, és azoknak, akik megszöktek Morgoth fogságából; de főként felderítőik és hírvivőik számára. Mert Turgon úgy vélte, amikor először bukkantak a völgyre az után a szörnyű csata után,[9] hogy Morgoth Bauglir túlságosan megerősödött a tündékkel és az emberekkel szemben, és jobb lesz a valák megbocsátásáért és segítségéért folyamodni, ha az elnyerhető, mielőtt minden elvész. Ezért a népéből néhányan időnként lehajóztak a Sirionon, mielőtt Morgoth hatalma elért volna Beleriand legtávolibb részére is, és egy titkos kis kikötőt építettek a torkolatnál; onnan pedig időről időre hajók indultak nyugatra a gnomák királyának üzenetével. Némelyik hajót visszasodorta a szél; ám a legtöbb sosem tért vissza, és egyetlenegy sem jutott el Valinorba.

A Menekülés Útjának kijáratát az általuk ismert leghatásosabb varázsigék őrizték és rejtették, meg az Ulmo szerette Sirionban lévő erő, és még semmi gonosz nem lelt rá; a belső bejáratát viszont, amely Gondolin völgyére nézett, szakadatlanul őrizték a gnomák.

Azokban a napokban Thorondor, a Sasok királya áthelyezte a fészkét a Thangorodrimról Morgoth hatalma, a bűz meg a füst és azoknak a sötét felhőknek a gonoszsága miatt, amelyek immár állandóan gomolyogtak Morgoth barlang-csarnokai fölött. Thorondor pedig a Határhegyek északi csúcsán lakozott, Fingolfin király

sírhalmán. És odalenn a völgyben lakozott Turgon, Fingolfin fia. Az Amon Gwarethen, a Védelem Hegyén, a sík közepén álló, sziklás fennsíkon épült a nagy Gondolin, amelynek híre és dicsősége a legnagyobb a Külső Földeken fennállt összes tünde-városoké közül a dalokban. Acélból volt a kapuja, és márványból a falai. A hegy oldalát a gnomák olyanra csiszolták, mint a sötét üveg, és a fennsíkot teljesen egyenletessé tették a város építéséhez, kivéve a közepét, ahol a király tornya és palotája épült. A városban sok volt a szökőkút, és fehéren habzó víz ömlött alá az Amon Gwareth csillogó oldalain. A síkot olyannyira elegyengették, hogy a lépcsőtől a kapu előtt a hegyoldalig olyan lett, mint a nyírott pázsit, és semmi nem mehetett vagy mászhatott át rajta észrevétlenül.

A város népessége növekedett, és fegyvertárai tele voltak fegyverrel és pajzsokkal; mert eleinte hadba akartak lépni, ha eljön az ideje. Ám ahogy teltek az évek, beleszerettek a helybe, a kezük művébe, ahogyan a gnomák szokása, szenvedélyes szeretettel, és nem kívántak jobbat. Akkor pedig már nemigen hagyta el senki Gondolint, sem háborús, sem békés küldetésben. Nem küldtek több követet nyugatra, és a Sirion kikötője elhagyottan állt. Bezárkóztak áthatolhatatlan és elvarázsolt hegyeik közé, és nem tűrték, hogy bárki belépjen, még ha Morgoth elől menekült, és a gyűlölet üldözte is; alig és ritkán jutottak el hozzájuk a külvilág hírei, nem is nagyon figyeltek rájuk; és létezésükről is csak szóbeszéd járta néha, és olyan titok lett, hogy senki fia fel nem fedhette. Nem siettek se Nargothrond, se Doriath segítségére, és a vándorló tündék hiába keresték őket; és egyedül Ulmo tudta, hol van Turgon királysága. Thorondortól hallotta Turgon, hogy meggyilkolták Diort, Thingol örökösét, és attól fogva elzárkózott minden kinti baj elől; és megesküdött, hogy soha többé

nem megy harcba Feanor egyik fiának oldalán sem; és népének megtiltotta, hogy elhagyja a hegyeket.

Immár egyedül Gondolin maradt meg a tündék erősségei közül. Morgoth nem felejtette el Turgont, és tisztában volt vele, hogy amíg nem tud arról a királyról, diadala nem lehet teljes; mégis hiába kutatott utána. Nargothrond üresen állt, Doriath elhagyottan, Feanor fiai a messzi vadonban éltek délen és keleten, Hithlumot gonosz emberek lakták, Taur-na-Fuin a névtelen iszonyat helye volt: Hador népe kihalt, ahogy Finrod háza is; Beren nem vonult többé háborúba, és Huant leölték; és minden tünde és ember behódolt Morgoth akaratának, vagy rabszolgaként dolgozott Angband bányáiban és műhelyeiben, nem számítva néhány vad és vándor teremtményt, és ezekből igen kevés volt, kivéve az egykor szép Beleriand távoli, keleti vidékét. Morgoth diadala kis híján teljes volt, de mégsem egészen.

Egyszer Eol eltévedt Taur-na-Fuinban, és Isfin nagy veszély és rettegés közepette eljutott Gondolinba, és utána senki többé nem lépett be oda, Ulmo utolsó követéig, akiről a vég előtt még sokat szólnak a mesék. Isfinnel érkezett a fia, Meglin, akit Turgon unokaöccseként fogadott, és noha félig sötét tündevérből való volt, úgy bántak vele, ahogy a Fingolfin nemzetségéből eredő herceggel illik. Barna bőrű volt, de csinos, bölcs és ékesen szóló, fortélyosan meg tudta nyerni az emberek szívét és eszét.

A hithlumi Húrinnak pedig volt egy fivére, Huor. Huor fia Tuor volt. Rían, Huor hitvese kutatta a férje holttestét a lemészároltak között a Megszámlálhatatlan Könnyek csatateren, és ott siratta meg, mielőtt maga is meghalt. A fia még gyermek volt, és Hithlumban maradván olyan hitetlen emberek kezére került, akiket Morgoth űzött oda a csata

után; és szolga lett. Amint felnövekedett, és szép arca, szálas termete volt, és mostoha sora ellenére hősies és bölcs volt, az erdőbe szökött, törvényen kívüli és magányos lett, egyedül élt, nem is beszélt mással, csak a ritkán arra vándorló, rejtőzködő tündékkel.[10]

Ulmo egyszer csak arra gondolt, mint az a *Gondolin bukásának meséjé*ben olvasható, hogy el kell vezetni Tuort egy folyómederhez, amelyik a Mithrim tóból a föld alatt, Hithlumon át egy nagy hasadékhoz vezet, a Cris-Ilfinghez [> Kirith Helvin], a Szivárvány-szakadékhoz, amelyen át a kavargó víz végül a Nyugati Tengerbe ömlik. És az a szakadék onnan kapta a nevét, hogy ott mindig szivárvány ragyogott a napfényben, oly bőségesen szállt fel a zuhatagok és vízesések permete.

A Szivárvány-szakadék

Tuor szökéséről így nem tudott sem ember, sem tünde, sem az orkok vagy Morgoth kémjei, akikkel Hithlum tele volt.

Tuor hosszasan vándorolt a nyugati parton, mindig dél felé; végül a

Sirion torkolatához ért, ahol a homokos deltán sok tengeri madár élt. Ott találkozott egy gnomával, Bronwéval, aki Angbandból szökött meg, és minthogy Turgon népéből való volt, szüntelenül kereste az utat ura rejtett helyeihez, amelyekről a rabok és a menekültek között sok szó esett. Bronwe pedig messziről jött ide, kelet felől vezető ösvényeken, és bár egy lépést sem tett szívesen visszafelé, egykori rabsága helyéhez közelebb, de felfelé akart menni a Sirionon, hogy Beleriandban keresse Turgont. Félt, és igen óvatosan járt, és segítette Tuor titkos továbbjutását éjjel és kora hajnalban, és nem fedezték fel őket az orkok.

Először a Fűzfaföldre értek, Nan-tathrinba, amelyet a Narog és a Sirion öntöz; és ott még minden zöldellt, és a gazdag mezők teli voltak virággal, és számtalan madár dalolt; így aztán Tuor elbűvölten időzött ott, és édesnek érezte az ott lakozást észak komor vidékei és a fárasztó vándorlás után.

Ott eljött Ulmo, és megjelent előtte, ahogy ott állt a hosszú fűben este; és a látomás erejéről és fenségességéről Tuor éneket írt a fiának, Earendelnek. Attól fogva a tenger hangja és a vágyódás a tenger után mindig ott élt Tuor szívében és fülében; és időnként olyan nyughatatlanság lett úrrá rajta, amely végül elvitte Ulmo birodalmának mélyére. Ám ekkor Ulmo megparancsolta neki, hogy siessen Gondolinba, és útmutatással szolgált, hogyan lelheti meg a rejtett kaput; és üzenetet bízott rá Ulmo, a tündék barátja Turgon számára, amelyben megparancsolta, hogy készüljön háborúra, és a csatára Morgothszal, mielőtt odavész minden; és küldjön ismét hírvivőket nyugatra. Küldessen továbbá keletre, és gyűjtse, ha tudja, az embereket is (akik szaporodtak és elterjedtek a földön) a zászlói alá; és erre a feladatra Tuor fölöttébb alkalmas volt.

– Feledd el – tanácsolta Ulmo – az átkozott Uldor árulását, és emlékezz Húrinra; mert halandó emberek nélkül a tündék nem győzedelmeskedhetnek a balrogok és az orkok ellen.

Nem maradhat orvosolhatatlanul az ellenségeskedés Feanor fiaival sem; mert ez lesz az utolsó remény a gnomák számára, amikor minden egyes kard számít. Szörnyűséges és gyilkos küzdelmet jósolt Ulmo, de Turgonnak győzelmet, ha merészel belevágni, Morgoth hatalmának megtörését jósolta, az ellenségeskedések orvoslását és barátságot az emberek és a tündék között, amitől is a legnagyobb jó következik be a világon, és Morgoth szolgái több bajt nem okoznak. Ám ha Turgon nem hajlandó erre a háborúra, akkor hagyja el Gondolint, és vezesse le a népét a Sirion mentén, ott építsenek hajókat, vitorlázzanak vissza Valinorba, és kérjék az istenek irgalmát. Ám ez utóbbi még szörnyebben veszélyes a másiknál, bár nem úgy fest; és utána gyászos lesz az Itteni Földek sorsa.

Ezt Ulmo a tündék iránti szeretetből tette, és mert tudta, hogy nem nagyon számos év múlva jön el Gondolin végzete, ha a népe a falak között marad; így nem lehet megmenteni a világon semmi örömöt és szépséget Morgoth gonoszsága ellenében.

Ulmónak engedelmeskedve, Tuor és Bronwe északra tartott, és végül eljutottak a rejtett kapuhoz; és az alagúton át elérték a belső kaput, és az őrség foglyul ejtette őket. Látták ott Tumladen szépséges síkját, amely zöld ékkőként virított a hegyek közt; és a Tumladen fölött a nagy Gondolint, a hétnevű várost fehéren, távolból ragyogva, a hajnal rózsapírjában. Akkor Tuor előadta Ulmo üzenetét, és a hangjában visszacsengett valami a Vizek Urának erejéből és fenségéből, így mindenki ámulva nézte, és hinni sem akarták, hogy a halandó emberek fajából való, ahogy állította. Csakhogy Turgon öntelt

lett, Gondolin pedig oly gyönyörű, mint Tûn emléke, és Turgon bízott a város rejtett fekvésében és áthatolhatatlan erejében; így hát sem ő, sem népének nagyobb része nem óhajtotta sem veszélyeztetni, sem elhagyni, és nem kívántak belekeveredni a kinti tündék és emberek bajaiba; és többé visszatérni sem akartak félelem és veszély közepette nyugatra.

Meglin mindig Tuor ellen emelt szót a király tanácsában, és szavai annál többet nyomtak a latban, mert Turgon szívéből szóltak. Ezért Turgon elutasította Ulmo parancsát; habár a legbölcsebb tanácsadói közül többet elfogott a nyugtalanság. Tündehon leányai közt a szokottnál is bölcsebb volt a király leánya, és mindig Tuor mellett érvelt, ám sikertelenül, és nehéz volt a szíve. Igen szép és magas volt, termete majdnem olyan, akár egy harcosé, a haja pedig aranyló szökőkút. Idril volt a neve, és Celebrindalnak, Ezüstlábnak is nevezték, mert oly fehér volt a lába; és mindig mezítláb járt és táncolt Gondolin fehér utcáin és zöldellő pázsitjain.

Ezután Tuor Gondolinban lakozott, nem indult hadba hívni a keleti embereket, mert Gondolin mennyei boldogsága, népének szépsége és bölcsessége elbűvölte. És magasra jutott Turgon kegyében; mert testében-szellemében egyaránt nagyra nőtt, mélységesen megismerve a gnomák tudományát. Idril szíve Tuor felé fordult, és viszont; Meglin pedig a fogát csikorgatta, mert kívánta Idrilt, és hiába voltak közeli rokonok, bírni akarta; és Idril volt Gondolin királyának egyetlen örököse. Szívében Meglin már eltervezte, hogyan taszítja majd le Turgont, és szerzi meg a trónt; ám Turgon szerette őt, és bízott benne. Mindazonáltal Idrilt Tuor vette feleségül; és Gondolin népe vidám ünnepséget tartott, mert Tuor elnyerte a szívüket, kivéve Meglinét és titkos követőiét. Tuor és Beren voltak csupán olyan halandó emberek,

akik tündét vettek feleségül, és amikor később Elwing, Diornak, Beren fiának a lánya hozzáment Earendelhez, Tuor és a gondolini Idril fiához, egyedül rajtuk keresztül keveredett tündevér halandó vérrel. Azonban ekkor Earendel még kicsiny gyermek volt: szebb volt mindenkinél, arcát égi fény ragyogta be, megvolt benne Tündehon szépsége és bölcsessége éppúgy, ahogy az Óidők embereinek merészsége; és a tenger mindig susogott fülében és szívében, ahogy az apjáában, Tuorében.

Egyszer, amikor Earendel még igen kicsiny volt, és Gondolin napjai békében és boldogságban teltek (Idril szíve mégis nehéz volt, szellemét rossz előérzet felhője szállta meg), Meglinnek nyoma veszett. Minden más mesterségnél jobban szerette a fémbányászatot meg a kőfejtést; mestere és vezetője volt azoknak a gnomáknak, akik a várostól távolabb dolgoztak, fémeket kerestek, hogy tárgyakat kovácsoljanak belőlük mind béke, mind háború idejére. Meglin azonban néhány emberével gyakran elhagyta a hegyek határolta területet, bár a király nem tudta, hogy parancsát megszegik; így történt, a sors akaratából, hogy Meglint orkok ejtették foglyul, és Morgoth elé vitték. Meglin nem volt nyámnyila vagy gyáva, ám olyan kínzásokkal fenyegették, hogy szíve elbátortalanodott, és azzal váltotta meg életét és szabadságát, hogy elárulta Morgothnak Gondolin helyét, és azt is, hogyan lehet odajutni és megostromolni. Igencsak örvendett Morgoth; és megígérte, hogy Meglin lesz Gondolin ura az ő vazallusaként, és az övé lesz Idril is, amint a várost bevették. Meglin az Idrilért való vágya miatt követte el aljas árulását, ehhez járult a Tuor iránti gyűlölete. Morgoth pedig visszaküldte Meglint Gondolinba, nehogy a népek árulásra gyanakodjanak, és hogy majd segítse az ostromot belülről, ha eljön az ideje; és Meglin a király csarnokaiban lakozott arcán

mosollyal és szívében gonoszsággal, Idril kedélye pedig egyre felhősebb lett.

Végül amikor Earendel hétéves volt, Morgoth készen állt, és Gondolinra szabadította orkjait és balrogjait és kígyóit; és többféle iszonyatos formájú sárkányt is létrehoztak frissiben a város bevételéhez. Morgoth serege az északi hegyeken át jött, amelyek a legmagasabbak voltak, és ahol a legkevésbé volt éber az őrség, és egy ünnep éjszakáján jöttek, amikor Gondolin egész népe a falakon volt a kelő napra várva, hogy dallal köszöntsék felkelését, mert ez a reggel ünnep volt, amelyet a Nyár Kapujának neveztek. Ám a vörös fény északon kelt fel, nem keleten; és az ellenség meg sem állt, amíg nem értek egészen Gondolin falai alá, és Gondolint reménytelenül körülzárták.

A nemesi házak nemzetségfőinek és harcosaiknak, és nem utolsósorban Tuornak kétségbeesett hősi tetteiről sok szó esik a *Gondolin bukásá*ban; Rog haláláról a falakon kívül; a Szökőkút házából való Ecthelion párharcáról Gothmoggal, a balrogok urával egyenesen a Király Terén, ahol kölcsönösen végeztek egymással; és Turgon tornyának védelmezéséről a háza népe által, amíg a tornyot le nem döntötték; és nagy volt a pusztulása, és vele Turgon is odaveszett.

Tuor ki akarta menekíteni Idrilt a város dúlása elől, ám Meglin rátette a kezét Idrilre és Earendelre; és Tuor megküzdött vele a várfalon, és a halálba hajította. Aztán Tuor és Idril összeszedte Gondolin népéből, akiket a zűrzavarban és a tűzvészben tudtak, és elvitték őket a titkos úton, amelyet Idril készíttetett rossz előérzete napjaiban. Az alagút még nem volt teljesen kész, ám a kijárata már jóval a falakon túl volt északon, ahol a hegyek nagy távolságra álltak Amon Gwarethtől. Akik nem velük mentek, hanem a régi Menekülés

Útján menekültek, amely a Sirion szakadékához vezetett, azokat elcsípte és elpusztította a sárkány, amelyet Morgoth állított oda a kapu őrzésére, amelyről Meglintől értesült. Az új útvonalról azonban Meglin nem hallott, és nem gondolták, hogy a menekülők észak és a legmagasabb hegyek felé indulnának, ráadásul a legközelebb Angbandhoz.

A tűz füstje meg Gondolin szép szökőkútjainak gőze, amelyek felforrtak és elpárologtak az északi sárkányok tüzétől, gyászos ködként borult a völgy fölé, ezzel segítve Tuor és társai menekülését, mert még hosszú volt az út az alagút kijáratától a hegyek lábáig. Mindazonáltal eljutottak a hegyekbe, kínlódva és keservesen, mert odafenn igen hideg és szörnyűséges volt, a menekültek között pedig sok volt a nő és gyermek és sebesült férfi.

Van ott egy rémítő hágó, Cristhorn [> Kirith-thoronath], a Sasok Hasadéka, ahol a legmagasabb csúcs árnyékában keskeny ösvény kanyarog, jobb oldalán a meredek magasság, bal oldalán szörnyű szakadék a semmibe. Menetük hosszan széthúzódott ennél a szűk hágónál, és itt csapott le rájuk Morgoth egyik csapata, amelynek egy balrog volt a vezére. Itt végzetesre fordult sorsuk, és aligha segített volna az aranyhajú Glorfindelnek, Gondolin Aranyvirág háza fejének halált megvető hősiessége, ha nem jön idejében a segítségükre Thorondor.

Énekek szólnak Glorfindel párviadaláról a balroggal azon a magas sziklaszirten; mindketten a mélybe zuhanva pusztultak el. Ám Thorondor felhozta Glorfindel testét, és egy sziklahalom alá temették a hágó mellett, azután pedig körötte zöldellni kezdett a fű, és apró virágok, akár a sárga csillagok kezdtek nyílni a kopár kövek közt. És Thorondor madarai lecsaptak az orkokra, akik visítva menekültek

előlük; és mindet megölték vagy a mélybe vetették, és Gondolin menekültjeiről csak sokkal később jutott el a hír Morgoth füléhez.

Fárasztó és veszélyes vonulással jutott el Gondolin maradéka Nantathrinba, és ott egy időre megpihentek, sebeik begyógyultak és kimerültségük elmúlt, ám bánatukra nem volt gyógyír. Ott gyászünnepet rendeztek Gondolin és mindazok emlékére, akik odavesztek: szép leányok, asszonyok, harcosok és a királyuk; a szívből szeretett Glorfindelről pedig sok édes éneket daloltak. Tuor pedig ott dalban beszélte el a fiának, Earendelnek Ulmo egykori eljövetelét, a tenger-látomást a szárazföld belsejében, és a tenger utáni vágyakozás felébredt szívében és a fia szívében is. Ezért tovavándoroltak az emberek többségével a Sirion torkolatához a tengernél, és ott lakoztak, és népük csatlakozott Dior lányának, Elwingnek kevéske népéhez, akik már korábban odamenekültek.

Morgoth akkor azt hitte, diadala beteljesedett, nemigen számolt Feanor fiaival és az esküjükkel, amely bajt sosem okozott neki, inkább legfőbb segítője volt. És fekete lelke örvendett, nem sajnálta az egyetlen szilmarilt, amelyet elveszített, mert úgy hitte, emiatt a tünde faj végső maradéka is eltűnik a földről, és többé nem háborgatják. Ha tudott is a Sirionnál lévő lakhelyről, nem adta jelét, nem sietett, várta az eskü és a hazugságok hatását.

A Sirionnál pedig megsokasodott a tünde nép, Gondolin és Doriath maradéka, és rákaptak a hajózásra, szépséges hajókat építettek, mindig a part közelében és Ulmo kezének árnyékában lakozva.

Most ugyanazon a helyen vagyunk Gondolin történetében a *Quenta Noldorinwa* szerint, ameddig *A mitológia vázlata* eljutott a

90. oldalon. Itt elhagyom a *Quentát*, és a Gondolin történetéről szóló utolsó nagyobb szöveghez fordulok, amely egyben az utolsó beszámoló Gondolin alapításáról és arról, hogyan jutott Tuor a városba.

Glorfindel faragott feje tündehajók előtt

Rían az Elesettek Dombján

A VÉGSŐ VÁLTOZAT

Sok év telt el a *Quenta Noldorinwa* megírása és a következő szöveg között, amelynek a címe *Tuorról és Gondolin bukásáról.* Az biztos, hogy ez 1951-ben készült (lásd *A történet fejlődése,* 146.).

Rían, Huor hitvese Hador házának népével lakozott; ám hír érkezett Dor-lóminba a Nirnaeth Arnoediadról, ő mégsem hallott semmit az uráról, elcsüggedt, és magányosan nekivágott a vadonnak. Ott elpusztult volna, de a szürke tündék segítették. Mert ennek a népnek lakhelye volt a hegyekben a Mithrim tótól nyugatra; és odavezették, és ott a Siratás Évének letelte előtt fiút szült.

És Rían így szólt a tündékhez: – Legyen a neve *Tuor,* mert az apja ezt a nevet választotta, mielőtt kitört a háborúság. És kérve kérlek, viseljétek gondját, és tartsátok titokban létezését, mert megjövendölöm, hogy nagy jó származik majd tőle tündéknek és embereknek. De nekem meg kell keresnem Huort, az én uramat.

A tündék igen sajnálták Ríant; ám egy bizonyos Annael, aki abból a népből részt vett a háborúban, és egyedül tért vissza a Nirnaethből, így szólt: – Ó, jaj, asszonyom, köztudomású, hogy Huor elesett a fivére, Húrin oldalán; és ott hever, úgy vélem, a holtak nagy hegyén, amelyet az orkok emeltek a csatatéren.

Ezért Rían odahagyta a tündék lakhelyét, átkelt a Mithrim földjén,

és végül a Haudh-en-Ndenginre ért Anfauglith pusztaságán, és ott lefeküdt, és meghalt. A tündék pedig vigyáztak Huor újszülött fiára, és Tuor ott nőtt fel közöttük; szép arcú volt és aranyhajú az apja nemzetségéhez hasonlatosan, és erős lett, szálas és merész, és minthogy tündék nevelték, nem volt tudásban és ügyességben csekélyebb az adánoknál, mielőtt csapás zúdult északra.

Ám az évek teltével Hithlum korábbi népének, már aki megmaradt, tünde vagy ember, az élete egyre nehezebbé és veszélyesebbé vált. Mert ahogy másutt mesélik, Morgoth megszegte az őt szolgáló keleti embereknek tett ígéretét, nem adta oda nekik Beleriand gazdag földjét, amelyre vágytak, hanem Hithlumba űzte ezt a gonosz népet, és megparancsolta, hogy ott lakozzanak. Ezek pedig már nem szerették Morgotht, mégis szolgálták félelemből, és gyűlölték a tünde népet; Hador házának maradékát pedig (többnyire öregek, asszonyok és gyermekek voltak) lenézték és elnyomták, asszonyaikat erővel nőül vették, elvették földjüket és javaikat, rabszolgaságra fogták gyermekeiket. Az orkok kedvükre járták a vidéket, elűzték a még ott található tündéket hegyvidéki búvóhelyekre, sokakat foglyul ejtettek, és Angband bányáiba hurcoltak, hogy Morgoth rabszolgáiként robotoljanak.

Ezért kis népét Annael az Androth barlangjaihoz vezette, ott élték kemény és óvatos életüket, amíg Tuor tizenhat esztendős lett, és oly erős, hogy képes a fegyverforgatásra, bánni tudott a csatabárddal és a szürke tündék íjával; és szívét felhevítette népének gyásza, és szeretett volna bosszút állni értük az orkokon meg a keleti embereken. De Annael ezt megtiltotta.

– Úgy vélem, messze innen vár a sorsod, Huor fia Tuor – mondta.

– És ez a föld nem szabadul meg Morgoth árnyékától, amíg maga Thangorodrim el nem bukik. Ezért úgy döntöttünk, hogy végül elhagyjuk, és délre megyünk; és velünk jössz te is.

– De hogyan menekülünk ellenségeink hálójából? – kérdezte Tuor. – Mert ha ilyen sokan menetelünk együtt, azt észreveszik.

– Nem menetelünk együtt a szabadban nyíltan – mondta Annael –, és ha szerencsénk van, eljutunk a titkos úthoz, amelyet Annon-in-Gelydh, a Noldák Kapuja néven ismerünk; mert az a nép építette hajdan, Turgon napjaiban.

Erre a névre Tuor felkapta a fejét, bár nem tudta, miért; és Turgonról kérdezte Annaelt.

– Fingolfin fia – mondta Annael –, és most a noldák köztiszteletben álló nagykirálya, amióta Fingon elesett. Mert ő még él, Morgoth legjobban félt ellensége, és elmenekült a Nirnaeth pusztulásából, amikor Húrin, Dor-lómin ura és Huor, az apád tartották mögötte a Sirion hágóit.

– Akkor megkeresem Turgont – mondta Tuor –, mert bizonyára segít rajtam apám kedvéért.

– Azt nem teheted – mondta Annael. – Mert erőssége rejtve tündék és emberek szeme elől, és nem tudjuk, hol áll. A noldák némelyike talán ismeri az odavezető utat, de senkinek nem beszélnek róla. Ám ha beszélni akarsz velük, jöjj velem, ahogy parancsoltam; mert a messzi dél kikötőiben találkozhatsz vándorokkal a Rejtett Királyságból.

Így történt, hogy a tündék elhagyták az Androth barlangjait, és Tuor velük ment. Csakhogy az ellenségeik szemmel tartották a lakhelyüket, és felfedezték menetüket; és nem távolodtak el még nagyon a hegyektől a síkon, amikor orkok és keleti emberek nagy serege támadt rájuk, és hatalmas területen szétszóródtak, elmenekültek

a sötétedő éjszakában. Tuor szívében azonban lángolt a harci kedv, nem menekült, de serdülő létére úgy forgatta a csatabárdot, mint az apja, és sokáig állta a helyét, és sok támadót levágott; ám végül győzött a túlerő, elfogták, és Lorgan, a keleti ember elé vitték. Ez a Lorgan pedig a keleti emberek főnöke volt, és Morgoth hűbéreseként uralta egész Dor-lómint; és Tuort a rabszolgájává tette. Kemény és keserű volt ekkor az élete; mert Lorgan cudarabbul bánt vele, mivel a korábbi uraságok gyermeke volt, és arra törekedett, hogy, ha képes rá, megtörje Hador házának büszkeségét. Tuor azonban eszes volt, és óvatos türelemmel tűrt minden kínt és gúnyt; így a sorsa később kissé javult, és legalább nem éhezett, mint sokan Lorgan boldogtalan rabszolgái közül. Mert Tuor erős és ügyes volt, és Lorgan jól táplálta teherhordó állatait, amíg fiatalok és munkaképesek voltak.

Ám háromesztendei rabság után Tuor lehetőséget látott a szökésre. Immár elérte majdnem a teljes magasságát, és szálasabb és gyorsabb volt az összes keleti embernél; és amikor más rabokkal együtt munkára küldték az erdőbe, váratlanul az őrök ellen fordult, szekercével levágta őket, és a hegyekbe menekült. A keleti emberek kutyákkal keresték, de hiába; mert Lorgan majdnem minden kutyája a barátja volt, és ha rátaláltak, hízelegtek neki, aztán a parancsára hazamentek. Így hát visszatért az Androth barlangjaiba, és ott lakozott egyedül. És négy esztendőn át törvényen kívüli volt apái földjén, komor és magányos; és rettegték a nevét, mert gyakran portyázott, és sok keleti embert levágott, ha találkozott velük. Akkor nagy vérdíjat tűztek ki a fejére; de nem mertek a búvóhelye közelébe menni még nagyobb csapattal sem, mert féltek a tünde néptől, és kerülték a barlangokat, ahol egykor lakoztak. Azt beszélik mégis, hogy Tuor nem bosszúvágyból portyázott, hanem a Noldák Kapuját kereste, amelyről Annael beszélt.

De nem találta, mert nem tudta, hol keresse, és az a néhány tünde, akik még a hegyekben időztek, nem hallott róla.

Tuor pedig tudta, hogy a szerencse hiába kegyeli még mindig, a törvényen kívüli napjai meg vannak számlálva, és remény nélkül igen kevésre futja belőlük. Nem is óhajtott mindörökké vademberként élni a hegyekben, szíve nagy tettekre sarkallta. Ebben Ulmo hatalma mutatkozott meg, úgy mesélik. Mert híreket gyűjtött mindenkitől, aki járt Beleriandban, és minden folyó, amely Középföldéről a Nagy Tengerbe ömlött, a hírvivője volt, oda és vissza; és régtől fogva barátságban állt Círdannal és a Sirion torkolatánál élő hajóácsokkal. És ebben az időben mindenekelőtt Hador házának sorsára figyelt nagyon Ulmo, mert célja volt, hogy nagy szerepet játsszanak terveiben a száműzöttek megmentésében; és tisztában volt Tuor helyzetével, mert Annael és népéből sokan valóban elmenekültek Dor-lóminból, és végül Círdanhoz értek a messzi délen.[11]

Úgy esett, hogy egy napon az év kezdetén (a huszonharmadik volt a Nirnaeth óta) Tuor egy forrás partján üldögélt, amely annak a barlangnak a szájánál tört fel, ahol lakozott; és nyugatra, a felhős napnyugtára vetette a tekintetét. Hirtelen az az érzés támadt a szívében, hogy nem vár tovább, hanem útnak indul. – Elhagyom most nemzetségem szürke földjét, hiszen ők immár nincsenek – kiáltotta –, és végzetem kutatására indulok! De merre? Sokáig kerestem a kaput, és nem találtam.

Akkor felvette hárfáját, amelyet mindig magával vitt, mivel ügyesen játszott a húrjain, és mit sem törődve azzal, hogy tiszta hangja messzire hallatszik a pusztában, elénekelt egy északi tünde dalt, amely felderíti a szívet. És amint énekelt, lába előtt habzani kezdett a forrás, kiáradt, és a patak zajosan zúdult alá előtte a hegyoldalon. Tuor pedig

ezt jelnek vélte, és követte. Így ereszkedett alá Mithrim magas hegyeiből, és északnak indult Dor-lómin síkján; és a patak egyre szélesebb lett, ahogy Tuor követte nyugat felé, és a harmadik napon a távolban már ki tudta venni Ered Lómin szürke szikláit, amelyek azon a vidéken északra és dél felé húzódtak, elzárva a Nyugati Partok vidékét. Idáig Tuor eddigi portyái során sosem jutott el.

A talaj kezdett töredezettebb és kövesebb lenni, ahogy a hegyekhez közeledett, és egyre emelkedett Tuor lába alatt, a patak pedig mély mederben haladt tovább. De amikor a harmadik napon esteledni kezdett, Tuor sziklafalat látott maga előtt, amelyen nagy, boltív alakú nyílás tátongott; és a patak belefolyt, és eltűnt. Tuor ekkor bosszúsan azt mondta: – Reményem becsapott! A hegyekben látott jel csupán sötét véghez vezetett ellenségeim földjén. És szürke szívvel üldögélt a patak magas partján, éberen a hideg, tűz nélküli éjszakán; mert még csak Súlime hava volt, és a tavasznak semmi jele nem mutatkozott ilyen északi vidéken, és szél süvített kelet felől.

Amikor pedig a felkelő nap fénye halományan megcsillant a Mithrim távoli ködén, Tuor hangokat hallott, és lepillantva döbbenten látta, hogy két tünde gázol a sekély vízben; és amint lépkedtek felfelé a partba vájt lépcsőkön, Tuor felállt, és szólította őket. Nyomban kirántották fényes kardjukat, és rátámadtak. Akkor Tuor látta, hogy a köpenyük szürke, ám alatta páncélt viselnek; és ámult, mert szebbek és ádázabbak voltak a szemükben égő fénytől mindazoknál a tünde népeknél, akiket addig ismert. Tuor teljesen kihúzta magát, és bevárta őket; ám amikor azok látták, hogy Tuor nem ránt fegyvert, és tünde nyelven köszönti őket, visszadugták hüvelyébe kardjukat, és udvariasan beszéltek vele. Az egyikük azt mondta:

– Gelmir és Arminas vagyunk Finarfin népéből. Nem azok közül

az adánok közül való vagy-e, akik ezen a vidéken lakoztak a Nirnaeth előtt? És Hador meg Húrin nemzetségéből származónak véllek; mert aranyló hajad ezt mutatja.

Tuor így felelt:

– Igen, Tuor vagyok, Huor fia, akinek apja Galdor volt, az övé pedig Hador; de most arra vágyom, hogy elhagyjam ezt a vidéket, ahol törvényen kívül és rokonok nélkül élek.

– Akkor – mondta Gelmir – ha el kívánsz menekülni, és a kikötőket keresed délen, lábad máris a helyes útra vitt.

– Így gondoltam én is – mondta Tuor. – Mert egy hirtelen előszökő forrás vizét követtem a hegyekből, amíg belecsatlakozott ebbe a csalóka folyóba. De most nem tudom, merre tovább, mert eltűnt a sötétségben.

– A sötétségén át lehet a fényre jutni – mondta Gelmir.

– Az ember mégis szívesebben jár a napfényben, amíg lehet – mondta Tuor. – De minthogy abból a népből valók vagytok, mondjátok meg nekem, ha tudjátok, merre van a Noldák Kapuja. Mert régóta keresem, amióta nevelőapám, Annael, a szürke tünde beszélt róla.

A tündék elnevették magukat, és így szóltak: – Kutatásod véget ért; mert mi magunk is most léptünk át azon a kapun. Ott áll előtted! – És a boltívre mutattak, amelyikbe a víz belefolyt. – Jöjj most! A sötétségen át eljutsz a fénybe. Elindítunk az úton, de nem kalauzolhatunk sokáig; mert sürgős megbízással küldtek vissza minket oda, ahonnan elmenekültünk.

– De ne félj – mondta Gelmir –, hatalmas végzet van homlokodra írva, és az messzire visz majd erről a vidékről, messzire Középföldétől, ha jól sejtem.

Tuor pedig követte a noldákat le a lépcsőn, és belegázolt a hideg

vízbe, és eljutottak a kőív alatti árnyékig. És akkor Gelmir elővett egy olyan lámpást, amelyekről a noldák híresek; mert régen készültek ezek Valinorban, és se szél, se víz nem tudja kioltani őket, és ha nincsenek letakarva, tiszta, kék fényt sugároznak előre egy fehér kristályba zárt lángból. A fénynél, amelyet Gelmir a feje fölé tartott, Tuor látta, hogy a víz hirtelen lefelé ömlik sima lejtőn egy nagy alagútba, ám kőbe vájt medre mentén hosszú lépcsősor vezet lefelé a sötét mélybe, ahová a lámpás fénye sem ér el.

Amikor a vízesés lábához értek, nagy sziklakupola alatt álltak, és a folyó ott ismét meredek zuhatagot alkotott, amelynek zaja visszhangzott az üregben, és továbbfutott egy újabb boltívig egy újabb alagútba. A vízeséseknél a noldák elbúcsúztak Tuortól.

– Most vissza kell mennünk, és nagyon kell sietnünk – mondta Gelmir –, mert nagy a veszély Beleriandban.

– Elérkezett hát az óra, amikor Turgon előjön? – kérdezte Tuor.

A tündék ekkor ámulva néztek rá.

– Ez olyasmi, ami inkább a noldákat érinti, semmint az ember fiait – mondta Arminas. – Mit tudsz Turgonról?

– Nem sokat – felelte Tuor –, csak azt, hogy apám segített neki elmenekülni a Nirnaeth mezejéről, és hogy az ő erősségében lakozik a noldák reménysége. És magam sem tudom, miért, a neve mindig felkavarja a szívem, és az ajkamra jön. És ha azt tehetném, amit akarok, inkább az ő keresésére indulnék, semhogy ezen a sötét és rémítő úton haladnék. Hacsak, netán, ez a titkos út nem vezet az ő hajlékához?

– Ki mondhatná meg? – felelte a tünde. – Minthogy Turgon lakhelye titkos, az odavezető út is az. Nem ismerem, bár hosszasan kerestem. De ha ismerném is, akkor sem árulnám el sem neked, sem

senki másnak az emberek közül.

De Gelmir azt mondta:

– Hallottam, hogy házad a Vizek Urának kegyeltje. És ha az ő tanácsai Turgonhoz vezetnek, bizonnyal találkozni fogsz vele, bármerre indulj is. Kövesd most az utat, amelyen a víz elhozott a hegyekből, és ne félj! Nem sokáig jársz majd sötétben. Ég veled! És ne hidd, hogy véletlenül találkoztunk; mert a Mélység Lakója még mindig sok mindent irányít ezen a földön. *Anar kaluva tielyanna!* [A nap ragyogja be utadat!]

Ezzel a noldák megfordultak, és visszamentek a hosszú lépcsőn; Tuor pedig mozdulatlanul állt, amíg el nem tűnt a lámpás fénye, és ő egyedül maradt az éjszakánál is sötétebb sötétségben és a vízesések robajában. Aztán összeszedte a bátorságát, bal kezével kitapintotta a kőfalat, és tapogatózva haladt előre, eleinte lassan, aztán gyorsabban, mert semmi sem akadályozta. És hosszú idő után, legalábbis ő úgy érezte, amikor kifáradt, mégsem akarózott a sötét alagútban maradnia, fényt látott maga előtt; és sietve magas és szűk hasadékhoz ért, és követte a morajló vizet az összehajló sziklafalak közt az aranyló estébe. Mert mély szakadékba ért, körül magas, meredek hegyfalakkal, amely egyenesen nyugat felé húzódott; és a tiszta égbolton lenyugvó nap leragyogott a szakadékba, és sárga tűzszínűre festette falait, és a folyó vize aranylón csillogott, ahogy megtört és habzott a sok fénylő kövön.

Ezen a mély hasadékon Tuor erősen reménykedve és örvendve haladt tovább, mert talált egy ösvényt a déli fal mellett, ahol hosszú és keskeny homokos part húzódott. És amikor eljött az éjjel, és a folyó láthatatlanul rohant, csak néhány magasan álló csillag tükröződött a sötét tavakban, akkor Tuor megpihent, és aludt; mert a víz mellett,

amelyben ott volt Ulmo ereje, nem félt.

Másnap nem sietősen továbbhaladt. A nap a háta mögött kelt, és előtte nyugodott le, és ahol a víz habzott a kövek körül, vagy váratlan vízesésekben hullt alá, reggel és este szivárvány csillogott a folyó fölött. Ezért adta a folyónak a Cirith Ninniach [Szivárvány-szakadék] nevet.

Így vándorolt Tuor lassan három napig, a hideg vizet itta, de éhes nem volt, bár sok volt az aranyló és ezüstös hal, de az olyanok is, amilyen színekben a szivárvány játszott odafenn. És a negyedik napon a meder szélesebb lett, és partjai alacsonyabbak, és kevésbé meredekek; a folyó pedig mélyebb és erősebb sodrású lett, mert most magas hegyek álltak mindkét oldalán, és csillogó vízesésekkel friss vizek ömlöttek a Cirith Ninniachba. Ott sokáig ült Tuor, nézte a víz kavargását, hallgatta véget nem érő hangját, amíg be nem köszöntött ismét az éjszaka, és fölötte az égbolton hidegen és fehéren ragyogtak a csillagok. Akkor felemelte hangját, és megpendítette hárfája húrjait, és a víz moraja fölött Tuor dala és a hárfa édes trillái visszhangoztak a kövek között, és sokasodtak, és tovaszálltak, és visszaverődtek az éjszakába öltözött hegyekről, amíg az üres vidéket az ég alatt betöltötte a muzsika. Mert nem tudta Tuor, de Lammoth Visszhangzó Hegyeihez ért a Drengisti-öbölben. Itt kötött ki a tengerről érkezve Feanor, seregének neszeiből pedig zengő zaj lett észak partjain, a Hold felkelte előtt.

Tuort ámulat fogta el, elhallgatott, és lassan elült a dal a hegyekben, és csend lett. És a csendben ekkor különös rikoltást hallott a feje fölött; és nem tudta, milyen teremtménytől származhatott. Hol azt mondta: „Tündérszellem hangja”, hol azt: „Nem, egy kis állat nyüszít a pusztában”; aztán, amikor újra hallotta, azt mondta:

„Bizonnyal olyan éjjeli madár rikoltása, amelyet nem ismerek”. Meglehetősen gyászos hang volt, Tuor ennek ellenére hallani és követni akarta, mert hívta őt, maga sem tudta, hová.

Másnap reggel ugyanazt a hangot hallotta a feje fölött, és három nagy fehér madarat látott a hasadék fölött repülni szemben a nyugati széllel, szárnyuk ragyogott a felkelő nap fényében, és amint elrepültek Tuor fölött, hangosan rikoltoztak. Így látta Tuor először a nagy sirályokat, a telerek kedvenceit. Akkor Tuor felkelt, hogy kövesse őket, és hogy jobban lássa, merre repülnek, felmászott a bal felőli sziklára, megállt a tetején, és érezte, hogy arcába csap az erős nyugati szél; egészen hátrafújta a haját. Nagyot szívott a friss levegőből, és azt mondta: „Ez úgy felemeli a szívet, mintha hűs bort kortyolnék!” De azt nem tudta, hogy a szél egyenesen a Nagy Tengerről jött.

Tuor ismét továbbment, kereste a sirályokat, magasan a folyó fölött; és ahogy haladt, a hasadék falai ismét összeszűkültek, és keskeny csatornához ért, ahol hangosan zajlott a víz. És lenézve Tuor nagy csodát látott, úgy vélte; mert vad víz nyomult előre a szorosban, és megküzdött a folyóval, amely tovább folyt volna, és a hullám falként felemelkedett kis híján a sziklacsúcsig, a tetején lévő habkoronát fújta a szél. Aztán a folyó legyőzetett, és a betörő ár harsogva zúdult felfelé a folyón, mély vízzel töltve meg a szorost, és a gördülő kövek zaja olyan volt, akár a mennydörgés. Tuor életét tehát megmentette a tengeri madarak rikoltozása, nem fulladt bele a dagályba, amely különösen erős volt az évszak és a tengerről fújó erős szél miatt.

Ám Tuort megijesztette a különös vizek tombolása, és elfordult, és dél felé ment tovább, és így nem ért el a Drengisti-öböl hosszan elnyúló partjaihoz, hanem továbbment még néhány napig a kopár, fák

nélküli vidéken; és állandóan fújt a tengeri szél, és akármi nőtt ott, fű vagy bokor, mindig a hajnal felé hajlott, mert a nyugati szél uralkodott. Így jutott el Tuor Nevrast határára, ahol egykor Turgon lakozott; és végül váratlanul (mert a föld szélén álló sziklacsúcsok magasabbak voltak a mögöttük lévő lejtőknél) meglátta Középfölde fekete peremét, és látta a Nagy Tengert, a Parttalan Belegaert. És akkor bukott le a Nap a világ peremén, mint valami nagy tűz; és Tuor egyedül állt a sziklán széttárt karral, és heves vágyakozás töltötte el a szívét. Azt beszélik, ő volt az emberek közül az első, aki elérte a Nagy Tengert, és senki, az eldákat kivéve, nem érezte nála mélyebben a vágyakozást, amelyet ébreszt.

Tuor hosszasan időzött Nevrastban, mert jól érezte magát, mivel azt a vidéket észak és kelet felől hegyek határolták, közel volt a tengerhez, így hát enyhébb és barátságosabb volt Hithlum síkjainál. A vadonban élő vadász lévén régóta hozzászokott a magányos élethez, és élelemben nem volt hiány; mert Nevrastban tavasszal pezsgett az élet, és a lég tele volt madarak zajával, azokéval, amelyek nagy tömegben éltek a partokon, és azokéval is, amelyek Linaewen mocsaraiban a puszta közepén nyüzsögtek, ám tündék és emberek szavát azokban az időkben nem lehetett még ott hallani.

A nagy tó partjára ért Tuor, ám vizét nem érhette el a tavat körülvevő vad ingoványok és úttalan nádasok miatt; és hamarosan elfordult, és visszament a partra, mert vonzotta a Tenger, és nem kívánt hosszan lakozni olyan helyen, ahol nem hallotta hullámainak hangját. És a partvidéken Tuor rábukkant a hajdani noldák nyomaira. Mert Drengisttől délre a magas és tenger mosta sziklák között sok öblöcske és védett kis terület akadt fehér homokkal a fekete sziklák

körében, és Tuor sok lépcsőt látott az eleven kőbe vájva, amely levezetett a partra; és a vizet romos rakpartok övezték sziklából faragott kőtömbökből, ahol egykor tündehajók kötöttek ki. Sokáig maradt Tuor azon a vidéken, figyelte a folyton változó tengert, miközben lassan múlt a tavasz meg a nyár, Beleriandban egyre sötétebb lett, és az ősz meg Nargothrond végzete egyre közeledett.

És a madarak talán a távolból megérezték, hogy ádáz tél jön; mert azok, amelyek délre szoktak költözni, korán összegyülekeztek, amelyek pedig északon éltek, Nevrastba jöttek. És egy napon, amikor Tuor a parton ült, nagy szárnyak suhogását hallotta, és felnézett, és hét fehér hattyút látott sebesen szárnyalni dél felé. Ám amikor föléje értek, kört írtak le, és hirtelen leszálltak, nagy csobbanással érkeztek a habzó vízfelszínre.

Tuor pedig szerette a hattyúkat, ismerte őket a Mithrim szürke tavairól; mi több, a hattyú nevelőapjának, Annaelnek és népének a jelképe volt. Ezért felállt, hogy köszöntse a madarakat, kiáltott nekik, és ámulva látta, hogy nagyobbak és büszkébbek voltak mindnél, amelyeket addig a fajtájukból látott; de csapkodtak a szárnyukkal és élesen rikoltoztak, mintha el akarnák őt kergetni a partról. Aztán nagy zajjal felemelkedtek a vízről, elrepültek Tuor feje fölött, úgy, hogy szárnysuhogásukat süvítő szélnek érezte az arcán; széles ívben kört írtak le a magasban, és elhúztak sebesen dél felé.

Tuor pedig felkiáltott: „Íme, itt az újabb jel, hogy túl sokáig késlekedtem!” És felmászott a sziklatetőre, meglátta a hattyúkat, amint még a magasban köröztek, de amikor délnek fordult, hogy kövesse őket, gyorsan tovaszálltak.

Tuor pedig délnek tartott hét teljes napon át, és minden hajnalban a

szárnyak suhogása ébresztette, és a hattyúk mindennap továbbrepültek, és ő követte őket. És ahogy haladt, a szirtek egyre alacsonyabbak lettek, és tetejüket vastag, virágos pázsit fedte; kelet felé pedig az erdőt sárgára festette a fogyatkozó esztendő. De Tuor előtt, egyre közelebb, nagy hegyvonulat zárta el az utat, nyugat felé húzódva, amely egy magas hegyben végződött: sötét, felhőkbe burkolt torony emelkedett a hatalmas hegyháton a nagy, zöld, tengerbe nyúló fok fölött.

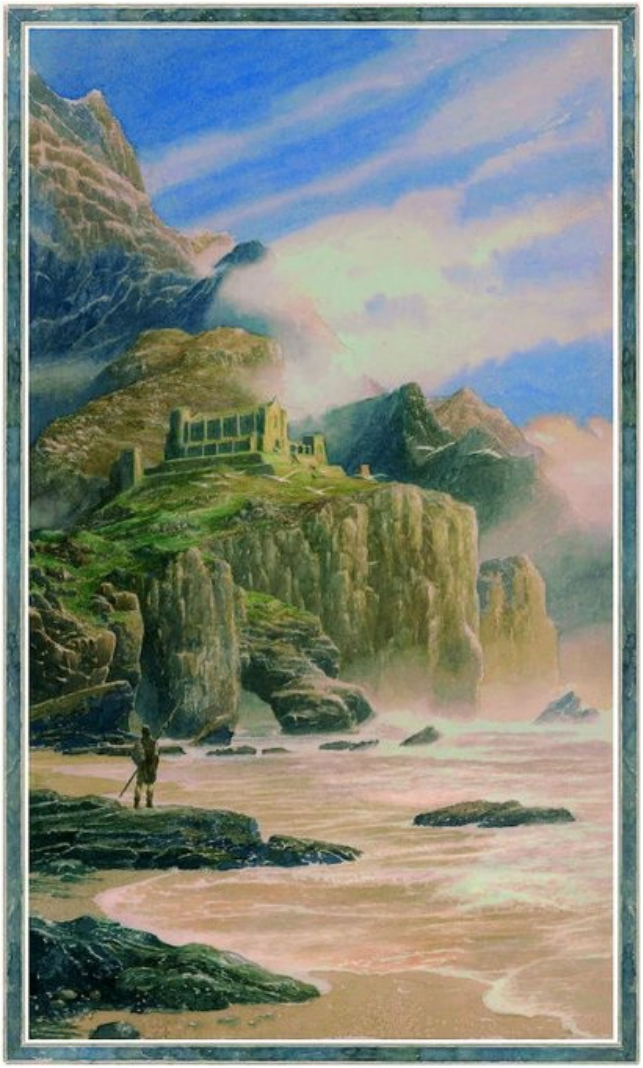

Taras hegye

Azok a szürke hegyek az Ered Wethrin nyugati nyúlványai volt, Beleriand északi határának a vonalát jelezték, a hegy pedig Taras hegye, annak a földnek az utolsó nyugati magaslata, amelynek csúcsát

a tengerész először pillantja meg a távolból, amint közeledik a halandó partokhoz. Hosszú lankái alatt lakozott egykor Turgon Vinyamar csarnokaiban, a legrégebbi kőépületben, amelyet a noldák építettek száműzetésük vidékein. Most is ott állt még, elhagyatottan, de kitartóan, magasan a tengerre tekintő nagy teraszokon. Az évek nem tettek kárt benne, és Morgoth szolgái sem bántották; ám a szél, az eső és a fagy rombolták, falai élén és teteje zsindelyén szürkészöld növények nőttek vastagon, a sós levegőben még a csupasz kő repedéseibe is betüremkedtek.

Tuor egy elveszett út maradványaira lelt, zöld buckák és megdőlt kövek közt haladt, így ért estefelé a régi csarnokhoz és magas, széljárta udvaraihoz. A gonosznak semmiféle árnya nem bujkált ott, Tuort mégis félelemmel vegyes áhítat fogta el, ha azokra gondolt, akik egykor ott lakoztak, és elmentek, senki sem tudja, hová: a büszke nép, halhatatlan, de átkozott, messze a Tengeren túlról. És megfordult, és elnézett, ahogy egykor azoknak a szeme, a láthatár végéig érő nyughatatlan víz csillogására. Majd visszafordult, és látta, hogy a hattyúk leszálltak a legfelső teraszra, és a csarnok nyugati ajtaja előtt álltak; szárnyukkal csapkodtak, mintha hívnák, hogy lépjen be. Akkor Tuor felment az istáccal és kakukkszegfűvel félig benőtt, széles lépcsőn, átment a fenséges kapuív alatt, és belépett Turgon házának árnyékába; és végül egy magas oszlopokkal teli csarnokba ért. Ha kívülről nagynak látszott, belülről Tuor hatalmasnak és csodásnak látta, és áhítatból nem óhajtotta felébreszteni a visszhangot az ürességben. Nem látott ott semmit, csak egy emelvényen álló trónszéket a csarnok keleti végében, és amilyen halkan csak tudott, odament; ám léptei úgy hangzottak a kőpadozaton, mint a közelgő

végzet, és a visszhangjuk Tuor előtt haladt az oszlopos hajókban.

Amint megállt a hatalmas trónus előtt a félhomályban, és látta, hogy egyetlen kőből van kifaragva, és fura jeleket róttak rá, a lemenő nap egy szintbe került a nyugati oromzaton lévő magas ablakkal, és fénynyaláb esett Tuor előtt a falra, és úgy csillogott ott, mint az olvadt fém. Akkor Tuor ámulva vette észre, hogy a trón mögött a falon egy pajzs függ, meg egy jókora páncéling és egy sisak, meg egy hosszú kard, hüvelyben. A páncéling úgy ragyogott, mintha tiszta ezüstből készült volna, a napsugártól pedig aranyló szikrákat szórt. A pajzs alakja azonban szokatlan volt Tuor számára, mert hosszú és hegyes volt; mezeje kék, a közepén pedig fehér hattyúszárny volt a jel. Ekkor Tuor megszólalt, és hangja kihívón csengett a tető alatt: „E jelben birtokomba veszem ezeket a fegyvereket, és magamra öltöm, bármiféle végzetet hordozzanak is.” Leemelte a pajzsot, és könnyebbnek és kézhez állóbbnak találta, mint gondolta; mert fából készült, úgy tetszett, ám a tünde kovácsok mesterien bevonták fémlemezekkel, melyek erősek voltak, mégis igen vékonyak, és megvédték a férgektől és az időjárástól.

Akkor Tuor felvette a páncélinget, fejére tette a sisakot, és derekára kötötte a kardot; fekete volt a hüvely és az öv, ezüstkapcsokkal. Így felfegyverkezve lépett ki Turgon csarnokából, és állt a Taras magas teraszán a Nap vöröslő fényében. Senki sem látta, amint elnézett nyugat felé, ezüstösen és aranylón csillogva, és nem tudta, hogy ebben az órában úgy festett, mint a Nyugat Hatalmasainak egyike, méltón arra, hogy a Tengeren túli emberek királyainak apja legyen, pedig ez volt a végzete; és azzal, hogy magához vette azokat a fegyvereket, Huor fia Tuor megváltozott, és keblében nagy lett a szíve. És amint lelépett a küszöbről, a hattyúk hódoltak előtte, és mindegyik kitépett

egy-egy jókora tollat a szárnyából, és felajánlották neki, és hosszú nyakukat a kőre fektették a lába elé; ő pedig elvette a hét tollat, a sisakforgójába tűzte őket, és a hattyúk nyomban felkeltek, és elrepültek észak felé a napnyugtában, és Tuor többé nem látta őket.

Tuort a tengerhez vonzotta a lába, és lement a hosszú lépcsőn a széles partra a Taras-ness északi oldalán; és menet közben látta, hogy a Nap beleereszkedik egy nagy, fekete felhőbe, amely a sötétülő tenger fölé borul; és hideg lett, és feltámadó szél és mormolás jelezte a vihar közeledtét. És Tuor állt a parton, és a Nap olyan volt, mint a füstölgő tűz a fenyegető égbolton; és úgy tetszett, hatalmas hullám emelkedik a távolban, és robog a part felé, ám Tuort ámulat igázta le, és ott maradt. És a hullám feléje tartott, és árnyék növekedett fölötte, mint a pára. Aztán ahogy közeledett, felcsapott, széthullt, és hosszan habzó hullámokban hatolt előre; ám ahol szétbomlott, az egyre inkább erőre kapó vihar előtt igen magas és fenséges, eleven alak állt.

Akkor Tuor tisztelettel meghajolt, mert úgy vélte, nagy hatalmú király áll előtte. Óriási ezüstös koronát viselt, alóla hosszú haja csillámló hullámokban hullt alá az alkonyatban; és ahogy hátravetette a szürke köpönyeget, amely ködként fogta körül, íme! ragyogó öltözéke úgy simult a testére, mint egy megtermett halra a pikkelyei, és tunikája mélységes zöldjében a tenger tüze csillogott-villogott, ahogy a part felé lépdelt. Így mutatkozott meg a Mélység Lakója, akit a noldák Ulmónak neveznek, a Vizek Ura, Tuornak, a Hador házából való Huor fiának Vinyamar alatt.

Nem lépett ki a partra, térdig az árnyas habokban állva szólt Tuorhoz, és akkor a szeméből áradó fénytől és hangjának mélységétől, amely mintha a világ alapjaiból tört volna fel, félelem fogta el Tuort,

és leborult előtte a homokra.

– Kelj fel, Huor fia Tuor! – mondta Ulmo. – Ne féld haragomat, bár régóta hívlak hangtalanul; és amikor végre elindultál, elidőztél az úton. Tavasszal kellett volna ideérned; most hamarosan ádáz tél érkezik az Ellenség földjéről. Immár sietned kell, és a kellemes utat, amelyet elterveztem neked, meg kell változtatni. Mert tanácsomat semmibe vették, és nagy gonosz közelg a Sirion Völgyére, és immár ellenséges had áll közted és célod között.

– Mi hát a célom, Uram? – kérdezte Tuor.

– Amire mindig is vágytál – felelte Ulmo –, megtalálni Turgont, és látni a rejtett várost. Mert azért van rajtad ez az öltözet, hogy a hírvivőm légy benne, abban a fegyverzetben, amelyet régen előkészíttettem számodra. Ám most árnyékon kell átjutnod, és veszélyen. Burkolózz hát ebbe a köpenybe, és soha le ne vedd, amíg utad végére nem értél.

Akkor Tuor úgy látta, hogy Ulmo szétnyitja szürke köntösét, és odahajít neki egy körgallért, és amint a nyakába hullott, hosszú köpönyeggé vált, amelybe be tudott burkolózni tetőtől talpig.

– Így az én árnyékomban fogsz járni – mondta Ulmo. – De tovább ne késlekedj; mert Anar a földjén és Melkor a tüzeiben nem tart ki. Vállalod-e, hogy hírvivőm leszel?

– Vállalom, Uram – mondta Tuor.

– Akkor szavakat adok majd ajkadra, hogy átadd őket Turgonnak – mondta Ulmo. – Ám előbb kiokosítlak, és sok olyat fogsz hallani, amit senki más nem hallott, nem bizony, még az eldák nagyjai sem. – És Ulmo mesélt Tuornak Valinorról és homályba borulásáról, és a noldák száműzetéséről, és Mandos átkáról, és az Áldott Birodalom elrejtéséről.

– De tudd meg – mondta –, a Sors páncélján (ahogyan a Föld Gyermekei nevezik) mindig van egy hasadék, és a Végzet falán egy repedés, a beteljesedésig, amit ti Végnek neveztek. Így is marad, amíg én vagyok – egy titkos hang, amely ellenkezik, fénysugár, ahol sötétség rendeltetett. Ezért, bár ebben a sötét korban úgy tetszik, mintha szembefordulnék testvéreimmel, a Nyugat Uraival, ez közöttük a szerepem, erre lettem kijelölve még a Világ teremtése előtt. Ám a Végzet erős, és az Ellenség árnyéka egyre hosszabb; én pedig egyre csekélyebb leszek, Középföldén nem maradt már belőlem több titkos suttogásnál. A nyugat felé folyó vizek elapadnak, a forrás mérgezett, és hatalmam visszahúzódik a föld vizeiről; mert a tündék és az emberek vakká és süketté válnak irántam Melkor hatalmától. És Mandos átka beteljesüléséhez közeledik, és a noldák minden műve el fog pusztulni, és minden reményük összeomlik. Egyetlen végső reménység maradt, az a reménység, amelyet nem kerestek, és amelyre nincsenek felkészülve. És ez a remény benned rejlik; mert én így választottam.

– Akkor Turgon nem vonul Morgoth ellen, ahogyan az eldák remélik? – kérdezte Tuor. – És mit parancsolsz velem, Uram, ha most Turgonhoz megyek? Bár valóban úgy kívánok tenni, ahogyan apám, és a mellé a király mellé állnék szükségében, sokat nem érek egyedüli halandó emberként a Nyugat oly sok és vitéz nemes népe között.

– Ha téged választottalak, Huor fia Tuor, ne hidd, hogy a te egyetlen kardod nem érdemes rá, hogy odaküldjem. Mert az adánok vitézségére a tündék hosszú korokon át emlékezni fognak, ámulva, hogy oly bőkezűen adták életüket, amelyből a földön oly kevés jutott. Ám nemcsak vitézséged miatt küldelek, hanem azért is, hogy olyan reményt hozz a világra, amelyet nem látsz, és fényt, amely behatol a sötétségbe.

És amikor Ulmo kimondta ezeket a szavakat, a vihar mormolása harsogássá nőtt, felerősödött a szél, és az égbolt fekete lett; és a Vizek Urának köntöse szétterült, mint egy repülő felleg.

– Most menj – mondta Ulmo –, nehogy felfaljon a Tenger! Mert Osse engedelmeskedik Mandos akaratának, és ő haragos, hiszen a Végzet szolgája.

– Ahogy parancsolod – mondta Tuor. – Ám ha elkerülöm a Végzetet, milyen szavakkal szóljak Turgonhoz?

– Ha odaérsz hozzá – felelte Ulmo –, akkor elmédben megszületnek a szavak, és úgy fog szólni ajkad, mintha én beszélnék. Szólj, és ne félj! Azután pedig tégy úgy, ahogy szíved és vitézséged vezet. Fogd jól össze köpenyemet, mert így leszel megóvva. És megmentek neked valakit Osse haragjától, így lesz ő a te vezérlőd: igen, az utolsó tengerészt az utolsó hajóról, amely nyugatra hajózott a Csillag felkelte előtt. Menj most vissza a szárazföldre!

Akkor mennydörgés hangzott, és villám lobbant a tenger fölött; és Tuor látta Ulmót állni a hullámok között mint csillogó lángnyelvek közt álló ezüstoszlopot; és belekiáltotta a szélbe:

– Megyek, Uram! Bár szívem inkább a Tengerre vágyik.

Ulmo megjelenik Tuor előtt

Azután Ulmo felemelt egy hatalmas kürtöt, és egyetlen messze zengő hangot fújt, amelyhez képest a vihar tombolása annyi volt csupán, mint szellőcske a tavon. És amikor hallotta azt a hangot, és a

hang körülölelte, és el is telt vele, Tuornak úgy tetszett, hogy Középföld partjai eltűntek, és nagy látomásban egyszerre látta a világ összes vizeit: a földek ereitől a folyók torkolatáig, a homokos partoktól és a tölcsértorkolatoktól a mélységekig. Látta a Nagy Tengert nyughatatlan régióival, ahol különös lények nyüzsögtek a mélységekben, ahol az örök sötétségben az emberi fül számára szörnyű hangok visszhangoztak. Felmérhetetlen síkjait tekintette végig a valák gyors pillantásával, ahogy, szél se rezzen, úgy nyúlnak el Anar szeme előtt, vagy a szarvas Hold alatt csillognak, vagy a harag hegyeiként törnek az Árnyszigetekre, amíg a látóhatár legvégén, megszámlálhatatlan leugányi messzeségben megpillantott egy hegyet, amely a fénylő felhőkbe fúródott magasabban, mintsem képzelni tudta, és lábainál hosszú part futott. És amint erőlködött, hogy jobban hallja azt a távoli vizet, és tisztábban lássa azt a távoli fényt, a hang elenyészett, és ő ott állt a mennydörgő viharban, és villámok cikáztak az égbolton a feje fölött. Ulmo eltűnt, a tenger háborgott, és Osse vad hullámai ostromolták Nevrast falait.

Akkor Tuor elmenekült a tenger vad dühe elől, és nagy nehezen visszatért a magas teraszokra; mert a szél a sziklához csapta, és amikor a tetőre ért, térdre kényszerítette. Ezért ismét bemenekült a sötét és üres csarnokba, és egész éjjel Turgon kőtrónján ült. Az oszlopok is beleremegtek a vihar erejébe, és Tuor jajongást és kiáltásokat vélt hallani a szélben. Fáradt lévén, időnként mégis aludt, álmát sok-sok álom háborította, amelyekből felébredésekor csupán egyre emlékezett: egy szigetre, amelynek közepén meredek hegy állt, és mögötte ment le a Nap, és árnyba borult az égbolt; de fölötte egy vakító csillag világított.

Ez után az álom után Tuor mélyen elaludt, mert még az éj vége

előtt elállt a vihar, a fekete felhők visszahúzódtak a világ keleti felére. Nagy sokára felébredt a szürke fényben, felkelt, és elhagyta a trónszéket, és ahogy végigment a félhomályos csarnokon, látta, hogy tele van tengeri madarakkal, amelyeket a vihar kergetett be; és akkor lépett ki, amikor az utolsó csillagok elhalványultak nyugaton a napkelte előtt. Akkor látta, hogy a nagy hullámok éjjel magasra törtek a szárazföldön, a sziklaszirteken is átcsaptak, tengeri növényeket és parti kavicstörmeléket dobtak még az ajtó elé is a teraszokra. És amikor Tuor lenézett a legalsó teraszról a kövek és a tengeri hulladék között, egy tündét látott a falnak támaszkodni tengervíz áztatta szürke köpenyben. Némán ült, a feldúlt tengerparton túl a hullámok hátát bámulta. Csöndes volt minden, nem hallatszott más, mint a hullámverés odalenn.

Amint Tuor ott állt, és látta a magányos, szürke alakot, visszaemlékezett Ulmo szavaira, egy név ugrott az ajkára, és elkiáltotta magát: „Légy üdvözölve, Voronwe! Várlak.”

Akkor a tünde megfordult és felnézett, és Tuor tekintete találkozott a tünde tengerszürke szemének átható tekintetével, és tudta, hogy a noldák nemes fajából való. Ám félelem és ámulat látszott a szemén, ahogy látta Tuort ott állni maga fölött hosszú köpenyében, amelynek árnyékából kivillant mellkasán a tünde páncéling.

Egy percig álltak így, egymás arcát fürkészve, aztán a tünde felállt, és meghajolt Tuor lába előtt.

– Ki vagy te, uram? – kérdezte. – Hosszan jártam a kérlelhetetlen tengert. Áruld el nekem: nagy dolgok történtek, amióta a szárazföldön jártam? Sikerült megdönteni az Árnyat? Előjött a Rejtett Nép?

– Nem – válaszolta Tuor. – Az Árnyék egyre hosszabb, és a Rejtettnek rejtve kell maradnia.

Akkor Voronwe némán nézett rá.

– De ki vagy te? – kérdezte ismét. – Mert népem sok-sok éve elhagyta ezt a vidéket, és senki sem lakozott itt azóta. És most látom, hogy öltözéked ellenére nem vagy közülük való, ahogy hittem, hanem az emberek nemzetségéből származol.

– Így van – felelt Tuor. – És nem te vagy az utolsó tengerésze az utolsó hajónak, amely nyugatra indult Círdan kikötőjéből?

– Az vagyok – felelte a tünde. – Aranwe fia Voronwe vagyok. De hogy honnan tudod a nevem és a sorsom, nem értem.

– Tudom, mert a Vizek Ura tegnap beszélt velem – felelte Tuor –, és azt mondta, megment téged Osse haragjától, és ideküld, hogy vezetőm légy.

Akkor Voronwe rémülten és ámulva felkiáltott: – Te szóltál Ulmóval, a Hatalmassal? Akkor valóban nagy becsben állhatsz, te és a végzeted! De hová vezesselek, uram? Mert bizonnyal emberek királya vagy, és sokan lesik szavad.

– Nem, szökött rabszolga vagyok – mondta Tuor –, és magányos törvényen kívüli a pusztaságban. De hírt kell vinnem Turgonnak, a Rejtett Királynak. Tudod-e, milyen úton találhatom meg?

– Sok ma a törvényen kívüli és a rabszolga, aki nem annak született – felelte Voronwe. – Az emberek nagyura vagy, úgy vélem. De lennél bár fajtád legnagyobbika, akkor sincs jogod Turgont keresni, és küldetésed hiábavaló. Mert ha elvezetnélek is a kapujához, akkor se tudnál belépni.

– Nem parancsolok többet, mint hogy a kapuhoz vezess – mondta Tuor. – Ott a Végzet küzd majd Ulmo Tanácsával. És ha Turgon nem fogad engem, küldetésemnek vége, és győz a Végzet. Ami pedig a jogomat illeti, hogy Turgont keressem: Huor fia Tuor vagyok, rokona

Húrinnak, akiknek nevét Turgon nem fogja elfeledni. És Ulmo parancsára keresem. Feledi-e Turgon, amit régen megjósoltak neki: *Emlékezz, hogy a noldák végső reménysége a Tengerről jön*? Vagy megint csak: *Amikor közel a veszély, Nevrastból jön valaki, hogy figyelmeztessen*? Én vagyok az, akinek jönnie kell, és azt a fegyverzetet viselem, amelyet nekem készítettek ide.

Tuor ámult önnön szavai hallatán, mert Ulmo szavai Turgonhoz, mielőtt elhagyta Nevrastot, ismeretlenek voltak előtte, ahogy mindenki más előtt is, kivéve a Rejtett Népet. Nála is jobban ámult Voronwe, de elfordult, a tenger felé pillantott, és sóhajtott.

– Ó, jaj! – mondta. – Többé nem akarok visszatérni. És gyakran esküdöztem a tenger közepén, hogy ha ismét a szárazföldre lépek, távol lakozom majd az észak Árnyékától, vagy Círdan kikötőiben, vagy talán Nan-tathrin szépséges földjén, ahol édesebb a tavasz a szív minden vágyánál. De ha a gonosz növekedett, amíg távol voltam, és közeleg a végső veszedelem, akkor a népemhez kell mennem. – Ismét Tuor felé fordult. – Elvezetlek a rejtett kapuhoz – mondta –, mert aki bölcs, nem ellenkezik Ulmo tanácsaival.

– Akkor együtt megyünk, ahogy tanácsolta – mondta Tuor. – De ne bánkódj, Voronwe! Mert szívem azt súgja, hogy messzire vezet majd az Árnyéktól hosszú utad, és reményed visszatér majd a Tengerre.

– És a tiéd is – mondta Voronwe. – De most itt kell hagynunk, és igyekeznünk kell.

– Így igaz – mondta Tuor. – De merre vezetsz, és milyen messzire? Nem kell előbb végiggondolnunk, hogyan keljünk át a vad pusztaságon, és ha hosszú lesz az út, hogyan éljük túl a terméketlen telet?

Voronwe azonban nem felelt semmit az útra vonatkozóan.

– Te ismered az emberek erejét – mondta. – Ami engem illet, én nolda vagyok, és nagyon hosszúnak és hidegnek kell lennie annak a télnek, amely legyűrhetné azokat, akik átkeltek a Zajló Jégen. És szerinted hogyan tudtunk számtalan napig kitartani a tenger sós végtelenjén? Vagy nem hallottál még a tündék úti kenyeréről? – Ekkor megmutatott a derékszíján egy lepecsételt erszényt. – Se víz, se időjárás nem tesz kárt benne, amíg le van zárva. De meg kell őriznünk a nagy szükség idejére; te pedig törvényen kívüli és vadász lévén találhatsz más élelmet, amíg rosszabbra nem fordul az idő.

– Talán – mondta Tuor. – De nem mindenütt biztonságos vadászni, akkor sem, ha a vad mindenütt sok. És a vadászok késlekednek az úton.

Tuor és Voronwe felkészültek az indulásra. Tuor magával vitte a kis íjat és a nyílvesszőket, amelyeket azon a fegyverzeten felül, amelyet a csarnokban talált, magával hozott; ám lándzsáját, amelyre északi tünde rúnákkal rá volt vésve a neve, felakasztotta a falra, annak jeléül, hogy ott járt. Voronwénak nem volt más fegyvere, csak egy rövid kardja.

Még pirkadat előtt elhagyták Turgon régi lakhelyét, és Voronwe vezette Tuort, nyugat felé a Taras meredek oldalaitól, a nagy hegyfokon keresztül. Egykor ott vezetett az út Nevrastból Brithombarba, ma már csak zöldellő ösvény volt régi, gyeppel borított árkok között. Így értek Beleriandba és a Falas északi régiójába; és kelet felé fordulva eljutottak az Ered Wethrin sötét szegélyéig, ott elrejtőztek, és pihentek, amíg sötétedni nem kezdett. Mert bár a falathrim ősi lakhelyei, Brithombar és Eglarest még messze voltak, most orkok éltek ott, és az egész vidéket megfertőzték Morgoth kémei: félt Círdan támadó hajóitól a parton, melyek egyesültek a

Nargothrondból küldött csapatokkal.

Ahogy köpenyükbe burkolózva üldögéltek, mint árnyak a hegyek tövében, Tuor és Voronwe sokat beszélgettek. És Tuor Turgonról kérdezte Voronwét, de Voronwe erről nem sokat beszélt, inkább a Balar szigetén lévő lakhelyekről és a Lisgardhról, a Sirion torkolatánál lévő nádasról.

– Ott az eldák száma most növekszik – mondta –, mert egyre többen menekülnek oda mindegyik nemzetségből, félve Morgothtól, belefáradva a háborúba. De én nem önszántamból hagytam el a népemet. Mert a Bragollach végeztével, és Angband ostromának megszakítása után Turgon szívében kétség támadt, hátha Morgoth túlságosan erősnek bizonyul. Abban az esztendőben küldte el a népéből azokat, akik először lépték át a kaput belülről: csak néhányan, titkos küldetéssel. Lementek a Sirionon a torkolatig, és ott hajókat építettek. De nem jutottak semmire, csupán Balar nagy szigetét találták meg, és ott magányos lakokat építettek, távol Morgothtól. Mert a noldák nem értenek annyira a hajóépítéshez, hogy hajóik kibírják a Nagy Belegaer hullámait.

Ám később Turgon hallott a Falas feldúlásáról és a hajóácsok ősi kikötőjének (amely előttünk fekszik) lerombolásáról, és azt beszélték, Círdan megmentette népe maradékát, és délre hajóztak Balar öblébe, és akkor Turgon ismét követeket küldött. Ez nem sokkal ezelőtt történt, emlékezetemben mégis életem leghosszabb szakaszának tetszik. Mert én voltam a küldöttek egyike, lévén az eldák között fiatal. Itt születtem, Középföldén, Nevrast földjén. Anyám a falasbeli szürke tündék népéből való volt, rokona magának Círdannak – a népek erősen összevegyültek Nevrastban Turgon királyságának első napjaiban –, és anyám népének tenger-szívét örököltem. Azért voltam a választottak

között, mert Círdanhoz szólt a küldetésünk, hogy segítségét kérjük a hajóépítésben, hogy eljusson végre az üzenet és a könyörgés segítségért a Nyugat Uraihoz, mielőtt minden odavész. De késlekedtem az úton. Mert keveset láttam Középföldé tájaiból, és az év tavaszán értünk Nan-tathrinba. Szívet gyönyörködtető az a vidék, Tuor, magad is látni fogod, ha valaha is a dél felé vezető úton jársz a Sirion mentén. Ott a gyógyír a tenger utáni sóvárgásra, kivéve azok számára, akiket nem enged a Végzet. Ott Ulmo csupán Yavanna szolgája, és a föld a szép dolgok olyan sokaságát hozza életre, amilyet Észak zordon hegyei közt a szív elképzelni sem tud. Ott a Narog egyesül a Sirionnal, és nem sietnek, szélesen és csöndesen folynak keresztül a mezőkön; és a csillogó folyók partján liliomok erdeje sorakozik, és a pázsit tele virágokkal, mint az ékkövek, mint a csengettyűk, mint a vörös és arany lángocskák, mint a színekben sziporkázó csillagok a zöld égbolton. Ám a legszebbek Nan-tathrin fűzfái, halványzöldek vagy ezüstösek a szélben, és megszámlálhatatlan levelük susogása varázslatos muzsika: számlálatlanul suhantak el nappalok és éjszakák, amíg csak álltam térdig a fűben, és hallgattam őket. Bűvölet szállt rám ott, és szívem elfeledte a Tengert. Ott kóboroltam, új nevet adtam virágoknak, vagy félálomban feküdtem a madárdalban, a méhek zümmögésében; és ma is ott lakoznék boldogan, odahagyva népemet, a telerek hajóit és a noldák kardjait, ám a végzet nem így akarta. Vagy maga a Vizek Ura; mert nagy a hatalma azon a vidéken.

Az a gondolatom támadt, hogy tutajt építek fűzfaágakból, és hajózni fogok, a Sirion csillogó kebelén; így is tettem, így ragadott el a folyó. Mert egy napon, amikor a folyó közepén voltam, hirtelen szél támadt, és elrepített Fűzfaföldről a Tengerhez. Így érkeztem én utolsó

hírvivőként Círdanhoz; és a hét hajóból, amelyeket Turgon kérésére ácsolt, csupán egy nem készült még el teljesen. És egymás után indultak el nyugatra, és egyik sem jött még vissza, hír sem hallatszott felőlük.

De a sós levegő újra felpezsdítette a szívemben anyám vérét, és örvendtem a hullámoknak, megtanultam mindent a hajózás tudományáról, emlékezetembe véstem mindent. Így hát, amikor elkészült az utolsó hajó, a legnagyobb, azt gondoltam magamban: „Ha a noldák szavai igazak, nyugaton olyan virágos rétek vannak, amelyekhez a Fűzfaföld nem hasonlítható. Nincs hervadás, a tavasz soha nem ér véget. És talán én, Voronwe is eljuthatok oda. És a legrosszabb esetben is jobb a tengeren bolyongani, mint az Árnyékban északon.” És nem féltem, mert a telerek hajóit víz el nem süllyesztheti.

Ám a Nagy Tenger szörnyűséges, Huor fia Tuor; és gyűlöli a noldákat, mert a valák szabta Végzet végrehajtója. Rosszabb is történhet, mint a mélybe süllyedni, és elpusztulni; gyűlölség és magány és téboly; szél és vihar rémsége, és csönd és árnyak, ahol oda minden remény, és minden eleven eltűnik. És sok gonosz és különös partot mos, és sok veszélyes és félelmetes sziget fertőzi. Nem szomorítom el a szívedet, Középfölde fia, hétesztendei hányódásom meséivel a Nagy Tengeren északtól délig, de nyugatra sosem. Mert az zárva előttünk.

Végül komor kétségbeesésünkben, belefáradva a világba, megfordultunk, és menekülni próbáltunk a végzet elől, amely addig megkímélt minket, csak hogy még kegyetlenebbül csapjon le. Mert éppen akkor, amikor megpillantottam a távolból egy hegyet, és elkiáltottam magam: „Lássátok! Ott a Taras, születésem földje”, szél támadt, és mennydörgéssel teli, nagy felhők érkeztek nyugatról. A hullámok úgy üldöztek minket, mintha gonosz élőlények lettek volna,

és villám csapott a hajónkba; és az immár tehetetlen hajótestre hullámok zúdultak. De amint látod, én megmaradtam; mert úgy láttam, jön egy hullám, nagyobb, mégis nyugodtabb a többinél, és felemelt a vállára, és kivetett a partra, aztán visszahúzódott, nagy vízesésként hullt vissza a szikláról. Alig egy órája ültem ott, még a tengertől kábultan, amikor megszólítottál. És még mindig nyomaszt a félelem, és összes barátaim elvesztése, akik oly hosszú időn és oly távol jártak velem, túl a halandó földek határain.

Voronwe sóhajtott, aztán halkan így szólt, mintegy önmagának:

– De nagyon fényesek voltak a csillagok a világ peremén, amikor néha félrehúzták nyugatról a felhőket. Hogy csak még messzebb lévő felhőket láttunk-e, vagy, ahogyan néhányan vélték, valóban a Pelóri hegyeit láttuk egykori otthonunk elveszett partjain, nem tudom. Messze-messze állnak, és a halandó földekről többé nem jut el oda senki, úgy hiszem.

Akkor Voronwe elhallgatott; mert éjszaka lett, fehéren és hidegen világítottak a csillagok.

Nem sokkal később Tuor és Voronwe felkerekedtek, hátat fordítottak a tengernek, és elindultak hosszú útjukra a sötétben; amiről nem sokat mondhatunk, mert Tuoron ott volt Ulmo árnyéka, és senki sem látta őket menni erdőn és kövön, mezőn és mocsáron, napnyugta és napkelte között. De óvatosan haladtak, félve Morgoth éjjel látó kémeitől, kerülve a tündék és az emberek kitaposott ösvényeit. Voronwe választotta az utat, és Tuor követte. Nem tett fel fölösleges kérdéseket, de jól megjegyezte, hogy szüntelenül kelet felé tartottak az egyre magasabb hegyek mentén, sosem fordultak dél felé: amin csodálkozott, mert azt hitte, ahogy szinte az összes tünde és ember,

hogy Turgon az északi csatáktól távol lakozott.

Lassan mentek félhomályban vagy éjjel az úttalan utakon, és az ádáz tél gyorsan csapott le Morgoth birodalmából. Noha a hegyek nyújtottak némi védelmet, a szelek erősek és kegyetlenek voltak, és hamarosan hó borította a magasabban fekvő helyeket, kavargott a hágókon, és elborította Núath erdőségét, mielőtt a megsárgult levelek lehulltak. Így habár Narquelie közepe előtt indultak el, a Hísime csípős faggyal köszöntött be, ahogy közeledtek a Narog forrásához.

Ott egy fárasztó éjszaka után megálltak a szürke hajnalban, és Voronwe megdöbbent, szomorúan és félve nézett körül. Ahol egykor Ivrin szép tava hullámzott a nagy vízesés vájta jókora kőmedencében, és körös-körül fák borították a hegyek alatti völgyet, most bemocskolt és elhagyatott tájat látott. A fák elüszkösödtek, vagy gyökerestől kitépték őket; a medence kőpereme széttöredezett, így az Ivrin vize szétfolyt, és hatalmas, kopár mocsarat hozott létre. Az egész már csupán jókora, fagyott láp volt, és a pusztulás kipárolgása lebegett a föld fölött.

– Ó, jaj! Hát idáig is eljutott a gonosz? – kiáltott fel Voronwe. – Ez a hely egykor távol esett Angband fenyegetésétől; de Morgoth ujjai egyre messzebbre nyúlnak.

– Ahogyan Ulmo mondta nekem – válaszolta Tuor –, *„a forrás mérgezett, és hatalmam visszahúzódik a föld vizeiről”*.

– De itt az orkokénál nagyobb erejű gonosz pusztított – mondta Voronwe. – Ezen a helyen félelem lakozik. – És kutatni kezdett a mocsár peremén, majd hirtelen megtorpant, és ismét felkiáltott: – Igen, nagy gonosz! – És intett Tuornak, és Tuor odament, és mély barázdát látott, amely dél felé húzódott, és mindkét oldalán, hol elmosódottan, hogy megkeményedve a fagytól nagy, karmos lábnyomokat. – Látod?

– kérdezte Voronwe, és arca sápadt volt a félelemtől és az undortól. – Nemrégen itt járt Angband Nagy Férge, az Ellenség legszörnyűségesebb teremtménye! Küldetésünk Turgonhoz már későn érkezik. Sietnünk kell.

Amint ezt mondta, kiáltást hallottak az erdőből, és mozdulatlanul állva maradtak, mint a szürke kövek, és füleltek. Ám a hang tiszta hang volt, bár gyászos, és állandóan egy nevet hajtogatott, mint aki keres valakit, aki elveszett. És ahogy vártak, valaki kijött az erdőből, és látták, hogy magas ember, fegyveres, feketébe öltözött, kezében kivont, hosszú kard; és ámultak, mert a kard pengéje is fekete volt, de élei fényesen és hidegen csillogtak. A férfi arcára fájdalom volt róva, és amikor meglátta az elpusztított Ivrint, hangosan felkiáltott bánatában: „Ivrin, Faelivrin! Gwindor és Beleg! Egykor itt gyógyultam meg. De soha többé nem iszom a békesség vizéből.”

És gyorsan továbbment észak felé, mintha üldözne valakit, vagy sürgős küldetésben járna, és hallották, ahogy kiáltozza, *Faelivrin, Finduilas!*, amíg el nem halt a hangja az erdőben. De azt nem tudták, hogy Nargothrond elesett, és hogy akit láttak, az Húrin fia Túrin, a Fekete Kard. Így hát a két rokon, Túrin és Tuor csupán egy pillanatra találkoztak, és soha többé.

Amikor a Fekete Kard elment, Tuor és Voronwe egy ideig haladtak még, bár nappal lett; mert a Fekete Kard gyásza súlyosan nyomasztotta őket, és nem bírtak a bemocskolt Ivrin közelében maradni. Ám kisvártatva búvóhelyet kerestek, mert a vidék tele volt a gonosz előérzetével. Keveset és nyugtalanul aludtak, és egyre jobban besötétedett, nagy hó hullt, és az éjszaka dermesztő faggyal köszöntött be. Attól fogva nem enyhült a hó meg a jég szorítása, és az Ádáz Tél,

amelyre sokan emlékeznek, öt hónapra gúzsba kötötte az Északot. Tuort és Voronwét kínozta a hideg, és féltek, hogy a hó elárulja őket valami vadászó ellenségnek, vagy ravaszul rejtett csapdába esnek. Kilenc napig óvakodtak tovább, egyre lassabban és keservesebben, és Voronwe kissé északnak fordult, amíg átkeltek a Teiglin hármas forrásán; akkor ismét kelet felé mentek tovább, elhagyva a hegyeket, óvatosan, elhagyták Glithuit, és a Malduin folyóhoz értek, amely feketére volt fagyva.

Akkor Tuor így szólt Voronwéhoz: – Könyörtelen ez a fagy, és hozzám közeledik a halál, ha hozzád nem is. – Mert komisz bajban voltak: régóta nem találtak semmi ehetőt a vadonban, és fogytán volt az úti kenyér; és átfagytak, kimerültek. – Nem jó a valák Végzete és az Ellenség Gyűlölsége közti csapdában – mondta Voronwe. – Azért menekültem meg a tenger torkából, hogy a hó alatt feküdjek?

De Tuor azt mondta: – Milyen hosszú utat kell még megtennünk? Most már ne titkolózz előttem, Voronwe. Egyenes úton viszel-e, és hová? Mert ha az utolsó erőmet kell kifejtenem, tudnom kell, mire elegendő.

– Olyan egyenesen vezettelek, amennyire biztonságosan csak lehetett – válaszolta Voronwe. – Tudd meg hát, hogy Turgon még mindig az eldák földjének északi részén lakozik, bár ezt kevesen hiszik. Már közeledünk hozzá. De még sok leugát kell megtennünk még a madár röpte szerint is; és át kell még kelnünk a Sirionon, és lehetséges, hogy valami igen gonosz vár ránk útközben. Mert nemsokára a Főúthoz érünk, amely réges-régen Finrod király Minasától Nargothrondba vezetett. Ott pedig járnak és leskelődnek az Ellenség szolgái.

– A legkeményebb embernek tartottam magam – mondta Tuor –, és

sok keserves telet átvészeltem a hegyekben; de akkor barlang volt a hátam mögött és tűz, és kétlem, hogy elegendő erőm van sokkal tovább menni ilyen éhesen az ádáz télben. De menjünk, amíg bírjuk, mielőtt oda a remény.

– Nincs más választásunk – mondta Voronwe –, hacsak le nem fekszünk itt, hogy hó-álomba merüljünk.

Ezért továbbvonszolták magukat az egész keserves napon át, csekélyebb rossznak vélve az ellenséget, mint a telet; és ahogy haladtak, kevesebb lett a hó, mert ismét dél felé tartottak, a Sirion Völgyébe, és Dor-lómin hegyei messze elmaradtak. A sűrűsödő sötétben értek a Főúthoz egy magas, fával borított part alatt. Egyszerre csak hangokat hallottak, és ahogy óvatosan kilestek a fák közül, vörös fényt láttak odalenn. Egy csapat ork táborozott az út közepén, jókora tűz körül ülve.

– *Gurth an Glamhoth!* [Halál az orkokra!] – mormolta Tuor. – A kard előbújik a köpeny alól. Az életemet kockáztatom azért a tűzért, és még az orkok elesége is jutalom lenne.

– Nem! – mondta Voronwe. – Ennél a küldetésnél csak a köpeny használható. Le kell mondanod a tűzről, másként lemondasz Turgonról. Ez a banda nincs egyedül a vadonban: halandó szemed nem látja a többi csapat tüzeit északon és délen? Az összecsapás egész sereget hozna ránk. Figyelmezz rám, Tuor! A Rejtett Királyság törvénye tiltja, hogy bárki ellenséggel a sarkában közeledjen a kapujához; és ezt a törvényt nem szegem meg, Ulmo parancsára sem, az életem árán sem. Ha felhívod magadra az orkok figyelmét, itt hagylak.

– Hát éljenek – mondta Tuor. – Csak érhessem meg a napot, amikor nem kell elosonnom egy maroknyi ork elől, mint holmi gyáva

kutyának.

– Jöjj hát! – mondta Voronwe. – Ne vitatkozzunk, mert kiszagolnak minket. Kövess!

Továbbkúszott a fák közt, dél felé, szélirányban, amíg az első és a következő ork-tűz közti távolság feléig nem értek. Ott megállt, hosszan fülelt.

– Nem hallok mozgást az úton – mondta –, de nem tudhatjuk, mi bujkál a sötétben. – Belemeredt a homályba, és megborzongott. – A levegő gonosz – mormolta. – Ó, jaj! Ott fekszik küldetésünk célja és az élet reménye, de itt és ott között a halál jár.

– A halál körülvesz minket – mondta Tuor. – De csak a legrövidebb útra maradt erőm. Itt kell átkelnem, vagy elpusztulnom. Bízom Ulmo köpenyében, és téged is be fog takarni. Most én vezetlek!

Ezzel az út szélére osont. Aztán magához húzta Voronwét, mindkettőjüket beburkolta a Vizek Urának köpenyébe, és előrelépett.

Teljes csönd volt. A hideg szél sóhajtva söpört végig az ősi úton. Aztán az is elcsöndesedett. A szünetben Tuor úgy érezte, mintha a Morgoth földjéről jövő lehelet kihagyna, és a tengeri szellő leheletének halvány emléke érkezne nyugat felől. Szürke, szélfútta felhőként keltek át a köves úton, és cserjésbe értek a keleti szélén.

Hirtelen vad ordítás hangzott fel, amelyre sok hasonló válaszolt az út két széléről. Nyers kürtszó harsant, rohanó lábak dobogtak. De Tuor kitartott. Fogsága alatt megtanult annyit az orkok nyelvéből, hogy értse, mit jelentenek a kiáltások: az őrök kiszagolták és meghallották, de nem látták őket. Megindult a vadászat. Kétségbeesve kúszott tovább, az oldalán Voronwéval, egy hosszú lankán, ahol sűrű volt a tüskés rekettye, a fekete áfonya, a vörös berkenye meg az alacsony

nyírfa. A gerinc tetején megálltak, füleltek a kiáltozásra meg arra, ahogy az orkok tapodták lenn az aljnövényzetet.

Mellettük nagy kő emelkedett ki az erika és a tüskebokrok közül, alatta pedig olyan lyuk tátongott, ahol egy üldözött állat menekülést remélhet üldözői elől, de legalábbis kőnek vetheti a hátát, hogy drágán adja az életét. Tuor lehúzta Voronwét a sötétlő árnyékba, és a szürke köpeny alatt fekve úgy lihegtek, mint a fáradt rókák. Egy szót se szóltak; csak erősen füleltek.

A vadászok hangja halkult; mert az orkok nem hatoltak mélyen a vadonba egyik oldalon sem, inkább az úton jártak fel-alá. Nemigen törődtek kóbor menekülőkkel, kémektől tartottak és fegyveres ellenségtől; mert Morgoth nem azért küldött őröket az útra, hogy tőrbe csalja Tuort és Voronwét (akikről még semmit sem tudott), sem bárkit nyugat felől; a Fekete Kardot kellett figyelniük, nehogy elmeneküljön, és kövesse a nargothrondi foglyokat, esetleg segítséget hozzon Doriathból.

Elmúlt az éjszaka, és ismét méla csönd ült a kopár vidéken. Tuor kimerülten, ereje fogytán aludt Ulmo köpenye alatt; Voronwe azonban előkúszott, s mozdulatlanul megállt, mint a kő, tündetekintete áthatolt az árnyakon. Napkeltekor felébresztette Tuort, és kimászva Tuor is látta, hogy az időjárás valóban megenyhült, a fekete felhők odébbálltak. Vöröslött a hajnal, és különös hegyeket látott a távolban maga előtt, csak úgy csillogtak a Kelet tüzében.

Akkor Voronwe halkan azt mondta: – *Alae! Ered en Echoriath, ered e·mbar nín!* [A Határhegyek, otthonom hegyei.] – Mert tudta, hogy a Határhegyeket látja, és Turgon birodalmának falait. Alattuk, keletre, egy mély és árnyas völgyben folyt a szép Sirion, a sokszor megénekelt; túlnan pedig, ködbe burkolózva, szürke földterület

emelkedett a folyótól a hegyek lábáig. – Azon túl fekszik Dimbar – mondta Voronwe. – Bárcsak ott lennénk! Mert ellenségeink ott ritkán mernek megfordulni. Legalábbis így volt, amíg Ulmo hatalma nagy volt a Sirionban. De immár minden megváltozott – csak a folyó maradt ugyanolyan veszélyes: itt mély és sebes, még eldáknak sem biztonságos átkelni rajta. De jól vezettelek; mert ott csillog Brithiach Gázlója, még egy kicsit délebbre, ahol a Keleti Út, amely régtől fogva Tarastól nyugatra vezetett, átszeli a folyót. Senki sem meri ma már használni, csak végszükség esetén, sem tünde, sem ember, sem ork, amióta az út Dungorthebbe vezet, és az iszonyat földjére Gorgoroth és Melian Öve között; és már régen elvadult, gazos-tövises, keskeny csapás lett.

Tuor akkor arra nézett, amerre Voronwe mutatta, és nagy messze mintha nyílt vizet látott volna csillogni a halvány hajnali derengésben; ám azon is túl sötétség uralkodott, ahol Brethil roppant erdősége dél felé húzódott egy távoli fennsíkra. Óvatosan leereszkedtek a völgy oldalán, amíg végre odaértek, ahol a Brethil szélén húzódó ősi út keresztezte a Nargothrondtól idáig vezető Főutat. Akkor Tuor látta, hogy közel vannak a Sirionhoz. Itt a folyó mély ágya helyenként töredezett volt, és mivel nagy kövek állták a víz útját, szétterült sekély, dühödten mormoló patakokba. Aztán egy idő múlva a patakok újra összeértek, és új ágyat ásva a víz továbbfolyt az erdő felé, és a távolban eltűnt a mélységes ködben, amelyen Tuor tekintete nem tudott áthatolni; mert ott feküdt, bár Tuor nem tudta, Doriath északi határa Melian Övének árnyékán belül.

Tuor nyomban a gázlóhoz ment volna, de Voronwe visszatartotta: – Nem kelhetünk át nappal a Brithiachon, sem addig, amíg fennáll a veszély, hogy követnek.

– Akkor hát itt fogunk megrohadni? – kérdezte Tuor. – Mert ebben soha nem lehetünk biztosak, amíg Morgoth birodalma áll. Jöjj! Ulmo köpenyének árnyékában tovább kell mennünk.

Voronwe mégis habozott, és visszatekintett nyugat felé; ám mögöttük üres volt az ösvény, és más zaj sem hallatszott, mint a víz susogása. Felnézett, az égbolt szürke és üres volt, egyetlen madár sem mozdult. Aztán hirtelen felderült az arca, és hangosan felkiáltott: – Jól van! A Brithiachot még mindig őrzik az Ellenség ellenségei. Az orkok ide nem fognak követni minket; és a köpeny alatt nyugodtan átmehetünk.

– Mi újat láttál? – kérdezte Tuor.

– A halandó ember rövidlátó! – mondta Voronwe. – Látom a Crissaegrim sasait; errefelé tartanak. Csak egy kicsit figyelj!

Tuor tehát állt, és várt; és nemsokára magasan a levegőben meglátott három lényt erősen csapkodó szárnyakkal ereszkedni lefelé a hegycsúcsokról, amelyek ismét felhőbe burkolóztak. Lassan jöttek lefelé, nagy köröket írva, majd meredeken ereszkedtek az utazók fölé; de mielőtt Voronwe odakiálthatott volna nekik, nagy lendülettel elfordultak, és északi irányban tovarepültek a folyó vonala fölött.

– Most menjünk – mondta Voronwe. – Ha van a közelben ork, az mind reszketve hasal a földön, amíg a sasok messze nem járnak.

Gyorsan lesiettek a lankán, és átkeltek a Brithiachon, néha száraz lábbal, kövekre lépve, máskor is legfeljebb térdig vízben gázolva. A víz tiszta volt és nagyon hideg, és a sekély tócsákat néhol jég borította, ahol az elkalandozó patakok eltévedtek a kövek között; ám soha, még Nargothrond bukásának Ádáz Telén sem tudta észak gyilkos lehelete befagyasztani a Sirion fő folyását.

A túloldalon árokba értek, mert ott régen folyóágy volt, amelyben

víz most már nem áramlott; régen, úgy tetszett, sebes víz vájta mély csatornáját, észak felől az Echoriath hegyei felől érkezett, és onnan hozta magával a Brithiach összes kövét a Sirionba.

– Végre megtaláltuk! – kiáltotta Voronwe. – Látod? Itt a Száraz Folyó torkolata, ezen az úton kell mennünk. – Az árokban haladtak tovább, amely északnak fordult, és falai egyre meredekebbek lettek mindkét oldalon, és Tuor botladozott a kevéske fényben a köveken, amelyekkel a durva folyóágy tele volt.

– Ha ez út – mondta –, komisz egy út a fáradt embernek.

– Mégis ez az út Turgonhoz – felelt Voronwe.

– Akkor még jobban csodálkozom – mondta Tuor –, hogy a bejárata nyitott, és senki sem őrzi. Nagy kapura és erős őrségre számítottam.

– Olyat még látni fogsz – felelte rá Voronwe. – Ez csupán odáig vezet. Útnak neveztem; mégsem járt rajta senki több mint háromszáz éve, kivéve néhány titkos hírvivőt, és a noldák minden tudásukat latba vetették, hogy elrejtsék, amióta a Rejtett Nép végigjött rajta. Nyitva áll? Rátaláltál volna, ha nem a Rejtett Királyság embere vezet? Vagy azt gondoltad volna, csupán az időjárás és a vad vizek alkották? És nincsenek ott a sasok, ahogy láttad? Thorondor népe, amely egykor a Thangorodrimen lakozott, mielőtt Morgoth olyannyira megerősödött, most pedig Turgon hegyeiben él, Fingolfin eleste óta. A noldákon kívül csak ők ismerik a Rejtett Királyságot, és őrzik fölötte az égboltot, bár az Ellenség egyetlen szolgája sem mert még felrepülni a magasba; és sok hírt hoznak a királynak a kinti világ történéseiről. Ha orkok lettünk volna, ebben ne kételkedj, megragadtak volna, és nagy magasból a könyörtelen sziklákra dobtak volna minket.

– Nem kétlem – mondta Tuor. – De erről jut eszembe: vajon

közeledtünkről Turgon nem előbb kap-e hírt, mint amilyen gyorsak mi vagyunk? És hogy ez jó vagy rossz, egyedül te mondhatod meg.

– Se jó, se rossz – mondta Voronwe. – Mert észrevétlenül úgysem léphetünk be az Őrzött Kapun, akár akarjuk, akár nem; és ha odaérünk, az őrségnek nem kell jelentés, hogy nem vagyunk orkok. De hogy bejussunk, nagyobb oka kell legyen. Mert nem is sejted, Tuor, mekkora veszéllyel nézünk szembe. Ne mondd, hogy nem figyelmeztettelek, hogy mi történhet; mutatkozzék meg valóban a Vizek Urának hatalma! Mert ennek reményében mertelek vezetni, és ha az kudarcot vall, biztosabb halál vár ránk, mint a vadon és a tél összes veszélyei.

De Tuor így felelt: – Ne aggódj. A halál a vadonban biztos; a halál a Kapunál számomra még kétséges, szavaid ellenére is. Vezess tovább!

Sok mérföldön át botladoztak még a Száraz Folyó kövein, végül nem tudtak továbbmenni, és az este sötétséget terített a mély árokra; akkor kikapaszkodtak a keleti partra, és a hegyek lábánál fekvő dombokhoz értek. És feltekintve Tuor látta, hogy nem úgy tornyosulnak, mint bármelyik hegy, amelyet addig látott; mert az oldaluk olyan volt, mint a csupasz fal, mindegyik a másik fölött és mögött, mint egy sokemeletes építmény nagy tornyai. Ám bealkonyodott, a táj szürke ködbe burkolózott, és a Sirion Völgyére árnyék borult. Akkor Voronwe egy sekély barlanghoz vezette a domboldalon, amely Dimbar magányos lankáira nézett, bemásztak, és ott rejtőztek el; megették utolsó morzsáikat, fáztak, kimerültek voltak, de nem aludtak. Így érkezett Tuor és Voronwe Hísime tizennyolcadik és utazásuk harminchetedik napján az Echoriath tornyaihoz és Turgon küszöbéhez, és Ulmo segítségével elkerülték mind a Végzetet, mind a Gyűlölséget.

Amint a Nap első fénye átszűrődött Dimbar ködén, visszaereszkedtek a Száraz Folyóba, útjuk hamarosan kelet felé fordult, egészen a hegyfalakig kanyarodott; és előttük meredek szakadék tátongott, egyenes falát sűrű bozót és tüskebokrok borították. Ebbe a bozótba vezetett a köves meder, és ott még éjszakai sötétség volt; ők pedig megálltak, mert a tüskebokrok mélyen az árok falán nőttek, koronáik sűrű tetőt alkottak fölötte, oly mélyen, hogy Tuornak és Voronwénak néha úgy kellett mászniuk, ahogyan a barmok lopakodnak vissza a vackukra.

De végül, amikor kínkeservesen a szikla tövéhez értek, nyílást találtak ott, mintha egy alagút szája lett volna, amelyet a hegy szívéből előtörő víz vájt a kemény sziklába. Beléptek, és odabenn nem volt fény, de Voronwe egyenletesen haladt tovább, Tuor pedig követte a vállára tett kézzel és kissé meggörnyedve, mert az alagút alacsony volt. Így mentek egy ideig vakon, lassan lépdelve, amíg egyszerre azt nem érezték, hogy lábuk alatt a talaj vízszintes, és nincsenek rajta szétszóródott kövek. Akkor megálltak, nagyokat lélegeztek, és füleltek. A levegő friss és egészséges volt, és nagy teret érzékeltek maguk körül és fölött; de tökéletes csönd volt, még egy vízcsepp sem pottyant le. Tuornak úgy tűnt, hogy Voronwe zavart és kétség gyötri, ezért megkérdezte: – Hol van tehát az Őrzött Kapu? Vagy már át is léptünk rajta?

– Nem – felelte Voronwe. – Mégis csodálkozom, hogy bármely behatoló eljöhessen idáig akadálytalanul. Rajtaütéstől tartok a sötétben.

De suttogásuk felébresztette a szunnyadó visszhangokat, megnőttek és megsokasodtak, végigfutottak a tetőn és a láthatatlan falakon, sziszegve és mormolva, mint megannyi félénk hang. És amint a visszhangok elhaltak a kőben, Tuor a sötétségből egy hangot hallott

tünde nyelveken szólni: először a noldák nemes nyelvén, amelyet Tuor nem ismert; aztán Beleriand nyelvén, bár Tuor fülének kissé szokatlanul, ahogy olyan népek beszélnek, akik régen elszakadtak nemzetségüktől.

– Állj! – mondta a hang. Ne mozduljatok! Vagy meghaltok, legyetek bár barátok vagy ellenségek.

– Barátok vagyunk – mondta Voronwe.

– Akkor tegyétek, amit mondtam – mondta a hang.

A beszéd visszhangja elhalt a sötétben. Voronwe és Tuor mozdulatlanul álltak, és Tuor úgy érezte, sok hosszú perc múlik el, és olyan félelem volt a szívében, amilyet az út egyetlen veszélye sem váltott ki benne addig. Aztán lábdobogás hallatszott, egyre hangosabban, mintha trollok masíroznának abban a visszhangzó térben. Hirtelen levették a kupakot egy tündelámpásról, fényét Voronwéra fordították Tuor előtt, Tuor azonban semmit sem látott, csak a vakító csillagot a sötétben; és tudta, hogy amíg rajta a fény, nem mozdulhat, se hátra nem menekülhet, se előre.

Egy percig a fényben tartották őket, majd a hang ismét megszólalt: – Mutassátok az arcotokat! – És Voronwe hátradobta csuklyáját, és arca sugárzott a fényben, határozottan és tisztán, mintha kőbe vésték volna; és Tuor ámult a szépségén. Akkor büszkén megszólalt: – Nem tudjátok, kit láttok? Aranwe fia Voronwe vagyok Fingolfin házából. Vagy néhány esztendő alatt elfeledtek saját földemen? Középfölde gondolatánál is távolabb jártam, mégis emlékszem a hangodra, Elemmakil.

– Akkor Voronwe emlékszik ennek a földnek a törvényeire is – mondta a hang. – Minthogy parancsra ment el, joga van visszatérni. De semmiféle idegent nem vezethet ide. Ezzel a tettével jogát elveszítette,

és fogolyként kell a király ítéletére bízni. Ami az idegent illeti, levágják vagy fogságba vetik az őrség ítélete szerint. Vezesd ide, hogy megítéljem.

Akkor Voronwe a fénybe vezette Tuort, és ahogy közelebb értek, sok páncélba öltözött nolda lépett elő a sötétből kivont karddal. És Elemmakil, az őrség kapitánya, akinél a fénylő lámpa volt, alaposan szemügyre vette őket.

– Ez különös, Voronwe – mondta. – Régi barátok vagyunk. Miért kényszerítsz kegyetlen választásra a törvény és a barátság között? Ha kéretlenül a noldák valamelyik másik házából hozol ide valakit, az is elegendő. Ám te megmutattad az utat egy halandó embernek – mert a szeméről felismerem a fajtáját. Szabadon azonban többé nem távozhat, tudva a titkot; és minthogy idegen fajta, aki be mert ide lépni, meg kell ölnöm – még ha a barátod is, és kedves számodra.

– A kinti világban, Elemmakil, sok különös dolog történhet, és váratlan feladatokat bízhatnak rád – válaszolta Voronwe. – Másként tér haza a vándor, mint amikor elment. Amit tettem, nagyobb hatalom parancsára tettem, mint az őrség törvénye. Egyedül a király ítélhet felettem, és afelett, aki velem jött.

Akkor megszólalt Tuor, és már nem félt: – Aranwe fia Voronwéval jöttem, mert őt jelölte ki vezetőmül a Vizek Ura. Ezért mentette meg őt a Tenger haragjától és a valák Végzetétől. Mert üzenetet hozok Ulmótól Fingolfin fiának, és vele kell beszélnem.

Elemmakil ekkor ámulva nézett Tuorra. – Akkor hát ki vagy? – kérdezte. – És honnan jössz?

– Huor fia Tuor vagyok Hador házából és Húrin rokona, és ezek a nevek, tudomásom szerint, nem ismeretlenek a Rejtett Királyságban. Nevrastból jövök sok veszélyen át.

– Nevrastból? – ámult Elemmakil. – Azt beszélik, ott senki sem lakozik, amióta mi eljöttünk.

– Igazat szólnak – felelte Tuor. – Üresen és hidegen állnak Vinyamar udvarai. Mégis onnan jövök. Vigyetek most ahhoz, aki azokat az ősi csarnokokat építette.

– Ilyen nagy ügyben én nem ítélhetek – mondta Elemmakil. – Ezért kivezetlek a fényre, ahol több is kiderülhet, és átadlak a Nagy Kapu parancsnokának.

Parancsokat osztott, és Tuort meg Voronwét őrök fogták közre, előttük kettő, mögöttük három; és a kapitány kivezette őket a külső őrség barlangjából, és az alagút egyenes volt, a talaja pedig vízszintes, aztán halvány fény kezdett derengeni. Így értek végül egy széles boltívhez, mindkét oldalán magas oszloppal, köztük jókora kapurostély függött fatörzsekből, csodásan kifaragva, vasszögekkel ékesen kiverve.

Elemmakil megérintette, a rostély hangtalanul felemelkedett, és átmentek alatta; és Tuor látta, hogy egy szurdok végében állnak, amelyhez hasonlót nem látott, elképzelni sem tudott, bármily sokáig járta is észak vad hegyvidékeit; mert az Orfalch Echor mellett Cirith Ninniach csak egy rovátka volt a sziklában. Itt a világ kezdetének ősi csatáiban maguknak a valáknak a kezei lökték félre a hegyeket, oldaluk oly sima volt, mintha baltával faragták volna, és elképzelhetetlen magasba nyúltak. Ott a nagy magasban látszott az égbolt szalagja, és mélykékje előtt fekete csúcsok és fogazott szirtek álltak távoli, de kegyetlen dárdákként. Magasabbak voltak ezek a fenséges falak, semhogy a téli nap besüssön, és bár benne jártak már jócskán a délelőttben, halvány csillagok szikráztak a hegytetők fölött, odalenn pedig minden félhomályban volt, csupán lámpások halvány fénye világított a felfelé vezető út mentén. Mert a szurdok erősen

emelkedett felfelé, kelet felé, és balra Tuor a patakágy mellett széles, kikövezett utat látott, amely felfelé kanyarodva eltűnt az árnyékban.

– Átjutottatok az Első Kapun, a Fakapun – mondta Elemmakil. – Ott az út. Igyekeznünk kell.

Hogy milyen hosszú az út, Tuor nem tudta, és ahogy továbbindult, nagy fáradtság ereszkedett rá felhőként. Hideg szél sziszegett a kövek közt, és Tuor összébb húzta a köpenyét. – Hideg szél fúj a Rejtett Királyságból! – mondta.

– Igen, valóban – felelt Voronwe –, az idegen úgy vélheti, hogy a büszkeségtől könyörtelenek Turgon szolgái. A Hét Kapu leugái hosszúnak és fárasztónak látszanak az éhesnek és kimerültnek.

– Ha a törvényünk nem lenne ennyire szigorú, már régen bejutott volna a cselszövés és a gyűlölség, és elpusztított volna minket. Ezt jól tudod – mondta Elemmakil. – De nem vagyunk irgalmatlanok. Itt nincs élelem, és idegen nem mehet vissza azon a kapun, amelyen már átjött. Tűrj kicsit, és a Második Kapunál enyhülés vár.

– Jól van – mondta Tuor, és ment tovább, ahogy mondták. Kis idő múlva hátranézett, és látta, hogy Elemmakil egyedül követi Voronwéval.

– Nincs szükség őrségre – mondta a gondolataiban olvasva Elemmakil. – Az Orfalchról nem menekülhet se tünde, se ember, és vissza sem térhet.

Mentek tovább a meredek úton, néha hosszú lépcsőkön, néha kanyargós szakaszokon, a szikla rémítő árnyékában, amikor úgy félleugányira a Fakaputól Tuor azt látta, hogy nagy fal áll a szurdok egyik oldalától a másikig, az út fölött jókora boltív, ám az építők eltorlaszolták egyetlen hatalmas kővel. Ahogy közelebb értek, a kő sötét, sima felülete csillogott egy fehér lámpás fényében, amely a

boltív közepén függött.

Orfalch Echor

„Ez itt a Második Kapu, a Kőkapu”, mondta Elemmakil; odalépett, és finoman meglökte. A kő elfordult egy láthatatlan forgócsapon, a lap

éle mutatott feléjük, mindkét oldal nyitva állt; és bementek egy udvarra, ahol sok szürke ruhás, fegyveres őr volt. Szó nem hangzott el, de Elemmakil levezette foglyait egy szobába az északi torony alatt; ott ennivalót és bort hoztak nekik, és hagyták őket pihenni egy kicsit.

– Szűkösnek vélheted az ellátást – mondta Elemmakil Tuornak. – Ám ha állításod igaznak bizonyul, jóval bőségesebb lesz.

– Elegendő – mondta Tuor. – Gyenge szívnek kell ennél különb gyógyulás. – És valóban, annyira felfrissült a noldák ételétől-italától, hogy alig várta, hogy továbbmenjenek.

Nemsokára még magasabb és erősebb falhoz értek, és ott állt a Harmadik Kapu, a Bronzkapu: nagy, kétszárnyú, bronzlemezekkel és -pajzsokkal borított kapu, rajta különös alakokkal és jelekkel. A fal tetején, a szemöldökfa fölött három négyszögletes torony volt rézzel borítva, réztetővel, amely a kovácsművészet remekeként tűzként ragyogott a falra akasztott vörös lámpások fényében. Ismét szótlanul mentek be a kapun, és az udvaron még több őrszemet láttak olyan páncélban, amely parázsként csillogott; és csatabárdjuk pengéje is vörös volt. Ezt a kaput főként nevrasti sindák nemzetségei őrizték.

Ezután érkeztek az út legnehezebb szakaszához, mert az Orfalch közepén volt az emelkedő a legmeredekebb, és menet közben Tuor a leghatalmasabb falat látta sötéten tornyosulni. Így jutottak el a Negyedik Kapuhoz, a Kovácsoltvas Kapuhoz. Magas és fekete volt a fal, nem világította lámpás. Négy torony állt rajta, és a belső kettő között vasból kovácsolva egy nagy sasnak, magának Thorondor királynak a képmása, amint leszáll egy hegyre a magasból. Ám ahogy Tuor ott állt a kapu előtt, ámulva látta, hogy mintha halvány holdfényben fürdő, halhatatlan fák ágai és törzse közt nézne át. Mert fény jött át a kapu csipkézetén, amelyet úgy kovácsoltak, hogy leveles-

virágos fákat ábrázoltak. És amint átmentek, látta, hogyan lehetséges ez; mert a fal igen vastag volt, és nem egy, hanem három kapu állt egymás mögött, úgy, hogy az út közepéről az egész egyetlen darabnak látszott; ám mögötte nappali világosság volt.

Mert mostanra már magasan a lenti bejárat fölött jártak, ahonnan indultak, és a Vaskapu után az út szinte vízszintes volt. Mi több, túljutottak az Echoriath koronáján és szívén, és a hegytornyok gyorsan egyre ereszkedtek a benti dombok felé, és a szurdok szélesebb lett, a falai kevésbé meredekek. Hosszú vállait fehér hó takarta, és az égbolt fénye a hó tükrözésében olyan fehér volt, mint a holdfény a levegőt betöltő, csillogó ködben.

Elhaladtak a Kapu mögötti vasőrség sorai közt; fekete volt a köpenyük, a páncéljuk és hosszú pajzsuk, és arcukat sascsőrös sisakrostély takarta. Akkor Elemmakil előttük ment tovább, ők pedig követték a halvány fényben; és Tuor az út mellett pázsitot látott, ahol mint megannyi csillag virágzott a fehér *uilos*, a gondoljrámvirág, amely nem ismer évszakokat, és nem hervad; és megbűvölten és megkönnyebbült szívvel ért az Ezüstkapuhoz.

Az Ötödik Kapu fala fehér márványból épült, alacsony és széles volt, ezüstrostély mellvéddel öt nagy márványgolyó között; és sok íjász állt ott fehér ruhában. A kapunak olyan alakja volt, mint egy kör három része, ezüstből és nevrasti gyöngyből készült a Hold hasonlatosságára; de a Kapu fölötti golyón a Telperion, a Fehér Fa képmása volt ezüstből és malachitból, rajta a virágok Balar nagy gyöngyszemeiből. És a Kapun túli fehér és zöld márvánnyal borított udvaron íjászok álltak ezüstpáncélban, a fejükön fehér forgójú sisak, mindkét oldalon száz. Akkor Elemmakil elvezette Tuort és Voronwét néma soraik között, és egy hosszú, fehér útra léptek, amely egyenesen

a Hatodik Kapuhoz vezetett, és ahogy mentek, a pázsit egyre szélesebb lett, és az *uilos* fehér csillagai között sok kis virág nyílt, mint megannyi aranyszem.

Így értek az Aranykapuhoz, Turgon utolsó olyan ősi kapujához, amely a Nirnaeth előtt készült; és ez igencsak hasonlított az Ezüstkapuhoz, csakhogy itt a fal sárga márványból készült, és a mellvéd meg a gömbök vörös aranyból; és hat gömb volt, és középen, egy aranypiramison a Laurelin, a Nap Fájának a képmása, hosszú aranyláncokon függő topázvirágfüzérekkel. Magát a kaput aranykorongok díszítették, soksugarúak, akár a Nap, gránátok és topázok és sárga gyémántok között. A kapun túli udvaron háromszáz íjász sorakozott hosszú íjakkal, a páncéljuk aranyozott volt, sisakjukon hosszú aranytollak; és nagy, kerek pajzsuk lángvörös.

Innen napfény világította be az utat, mert a dombok mindkét oldalon alacsonyak voltak, oldaluk zöldellt, csak a csúcsokon volt hó; és Elemmakil előresietett, mert rövid volt az út a Hetedik Kapuig, amelyet Nagynak neveztek, az Acélkapuig, amelyet Maeglin kovácsolt az Orfalch Echor széles bejáratához, miután visszatért a Nirnaethből.

Itt nem állt fal, de mindkét oldalon igen magas, kerek, sokablakú torony nyújtózkodott, hét emelet magasan, fényes acélcsúccsal, és a két torony között erős acélkerítés volt, amely nem rozsdásodott, hanem hidegen és fehéren csillogott. Volt ott hét nagy acéloszlop, olyan magasságú és kerületű, mint az erős, fiatal fák, de tűhegyes csúcsban végződtek; és az oszlopok közt hét acél keresztrúd volt, és mindenütt hétszer hét acélrúd nyúlt felfelé, olyan fejjel, mint a széles lándzsáé. Középen pedig, a középső és legnagyobb oszlop fölött Turgon királyi hatalmának jelképe, a Rejtett Királyság koronájának képmása, gyémántokkal kirakva.

Tuor nem látott kaput vagy ajtót ezen a fenséges acélalkotáson, de ahogy közelebb ért, a rudak között olyan vakító fény tört át, hogy eltakarta a szemét, rettegve és ámulva állt ott. Ám Elemmakil előrement, és nem nyílt kapu az érintésére; hanem ráütött az egyik rúdra, és a kerítés úgy szólt, mint a sokhangú hárfa, tiszta hangjai és harmóniái végigfutottak a tornyokon.

A tornyokból nyomban lovasok jöttek elő; az, aki az északi toronyból jövők élén lovagolt, fehér lovon ült; és leszállt lováról, gyalog ment feléjük. Szálas és nemes volt Elemmakil, ám nála is sudárabb és urasabb volt Ecthelion, a Szökőkutak Ura, akkor éppen a Nagy Kapu őre. Tetőtől talpig ezüstöt viselt, és fényes sisakjának acélcsúcsán gyémánt csillogott; és amikor fegyvernöke elvette a pajzsát, úgy villogott, mintha esőcseppek ragyognának rajta, holott valójában ezernyi kristály borította.

Elemmakil tisztelgett neki, és így szólt: – Itt hozom Voronwe Aranwiont, aki Balarból tért vissza; és itt az idegen, akit idevezetett, aki látni kívánja a királyt.

Akkor Ecthelion Tuorhoz fordult, ám az összehúzta magán a köpenyét, és némán állt vele szemben; és Voronwe úgy látta, mintha köd fogná körül Tuort, és megnőne a termete, így magas csuklyájának csúcsa magasabbra ért a tünde uraság sisakjánál, mintha egy szürke tengeri hullám csapna a szárazföldre. Ecthelion pedig Tuorra vetette fénylő tekintetét, és kis némaság után komolyan így szólt:[12]

– Az Utolsó Kapuhoz értél. Tudd hát, hogy bárki idegen itt belép, többé el nem mehet innen, csak a halál kapuján át.

– Ne szólj baljóslón! Ha a Vizek Urának hírnöke azon a kapun át távozik, mindazok, akik itt lakoznak, követni fogják. Szökőkutak Ura, ne álld útját a Vizek Ura hírhozójának!

Akkor Voronwe és mindazok, akik a közelben álltak, ismét ámulva néztek Tuorra, csodálva szavait és hangját. És Voronwénak úgy tetszett, nagy hangot hall, ám mintha távolból zengne. Tuor pedig úgy érezte, hallotta magát beszélni, de mintha másvalaki szólt volna az ő szájával.

Ecthelion egy darabig némán állt, nézte Tuort, és lassan áhítatos tisztelet ült ki az arcára, mintha Tuor köpenyének szürke árnyékában távoli látomást látna. Aztán meghajolt, a kerítéshez ment, rátette a kezét, és kapu nyílt a korona oszlopának mindkét oldalán. Akkor Tuor bement, és egy magasan fekvő pázsitos területre érve, amely a rajta túl lévő völgyre nézett, megpillantotta Gondolint a fehér hóban. És annyira elbűvölte, hogy hosszasan nem volt képes semmi másra tekinteni; mert végre maga előtt látta vágyálmai valóra vált képét.

Csak állt, és nem szólt semmit. Kétfelől némán állt Gondolin serege; mind a hét kapu őrségének voltak ott képviselői; kapitányaik és nemzetségfőik pedig szürke és fehér lovakon ültek. Ahogy ámulva bámulták Tuort, lehullt róla a köpeny, és ott állt a pompázatos nevrasti öltözékben. És sok olyan volt köztük, aki a tulajdon szemével látta, amikor ezeket a tárgyakat Turgon maga akasztotta a falra a trón mögé Vinyamarban.

Végül megszólalt Ecthelion: – Immár nincs szükség további bizonyítékra; és még az sem számít, hogy Huor fiának mondja magát, mert ez világosan bizonyítja, hogy magától Ulmótól jön.

Itt a szöveg véget ér, de következik néhány sietősen odavetett jegyzet a cselekmény folytatásáról úgy, ahogy apám akkor tervezte. Tuor megkérdezte a város nevét, és megmondták neki a hét nevet (lásd EM 38.). Ecthelion parancsot adott a jelzésre,

mire megfújták a trombitákat a Nagy Kapu tornyaiban; a válasz szintén trombitaszó volt a távoli városfalakról.

Lóháton tették meg az utat a városba, amelyben a következőkről lett volna leírás: a Nagy Kapu, a fák, a Szökőkút Tere és a király háza; ezután következett volna annak a leírása, hogyan üdvözölte Tuort Turgon. A trón mellett a jobb oldalon állt volna Maeglin, a bal oldalon Idril; és Tuor előadta volna Ulmo üzenetét. Egy jegyzet szerint készült volna egy leírás arról is, milyennek látta Tuor messziről a várost; és újra elmesélték volna, miért nincs Gondolinnak királynéja.

A királyi ház bejárata

Tuor követi a hattyúkat Vinyamarba

A TÖRTÉNET FEJLŐDÉSE

A fenti jegyzeteknek (a „végső Tuor” kézirat végén) nem sok jelentőségük van a *Gondolin bukásának meséje* fejlődéstörténetében, de legalább azt mutatják, hogy apám nem holmi váratlan, sürgős esemény miatt hagyta abba ezt a munkát, hogy soha többé ne folytassa. De arról sincs szó, hogy Ecthelion szavait, amelyeket Gondolin Hetedik Kapujánál intézett Tuorhoz, egy teljesen kidolgozott folytatás követte volna, amely elveszett.

Hát így állunk. Apám valóban félbehagyta a legendának ezt a lényegi, mondhatjuk úgy is, meghatározó verzióját és munkálatait annál a pillanatnál, amikor Tuor végre „megpillantotta Gondolint a fehér hóban”. Számomra apám jó néhány hasonló megtorpanása közül talán ez a legfájóbb. Miért állt meg éppen ott? Megkísérelhetünk valamiféle választ találni.

Igen csüggedt korszakát élte, tele volt tehetetlen haraggal. Az biztosan elmondható, hogy miután befejezte *A Gyűrűk Urát*, megújult energiával tért vissza az Óidők legendáihoz. Itt közlök néhány részletet abból a figyelemre méltó levélből, amelyet Sir Stanley Unwinnek, az Allen and Unwin elnökének írt 1950. február 24-én, mert világosan látszik belőle, hogyan látta akkor a publikálás lehetőségét.

Egyik utóbbi levelében kifejezte óhaját, hogy még mindig látni

kívánja javasolt munkám, *A Gyűrűk Ura* kéziratát, amely eredetileg *A hobbit* folytatásának volt szánva. Tizennyolc hónapig vártam a napra, amikor befejezettnek mondhatom. De csak karácsony után [1949] értem el végre ezt a célt. Készen van, ha átnézve még nem is, és szerintem olyan állapotban, hogy egy lektor el tudja olvasni, ha nem bátortalanodik el a láttán.

Minthogy tisztességes legépelése úgy 100 font körül járt volna (amennyit nem engedhetek meg magamnak), kénytelen voltam magam legépelni. És ha most ránézek, látom a katasztrófa nagyságát. A művem kicsúszott a kezemből, és szörnyet hoztam létre: egy végtelenül hosszú, bonyolult, meglehetősen keserű és nagyon ijesztő mesét, amely egyáltalán nem való gyerekeknek (ha ugyan való egyáltalán valakinek); és valójában nem *A hobbit* folytatása, hanem *A szilmarilok*é. Becslésem szerint még a szükséges kiegészítések nélkül is mintegy 600 ezer szót tartalmaz. Egy gépíró szerint többet. Nagyon is világosan látom, mennyire használhatatlan. De fáradt vagyok. Végre nem nyomja a mellem, és nemigen tudok már kezdeni vele semmit, a kisebb pontatlanságok javításán túl. Ami még rosszabb: úgy érzem, szorosan kötődik *A szilmarilok*hoz.

Talán emlékszik még arra a könyvre – hosszú legenda képzeletbeli korokról, „emelkedett stílben", tele tündékkel és effélékkel. Lektora tanácsára sok évvel ezelőtt elutasította. Amennyire én emlékszem, valamiféle kelta szépségnek ítélte, amely angolszászok számára nagy dózisban fogyaszthatatlan.[13] Valószínűleg tökéletesen igaza volt. Ön pedig azt fűzte hozzá, hogy abból a műből inkább meríteni kell, nem pedig kiadni úgy,

ahogy van.

Sajnos nem vagyok angolszász, és bár félretettem (egy évvel ezelőttig), *A szilmarilok* és a többi elutasított téma nem hagyja magát elfojtani. Feltört, beszivárgott, és valószínűleg elrontott mindent (aminek akár csak távoli köze van is Tündehonhoz), amit azóta írni próbáltam. *A sonkádi Egyed gazdá*ból nagy erőfeszítéssel kirekesztettem, de megakadályozta a folytatását. Árnyéka erős *A hobbit* későbbi részén. *A Gyűrűk Urá*t annyira rabul ejtette, hogy a folytatása és kiegészítése lett, igényli *A szilmarilok* teljes ismeretét, hogy érthető legyen – sok hivatkozás és magyarázat nélkül, amelyek egy-két helyen megzavarják.

Bármennyire nevetségesnek és fárasztónak találja is, mindkettőt ki akarom adni – *A szilmarilok*at és *A Gyűrűk Urá*t, együtt vagy egyszerre. „Akarom" – bölcsebb lenne azt írnom, „szeretném", mert egy nagyjából egymillió szóból álló csomagocska, olyan anyagból, amit az angolszász (vagy az angolul beszélő) közönség csak mértékkel bír befogadni, nem valószínű, hogy napvilágot látna, még ha papír akadna is hozzá.

Mégis ezt szeretném. Vagy hagyom az egészet. Meg se fordul a fejemben a drasztikus átírás vagy rövidítés. Író lévén, persze hogy szeretném a szavaimat nyomtatásban látni; de hát ez van. Számomra az a legfontosabb, hogy az egész anyag „kiűzetett" belőlem, többé nem gyötör. Elkezdhetek más dolgokkal foglalkozni…

Nem folytatom a következő két év bonyolult és fájdalmas történetét. Apám sosem változtatott a véleményén, az ő szavait idézve egy másik levélből, „*A szilmarilok* stb. és *A Gyűrűk Ura* összetartoznak, mint az

ékkövek és a gyűrűk egyetlen nagy sagája”: „Eltökéltem, hogy egy műként kezelem őket, bármilyen formában jelenjenek is meg.”

Ám ilyen hatalmas mű megjelentetésének költsége a háború után eleve reménytelenné tette a vállalkozást. 1952. június 22-én így írt apám Rayner Unwinnek:

> Ami *A Gyűrűk Urát* és *A szilmarilokat* illeti, ugyanúgy állnak, mint korábban. Az egyiket befejeztem (és a végét megváltoztattam), a másik még befejezetlen (vagy nincs átnézve), és mindkettő csak porfogó. Túlságosan sokat gyöngélkedtem, és túlterhelt is voltam ahhoz, hogy foglalkozzam velük, meg el is kedvetlenedtem. Látom, mennyire ellenem van a papírhiány és a költségek. De valamelyest kezdem másként látni a dolgokat. Jobb a kevés, mint a semmi! Bár véleményem szerint az egész egyetlen egységet alkot, és *A Gyűrűk Ura* sokkal jobb (és könnyebb) lenne az egész részeként, örömmel fontolóra venném az egész anyag bármely részének a megjelenését. Az évek egyre becsesebbek. És a nyugdíj (nincs messze), amennyire látom, nem szabadságot fog hozni, hanem szegénységet, amely szükségessé fogja tenni, hogy „vizsgáztatásból” és hasonló munkákból kaparjam össze a megélhetést.

Ahogy mondtam a *Morgoth Gyűrűjé*ben[14] (1993): „Engedett a szükségnek, de ez elszomorította.”

Azt hiszem, annak a magyarázata, hogy miért hagyta félbe „a végső változatot”, megtalálható a fenti levelezésben. Elsősorban ott van, amit Stanley Unwinnek írt 1950. február 24-én. Határozottan

kijelentette, hogy *A Gyűrűk Urá*t befejezte: „karácsony után értem el végre ezt a célt.” És: „Számomra az a legfontosabb, hogy az egész anyag »kiűzetett« belőlem, többé nem gyötör. Elkezdhetek más dolgokkal foglalkozni…”

Másrészt van itt egy fontos időpont. A *Tuorról és Gondolin bukásáról* végső változatának az a kéziratos oldala, amelyben jegyzetek olvashatók a történet olyan elemeiről, amelyekig a szöveg soha nem jutott el, egy 1951-es naptár szeptemberi lapja volt; és ugyanennek a naptárnak a többi lapját apám egyes részek újraírására használta.

A *Morgoth Gyűrűje* előszavában azt írtam:

> Ám a megkezdett művekből akkoriban igen kevés készült el. Az új *Leithian-ének,* az új történet Tuorról és Gondolin bukásáról, a (Beleriandi) *Szürke évkönyv, A szilmarilok* átdolgozása mind félbeszakadt. Nem kétlem, hogy a megjelenés, de legalábbis az általa lényegesnek tartott megjelenési forma lehetetlensége volt ennek első számú oka.

Ahogy az említett 1952. június 22-i levélben írta Rayner Unwinnek: „Ami *A Gyűrűk Urá*t és *A szilmarilok*at illeti, ugyanúgy állnak, mint korábban. […] Túlságosan sokat gyöngélkedtem, és túlterhelt is voltam ahhoz, hogy foglalkozzam velük, *meg el is kedvetlenedtem.*”

Ezért kell visszatekintenünk arra, ami a birtokunkban van ebből az utolsó történetből, amelyből sosem lett „Gondolin bukása”, mégis egyedülálló felidézése Középföldének az Óidőkben, talán azért, mert apám nagyon odafigyelt a részletekre, az atmoszférára, azt egymást

követő jelenetekre. Olvasva beszámolóját arról, ahogy Ulmo isten, a Vizek Ura megjelenik Tuor előtt „térdig az árnyas habokban állva”, az ember el sem tudja képzelni, milyen leírások következhettek volna a kolosszális összecsapásokról Gondolin ostrománál.

Úgy, ahogy van – és ahogy megszakad –, a történet egy utazás leírása – egy rendkívüli küldetés miatti utazásé, amelynek ötletadója és elrendelője az egyik legnagyobb vala, aki kifejezetten Tuort bízza meg vele, az emberek egyik nagy nemzetségének leszármazottját, akinek az isten az óceán partján jelenik meg nagy vihar közepette. Ennek a rendkívüli küldetésnek még különlegesebb kifejlete lesz, amely megváltoztatja az egész elképzelt világ történelmét.

Az utazás mélységes fontossága nagy terhet ró Tuorra és Voronwéra, a nolda tündére, aki a társa lesz, minden egyes lépésüknél, és apám úgy átérezte egyre fokozódó, halálos kimerültségüket annak az évnek kegyetlen tele során, mintha álmaiban ő maga gyalogolt volna Vinyamartól Gondolinig éhezve és kimerülten, orkoktól rettegve, Középföldé Óidejének utolsó éveiben.

Gondolin történetét most megismételtem az 1916–1917-es eredetitől a mintegy harmincöt évvel későbbi, végső, de furcsa módon félbehagyott változatig. Az alábbiakban az eredeti történetet „az elveszett mesének”, vagy az egyszerűség kedvéért csupán „a *Mesé*nek” fogom nevezni (EM), a félbehagyott szöveget pedig „a végső változatnak”, vagy rövidítve csak „VV”-nek. Erről a két, teljesen különálló szövegről a következőket lehet nyomban állítani. Kétségtelennek látszik, hagy „az elveszett mese” apám szeme előtt volt, de legalábbis nem sokkal korábban elolvasta, amikor a végső változatot írta. Ez a következtetés a két szöveg erős hasonlóságából,

egyes bekezdések azonosságából vonható le. Idézek egy példát:

> EM 31.:
> Akkor Tuor egy csupasz, fátlan vidéken találta magát, ahol a napnyugta felől érkező szél söpört, és minden cserje és bokor a hajnal felé hajlott az uralkodó széljárás miatt.

> VV 112.:
> [Tuor ment] még néhány napig a kopár, fák nélküli vidéken; és állandóan fújt a tengeri szél, és akármi nőtt ott, fű vagy bokor, mindig a hajnal felé hajlott, mert a nyugati szél uralkodott.

Annál is érdekesebb összevetni a két szöveget, amennyire összehasonlíthatók, és megfigyelni, hogyan maradnak meg a régi történet lényegi vonásai, miközben jelentőségük átalakul, és teljesen új elemek és dimenziók jelennek meg.

A *Mesé*ben Tuor így mutatkozik be és nevezi meg felmenőit (40.):

> Tuor vagyok, az emberek fiainak Hattyú házából való Indor fia Peleg fia, akik északon élnek, innen távol.

Azt is megtudjuk róla a *Mesé*ből, hogy amikor Falasquil öblében lakott, az óceán partján, számos faragvánnyal díszítette otthonát, „és ezek közül a Hattyú volt a legfőbb, mert Tuor szerette ezt a jelképet, és ez lett az ő jele, majd atyafiságáé és népéé is” (32.). És amikor Gondolinban fegyverzet készült Tuor számára, „a sisakon […] fémből és ékkövekből két hattyúszárny ékeskedett, az egyik meg a másik oldalon, és a pajzsra hattyúszárnyat kovácsoltak”. (44.)

És amikor Gondolint eléri a támadás, Tuor körül az összes harcosának „megannyi szárny volt a sisakján, akár a hattyúké vagy a sirályoké, és a Fehér Szárny jelét viselték pajzsukon”; ők voltak „a Szárny népe”.

Már *A mitológia vázlatá*ban belekerül Tuor az alakulóban lévő *Szilmarilok*ba. Az északi emberek Hattyú háza eltűnik. Tuor Hador házának egyik tagja, fia annak a Huornak, akit megöltek a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában, és Túrin Turambar unokafivére. Tuor kapcsolata a hattyúval és a Hattyúszárnnyal azonban ennél a változásnál sem tűnik el. Ahogy a végső változatban áll:

> Tuor pedig szerette a hattyúkat, ismerte őket a Mithrim szürke tavairól; mi több, a hattyú nevelőapjának, Annaelnek és népének a jelképe volt. [Annaelről lásd VV 114.]

Aztán Vinyamarban, Turgon Gondolin előtti, ősi hajlékában a pajzson, amelyet Tuor talál, fehér hattyúszárny van, ő pedig azt mondja: „E jelben birtokomba veszem ezeket a fegyvereket, és magamra öltöm, bármiféle végzetet hordozzanak is.” (116.)

Az eredeti mese elején igen röviden megismerjük Tuort, „aki az ősrégi időkben észak azon táján lakozott, amelynek Dor-lómin a neve, avagy az Árnyak Földje”. (EM 29.) Egyedül élt, vadászott a Mithrim tó környékén, énekelte saját dalait a hárfája kíséretével; megismerkedett „vándorló noldókkal”, akiktől sok mindent tanult, nem utolsósorban a nyelvüket.

De „azt beszélik, a varázslat és a végzet egy napon egy mélybe nyíló üreghez vezette, ahol egy rejtett folyó fakadt a Mithrimből”, és

Tuor aláereszkedett. És ez „Ulmónak, a Vizek Urának akaratából történt, mert a noldók az ő szavára készítették ezt a titkos utat”.

Amikor Tuor a folyó erejétől nem volt képes kijönni a barlangból, noldók jöttek hozzá, és vezették a sötét alagutakon át, a hegyek alatt, amíg végre ismét kijutottak a fényre.

*A mitológia vázlatá*ban (1926) – ahol, mint említettük, Tuor családja Hador házából származik – az áll (88.), hogy Tuor édesanyja, Rían halála után azoknak a hűtlen embereknek a rabszolgája lett, akiket Morgoth űzött Hithlumba a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után; de megszökött tőlük, és Ulmo intézte úgy, hogy eljusson a föld alatti folyóhoz, amely a Mithrimből fakad, és végül a Nyugati Tengerbe ér. Az 1930-as *Quenta Noldorinwa* szorosan követi ezt a változatot, és mindkét szövegben az a lényeg, hogy Tuor szökése teljes titokban történik, nem szerez tudomást róla Morgoth egyetlen kéme sem. De persze mindkét változat igen tömör.

Visszatérve a *Mesé*hez, Tuor útja a föld alatti folyón részletesen van leírva addig a pontig, ahol a bejövő dagály összetalálkozik a Mithrim tóból sebesen kiáramló folyóval, kavargásuk ijesztő annak, aki az útjában áll: „…ám az ainuk [valák] ültették a szívébe, hogy másszon ki a szurdokból, másként elsodorta volna a betörő dagály…” (EM 31.) Az utat mutató noldók magára hagyták Tuort, amint kijött a barlangból: „… [a noldók] vezették sötét barlangokon át a hegyek gyomrában, amíg ismét kijutott a napvilágra…” (EM 30.)

A folyót elhagyva, a fennsíkon állva pillantotta meg Tuor először a tengert. A parton talált egy védett öblöt (amely később a *Falasquil* nevet kapja), ott házat épített a fából, amelyet a noldók úsztattak le neki a folyón (a háza falát díszítő faragványok közül a Hattyúról lásd

32.). Falasquilban „igen hosszú ideig” maradt (EM 32.), amíg ráunt a magányra, amiben ismét csak szerepe van az ainuknak („mert Ulmo szerette Tuort”); elhagyta az öblöt, és három hattyú röptét követte, amelyek dél felé szálltak – szemlátomást vezették. Le van írva nagy utazása a télből a tavaszba, amíg eléri a Siriont. Onnan továbbhaladva érte el a Fűzfaföldet *(Nan-tathrin, Tasarinan),* ahol pillangók és méhek, virágok és énekesmadarak bűvölték el, nevet adott nekik, és ott töltötte a tavaszt és a nyarat (EM 34.).

A *Vázlat*ban és a *Quentá*ban lévő leírások igen rövidek, ahogy az várható is. A *Vázlatban* (88.) az áll, hogy Tuor „sokáig bolyongott a nyugati parton, elért a Sirion torkolatához, és ott találkozott Bronweggel [Voronwe], a gnomával, aki hajdan Gondolinban élt. Titokban együtt mentek felfelé a Sirionon. Tuor hosszan időzik Nan-tathrin, »a Fűzfák Völgye« édes vidékén…” A *Quenta* idevágó része (97.) tartalmilag lényegében azonos. Az itt Bronwe nevet viselő gnoma Angbandból szökött meg, „és minthogy Turgon népéből való volt, szüntelenül kereste az utat ura rejtett helyeihez”, így aztán ő meg Tuor felfelé mentek a Sirion mentén, és eljutottak Fűzfaföldre.

Különös ezekben a szövegekben, hogy Voronwe az előtt bukkan fel, mielőtt még Tuor a Fűzfaföldre ér: mert az első forrásban, a *Mesé*ben Voronwe sokkal később és teljesen más körülmények között jelenik meg, Ulmo megjelenése *után.* A *Mesé*ben (EM 34.) Tuor olyan hosszú időre bűvöli el Nan-tathrin, hogy Ulmo attól tart, soha nem megy el onnan; és a Tuornak adott utasításában azt mondta, hogy a noldók fogják elvezetni titokban a *gondothlim,* avagy „kőlakók” nevű nép városához (a *Mesé*ben itt esik szó először Gondolinról: mind a *Vázlat*ban, mind a *Quentá*ban jóval Tuor első említése előtt olvasunk a

rejtett városról). A *Mese* szerint a keletre tartó Tuort vezető noldók Melkótól való félelmükben hagyják el Tuort, aki eltéved. Ám az egyik tünde visszamegy hozzá, és felajánlja, hogy elkíséri a Gondolint kereső útra, mert ez a noldo hallott a városról, de semmi több. Ő Voronwe.

Előreugorva sok-sok évet, eljutunk a végső változathoz, és ahhoz, amit megtudunk Tuor ifjúságáról. Sem a *Vázlat*ban, sem a *Quentá*ban nincs arról említés, hogy hithlumi szürke tündék nevelték volna Tuort, de a végső változatban hosszú beszámoló van erről (VV 104–105.). Ebben az áll, hogy az Annael vezetése alatt álló tündék nevelték, életük egyre nehezebbé vált, majd délre menekültek az Annon-in-Gelydh elnevezésű titkos útvonalon, a Noldák Kapuján, „mert az a nép építette hajdan, Turgon napjaiban”. Olvashatunk Tuor rabszolgaságáról és szökéséről is, továbbá arról, hogy a következő esztendőkben rettegett útonálló volt.

A legjelentősebb fejlemény mindebből az, hogy Tuor menekülésre szánta el magát. Követve az Annaeltől hallottakat, mindenütt kereste a Noldák Kapuját és Turgon titokzatos Rejtett Királyságát (VV 107.). Ez volt Tuor egyértelmű célja; de nem tudta, milyen is a „Kapu”. Egy forráshoz ért Mithrim dombjai közt, és itt határozta el végképp, hogy elhagyja Hithlumot, „nemzetsége szürke földjét”, bár hiába kereste a Noldák Kapuját. Követte a patakot, amíg az egy roppant sziklafalhoz ért, majd eltűnt egy „nagy, boltív alakú nyílás”-ban. Itt ült elkeseredetten egész éjjel, aztán napkeltekor két tündét látott érkezni a boltív
felől.

Ezek ketten, Gelmir és Arminas, nolda tündék voltak, akik valami közelebbről meg nem határozott, fontos küldetésre indultak. Tőlük

tudta meg, hogy a nagy boltív valóban a Noldák Kapuja, amelyre mit sem sejtve rálelt. Azok helyett a noldák helyett, akik a régi mesében kalauzolták, Gelmir és Arminas vezették végig az alagúton egy helyig, ahol megálltak, és Tuor faggatta őket Turgonról, azzal, hogy furcsa módon felkavarja, ha ezt a nevet hallja. Erre a tündék nem válaszoltak, hanem búcsút vettek tőle, és visszamentek a hosszú lépcsőn a sötétségbe (VV 110.).

A végső változat nem mutat nagy eltérést a *Mesé*hez képest Tuor útjának leírásában az után, hogy kijött a barlangból a meredek falú szurdokba. Figyelemre méltó azonban, hogy amíg a *Mesé*ben (EM 31.) „az ainuk ültették a szívébe, hogy másszon ki a szurdokból, másként elsodorta volna a betörő dagály”, a végső változatban (VV 112.) azért mászott ki, hogy kövessen három nagy sirályt, „életét tehát megmentette a tengeri madarak rikoltozása, nem fulladt bele a dagályba”. A Falasquil nevű tengeröböl (EM 32.), ahol Tuor „igen hosszú ideig” lakozott házában, amelyet maga épített és „lassú munkával” faragványokkal díszített, a végső változatból eltűnt.

A végső változat szövege szerint Tuort megrémítette a vad vizek dühe (VV 112.), dél felé indult a folyó szurdokából, és így jutott el Nevrast határára, a távoli nyugaton, ahol „egykor Turgon lakozott” (VV 113.); végül napnyugtakor ért Középföldé peremére, és látta meg a Nagy Tengert. Itt a végső változat radikálisan eltér attól, ahogy korábban Tuor története szólt.

Visszatérve a *Mesé*hez és ahhoz a részhez, amikor Ulmo találkozik Tuorral Fűzfaföldön (EM 34.), itt jön apám leírása a nagy vala külsejéről. A tengerek és folyók ura azért érkezett, hogy sürgesse

Tuort, ne vesztegeljen ott tovább. A leírás aprólékos, jól körvonalazott képet ad az istenről, aki nagy utat tett meg, keresztül az óceánon. Ulmo „palotában” lakozik a Külső Tenger mélyén, és bálna formájú „kocsiján” utazik lélegzetelállító sebességgel. Apám leírja a haját és a szakállát; páncélját, amely olyan, akár a „kék-ezüst halak pikkelyei”; „ezernyi zöldből szőtt tunikáját”, gyöngyökből szőtt derékövét és kőcipőjét. Elhagyva „kocsiját”, a Sirion torkolatánál kilépett a nagy folyó partjára, „megült a nádasban”, közel a helyhez, ahol Tuor állt „térdig a fűben”; játszott különös hangszerén, amely „sok hosszú és csavart, lyukakkal átfúrt kagylóból készült” (EM 34–35.).

Ulmo karakterének talán a leginkább figyelemreméltó vonása tekintetének és hangjának mérhetetlen mélysége, amikor szólt Tuorhoz, akit félelemmel töltött el. A Fűzfaföldet elhagyva, noldók kíséretével Tuornak meg kell keresnie a gondothlim városát. A *Mesé*ben (EM 35.) Ulmo azt mondta: „Ott szavakat adok ajkadra, és ott fogsz lakozni egy ideig.” Hogy mit mondjon majd Tuor Turgonnak, arról itt nem esik szó – csak annyi derül ki, hogy Ulmo beszélt Tuornak „terveiről és óhajairól”, amiből Tuor alig értett valamit. Ulmo rendkívüli jóslatot is mondott Tuor gyermekéről, „akinél senki sem tud majd többet a legmélyebb mélységekről, legyenek azok a tengerben vagy a menny boltozatán”. Ez a gyermek volt Earendel.

Az 1926-os *Vázlat*ban viszont Ulmo (Ylmir) világosan megfogalmazza az üzenetet, amelyet Tuornak át kell adnia Gondolinban: a lényeg, hogy Turgonnak fel kell készülnie egy hatalmas csatára Morgothszal, amelyben „az orkok faja eltűnik”; ám ha Turgon ezt nem fogadja el, akkor Gondolin népének el kell menekülnie a városból a Sirion torkolatához, ahol Ulmo „segít majd nekik hajókat építeni, és visszavezeti őket Valinorba”. Az 1930-as

*Quenta Noldorinwá*ban (98.) az Ulmo által felvázolt kilátások lényegében azonosak, „szörnyűséges és gyilkos” lesz a küzdelem, amely Morgoth hatalmának megtöréséhez vezet, mi több, „a legnagyobb jó következik be a világon, és Morgoth szolgái több bajt nem okoznak”.

Kézenfekvő itt az 1930-as évek vége felé keletkezett fontos kézirathoz fordulni, amelynek *Quenta Silmarillion* volt a címe. Ez az Óidők történetének új, prózában írt változata az 1930-as *Quenta Noldorinwa* után; de 1937-ben a munka hirtelen félbeszakadt, mert igény támadt „egy új történetre a hobbitokról” (erről a különös históriáról beszámoltam a *Beren és Lúthien*ben, 230–234).

Ebből közlök alább néhány részletet Turgon korai történetéből: hogyan fedezte fel Tumladent, és építette meg Gondolint. Ez a szöveg nem szerepel a *Gondolin bukásá*ban.

A *Quenta Silmarillion* szerint Turgon, a noldák vezére, aki át mert kelni Középföldé felé a *Helcaraxé*n (a Zajló Jégen), Nevrastban élt. Ebben a szövegben olvasható a következő részlet:

> Egyszer Turgon odahagyta Nevrastot, s fölkereste barátját, Inglort, és délnek indultak a Sirion mentén, mert ráuntak kissé az északi hegyekre, és útközben szállt le rájuk az éjszaka a Félhomály-tavakon túl, Sirion vizeinél, és a folyóparton aludtak a nyáréji csillagok alatt. S a folyón fölúszó Ulmo mély alvást és súlyos álmokat bocsátott rájuk; s az álmok nyugtalansága ébren is velük maradt, ám a dologról nem szóltak egymásnak, mert emlékeik nem voltak világosak, s mindketten azt hitték, hogy Ulmo csak nekik küldött álmokat. Ám attól kezdve

nyugtalanság lett úrrá rajtuk, és kétség a jövőt illetően, és gyakran jártak magányosan, ember nem járta ösvényeken, rejtett és erős helyeket keresve közel s távol; mert mindketten úgy érezték, parancsot kaptak, hogy készüljenek föl az eljövendő gonoszra, és keressenek menedéket, ha Morgoth kitörne Angbandból, és legyőzné az északi seregeket.

Így esett, hogy Inglor megtalálta a Narog mély szakadékát meg a nyugati partján lévő barlangokat; és erősséget meg fegyvertárakat kezdett építeni Menegroth mintájára. És a helyet Nargothrondnak nevezte, és ott lakozott nagyszámú népével; és az északi gnomák, eleinte jókedvükben, ezért Felagundnak, a Barlangok Urának nevezték, s ezt a nevet viselte haláláig. Turgon pedig egymaga járt rejtett helyekre, és Ulmo útmutatásával rábukkant Gondolin titkos völgyére; de erről még nem szólt senkinek, hanem visszatért Nevrastba a népéhez.

A *Quenta Silmarillion* egyik további részében az áll, hogy Turgonban, Fingolfin második fiában, aki nagyszámú népen uralkodott, „nőttönnőtt […] Ulmo nyugtalansága”:

…és felkelt, és gnomák nagy seregét vitte magával, Fingolfin népének egyharmadát és javaikat, asszonyaikat és gyermekeiket, és kelet felé indultak. Éjszaka meneteltek, gyorsan és csöndben haladtak, és eltűntek nemzetségük szeme elől. És Gondolinba érkeztek, ahol olyan várost építettek, mint Valinorban Tûn, a körülötte lévő hegyeket pedig megerősítették; és Gondolin sok-sok éven át rejtve maradt.

Egy harmadik fontos idézet más forrásból származik. Olvasható két szöveg *Beleriand krónikái*, illetve *Valinor krónikái* címmel. Úgy 1930 körül keletkezhettek, és fennmaradtak későbbi változatokban. Azt mondtam róluk: „A *Krónikák* talán a *Quentá*val párhuzamosan kezdődtek, mert alkalmasnak látszottak arra, hogy előrevigyék és nyomon kövessék az egyre bonyolultabb narratíva különböző elemeit.” A *Beleriand krónikái*, avagy *Szürke Krónikák* végső szövege az 1950-es évek elején jött létre, amikor apám ismét visszatért az Óidőkhöz, *A Gyűrűk Ura* befejezése után. Ez volt a megjelent kötet, *A szilmarilok* legfőbb forrása.

Itt következik egy részlet a *Szürke Krónikák*ból; arról az évről szól, „amikor Gondolin teljesen elkészült ötven és két évi titkos munkálkodás után”.

> Azért Turgon fölkészült, hogy elhagyja Nevrastot és szép csarnokait Vinyamarban, a Taras-hegy alatt; és Ulmo másodszor is fölkereste, és szólt hozzá: „Most végre elmégy Gondolinba, Turgon; én pedig a hatalmam rábocsátom a Sirion völgyére, így senki sem fogja fölfedezni utadat, senki sem fogja megtalálni akaratod ellenére a rejtett bejáratot. Az Eldalie népének minden birodalmai közül Gondolin áll majd ellen Melkornak a legtovább. De ne szeresd túlságosan saját kezed művét; s emlékezz, hogy a noldók igazi reménysége nyugaton van, s a tengerről jön.”[15]
>
> És Ulmo arra is figyelmeztette Turgont, hogy rá is vonatkozik Mandos átka, amelyet Ulmónak nem áll hatalmában feloldozni. „Így hát megeshet – mondta –, hogy a noldákat érő átok téged is elér, és árulás üti föl a fejét falaid között. Akkor

pedig tűz fenyegeti majd őket. Ám ha ez a vész valóban elközelg, akkor Nevrastból érkezik majd valaki a figyelmeztetésedre, s tőle születik majd új remény, pusztuláson és tűzön túl, a tündék és az emberek számára. Ezért hagyj ebben a házban kardot és páncélt, hogy az évek múltán rájuk találhasson majd, azokról megismerheted, s nem fogsz csalatkozni." És Ulmo megmutatta Turgonnak, milyen és mekkora legyen a hátrahagyott páncél és sisak és kard.

Aztán Ulmo visszatért a Tengerbe; Turgon pedig útnak indította egész népét… így mentek, titokban, egyik sereg a másik után, az Eryd Wethion árnyékában, így jutottak észrevétlenül feleségestül, minden holmijukkal együtt Gondolinba, és senki sem tudta, hová lettek. Utolsóként pedig Turgon kerekedett föl a háza népével, átvágtak csöndben a hegyeken, átléptek a hegyek kapuján, s azt bezárták mögöttük. Ám Nevrast elhagyatott volt, és senki élő nem lakta, egészen Beleriand bukásáig.

Ebben az utolsó részben található a magyarázat a pajzsra és a kardra, a páncélingre és a sisakra, amelyeket Tuor megtalált, amikor belépett Vinyamar nagy csarnokába (VV 114.).

Ulmo és Tuor fűzfaföldi találkozása után az összes korai szöveg (EM, *Vázlat, Quenta Noldorinwa*) azzal folytatódik, hogy Tuor és Voronwe keresi Gondolint. Magáról a keletre tartó útról valójában alig történik említés, a rejtett város titka a Tumladenbe való bejutásban áll (amihez a *Vázlat*ban és a *Quenta Noldorinwá*ban Ulmo nyújt nekik segítséget).

De itt visszatérünk a végső változathoz, amelyet ebben a

fejtegetésben ott hagytam félbe, amikor Tuor a Tengerhez ért Nevrast környékén (VV 112.). Itt látjuk a nagy, elhagyott csarnokot Vinyamarban a Taras-hegy alatt („a legrégebbi kőépület”, „amelyet a noldák építettek száműzetésük vidékein”, VV 114.), ahol Turgon lakott, és ahová Tuor most belépett. Ami ezután következik (Tuor Vinyamarban), arra nincs utalás a korai szövegekben – kivéve persze Ulmo eljövetelét, amely harmincöt évvel később kerül újra elmondásra.

*

Lássuk most, hogyan sürgetik másutt Tuort, hogy segítse elő Ulmo terveit.

A vala Tuor körül kikristályosodó „tervei” abból a jelentős és messzemenő következményekkel járó eseményből erednek, amelyet *Valinor elrejtése* néven szokás említeni. Egy korai történetnek, az *Elveszett mesék* egyikének ez a címe; leírja, hogyan változott ilyenné a világ az Óidőkben. A noldók (noldák) Feanor vezette lázadásával kezdődik a valák ellen; az a szándékuk, hogy elhagyják Valinort. A *Beren és Lúthien*ben röviden leírtam ezt az eseményt (22.); itt megismétlem.

Valinori távozásuk előtt zajlott a tragédia, amely hosszan beárnyékolta a noldák középföldi történetét. Feanor azt követelte a telerektől, a Nagy Utazás[16] harmadik népétől, akik most Aman partján éltek, hogy adják át a noldáknak a hajóhadukat, legnagyobb büszkeségüket, mert hajó nélkül ekkora tömeg nem tud átkelni Középföldére. Ezt a telerek kereken megtagadták. Ekkor Feanor és népe megtámadta a telereket városukban, Alqualondéban, a

Hattyúkikötőben, és erőszakkal elragadták a hajókat. Ebben a csatában, amely a Testvérmészárlás nevet kapta, sok teler vesztette életét.[17]

A *Valinor elrejtése*ben le van írva a valák igen szenvedélyes és valóban rendkívüli tanácskozása erről az eseményről. A tanácskozáson jelen van egy alqualondei tünde, Ainairos, akinek a családja elpusztult a kikötőben vívott csatában, „hát minden szavával egyre csak szította… a [telerek] szíve keserűségét”.[18] Ez az Ainairos is hozzászólt a vitához, és szavai szerepelnek a *Valinor elrejtése*ben.

> …az istenek elébe tárta a tündék gondolatait a noldókkal kapcsolatban, meg ami Valinor földjeinek pőre nyíltságát illeti a túli világ felé. Nagy nyugtalanság támadt szavai nyomán, és a valák közül sokan s népeikből is sokan hangosan támogatták őt, más eldák pedig úgy kiáltoztak, hogy Manwe és Varda nekik valinori tartózkodásukra felhőtlen boldogságot ígért – hát tessék, az istenek tegyenek róla, hogy az ő örömük ne csökkenjen szinte semmivé immár, tekintetbe véve, hogy Melko a világot mind uralmába hajtja, s ahol ők megébredtek, ott is a gonoszság hona van már, s ha akarnának se térhetnének oda vissza.
>
> A valák többsége régi könnyedségét veszítve azonban csak nyugalmat áhított volna, nem akartak hát hallani sem Melko gonosztetteiről, sem a gnomák lázongásáról itt a közelben: és ily oknál fogva ők is azt szorgalmazták, vonjanak szigorúbb övet az ország köré, védelmül. Elsősorban Vána és Nessa, de hát a hatalmasabb istenek is rendre ezt a nézetet osztották. Ulmo hiába esdett, jövőlátó-tudománya birtokában,

irgalmaznának a noldóknak, vagy Manwe árulná el az ainuk muzsikájának titkát, s hogy mi végre van a világ; hát hosszan elhúzódott, igen zajos is volt ez a tanácskozás az előbbiektől, és több keservvel és ellenkezéssel is telt, mint annak előtte bármikor, miért is Manwe Súlimo végül azzal távozott a körből, hogy kijelentette: semmiféle fal vagy védbástya nem óvhatja őket többé, ha egyszer Melko gonoszsága így meggyökeredzhetett, ha elméiket és szíveiket eképpen elhomályosította.

Ezért történhetett, hogy a Tanácsot a gnomák ellenségei uralták, és hogy a [Hattyúkikötőben] ontott vér kezdett szállni mindenekre átkával; és ezennel elkövetkezett ama kor, melyet Valinor elrejtésének neveznek, és sem Manwénak, sem Vardának nem volt benne része, és a tengerek Ulmója is távol tartotta magát tőle, ellenben senki más a valák és a tündék közül…

Így aztán Lórien és Vána vezette az isteneket, és Aule ügyességét, Tulkas pedig erejét adta a célért. S a valák nem indultak Melko megtörésére, és ezt bánták meg később leginkább, mert a valák nagy dicsősége eme tévedés folytán nem diadalmaskodhatott sok koron át, s erre mind a mai napig csak vár a világ.

Nagyon megdöbbentő az utolsó bekezdés, hiszen egyértelműen úgy ábrázolja az isteneket, mint akik tunyaságukban csupán a saját biztonságukkal és jóllétükkel törődnek, és azt a véleményt tükrözi, hogy hatalmas „tévedést” követtek el, amiért nem indítottak háborút Melko ellen, mert így Középföldét kitették az ősellenség pusztító

törekvéseinek és gyűlöletének. A későbbi írásokban azonban ilyen elítélő megnyilatkozást nem találunk a valákkal kapcsolatban. Valinor elrejtése csupán a legendás őskor egyik nagy ténye.

A *Valinor elrejtésé*ben itt következik a gigantikus és sokoldalú védelmi munkálatok leírása – „új és roppant munkálatok, amilyeneket első felépítése óta nem látott Valinor". Egyebek mellett a keleti oldalukon teljesen áthatolhatatlanná tették a határhegyeket.

> Északtól délnek húzódtak az istenek új bűvöletei és áthatolhatatlan varázslatai, de az eredmény még így sem volt nekik elegendő, mert mondották: „Íme, valamennyi ismert és ismeretlen ösvényt, mely Valinorba vezet, végképp elvágunk most a világtól, vagy aki rajtuk elindul, álnok veszedelmek során tapasztalhatja, hogy sehová sem jut."
>
> Mindezt megcselekedték; s nem maradt út a tengeren, hogy végzetes örvények ne szaggatták volna, vagy mindent elmosó áramlások ne tépáznák, tévútra hajtva a hajókat. És Osse akarata szerint a tengereken magukon ott terjengtek a váratlan viharok és szélfúvások szellemei, s a fojtogató ködöké.

Hogy lássuk, milyen hatással volt Valinor elrejtése Gondolinra, idézzük fel Turgon Tuorhoz intézett szavait a *Mesé*ből, amikor a küldöttekről szól, akiket Gondolinból azért indítottak el, hogy hajókat építsenek, és eljussanak Valinorba (EM 42.):

> …ám az odavezető utakat elfeledték, és nyomuk kiveszett a világból, és tenger meg hegyek veszik körül, és akik ott lakoznak derűben, nem törődnek Melko szörnyűségével, sem a

> világ bánatával, hanem elrejtik földjüket, és áthatolhatatlan varázzsal veszik körül, hogy a gonosz híre el ne jusson fülükhöz. Embereim megszámlálhatatlan esztendők óta hajóztak a nagy vízen, hogy soha vissza ne térjenek, mert odavesztek a mélyben, vagy az úttalan árnyak közt bolyonganak; és az eljövendő évben többé nem szállnak tengerre…

(Elég különös módon Turgon itt ironikusan megismétli Tuor szavait, ahogyan Ulmo parancsára válaszolt közvetlenül ez előtt [EM 42.]:)

> …mert ím! az odavezető utakat elfeledték, és nyomuk kiveszett a világból, és tenger meg hegyek veszik körül, ám a tündék még mindig Kôr hegyén lakoznak, és az istenek uralkodnak Valinorban, habár derűjük borúba fordult és félelembe Melkótól, s földjüket elrejtik, és oly varázzsal veszik körül, hogy semmi gonosz ott partot nem érhet.

A 82–85. oldalakon *(Turlin és Gondolin számkivetettjei)* közlök egy rövid szöveget, amely rövid úton félbeszakadt, de egyértelműen a *Mese* új változatának eleje lett volna (még Tuor régi családfájával, amelyet Hador háza váltott fel az 1926-os *Vázlat*ban). E részlet figyelemre méltó vonása, hogy Ulmo hangsúlyozottan az egyetlen a valák közül, aki aggódik a Melko uralma alatt élő tündékért: „Nem is félte Ulmón kívül senki Melko hatalmát, aki romlást és bánatot hozott a Földre; Ulmo azonban azt óhajtotta, hogy Valinor szedje össze minden erejét, és fojtsa el Melko gonoszságát, mielőtt késő lesz, és úgy vélte, mindkét cél elérhető talán, ha a gnomák hírhozói eljutnának

Valinorba, és bocsánatot és irgalmat kérnének a Földnek…”

Ulmónak ez az „elszigeteltsége” a valák között itt jelenik meg először, mert a *Mesé*ben nem történik erre utalás. A beszámolót Ulmo álláspontjáról annak megismétlésével foglalom össze, amit Tuornak mondott a vízparton, az egyre erősödő viharban, Vinyamarban (VV 117–118.):

> És Ulmo mesélt Tuornak Valinorról és homályba borulásáról, és a noldák száműzetéséről, és Mandos átkáról, és az Áldott Birodalom elrejtéséről.
>
> – De tudd meg – mondta –, a Sors páncélján (ahogyan a Föld Gyermekei nevezik) mindig van egy hasadék, és a Végzet házán egy repedés, a beteljesedésig, amit ti Végnek neveztek. Így is marad, amíg én vagyok – egy titkos hang, amely ellenkezik, fénysugár, ahol sötétség rendeltetett. Ezért, bár ebben a sötét korban úgy tetszik, mintha szembefordulnék testvéreimmel, a Nyugat Uraival, ez közöttük a szerepem, erre lettem kijelölve még a Világ teremtése előtt. Ám a Végzet erős, és az Ellenség árnyéka egyre hosszabb; én pedig egyre csekélyebb leszek, Középföldén nem marad már belőlem több titkos suttogásnál. A nyugat felé folyó vizek elapadnak, a forrás mérgezett, és hatalmam visszahúzódik a föld vizeiről; mert a tündék és az emberek vakká és süketté válnak irántam Melkor hatalmától. És Mandos átka beteljesüléséhez közeledik, és a noldák minden műve el fog pusztulni, és minden reményük összeomlik. Egyetlen végső reménység maradt, az a reménység, amelyet nem kerestek, és amelyre nincsenek felkészülve. És ez a remény benned rejlik; mert én így választottam.

Ez elvezet egy további kérdéshez: miért választotta Ulmo Tuort? Egyáltalán, miért embert választott? Az utóbbi kérdésre találunk választ a *Mesé*ben (EM 46.):

> Hallga csak! Sok év elmúlt azóta, hogy Tuor eltévedt azoknak a hegyeknek a lábainál, és a noldók magára hagyták; ám sok év eltelt attól fogva is, hogy először jutott az a különös hír Melko fülébe – bizonytalanul és többféle változatban – egy emberről, aki a Sirion vizeinek völgyeiben vándorol. Melko nemigen tartott az emberek fajától nagy hatalmának napjaiban, ezért vélte úgy Ulmo, hogy egy közülük épp jó lesz Melko elámítására, tudván, hogy egyetlen vala, de elda vagy noldó sem kerülhetné el Melko figyelmét.

Ám a véleményem szerint ennél sokkal fontosabb kérdésre Ulmónak Vinyamarban Tuorhoz intézett szavaiban találjuk a választ (VV 118.), miután Tuor azt mondta Ulmónak: „…sokat nem érek egyedüli halandó emberként a Nyugat oly sok és vitéz nemes népe között.”

> Ha téged választottalak, Huor fia Tuor, ne hidd, hogy a te egyetlen kardod nem érdemes rá, hogy odaküldjem. Mert az adánok vitézségére a tündék hosszú korokon át emlékezni fognak, ámulva, hogy oly bőkezűen adták életüket, amelyből a földön oly kevés jutott. Ám nemcsak vitézséged miatt küldelek, hanem azért is, hogy oly reményt hozzál a világra, amelyet nem látsz, és fényt, amely behatol a sötétségbe.

Mi volt ez a remény? Azt hiszem, nem más, mint az az esemény,

amelyet Ulmo oly csodás előrelátással közölt Tuorral a *Mesé*ben (EM 35.):

> …gyermek származik majd tőled, akinél senki sem tud majd többet a legmélyebb mélységekről, legyenek azok a tengerben vagy a menny boltozatán.

Mint említettem, az a gyermek Earendel volt.

Nem kétséges, hogy Ulmo prófétai szavai a fényről, „amely behatol a sötétségbe", akit maga Ulmo küld, és akit Tuor hoz a világba, Earendelre vonatkoznak. Ám furcsa módon egy szövegrész másutt arról tanúskodik, hogy amit én Ulmo „csodás előrelátásának" neveztem, az már évekkel korábban felbukkant, teljesen függetlenül Ulmótól.

Ez a részlet a *Beleriand krónikái*, avagy a *Szürke Krónikák* című szövegben található, amely *A Gyűrűk Ura* befejezése utáni időszakban keletkezett, lásd *A történet fejlődése* (143.). A helyszín a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája, a vége felé, Fingon tünde király halálakor:

> A mező elesett, ám Húrin és Huor meg Hador házának maradéka még mindig szilárdan állt, és az orkok még nem vehették be a Sirion hágóját […] Húrin és Huor végső kiállása az eldákért az emberek atyáinak az a haditette, amelyet az eldák a legjobban becsülnek. Mert Húrin így szólt Turgonhoz: – Menj most, uram, míg van idő! Hiszen te vagy az utolsó Fingolfin házából, s már csak benned él a noldák utolsó

reménye. Amíg Gondolin áll, s erős és jól őrzik, Morgoth ismerni fogja szívében a félelmet.

– De nem soká maradhat már rejtve Gondolin, s ha fölfedik, a bukása lesz az – mondta Turgon.

– De ha csak még egy kicsiny ideig áll – mondta Huor –, a te házadból származik majd a tündék és az emberek reménysége. Ezt mondom én neked, uram, a halálba indulók látásával: bár itt most örökre elválunk, és soha többé nem látom fehér falaidat, *belőled és belőlem születik az új csillag.*

Turgon megfogadta Húrin és Huor tanácsát. Visszavonult azokkal a harcosokkal együtt, akiket Fingon és Gondolin seregéből össze tudott szedni, és eltűntek a hegyekben, miközben Húrin és Huor tartották mögöttük a hágót Morgoth előretörő hadai ellen. Huort a szemét érő mérgezett nyílvessző ölte meg.

Nem lehet túlbecsülni Ulmo hatalmát – Manwe után ő a legnagyobb hatalmú isten: hatalmas a tudása, a jövőbe lát, és megvan az a hihetetlen képessége, hogy be tud hatolni más lények tudatába, és akár a távolból befolyásolni a gondolataikat és az értelmüket. Figyelemre méltó például, ahogy a Gondolinba érkező Tuor által szól. Ez a *Mesé*ig nyúlik vissza: „Ott szavakat adok ajkadra…” (EM 35.); és a végső változatban (VV 119.), amikor Tuor azt kérdi: „…milyen szavakkal szóljak Turgonhoz?”, Ulmo azt feleli: „Ha odaérsz hozzá […] akkor elmédben megszületnek a szavak, és úgy fog szólni ajkad, mintha én beszélnék.” – A *Mesé*ben (EM 41.) Ulmónak még tovább fejlődik ez a képessége: „Ekkor megszólalt Tuor, és Ulmo megerősítette a szívét, és méltóságot kölcsönzött hangjának.”

Ulmo Tuorral kapcsolatos óhajainak ezzel a részletes leírásával elérkeztünk Vinyamarba. Az isten második megjelenése ebben az elbeszélésben alapvetően különbözik a *Mesé*ben leírtaktól (EM 34–35.). Nem a nagy folyón, a Sirionon jön fel, s nem is muzsikál a nádasban, hanem hatalmas tengeri vihar képében lép ki a habokból, „igen magas és fenséges, eleven alak”: Tuor nagy királynak látja, aki óriási koronát visel; az isten „térdig az árnyas habokban” állva beszél az emberrel. Ám Tuor egész vinyamari látogatása hiányzik a korábbi történetből; így az a lényeges elem is, amelyről a végső változatban olvasunk, hogy Turgon fegyverzetet hagyott neki a házban (lásd VV 115–116.).

Ugyanakkor elképzelhető, hogy ennek a történetnek a csírája benne volt már a *Mesé*ben is (EM 41.), amikor Turgon így köszöntötte Tuort a palotája kapuja előtt: „Üdvözöllek, ó, Árnyak Földjéről érkezett ember. Ládd, eljöveteled benne áll bölcs könyveinkben, és ott áll az is, hogy sok nagy dolog esik majd a gondothlim házaiban, amikor te ide megérkezel.”

A végső változatban jelenik meg (VV 120.) Voronwe, a nolda tünde olyan szerepben, amely megjelenése első pillanatától Tuor és Ulmo történetéhez köti, és amely nagyban eltér a korábbi szövegekben olvasható felbukkanásától. Ulmo távozása után:

> …Tuor lenézett a legalsó teraszról [Vinyamarban] a kövek és a tengeri hulladék között, egy tündét látott a falnak támaszkodni tengervíz áztatta szürke köpenyben. […]
>
> Amint Tuor ott állt, és látta a magányos, szürke alakot, visszaemlékezett Ulmo szavaira, egy név ugrott az ajkára, és

elkiáltotta magát: „Légy üdvözölve, Voronwe! Várlak.”

Ezek voltak Ulmo utolsó szavai Tuorhoz, mielőtt távozott (VV 119.):

> És megmentek neked valakit Osse haragjától, így lesz ő a te vezérlőd: igen, az utolsó tengerészt az utolsó hajóról, amely nyugatra hajózott a Csillag felkelte előtt.

Ez a tengerész pedig Voronwe volt, aki elmesélte a történetét Tuornak a tenger mellett Vinyamarban (VV 123–126.). A Nagy Tengeren töltött hét évéről szóló beszámolója igencsak komornak tűnhetett Tuor számára, aki annyira rajongott az óceánért. De mielőtt elindult küldetésére, azt mondta (VV 124.):

> De késlekedtem az úton. Mert keveset láttam Középföldé tájaiból, és az év tavaszán értünk Nan-tathrinba. Szívet gyönyörködtető az a vidék, Tuor, magad is látni fogod, ha valaha a dél felé vezető úton jársz a Sirion mentén. Ott a gyógyír a tenger utáni sóvárgásra…

A *Mesé*ben Tuor a táj szépségétől elbűvölve túlságosan sokáig tartózkodik Fűzfaföldön, és eredetileg ezért keresi fel őt Ulmo; ez a változat természetesen kimarad a történetből, de nem vész el. A végső változatban Voronwe meséli Tuornak, hogy elidőzött Nan-thatrinban, amely elbűvölte, amint állt „térdig a fűben” (VV 124.); a régi történetben Tuor állt „térdig a fűben” Fűzfaföldön (EM 35.). Tuor és Voronwe egyaránt nevet adott az ismeretlen virágoknak, madaraknak és pillangóknak.

Minthogy *A történet fejlődése*ben többé nem találkozunk Ulmóval, közlöm a nagy vala képmását úgy, ahogyan apám felrajzolta a *Quenta Silmarillion*ban (az 1930-as évek végén):

> Ulmo mindig a Külső Óceánban élt, onnan uralja minden vizek folyását, a folyók útját és a források fakadását, a harmat párolgását és az eső patakzását minden földeken az ég alatt. A mélységes mélyben szülik gondolatai a hatalmas és félelmetes zenét; és ennek a muzsikának a visszhangja fut végig a világ erein bánatban és örömben. A telerek sokat tanultak tőle, ezért olyan bánatos és varázslatos a muzsikájuk.

Most érkezünk Tuornak és Voronwénak a nevrasti Vinyamarból induló utazásához a tenger mellett a távoli nyugaton, hogy felleljék Gondolint. Kelet felé haladnak a nagy hegység, az Ered Wethrin déli oldalán. Ez az Árnyékhegység választja el Hithlumot Nyugat-Beleriandtól, és végül az északról dél felé tartó nagy folyóhoz, a Sirionhoz érnek.

Az első említés a *Mesé*ben (EM 37.) nem mond többet, mint hogy „Hosszú időn át kutatta Tuor és Voronwe [aki a régi történetben ott sem volt] annak a népnek [a gondothlimnak] a városát, és sok-sok nap múltán mély völgyre bukkantak a hegyek között.” A *Vázlat* nem meglepő módon egyszerűen annyit közöl (88.), hogy „Tuor és Bronweg elérik a titkos utat […], és eljutnak az Őrzött Síkra”. A *Quenta Noldorinwa* hasonlóképpen tömör: „Ulmónak engedelmeskedve, Tuor és Bronwe északra tartott, és végül eljutottak a rejtett kapuhoz…”

E kurta mozzanatok mellett a végső változat hosszas beszámolói

Tuor és Voronwe keserves napjairól szélben-fagyban az otthontalan vidéken, menekülésük az orkbandák és táborhelyeik elől, valamint a sasok érkezése fontos elemeknek látszanak Gondolin történetében. (A sasok jelenlétéről abban a régióban lásd a *Quenta Noldorinwá*t (102.) és a végső változat szövegét (VV 133.). A legfontosabb, amikor az Ivrin tóhoz érnek (126.), ahonnan a Narog folyó ered, amelyet beszennyezett és elhagyatottá változtatott Glaurung, a sárkány (akit Voronwe „Angband nagy férgé”-nek nevez). Itt a Gondolint keresőket megérinti az Óidők legnagyobb története; mert láttak elhaladni egy magas férfit kihúzott karddal, amelynek pengéje fekete volt. Nem beszéltek azzal a feketébe öltözött emberrel; és nem tudták, hogy nem más ő, mint Túrin Turambar, a Fekete Kard, észak felé menekülőben Nargothrond feldúlása után, amiről nem hallottak. „Így hát a két rokon, Túrin és Tuor csupán egy pillanatra találkoztak, és soha többé.” (Túrin apja, Húrin Tuor apjának, Huornak a fivére volt.)

Most *A történet fejlődése*nek utolsó szakaszához érünk (mert a végső változat nem terjed tovább): amikor először pillantják meg Gondolint, miután beléptek Tumladen síkjának rejtett és őrzött kapuján – a Középfölde történetében nevezetes „ajtón” vagy „kapun”. A *Mese*ben (EM 37.) Tuor és Voronwe olyan helyre ér, ahol a folyó (Sirion) ágya „igen köves volt”. A hely nem más, mint a brithiachi gázló, bár még nem ez a neve; „sűrűn szegélyezték az égerfák”, ám falai függőlegesek voltak. Ott a „zöld falon” Voronwe talált „egy nyílást, amely lejtős oldalú ajtóra emlékeztetett, és sűrű bozót meg hosszúra nőtt aljnövényzet borította”.

Ezen a nyíláson belépve (EM 38.) sötét és kanyargós barlangban találták magukat. Ebben haladtak tapogatózva, amíg meg nem láttak

valami távoli fényt, „s a fény felé haladva egy olyan kapuhoz értek, amilyen a korábbi volt”. Itt fegyveres őrök fogták körül őket, és a napfényen találták magukat meredek hegyek lábánál, amelyek tágas síkságot fogtak körül, és a síkon állt egy város egy magában álló, nagy hegy tetején.

A *Vázlat*ban természetesen nincs leírás az ajtóról; ám a *Quenta Noldorinwá*ban (94.) az áll, hogy ez a Menekülés Útja: azon a vidéken, ahol a Határhegyek a legalacsonyabbak voltak, a gondolini tündék „nagy, kanyargós alagutat ástak a hegy gyökerei alatt, amely a meredek hegyoldalban ért véget, egy fákkal borított völgyben, ahol az áldott folyó [a Sirion] folyt”. A *Quentá*ban az áll (98.), hogy Tuor és Bronwe (Voronwe) a rejtett kapuhoz értek, végigmentek az alagúton, majd „elérték a belső kaput”, ahol fogságba ejtették őket.

A két „kapu” és a köztük lévő alagút tehát megvolt, amikor apám a *Quenta Noldorinwá*t írta 1930-ban, és erre alapozta a végső változatot is 1951-ben. Ezzel vége is a hasonlóságnak.

De látható lesz, hogy a végső változatban (VV 132.) apám jelentős mértékben változtatott a hely leírásán. A bejárat már nem a Sirion keleti partján volt; egy mellékfolyóról nyílt. Ám átkeltek a Brithiachon, nagy veszélyek közepette, a sasok megjelenésétől felbátorodva.

> A túloldalon árokba értek, mert ott régen folyóágy volt, amelyben víz most már nem áramlott; régen, úgy tetszett, sebes víz vájta mély csatornáját, észak felől az Echoriath hegyei felől érkezett, és onnan hozta magával a Brithiach összes kövét a Sirionba.

– Végre megtaláltuk! – kiáltotta Voronwe. – Látod? Itt a Száraz Folyó torkolata, ezen az úton kell mennünk.

Ám az „út” csupa kő és meredek emelkedő volt, és Tuor kifejezte nemtetszését és csodálkozását, hogy ez a vacak ösvény vezet Gondolin városához.

Sok mérföld és egy ott töltött éjszaka után a Száraz Folyó elvezette őket a Határhegyekig, és miután bebújtak egy nyíláson, megérkeztek egy olyan helyre, amelyet tágasnak és némának érzékeltek, de nem láttak semmit. Tuor és Voronwe fenyegető fogadtatásához hasonlót nemigen találunk a Középföldéről szóló írásokban: a Voronwéra irányított vakító fénysugár a koromsötétségben, a hidegen fenyegető, faggató hang. A szörnyű kihallgatás után egy másik bejárathoz vagy kijárathoz vezették őket.

A *Quenta Noldorinwá*ban (99.) Tuor és Voronwe kiléptek a hosszan kanyargó alagútból, ahol foglyul ejtették őket, és meglátták Gondolint „fehéren, távolból ragyogva, a hajnal rózsapírjában”. Tehát a koncepció akkor már teljesen kész volt: Tumladen tágas síkja, amelyet teljesen körülvesz a hegység, az Echoriath, és a külvilágból benne húzódó alagút. Ám a végső változatban, miután elhagyták vallatásuk helyszínét, „Tuor látta, hogy egy szurdok végében állnak, amelyhez hasonlót nem látott, elképzelni sem tudott”. (137.) Ebben az Orfalch Echor nevű szurdokban hosszú út vezetett hatalmas, csodálatosan díszes kapukon át, amelyek közül a hetediken, a Nagy Kapun át volt elérhető a szurdok teteje. Csak ekkor következett be, hogy Tuor „megpillantotta Gondolint a fehér hóban”; és ott mondta Ecthelion Tuorról, hogy biztos benne, hogy „magától Ulmótól jön” – ezekkel a

szavakkal ér véget a *Gondolin bukása* szövege.

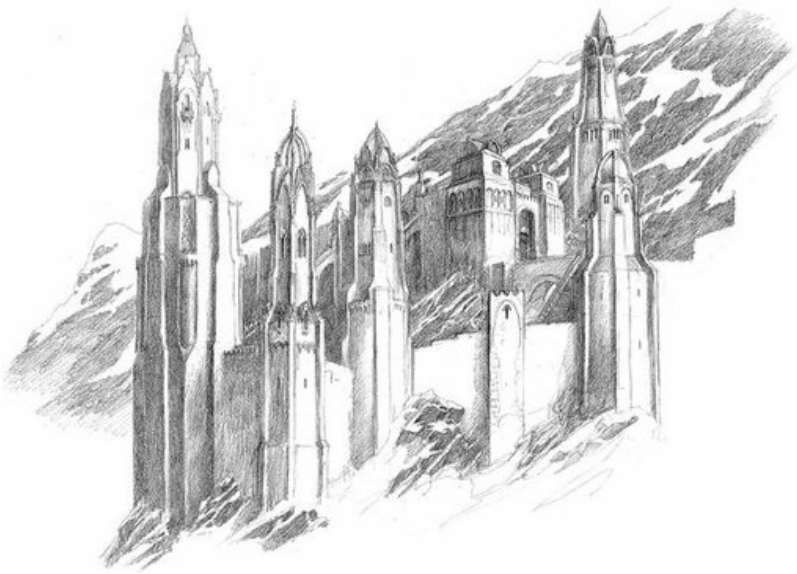

Gondolin a hóban

Ecthelion palotája

BEFEJEZÉS

Említettem (16.), hogy a *Mese* eredeti címét – *Tuor és Gondolin számkivetettjei* – a következő szavak követték: „amely bevezeti Earendel nagy meséjét”. Továbbá az utolsó mese, amely a *Gondolin bukásá*t követte, *A Nauglafring meséje* (a törpök nyaklánca, amelyen a szilmaril függött), amelyből a *Beren és Lúthien* utolsó szavait idéztem (258.):

> Így szövődtek egy szállá mind a tündérsorsok, és Earendel nagy története ez a szál; ennek a történetnek igazi kezdetéhez érkeztünk most el.[19]

Feltételezhetjük, hogy az *Earendel meséje* „igazi kezdetének” kellett volna következnie a *Gondolin bukásának meséje* befejező szavai után (EM 79.):

> Gondolin számkivetettjei pedig a Sirion torkolatánál lakoztak a Nagy Tenger hullámai mellett […] [és a lothlim között] szépen növekszik Earendel az apja házában, és Tuor nagy regéje végéhez ér.

Ám Earendel nagy meséje sosem született meg. Találunk számos jegyzetet és vázlatot a korai időszakból, és van sok korai vers is: de semmi nincs, ami akár csak halványan hasonlítana *Gondolin*

*bukásának meséjé*hez. A kurtán megfogalmazott, egymásnak gyakran ellentmondó vázlatok boncolgatása ellentmondana a két könyv céljának: a *narratívák* létrejötte összehasonlító történetének. Másrészt Gondolin elpusztításának története igen részletesen megtalálható az eredeti *Mesé*ben; a túlélők története lényeges folytatása az Óidők történetének. Ezért határoztam el, hogy visszatérek a két korai elbeszéléshez, amelyekben meg van írva az Óidők végének meséje: *A mitológia vázlatá*hoz és a *Quenta Noldorinwá*hoz. (Ahogy másutt megjegyeztem, „Különösnek tűnhet, hogy a *Quenta Noldorinwa* volt az egyetlen befejezett szöveg – a *Vázlat* után –, amelyet valaha írt.)

Ezért következik itt a *Vázlat* 1926-os befejezése, amely ezeket a szavakat követi (89.): „A maradék [Gondolin népéé] eléri a Siriont, és elgyalogol a torkolatáig – a Sirion vizéhez. Morgoth diadala teljes.”

Elwing fogadja a gondolini menekülteket

*A MITOLÓGIA VÁZLATÁ*NAK BEFEJEZÉSE

Elwing, Dior lánya a Sirion torkolatánál lakott, és fogadta Gondolin túlélőit. Tengerjáró nép lett belőlük, sok hajót építettek, és odakinn a deltában éltek, ahová orkok nem mertek menni.

Ylmir [Ulmo] szemrehányást tesz a valáknak, követeli, hogy mentsék meg a noldók maradékát és a szilmarilokat, mert egyedül bennük él a régi, áldott idők fénye, amikor még a Fák ragyogtak.

A valák fiai Tulkas fiának, Fionwénak a vezetésével sereget állítanak, ott van az összes quend, ám a Hattyúkikötőre emlékezve a telerek közül kevesen tartanak velük. Côr városa üresen marad.

Tuor megöregedve nem tud ellenállni a tenger hívásának, megépíti az Earámét, és Idrillel nyugatra hajózik, többé nem hallani róla. Earendel nőül veszi Elwinget. Benne is megszületik a tenger hívása. Megépíti a Wingelotot, és apja keresésére akar indulni vele. Itt jönnek a Wingelot csodás kalandjai a tengereken és a szigeteken, és az, hogyan vágta le Earendel Ungoliantot délen. Hazatért, és a Sirion környékét elhagyottan találta. Feanor fiai tudomást szereztek Elwing lakhelyéről és a Nauglafringről [amelyen Beren szilmarilja függött], és lecsaptak Gondolin népére. A csatában Maidros és Maglor kivételével meghaltak Feanor fiai, de Gondolin népe is elpusztult, vagy kénytelen

volt elmenni, és csatlakozni Maidros népéhez. Maglor bűnbánón leült a tengernél, és énekelt. Elwing a tengerbe vetette a Nauglafringet, és utánaugrott, de Ylmir fehér tengeri madárrá változtatta, és Earendel keresésére repült, kereste a világ összes tengerpartján.

Fiukat azonban, a gyermek Elrondot, aki félig halandó, félig tünde, Maidros megmentette. Amikor később a tündék visszatérnek nyugatra, halandó fele miatt Elrond úgy dönt, hogy a földön marad…

Amint Earendel mindezt megtudja Bronwegtől, aki egy kunyhóban élt magányosan a Sirion torkolatánál, lesújtja a bánat. Bronweggel ismét vitorlát bontanak, és a Wingelottal Elwing és Valinor keresésére indulnak.

Earendel eljut a bűvös szigetekhez és a Magányos Szigethez, végül pedig Tündérhon öbléhez. Megmássza Kôr hegyét, járja Tûn elhagyott utcáit, öltözékére gyémánt és ékkövek pora tapad. Nem mer messzebbre menni, Valinorba. Tornyot épít egy szigeten az Északi Tengeren, ahová a világ összes madara gyakran ellátogat. Szárnyaik segítségével még az égbolton is hajózik Elwinget keresve, de megperzseli a Nap, és az égről elűzi a Hold, és hosszú időn át menekülő csillagként bolyong az égbolton.

Ezután esik szó Fionwe északra tartó meneteléséről és a Rettenetes, avagy Nagy Csatáról. Az összes balrog elpusztul, az orkok is elpusztulnak vagy szétszóródnak. Maga Morgoth egy végső kitörésre vállalkozik sárkányaival; ám a valák fiai kettő kivételével mindet elpusztították, Morgoth vereséget szenvedett, megkötözték az Angainor nevű lánccal, vaskoronájából nyakperecet készítettek neki. A két szilmarilt megmentették. A világ északi és nyugati részét összetöri és feldúlja a küzdelem, és a területek határai megváltoztak.

Az istenek és a tündék szabadon engedik Hithlumból az embereket, végigmenetelnek a földeken, és hívják a gnomák és az ilkorinok maradékait, hogy csatlakozzanak hozzájuk. Mindenki így tesz, Maidros népének kivételével. Maidros arra készül, hogy beteljesítse esküjét, bár immár keserűséget érez miatta. Fionwéhoz küldet, emlékezteti az esküre, és kéri a szilmarilokat. Fionwe azt feleli, hogy elvesztette rájuk a jogát Feanor gonosztettei, Dior megölése és Sirion kifosztása miatt. Meg kell adnia magát, és vissza kell térnie Valinorba; csak Valinorban, és az istenek ítélete alapján hajlandó átadni őket…

Az utolsó menetelésnél Maglor azt mondja Maidrosnak, hogy Feanornak két fia maradt, és kettő maradt a szilmarilokból is; az egyik az övé. Ellopja, elmenekül, de a szilmaril annyira égeti, hogy rájön, nincs rá többé joga. Fájdalmak közepette bolyong a földön, és a szilmarilt egy tüzes gödörbe hajítja. Az egyik szilmaril tehát a tengerben van, a másik a földben. Maglor immár örökké bánatosan énekel a tengernél.

Bekövetkezik az istenek ítélete. A föld az embereké lesz, és azok a tündék, akik nem hajóznak el a Magányos Szigetre vagy Valinorba, lassan erejüket vesztik. Egy ideig az utolsó sárkányok és orkok háborgatják még a földet, ám az emberek hősiessége végül mindet elpusztítja.

Morgotht az Éjszaka Ajtaján át kitaszítják a Világ Falán kívüli sötétségbe, és az Ajtót szakadatlanul őrzik. A hazugságai azonban, amelyeket elültetett a tündék és az emberek szívében, nem halnak el, az istenek sem tudják őket elpusztítani, élnek, és sok rosszat okoznak máig is. Egyesek azt mondják, hogy Morgoth vagy fekete árnyéka és szelleme a valákkal dacolva titokban átkapaszkodott a Világ Falán

északon és keleten, és járja a földet, mások szerint az Thû, a nagyvezér, aki elmenekült a Nagy Csatából, még mindig sötét helyeken lakozik, és az embereket megrontja, hogy őt imádják szörnyűmód. Amikor a világ sokkal idősebb lesz, és az istenek elfáradnak, Morgoth vissza fog jönni az Ajtón át, és megvívják a legvégső csatát. Fionwe Valinor síkján fog harcolni Morgothszal, és Túrin szelleme lesz mellette; Túrin lesz az, aki fekete kardjával levágja Morgotht, így lesz teljes a bosszú Húrin gyermekeiért.

Azokban a napokban a szilmarilok visszakerülnek a tengerből és a földből és a levegőből, és Maidros szétzúzza őket, és Palúrien a tüzükkel újraéleszti a Két Fát, és ismét nagy világosság lesz, és Valinor hegyeit elegyengetik, hogy a fény az egész világot beragyogja, és az istenek meg a tündék újra fiatalok lesznek, halottaik pedig feltámadnak. De hogy az emberekkel mi lesz azon a napon, arról nem szólnak a próféciák.

Az utolsó szilmaril így került a levegőbe. Az istenek a szilmarilt Earendelnek ítélték – „amíg sok minden végbe nem megy” – Feanor fiainak tettei miatt. Maidrost Earendelhez küldték, és a szilmaril segítségével megtalálták és meggyógyították Elwinget. Earendel hajóját átviszik Valinoron a Külső Tengerre, és Earendel a Nap és a Hold fölé irányította. Ott hajózik a szilmarillal a homlokán és Elwinggel az oldalán, mint a legragyogóbb csillag, szemmel tartva Morgotht és az Éjszaka Ajtaját. Így fog hajózni, amíg meg nem látja gyülekezni a seregeket az végső csatára Valinor síkján. Akkor alászáll.

Ez a vége a napok előtti napok meséjének a nyugati világ északi vidékein.

Nagyon messzire vinne, ha megpróbálnánk átfogóan

megvizsgálni az „Első Kor” történetének legbonyolultabb és leghomályosabb részét: a végét. Csupán néhány aspektust említek *A mitológia vázlatá*nak itt közölt szövegéből. Ami kevés írás fennmaradt a témáról apám munkásságának korai időszakából, túlnyomórészt félbeszakadt, és a *Vázlat*ban szereplő beszámolóban gyakorlatilag először jelennek meg teljesen új gondolatok, köztük az is, hogy a szilmarilok sorsa az utolsó háború történetének központi motívuma. Ezt támasztja alá az a kérdés, amelyet apám egy igen korai, elszigetelt jegyzetben tett fel magának: „Mi történt a szilmarilokkal Melko elfogása után?”. (Valóban joggal mondhatjuk, hogy a mitológia eredeti koncepciójában a szilmarilok létének jóval kisebb a jelentősége, mint amilyen később lett.)

A *Vázlat*ban Maglor azt mondja Maidrosnak (173.), hogy „Feanornak két fia maradt, és kettő maradt a szilmarilokból is; az egyik az övé”. A harmadik elveszett, mert a *Vázlat* szerint (172.) „Elwing a tengerbe vetette […], és utánaugrott”. Ez Beren és Lúthien szilmarilja volt. Maglor tüzes gödörbe dobta a vaskoronából való szilmarilt, amelyet Fionwe őrizetéből lopott, „…az egyik szilmaril tehát a tengerben van, a másik a földben”. (173.) A harmadik volt a vaskoronából a másik; az istenek ezt ítélték Earendelnek, aki a homlokán viselte, és „a Nap és a Hold fölé irányította”. (174.)

Hogy Earendel azt a szilmarilt viselte, amelyet Beren és Lúthien szerzett meg Morgothtól Angbandban, és abból lett az Esthajnalcsillag, odáig itt még nem jutott el a történet, de amikor eljut, az a mítosz szempontjából szükségszerű lesz.

Az is igen meglepő, hogy a féltünde Earendel még nem az a hang, amely közbenjár a valáknál az emberek és a tündék érdekében.

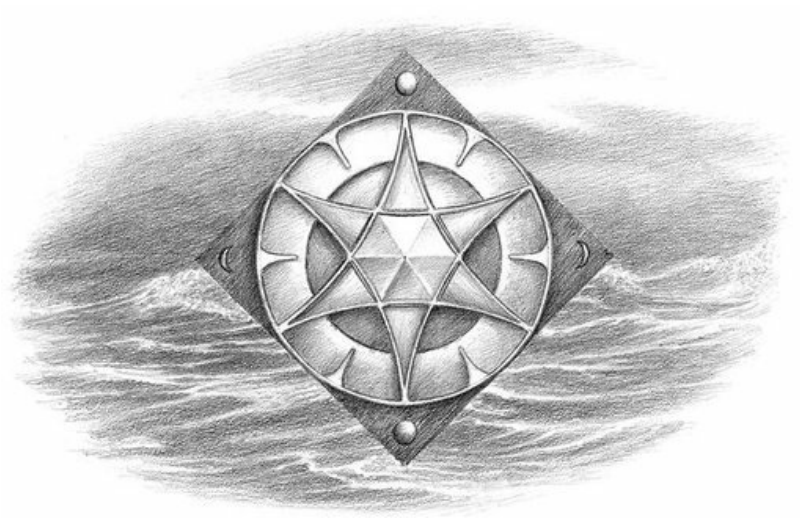

Earendel címere a tenger fölött

A *QUENTA NOLDORINWA* BEFEJEZÉSE

Ott folytatom ezt a második idézetet a *Quentá*ból, ahol az első véget ért (102.): ott az állt, hogy akik túlélték Doriath és Gondolin pusztulását, azokból kis hajóépítő nép lett a Sirion torkolatánál, ahol „mindig a part közelében és Ulmo kezének árnyékában" lakoztak. Most a végéig közlöm a *Quentá*t, az átírt Q II változatot követve, mint eddig is (lásd 93.).

Valinorban Ulmo szólt a valáknak a tündék szorult helyzetéről, kérte őket, hogy bocsássanak meg nekik, és küldjenek segítséget, amely megmenti őket Morgoth uralmától, és szerezzék vissza a szilmarilokat, hiszen egyedül azokban él az áldott napok fénye, amikor a Két Fa még világolt. Legalábbis így beszélik a gnomák közt, akik később sok hírt kaptak a quendek testvéri nemzetségétől, a fénytündéktől, akiket Manwe szeretett, és akik mindig ismerték valamelyest az istenek urának gondolatait. De Manwe egyelőre hajthatatlan maradt, és mily mesék regélnek szívének szándékairól? A quendek azt mondták, még nem jött el az óra, és csak az indíthatja meg az Erők szívét, ha egyetlen személy szól a tündék és az emberek érdekében, kér bocsánatot rossz cselekedeteikért, és irgalmat szenvedéseikre; és hogy Feanor esküjét

talán még Manwe sem tudja feloldani, amíg az céljához nem ért, és Feanor fiai le nem mondanak a szilmarilokról, amelyekre irgalmatlan esküt tettek. Mert a szilmarilokban ragyogó fényt az istenek alkották.

Azokban a napokban Tuor érezte, hogy úrrá lesz rajta az öregkor, és szívében erősebbé vált a mindig is benne élő vágyakozás a tenger után. Ezért épített egy hajót, a neve Earáme volt, Tengerszárny, és Idrillel elhajózott a napnyugta és nyugat felé, és többé egyetlen mesében vagy dalban sem szerepelt. [*Későbbi kiegészítés:* Ám a halandó emberek közül egyedül Tuort sorolták az idősebb fajhoz, és csatlakozott a noldókhoz, akiket szeretett, és később, ahogyan beszélték, mindig a hajóján járta a tünde földek tengereit, vagy megpihent egy időre a Tol Eressea-i gnomák kikötőjében, és sorsa elszakadt az emberek végzetétől.] Ragyogó Earendel volt azután Sirion népének és számos hajóiknak az ura; és nőül vette a szép Elwinget, aki Féltünde Elrondot szülte neki [> Elrondot és Elrost szülte neki, akiket Féltündének neveznek]. Earendel azonban nem nyughatott, és utazásai az Innenső Földek [Középfölde] partjai közt nem enyhítették nyughatatlanságát. Szívében két cél növekedett, egybeolvadva a tágas tenger iránti vágyakozással: messzire kívánt hajózni, hogy megkeresse Tuort és Idril Celebrindalt, akik nem tértek vissza; és arra gondolt, hogy netán felleli a végső partot, és mielőtt meghal, hírt visz a tündékről és az emberekről Nyugat valáinak, amely megindítja Valinornak és Tûn tündéinek szívét, hogy irgalmazzanak a világnak és az emberiség fájdalmainak.

Megépítette a Wingelotot, minden énekek legszebb hajóját, Habvirágot; fehérek voltak deszkái, mint az ezüstös Hold, aranylók az evezői, ezüstből a merevítő kötelei, árbócait ékkövek koronázták, akár megannyi csillag. Az *Earendel-ének*ben sok dal szól kalandjairól a

mélyben és járatlan földeken és sok tengeren és sok szigeten. Délen levágta Ungoliantot, akinek sötétsége elpusztult, és fény derült sok, addig rejtett régióra. Ám Elwing búsan üldögélt otthon.

Earendel nem találta meg Tuort, sem Idrilt, utazásai során sosem jutott el Valinor partjaira, legyőzték az árnyak és a bűvölet, sodorta az ellenszél, amíg az Elwing utáni vágyakozás visszafordította kelet felé. És a szíve sietségre biztatta, mert álmaiból hirtelen félelem tört rá, és a szelek, amelyekkel korábban küzdött, most nem vitték oly gyorsan, amennyire vágyott vissza.

Sirion kikötőjét baj érte. Elwing lakhelyéről, ahol birtokában volt a Nauglamír és a dicsőséges szilmaril, tudomást szereztek Feanor megmaradt fiai, Maidros és Maglor és Damrod és Díriel; és összegyülekeztek bolyongásaik vadászösvényeiről, és baráti, de keményen követelőző üzenetet küldtek Sirionba. Ám Elwing és Sirion népe nem akarta átadni az ékszert, amelyet Beren szerzett meg, és Lúthien viselt, és amelyért a szép Diort megölték; a legkevésbé pedig akkor, amikor az uruk, Earendel a tengeren volt, mert úgy tetszett nekik, hogy abban az ékszerben rejlett az áldás és a gyógyulás, amely házaikra és hajóikra szállt.

És így esett meg az utolsó és legkegyetlenebb mészárlás, amikor tünde tündét ölt; és ez volt a harmadik nagy gaztett, amelynek az átkozott eskü volt az oka. Mert Feanor fiai lecsaptak Gondolin számkivetettjeire és Doriath maradékaira, és elpusztították őket. Bár népükből néhányan félreálltak, és néhányan fellázadtak, és őket levágták, mert Elwinget segítették a saját uraik ellen (mert ilyen nagy volt a keserűség és a zavarodottság a tünde szívekben azokban a napokban), de a győztes Maidros és Maglor lett. Ők ketten maradtak már csak Feanor fiai közül, mert a csatában Damrodot és Dírielt

megölték; ám Sirion népe elpusztult vagy elmenekült, vagy csatlakozniuk kellett Maidros népéhez, aki minden tündék urának nyilvánította magát az Innenső Földeken. Maidros mégsem nyerte el a szilmarilt, mert amikor Elwing látta, hogy minden elveszett, és fiukat, Elrondot foglyul ejtették, elmenekült Maidros serege elől, és a Nauglamírral a nyakán a tengerbe vetette magát, és odaveszett, ahogy a népek vélték.

Ám Ulmo felhozta, és nagy, fehér madár formáját adta neki, és a mellkasán csillagként ragyogott a fénylő szilmaril, ahogy röpült a tenger felett, és kereste kedvesét, Earendelt. És az egyik éjjel Earendel a kormánykeréknél látta őt közeledni, akár egy sebesen növekvő fehér felleget a Hold alatt, mint furcsa pályán száguldó csillagot, halovány lángot viharos szárnyakon. És az ének szerint a légből a Wingelot deszkáira zuhant eszméletlenül, kis híján holtan sebes röptétől, és Earendel a keblére ölelte. És reggel ámuló szemmel látta a feleségét önnön alakjában maga mellett, haja beborította Earendel arcát; és az asszony aludt.

Earendel és Elwing azonban igencsak bánkódtak Sirion elpusztítása és a fiuk fogsága miatt, akinek a halálától tartottak, de az nem következett be. Mert Maidros megszánta Elrondot, és gondját viselte, és később megszerették egymást, amit alig lehetett elképzelni; de Maidros szíve fáradt és beteg volt a szörnyű eskü terhétől.

[*Ezt a bekezdést később így írta át apám:*

Earendel és Elwing azonban igencsak bánkódtak Sirion elpusztítása és a fiaik fogsága miatt; és féltek, hogy megölik őket. De nem úgy volt. Mert Maglor megszánta Elrost és Elrondot, és gondjukat viselte, és

később megszerették egymást, amit alig lehet elképzelni; de Maglor szíve fáradt és beteg volt stb.]

Earendel mégis úgy látta, hogy Sirion földjein már nem maradt remény, és csüggedésében újra megfordult, és nem tért haza, hanem ismét megkísérelt eljutni Valinorba Elwinggel az oldalán. A leggyakrabban a hajó orrában állt, és a szilmaril a homlokára volt erősítve; és egyre ragyogóbb lett a fénye, ahogy nyugat felé közeledtek. Talán a szent ékszer hatalmának volt köszönhető, hogy idővel olyan vizekre értek, ahol a telerek hajóin kívül hajó még nem járt; és eljutottak a Bűvös Szigetekhez, és megmenekültek bűverejüktől, és eljutottak az Árnyas Tengerekre, és túljutottak árnyaikon; és látták a Magányos Szigetet, és nem időztek ott, és horgonyt vetettek Tündérhon öblében, a világ határán. És a telerek látták közeledni azt a hajót, és ámultak, mert a távolból látták a szilmaril fényét, és az igen nagy volt.

Earendel pedig az élő emberek közül az egyetlen volt, aki kiszállt a halhatatlan partra; és nem engedte, hogy Elwing vagy kis csapatából bárki más vele menjen, nehogy kihívják maguk ellen az istenek haragját, és ünnepnapra érkezett, ahogyan Morgoth és Ungoliant korszakokkal korábban, és a Tûn hegyén kevés őrszem volt, mert a quendek zöme Manwe csarnokaiban tartózkodott a Tindbrenting magasában.

Az őrök ezért sietve Valmarba lovagoltak, vagy elrejtőztek a hegyek között; és kongott Valmar összes harangja; Earendel pedig megmászta Kôr csodás hegyét, és kopáran találta, és járta Tûn utcáit, és üresek voltak; és elkeseredett. Tûn elhagyott utcáit járta most, és a ruháján meg a cipőjén megtapadó por gyémántból volt, de szavát senki

sem hallotta. Amikor visszament a partra, és ismét fel akart szállni hajójára, a Wingelotra, valaki a partra jött, és így kiáltott:

– Köszöntlek, Earendel, legragyogóbb csillag, legszépségesebb hírhozó! Köszöntlek téged, aki a Nap és a Hold előtti fényt hordozod, te legjobban várt, aki váratlanul érkezel, te vágyott, aki megjössz, amikor már nincs remény! Köszöntlek, te, a világ gyermekeinek tündöklő fénye, sötétség elpusztítója! Napnyugta csillaga, köszöntlek! Köszöntlek, hajnal hírnöke!

Fionwe volt az, Manwe fia, és Earendelt az istenek elé hívta; és Earendel Valinorba ment, és Valmar csarnokaiba, és soha többé nem tért vissza az emberek országaiba. Earendel pedig szólt a két nemzetség nevében az istenek előtt, és bocsánatot kért a gnomáknak, és irgalmat a számkivetett tündéknek és a boldogtalan embereknek, és segítséget szükségükben.

Akkor a valák fiai csatára készültek, és seregük kapitánya Fionwe, Manwe fia volt. Fehér lobogója alatt menetelt a quendek, a fénytündék csapata, Ingwe népe és köztük sok olyan régi gnoma, akik sosem hagyták el Valinort; ám a Hattyúkikötőre emlékezve a telerek közül csak nagyon kevesen mentek, és ők alkották a hajók legénységét, amelyeken a hadsereg nagy része az északi földekre érkezett; ám ők maguk sosem léptek arra a partra.

* Earendel mutatta nekik az utat; ám az istenek nem engedték neki, hogy még egyszer visszatérjen, ő pedig épített magának egy fehér tornyot a külső világ határán, az Elválasztó Tenger északi vidékén; és ezt a föld összes tengeri madarai gyakran látogatták. És Elwing gyakran öltötte magára madár alakját; és ő alkotott szárnyakat Earendel hajójára, amely felemelkedett a levegő óceánjára. Mesés és varázslatos volt az a hajó, csillagfényes virág az égbolton, libegő-

lobogó és szent lángot vitt; és a Föld népe távolból nézte, és csodálta, és csüggedéséből felemelte a fejét, mondván, bizonnyal egy szilmaril van az égen, új csillag kelt fel nyugaton. Maidros azt mondta Maglornak:

[*A csillaggal jelölt szakaszt így írta át apám:*

Azokban a napokban Earendel hajóját az istenek elvitték a világ végén túlra, és felemelték a levegő óceánjára. Mesés és bűvös erejű volt az a hajó… [és *ahogy a korábbi változatban*]… egy új csillag kelt fel nyugaton. Elwing pedig gyászolta Earendelt, mégsem találta meg őt soha többé, és el vannak választva egymástól, amíg véget nem ér a világ. Ezért fehér tornyot épített magának a külső világ határán, az Elválasztó Tenger északi vidékén, és a föld összes tengeri madarai gyakran látogatták. Elwing pedig szárnyakat alkotott magának, és Earendel hajója után akart repülni. De [*olvashatatlan: ? visszaesett…*] De amikor a lángja megjelent a magasban, Maglor azt mondta Maidrosnak:]

„Ha az a szilmaril volna, amelyet valamilyen isteni erő felemelt a tengerből, ahová hullani láttuk, örvendezzünk, hogy dicsőségét immár sokan láthatják.” Így feltámadt a remény, és az ígéret, hogy a dolgok jobbra fordulnak; ám Morgoth tele volt kétséggel.

Mégis azt beszélik, nem számított a támadásra, amely nyugatról érte. Oly nagyra nőtt a büszkesége, hogy úgy vélte, senki sem mer többé nyílt háborút indítani ellene; mi több, azt hitte, hogy a gnomákat örökre elidegenítette az istenektől és nemzetségüktől, és hogy a valákat – elégedetten Áldott Birodalmukban – többé nem érdekli az ő

királysága a kinti világban. Mert a könyörtelen szív nem számol az irgalom hatalmával, amelyből zord harag támadhat, és oly villámcsapás, amelytől hegyek omlanak.

Fionwe seregének észak felé tartó meneteléséről kevés szó esik, mert hadaiban nem akadtak olyan tündék, akik az Innenső Földeken lakoztak és szenvedtek, és akik ezeket a meséket alkották; és híreket csak később kaptak ezekről a dolgokról rokonaiktól, Valinor fénytündéitől. De Fionwe jött, és trombitáinak harsogása betöltötte az eget, és magához szólított Hithlumból minden embert és tündét kelet felé; és Beleriand tündökölt fegyvereinek dicsőségétől, és a hegyek visszhangozták.

A Nyugat és az Észak seregeinek csatáját a Nagy Csatának nevezik, a Rettenetes Csatának, a Harag és a Mennydörgés Csatájának. Felsorakozott a Gyűlölet Trónjának egész ereje, és szinte megszámlálhatatlanul sokan voltak, ezért Dor-na-Fauglithban el sem fértek, és egész Észak lángolt a háborúban. Mégsem jártak sikerrel. Az összes balrog elpusztult, és az orkok megszámlálhatatlan seregei úgy enyésztek el, mint szalma a tűzben, vagy elszáradt falevelek a tüzes szélben. Kevés maradt, hogy azután zaklassa a világot. És azt beszélik, hogy sok hithlumi ember, aki megbánta, hogy a gonoszt szolgálta, hőstetteket vitt végbe, és sok ember jött újonnan keletről is; részben így teljesültek be Ulmo szavai; mert Earendel, Tuor fia hozott segítséget a tündéknek, és emberek kardjai erősítették őket a csatamezőn. [*Későbbi kiegészítés:* De a legtöbb ember, főleg a keletről újonnan jöttek, az Ellenség oldalán állt.] Ám Morgoth rettegett, és nem jött elő; és megindította utolsó támadását, és ezek a szárnyas sárkányok voltak [*későbbi kiegészítés:* mert kegyetlen elméje e teremtményei

közül addig még egy sem támadta a levegőeget]. Oly hirtelen és oly gyors és oly pusztító volt ennek a seregnek a támadása, akár száz vasszárnyú vihar tombolása, hogy Fionwe meghátrált; de jött Earendel, és körötte madarak miriádjai, és egész éjjel tartott az ütközet a kétség éjszakáján. És Earendel levágta Ancalagont, a feketét, és az egész sárkánysereg leghatalmasabbikát, és lehajította az égről, és amikor leesett, ledőltek Thangorodrim tornyai. Akkor felkelt a Nap a második napon, és a valák fiai győzedelmeskedtek, és az összes sárkányt elpusztították, kettő kivételével; és azok keletre menekültek. Akkor Morgoth összes tárnáját megtörték és megnyitották, és Fionwe hatalma behatolt a Föld mélyébe, és Morgotht letaszították.

[*A* Morgotht letaszították *szavak kikerültek, és ez a szöveg került a helyükre:*

és Morgoth végül ott állt sarokba szorítva, de nem hősiesen. Bányái legmélyebbikébe menekült, onnan könyörgött békéért és bocsánatért. De a lábát levágták alóla, és arcára taszították.]

Megkötözték az Angainor nevű lánccal, amelyet régen elkészítettek, és vaskoronájából örvet kovácsoltak a nyakára, és fejét a térdére hajlították. És Fionwe elvette a megmaradt két szilmarilt, és őrizte őket.

Így pusztult el Angband hatalma és csapása északon, és töméntelen, minden reményét elvesztett rabszolgája így jött ismét elő a napvilágra, ahol egy merőben megváltozott világot láttak; mert oly nagy volt az ellenfelek dühe, hogy a nyugati világ északi vidékei összevissza hasadtak, és a tenger számtalan szakadékban tombolt, és zűrzavar volt, meg nagy lárma; és a folyók eltűntek vagy új medret találtak, és a völgyek felemelkedtek, és a hegyeket letaposták; és

Sirion nem volt többé. Akkor az emberek elmenekültek, akik nem pusztultak el azokban a napokban, és csak hosszú idő után tértek vissza oda, ahol egykor Beleriand volt; csak az után, hogy azoknak a háborúságoknak híre ritkán hallható visszhanggá halványult.

Fionwe pedig végigvonult a nyugati földeken, magához hívta a gnomák maradékát és a sötét tündéket, akik még nem látták Valinort, hogy egyesüljenek a kiszabadított rabokkal, és távozzanak. De Maidros nem hallgatott rá, és – bár fáradt utálattal és csüggedéssel – arra készült, hogy beteljesítse esküjét. Mert Maidros és Maglor harcot indított volna a szilmarilokért, ha oda nem adják nekik, még Valinor győzedelmes serege ellen is, még ha egyedül álltak volna is a világban. És Fionwéhoz küldettek, és követelték, hogy adja most át azokat az ékszereket, amelyeket egykor Morgoth lopott el Feanortól. Ám Fionwe azt mondta, hogy a joguk a kezük munkájához, amelyet Feanor és fiai korábban birtokoltak, immár megszűnt a sok gonosz cselekedet miatt, amelyet esküjüktől elvakítva követtek el, és főként Dior legyilkolása és az Elwing elleni támadás miatt; a szilmarilok fényének most az istenekhez kell mennie, ahonnan jött, és Valinorba kell Maidrosnak és Maglornak visszatérnie, és ott kivárni az istenek ítéletét, mert Fionwe csak az ő parancsukra bocsátja ki kezéből az ékszereket.

Maglor hajlandó lett volna megadni magát, mert szíve szomorú volt, és azt mondta: „Az eskü nem tiltja, hogy kivárjuk az időnket, és Valinorban talán mindent megbocsátanak és elfelednek, és elnyerjük, ami a miénk.” De Maidros azt felelte, ha egyszer visszatérnek Valinorba, és az istenek nem kegyelmeznek nekik, akkor is fennáll az esküjük, amelyet még kétségbeejtőbb helyzetben kell teljesíteniük; „és ki tudja, milyen szörnyű vég vár ránk, ha nem engedelmeskedünk az

Erőknek a saját országukban, vagy ismét háborút indítunk az ő Védett Birodalmukban?”. Így történt, hogy Maidros és Maglor belopakodtak Fionwe táborába, rátették a kezüket a szilmarilokra, és megölték az őröket; és felkészültek rá, hogy addig védekeznek, amíg meg nem halnak. Ám Fionwe visszatartotta az embereit; és a fivérek távoztak, és elmenekültek.

Mindketten magukhoz vettek egy-egy szilmarilt, mondván, hogy egy elveszett számukra, de kettő megmaradt, és ők, a fivérek is ketten maradtak. Ám az ékszer elviselhetetlenül fájdalmasan égette Maidros kezét (és csupán egy keze volt, ahogy már említettük); és megértette, hogy úgy van, ahogy Fionwe mondta, hogy a szilmarilhoz való joga érvényét vesztette, és az eskü hiábavaló. És kínjában és elkeseredésében egy tűzzel teli, tátongó szakadékba vetette magát, és vége lett; és szilmarilját elnyelte a föld.

És azt is beszélik, hogy Maglor nem bírta elviselni a kínt, amellyel a szilmaril gyötörte; és végül a tengerbe vetette, és attól fogva szüntelenül a parton bolyongott, fájdalmasan bánkódva énekelt a hullámok mellett; mert Maglor volt a régi dalnokok legnagyobbika, de sosem tért vissza Tündehon népei közé.

Azokban a napokban szorgos hajóépítés folyt a Nyugati Tenger partjain, kivált a nagy szigeteken, amelyek az északi világ széttöredezésekor keletkeztek az ősi Beleriandból. Onnan bontott vitorlát sok flotta a gnomák és a sötét tündék nyugati csoportjainak túlélőivel, elhajóztak nyugatra, és nem jöttek többé a sírás és a háborúk földjére; a fénytündék pedig királyuk lobogói alatt meneteltek Fionwe győzelme után, és diadalmasan tértek vissza Valinorba. [*Későbbi kiegészítés:* Ám visszatérésükben nem sok örömüket lelték, mert a

szilmarilok nélkül mentek, és azokat többé nem lehetett volna meglelni, hacsak szét nem rombolják és újra nem teremtik a világot.] Nyugaton pedig a gnomák és a sötét tündék belakták a Magányos Sziget nagyobb részét, amely egyaránt tekint keletre és nyugatra; és igen szép lett az a föld, és az is marad. Ám néhányan visszatértek Valinorba, mert szabadon megtehette, aki akarta; és a gnomákat újra szeretetébe fogadta Manwe, és a valák megbocsátottak nekik, és a telerek is bocsánatot adtak ősi gyászuk ellenére, és az átok elpihent.

Mégsem hagyta el mindenki a Külső Földeket, ahol hosszan szenvedtek és sokáig lakoztak; és sokan éltek hosszú éveken át nyugaton és északon, kivált a nyugati szigeteken. És ezek között volt Maglor is, mint már mondtuk; és vele Elrond, a Féltünde, aki később ismét a halandó emberek közé ment, és tőle került egyedül az Elsőszülöttek vére és Valinor isteni magva az emberekbe (mert Elwing fia volt, akinek Dior volt az apja, aki Thingol és Melian lányának, Lúthiennek a fia volt; és Earendel, az ura, Idril Celebrindalnak, Gondolin szépséges leányának volt a fia). Ám ahogy múlnak az esztendők, és a Földön erejét veszti a tünde nép, még mindig este bontanak vitorlát nyugati partjainkon; ahogy még most is teszik, amikor már alig időznek itt elszigetelt kis csapataik.

Ez volt az istenek ítélete, amikor Fionwe és a valák fiai visszatértek Valmarba: a jövőben a Külső Földek az embereké, a világ ifjabb gyermekeié lesznek; ám csak a tündéknek állnak nyitva mindig a Nyugat kapui; és ha nem mennek oda, és az emberek világában időznek, lassan elhalványulnak és eltűnnek. Morgoth hazugságainak és tetteinek legkeservesebb következménye, hogy az Eldalie elszakadt és elidegenedett az emberektől. Egy időben sötétben tenyésző orkjai és

sárkányai rémítgették a világot, különböző vidékeken még ma is teszik; ám a Vég előtt mind el fognak pusztulni a halandó emberek hősiességétől.

Ám Morgotht az istenek az Időtlen Éjszaka Ajtaján át kitaszították a Semmibe, a Világ Falán túlra, és azt az ajtót szakadatlanul őrzik, és Earendel vigyázza az égbolt bástyafalait. De Melko, a nagyhatalmú és átkozott Moeleg, Morgoth Bauglir, a Rettenetes Sötét Erő a tündék és az emberek szívébe vetett hazugságai nem mind haltak meg, és az istenek sem tudják elpusztítani őket, és még ezekben a kései napokban is sok rosszat tesznek. Egyesek azt is beszélik, hogy Morgoth időnként titkon olyan felhő alakjában, amely nem látható, nem érezhető, mégis mérgező, visszalopakodik a Falak fölött, és felkeresi a világot;

* de mások azt mondják, hogy ez Thû fekete árnyéka, akit Morgoth alkotott, és aki elmenekült a Rettenetes Csatából, és sötét helyeken lakozik, és megrontja az embereket, hogy vele lépjenek szörnyű szövetségre, és őt imádják.

[*A csillaggal jelölt részt apám később így írta át:*
de mások azt mondják, ez Sauron fekete árnyéka, aki Morgotht szolgálta, és alattvalói közül a legnagyobb és a leggonoszabb lett; és Sauron elmenekült a Nagy Csatából, és megrontotta az embereket, hogy vele lépjenek szörnyű szövetségre, és őt imádják.]

Az istenek győzelme után Earendel még mindig a mennybolt tengerein hajózott, de a Nap megperzselte, és az égen kergette a Hold. Akkor a valák fehér hajóját, a Wingelotot átvontatták Valinor földjén, megtöltötték ragyogással és megszentelték, és átbocsátották az Éjszaka Kapuján. És Earendel belehajózott a csillagtalan űrbe, [*kihúzva:*

Elwinggel az oldalán, *lásd az átírt szöveget a 181. oldalon*] homlokán a szilmarillal utazott a világ mögötti Sötétségben, szikrázó és menekült csillag. És időről időre visszatér, és ragyog a Nap és a Hold pályája mögött, az istenek bástyafalai fölött, minden más csillagnál fényesebben, az égbolt hajósa, őrködik Morgoth ellen a világ határain. Így fog hajózni, amíg meg nem látja, hogy Valinor síkján vívják a Végső Csatát.

Így szólt Mandos jóslata, amelyet Valmarban nyilvánított ki az istenek ítélkezésekor, és híréről suttogtak a Nyugat tündéi: amikor a világ vén lesz, és az Erők elfáradnak, Morgoth vissza fog jönni az Időtlen Éjszaka Ajtaján át; és el fogja pusztítani a Napot és a Holdat, de Earendel fehér láng alakjában rátámad, és elűzi a légből. Akkor gyülekeznek össze a végső csatára Valinorban. Azon a napon Tulkas küzdeni fog Melkóval, és a jobbján áll majd Fionwe, és a balján Túrin Turambar, Húrin fia, a Végzet Ura; és Túrin fekete kardja sújtja halálos és végső csapással Melkót; és így lesznek megbosszulva Húrin gyermekei, és minden ember.

Ezután visszaszerzik a szilmarilokat a tengerből és a földből és a levegőből; mert Earendel le fog szállni, és átadja a lángot, amelyet őrzött. Akkor Feanor elviszi a Hármat, és átadja őket Yavanna Palúriennek; és ő összetöri őket, és tüzükkel újraéleszti a Két Fát, és nagy fényesség lesz; és Valinor hegyeit elegyengetik, hogy a fény az egész világot beragyogja. Abban a fényben az istenek újra fiatalok lesznek, és a tündék felébrednek, és halottaik feltámadnak, és beteljesül Ilúvatar célja velük.

Ez a vége a napok előtti napok meséjének
a nyugati világ északi vidékein.

*

Az én történetem egy történet történetéről egy jóslattal zárul, Mandos jóslatával. A könyvet annak a gondolatnak az ismétlésével zárom, amelyet a *Húrin gyermekei* nagy meséjének kiadásához írtam. „Nem szabad elfelejteni, hogy abban az időben a *Quenta Noldorinwa* képviselte (ha némileg csupasz szerkezetként is csupán) apám teljes »elképzelt világát«. Nem az Első Kor története volt, amivé később vált, mert nem volt Második Kor, sem Harmadik Kor; nem létezett Númenor, sem hobbitok, és persze a Gyűrű sem."

BELERIAND TÉRKÉPE

É
HITHLUM
ANFAUGLITH
(Ard-galen)
LOTHLANN
LAMMOTH
MITHRIM
DOR-LÓMIN
NEVRAST
TAUR-NU-FUIN
HIMLAD
THARGELION
DORIATH
ESTOLAD
FALAS
NYUGAT-BELERIAND
KELET-BELERIAND
BELEGAER
APVERNIEN
OSSIRIAND
TAUR-IM-DUINATH
BALAR-ÖBÖL
BELERIAND
ÉS AZ ÉSZAKI TERÜLETEK
TÉRKÉPE

NÉVMAGYARÁZAT

Az itt következő lista végén áll az a hét hosszabb jegyzet, amelyekben a listán szereplő nevek némelyikét bővebben magyarázom. Azokat a neveket, amelyek szerepelnek Beleriand térképén, csillag jelöli.

Adánok a *tündebarátok három házának tagjai.*

Ainairos alqualondei tünde.

Ainuk lásd a *Kiegészítő jegyzetek*et.

Az Áldott Föld lásd *Aman.*

Almaren szigete volt a valák első lakóhelye Ardán.

Alqualonde lásd *Hattyúkikötő.*

Aman a valák földje a Messzi Nyugaton, a Nagy Tengeren túl.

Amnon próféta szavai, „Nagy Gondolin bukása”, melyeket Turgon ejt ki a városért folyó csatában, két helyen maradtak fenn nagyon hasonló formában, semmihez sem kapcsolódó rövid jegyzetekben ezen a címen. Mindkettőnek a címe „Nagy Gondolin bukása”, utána az egyik így folytatódik: „Turgon nem tűnik el, míg a völgy lilioma el nem tűnik”, a másik meg így: „Mikor a völgy lilioma elhervad, eltűnik Turgon is.” A völgy lilioma Gondolin, a város hét neve közül az egyik a Sík Virágja. Jegyzeteiben apám hivatkozik Amnon próféciáira és a próféciák helyére; de láthatólag sehol sincs magyarázat arra, ki volt Amnon, vagy mikor ejtette ki ezeket a szavakat.

Amon Gwareth „Őrdomb”, vagy „Védelem Hegye”, magas, magányos hegy Gondolin Őrzött Síkján, amelyre a város épült.

Anar a Nap.

Androth Mithrim dombjai közt található barlangok, ahol Tuor Annaellel és a szürke tündékkel, azután pedig magányos törvényen kívüliként élt.

Anfauglith** Ard-galen nagy füves síksága a Taur-na-Fuintól északra, amelyet Morgoth pusztasággá változtatott.

Angainor az Aule által készített lánc, amellyel Morgotht kétszer megkötözték: ezt kellett viselnie a réges-régi időkben, amikor a valák bebörtönözték, majd végső veresége után is.

Angband Morgoth nagy bányaerődje Középföldé északnyugati részén.

Angband nagy férge lásd *Glaurung.*

Annael mithrimi szürke tünde, Tuor nevelőapja.

Annon-in-Gelydh „Noldák Kapuja”: a föld alatti folyó bejárata, amely a Mithrim tavából ered és a Szivárvány-szakadékhoz vezet.

Aranwe gondolini tünde, Voronwe apja.

Aranwion „Aranwe fia”, lásd *Voronwe.*

Aranyvirág a gondothlim egyik háza.

Arlisgion a terület nevét „a nádvidéknek” fordítják, ezen vágott keresztül Tuor délre vezető hosszú útján; de a név egyetlen térképen sem szerepel. Lehetetlen kideríteni, merre járt Tuor, amíg a Fűzfaföldre nem ért sok nap után; de annyi világos ebből a leírásból, hogy Arlisgion attól valamerre északra feküdt. Egyetlen hivatkozás van még erre a vidékre a végső változatban (VV 123.), ahol Voronwe mesél Tuornak Lisgardhról, „a Sirion torkolatánál lévő nádasról”. Arlisgion „nádvidéke” nyilván azonos Lisgardh

„nádasával”; de ekkoriban ennek a vidéknek a földrajza nagyon bizonytalan.

Árnyak Földje lásd *Dor-lómin.*

Árnyhegység* lásd *Ered Wethrin.*

Arvalin sivár vidék, tágas, ködös síkság a Pelóri (Valinor hegyei) és a tenger között. A nevet, amely annyit tesz, „Valinor környéke”, később felváltotta az *Avathar*, „az árnyak”. Itt találkozott Morgoth Ungolianttal, és azt mondják, Mandos átka is Arvalinban hangzott el, lásd *Ungoliant.*

Aule a nagy hatalmú valák egyike, a kovács, hatalma alig kisebb, mint Ulmóé. A következőt a *Valaquenta* című írásból idézem a jellemzésére: „Aule hatalma alig kisebb Ulmóénál. Ő az ura minden anyagnak, amelyekből Arda készült. Kezdetben sokat munkálkodott Manwe és Ulmo szövetségeseként, s minden szárazföld az ő keze műve. Kovács ő, és minden mesterségek tudója, s örömét leli minden munkában, a legapróbban éppúgy, mint a teremtés nagy művében. Övé minden drágakő a Föld mélyében, a kézben szépen csillogó arany, s övé minden hegyfal s a tengerek medencéje.”

Bablon, Ninwi, Trui, Rûm Babilon, Ninive, Trója, Róma. A *Bablon*hoz fűzött jegyzet szerint: „*Bablon* az emberek városa volt, helyesebben inkább *Babylon*nak mondható, de ez a mai gnoma neve, így alakult, miután réges-rég az emberektől ideszármazott.”

Bad Uthwen lásd *Menekülés Útja.*

Balar szigete Balar öblében a parttól messze álló sziget, lásd *Círdan, a Hajóács.*

Balcmeg Tuor által levágott ork.

Balrogok lángkorbácsos, acélkarmú démonok.

Bauglir Morgoth egyik neve a noldák között; „az elnyomó”.

Beleg doriathi tünde; kitűnő íjász, barátja és társa volt Túrinnak, aki véletlenül megölte őt, mert a sötétben ellenségnek hitte.

Belegaer lásd *Nagy Tenger.*

Beleriand* Középföld nagy nyugati vidéke, keleten a Kékhegység határolja, magában foglalja Hithlumtól délre a földeket, és Drengisttől délre a tengerpartot.

Beren Beor házából származó ember, Lúthien szerelmese, ő vágta ki Morgoth koronájából a szilmarilt. Carcharoth, Angband farkasa ölte meg; a halandó emberek közül ő egyedül tért vissza a halálból.

Bölcstündék az eldák második seregének neve a nagy utazás alatt, lásd *Noldók, Noldák;* lásd még a jegyzetet a 15. oldalon.

Bragollach teljes neve *Dagor Bragollach,* a Váratlan Láng Csatája, amellyel véget ért Angband ostroma.

Bredhil Varda gnoma neve (akárcsak Bridhil).

Brethil* erdő a Teiglin és Sirion folyók közt.

Brithiach* a Sirion gázlója, amely Dimbarba vezet.

Brithombar* a Falas kikötői közül az északi.

Bronweg *Voronwe* gnoma neve.

Celegorm Feanor fia, „a szép”.

Círdan, a Hajóács a Falas ura (Nyugat-Beleriand partjainál); amikor Morgoth elpusztította ezeket a kikötőket a Nirnaeth Arnoediad után, Círdan Balar szigetére menekült, és a Sirion deltájának vidékére, és folytatta a hajóépítést. Ő Círdan, a Hajóács, aki *A*

*Gyűrűk Urá*ban Szürkerév uraként jelenik meg a Harmadkor végén.

Cirith Ninniach a „Szivárvány-szakadék”; lásd *Cris-Ilfing.*

Cranthir Feanor fia, „a sötét”-nek is nevezték; apám Caranthirra változtatta.

Cris-Ilfing a „Szivárvány-szakadék”, amelyben a Mithrim tóból eredő folyó folyt. Későbbi neve *Kirith Helvin,* végül *Cirith Ninniach.*

Crissaegrim** hegycsúcsok Gondolintól délre, itt fészkelt Thorondor, a Sasok királya.

Cristhorn a *Sasok Hasadéká*nak *tünde neve*. Végső neve *Kirith-thoro-nath.*

Cuiviénen „Ébredés Vize”; az a tó Középföldén, ahol az első tündék öntudatra ébredtek Középfölde messze keleti vidékén: „sötét tó hatalmas sziklák öblén, a csermely, amely táplálja, mély szakadékban hull belé, mint halvány, keskeny fonal”.

Curufin Feanor fia, „az ügyes kezű”-nek is nevezték.

Damrod és Díriel ikertestvérek, Feanor legkisebb fiai. Későbbi nevük Amrod és Amras.

Dimbar** a Sirion és Mindeb folyók közt elterülő föld.

Dior Beren és Lúthien fia, az ő szilmariljuk birtokosa, „Thingol örököse”. Elwing atyja, Feanor fiai ölték meg.

Doriath** Beleriand nagy erdős területe, Thingol és Melian birodalma. Melian Öve miatt nevezték később *Doriath*nak (*Dor-iâth* „Bekerített Föld”).

Dor-lómin** „Árnyak Földje”: Hithlum déli vidéke.

Dor-na-Fauglith Ard-galen, az északi nagy füves síkság; Morgoth teljesen megsemmisítette, ezért Dor-na-Fauglith lett a neve,

amelyet Fojtogató Hamunak lehet fordítani.

Dramborleg Tuor csatabárdja. A névről ez áll egy jegyzetben: „*Dramborleg* azt jelenti, »Döngő-metsző«, Tuor csatabárdja nagyot ütött, mint egy buzogány és vágott, mint a kard”.

Drengist a Visszhanghegységbe benyúló, hosszú tengeröböl. A Mithrimből induló folyó, amelyet Tuor követett a Szivárvány-szakadékon át, elvezette volna a tengerhez, „de megijesztette a különös vizek tombolása, és elfordult, és dél felé ment tovább, és így nem ért el a Drengisti-öböl hosszan elnyúló partjaihoz” (112.).

Duilin a Fecske házának ura Gondolinban.

Dungortheb teljes nevén *Nan Dungortheb*, a „Szörnyű Halál Völgye”, Ered Gorgoroth, a Rémület hegyei és Melian öve között, amely Doriatht északról védte.

Earáme „Tengerszárny”, Tuor hajójának a neve.

Earendel (később *Earendil*) „Féltünde”: Tuornak és Turgon lányának, Idrilnek a fia; Elrond és Elros apja, lásd a jegyzetet, 209–211.

Echoriath lásd *Határhegyek.*

Ecthelion a Szökőkút házának ura Gondolinban.

Egalmoth a Szivárvány házának ura Gondolinban.

Eglarest* a Falas kikötői közül a déli.

Az Éjszaka Ajtaja lásd *Külső Tenger;* az *Ambarkanta* című szövegben, amelyből ott idézem az *Ilurambar*, a világ falai, és *Vaiya*, a Körülölelő Óceán vagy Külső Tenger magyarázatát, még ez áll: „Valinor közepén van Ando Lómen, az Időtlen Éjszaka Ajtaja, amely megtöri a Falat, és az Ürességre nyílik. Mert a világot körülfogja Kúma, az Üresség, a forma és idő nélküli éjszaka. De senki sem kelhet át azon a szakadékon és Vaiya övén, és juthat el

ahhoz az ajtóhoz, csak a hatalmas valák. Ők készítették azt az ajtót, mikor Melko legyőzetett, és kivettetett a külső sötétségre, és Earendel őrzi az ajtót.”

Eldák a korai írásokban az *Eldák* a nagy utazás tündéit jelentette Cuivié-nen tavától. Az eldák három sereget alkottak, az egyik a fénytündék serege, a másik a bölcstündéké, későbbi nevükön noldók (gnomák), a harmadik a tengeri tündéké. Ezekről a nevekről lásd *A hobbit* fontos részletét alább a jegyzetben, a 211. oldalon. Később megkülönböztető értelemben használatos a nem noldó *tündé*kre, illetve az eldák nyelvére a gnomával (a noldók nyelvével) szemben.

Eldalie „Tünde nép”, az *Elda* névvel váltva használják.

Elemmakil gondolini tünde, a külső kapu kapitánya.

Elrond és Elros Earendel és Elwing fiai. Elrond az Elsőszülöttek sorsát választotta; Völgyzugoly ura volt, a Vilya nevű gyűrű őrzője. Elros az emberek közé kívánt tartozni, Númenor első királya lett.

Elwing Dior leánya, Earendel felesége; Elrond és Elros anyja.

Eol a „sötét tünde”, aki az erdőben tőrbe csalta Isfint; Maeglin apja.

Ered Wethrin (korábban *Eredwethion*) Árnyékhegység („Hithlum falai”), lásd a *Vashegyek* jegyzetét, 216.

Ezer Barlang *Menegroth*, Thingol és Melian rejtett csarnokai.

A Fa a gondothlim egyik háza, lásd *Galdor*.

Falas** Beleriand nyugati partvidéke, Nevrasttól délre.

Falasquil öböl a tengerparton, ahol Tuor élt egy ideig. Nyilvánvalóan kicsiny öböl volt, amely név nélkül jelenik meg apám egyik térképén, a Hithlum és Dor-lómin felé, keletre futó hosszú

öbölben (Drengist). Earendel hajójának, a Wingelotnak („Habvirág”) a fája állítólag Falasquilból származott.

Falathrim a Falas telerjei.

Feanor Finwe elsőszülött fia; a szilmarilok készítője.

A Fecske a gondothlim egyik háza.

Fekete Ancalagon Morgoth legnagyobb szárnyas sárkánya, Earendel győzte le.

A Fekete Kard (Mormegil) Túrinnak adott név, kardja, a Gurthang miatt („Halálvas”).

Félhomály-tavak Aelin-uial, tavakkal tarkított, ködd el borított lápvidék a Doriathból érkező Aros és Sirion folyók találkozásánál.

Fénytündék az eldák első seregének neve a nagy utazás idején, lásd *Quendek*, és a jegyzetet a 211. oldalon.

Finarfin Finwe harmadik fia; Finrod Felagund és Galadriel apja. Amanban maradt a noldák futása idején.

Finduilas Orodrethnek (Nargothrond Finrod Felagund utáni királyának) leánya. *Faelivrin*nek is nevezték; jelentése „Ivrin taván csillogó napfény”.

Fingolfin Finwe második fia; Fingon és Turgon apja; a beleriandi noldák nagykirálya; Morgoth ölte meg párbajban Angband kapui előtt (leírása a *Leithian-ének*ben, *Beren és Lúthien* 200–203).

Fingolma Finwe korai neve.

Fingon Fingolfin elsőszülött fia, Turgon bátyja, a beleriandi noldák Nagykirálya apja halála után; a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában esett el.

Finn Finwe gnoma neve.

Finrod Felagund Finarfin elsőszülött fia; Nargothrond alapítója és királya, innen kapta a *Felagund*, »Barlangok Ura« nevet, lásd *Inglor*.

Finrod király Minasa Minas Tirith tornya, melyet Finrod Felagund épített. Hatalmas őrtorony volt a Tol Sirionon, a Sirion hágójában; miután Sauron elfoglalta, *Tol-in-Gaurhoth* lett belőle, a Vérfarkasok szigete.

Finwe a második sereg (a noldók) vezére a Cuiviénen tavától kiinduló nagy utazás idején; Feanor, Fingolfin és Finarfin apja.

Fionwe Manwe fia; a valák seregének kapitánya a Nagy Csatában.

Fűzfaföld* a gyönyörű vidék, ahol a Narog beletorkollt a Sirionba, Nargothrondtól délre. Tünde neve *Nan-tathrin*, „Fűzfa-völgy” és *Tasarinan. A Két torony*ban (Harmadik könyv, Negyedik fejezet), amikor Szilszakáll Fangorn erdejében karján viszi Trufát és Pippint, dúdolgat; a dal első sorai ezek: „Tasarinan fűzes rétjein jártam, s így telt a Tavasz. / Ó! Tavasz, illatod-látványod Nantasarionban!”

Galdor Húrin és Huor apja; lásd *Tuor*.

Galdor a Fa házának ura Gondolinban.

Gar Ainion „Az Istenek Helye” (az *ainuké*) Gondolinban.

Gelmir és Arminas nolda tündék, akik találkoztak Tuorral a Noldák Kapujánál, mikor Nargothrondba tartottak, hogy figyelmeztessék Orodretht (Felagund után a második királyt) a rá leselkedő veszélyre; ezt nem árulták el Tuornak.

Glamhoth orkok; fordítása „a barbár horda”, „a gyűlölet népe”.

Glaurung Morgoth sárkányai közül a leghíresebb.

Glingol és Bansil az arany- és ezüstfa a király palotája előtt

Gondolinban. Eredetileg a Két Fa régi hajtásai voltak Valinorból, mielőtt Melko és a Homályszövő elpusztították őket, a későbbi történet szerint képmások voltak, melyeket Turgon Gondolinban készített.

Glithui* az Ered Wethrinben fakadó folyó, a Teiglin mellékfolyója.

Glorfalc „Aranyló Hasadék”: Tuor így nevezi a szakadékot, amelyen keresztül a Mithrim tavából eredő folyó folyt.

Glorfindel az Aranyvirág házának ura Gondolinban.

Gnomák ez a *noldók*nak (később *noldák*nak) nevezett tündék nevének korai fordítása. A magyarázatért lásd *Beren és Lúthien* 32–33. Nyelvük a gnoma.

Gondolin* a név magyarázatára lásd *Gondothlim.* Többi nevét lásd 38.

Gondoljrámvirág állandóan nyíló fehér virág.

Gondothlim Gondolin népe; fordítása „kőlakók”. Más, hasonló tövű nevek a *Gondobar* „Kőváros” és a *Gondothlimbar* „akik Kővárost Laknak”. Mindkét név szerepel a város hét neve között, melyeket felsorolnak Tuornak Gondolin kapujánál (38.). A *gond* tő jelentése „kő”, mint *Gondor*ban. *Gondolin* értelmezése az *Elveszett mesék* idején „a Kő Dala”, ami annyit jelent, hogy „nagy szépségűre faragott és munkált kő”. A későbbi magyarázat „az elrejtett szikla”.

Gondothlimbar lásd *Gondothlim.*

Gorgoroth teljes nevén *Ered Gorgoroth*, a Rémület hegyei; lásd *Dungortheb.*

Gothmog a balrogok ura, Melkor hadainak kapitánya, Melkor fia; Ecthelion öli meg.

Gwindor nargothrondi tünde, Finduilas szerelme.

Hador lásd *Tuor*. Hador házát az adánok harmadik házának nevezték. Fia, Galdor volt Húrin és Huor apja.

A Harag Kalapácsa a gondothlim egyik háza.

A Hárfa a gondothlim egyik háza.

Határhegyek Gondolin síkját körülvevő hegyek. Tünde neve *Echoriath.*

Hattyúkikötő a telerek (tengeri tündék) fő kikötője, Kôrtól északra. Tünde neve *Alqualonde.*

Haudh-en-Ndengin „Elesettek Dombja”: nagy halom, amelybe a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában elesett tündéket és embereket temették. Anfauglith sivatagában volt.

Hendor Idril szolgája, aki Earendelt vitte menekülés közben Gondolinból.

Hisilóme *Hithlum* nevének gnoma alakja.

Hísime a tizenegyedik hónap, megfelel novembernek.

Hithlum** tágas térség, nevének fordítása *„Árnyak Földje”*, „árnyak félhomályai”, észak felé nyúlt az Ered Wethrin, az Árnyhegység nagy falától; déli részén feküdt Dor-lómin és Mithrim, lásd még *Hisilóme.*

Homályszövő lásd *Ungoliant.*

A Hótorony a gondothlim egyik háza, lásd *Penlod.*

Huor Húrin öccse, Rían férje, Tuor apja; a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában esett el, lásd *Húrin és Gondolin* jegyzetét, 213. oldal.

Húrin Túrin Turambar apja, Huornak, Tuor apjának a bátyja; lásd *Húrin és Gondolin* jegyzetét, 212–214.

Idril más néven *Celebrindal* („Ezüstláb”); Turgon lánya. Anyja Elenwe, aki meghalt a Helcaraxén, a Zajló Jégen való átkelés közben. Egy nagyon késői jegyzetben olvassuk: „Turgon maga is közel járt a halálhoz a jeges vízben, mikor megpróbálta megmenteni őt és leányukat, Idrilt, akik a beszakadó jégben a kegyetlen tengerbe estek. Idrilt megmentette; Elenwe testét azonban befedte a jég törmeléke.” Idril volt Tuor felesége, Earendel anyja.

Ilfiniol *Kisszív* tünde neve.

Ilkorindok, ilkorinok Kôrt (a tündék városát Valinorban) soha nem lakó tündék.

Ilúvatar a Teremtő. A név részei: *Ilu* „az egész, az univerzum”; és *atar* „atya”.

Inglor Finrod Felagund korábbi neve.

Ingwe a fénytündék vezetője a nagy utazás alatt Cuiviénen tavától. Azt olvassuk a *Quenta Noldorinwá*ban, hogy „el is jutott Valinorba, és az Erők lábainál ül, s minden tünde tiszteli a nevét; ám sohasem tért vissza a Külső Földekre”.

Innenső Föld Középföldé.

Isfin Turgon király húga; Maeglin anyja, Eol felesége.

Ivrin tó és zuhatag az Árnyhegység, az Ered Wethrin alatt, ahol a Narog folyó ered.

Keletlakók az adánok után Beleriandba érkező emberek neve; mindkét fél oldalán harcoltak a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában, Morgothtól megkapták Hithlumot, ahol elnyomták Hador népének maradékát.

Kisszív tünde Tol Eresseán, aki az eredeti *Gondolin bukása* mesét

meséli. Így jelenik meg az *Elveszett mesék*ben: „Viharvert arcából élénk kék szempár villogott, csupa derű, alakja karcsú – persze apró –, s meg nem mondta volna senki róla, ötvenéves-e, avagy tízezer”; és azt is mondják, nevét azért kapta, mert „a szíve vígságokra friss”. Az *Elveszett mesék*ben sok tünde neve van, de ebben a könyvben csak az *Ilfiniol*t használtam.

Kôr valinori domb Tündérhon öble fölött, erre épült Tûn, későbbi nevén Tirion tündevárosa; valamint a város neve is, lásd *Ilkorindok.*

Kőváros Gondolin; lásd *Gondothlim.*

Külső Földek a Nagy Tengertől keletre fekvő földek (Középfölde).

Külső Tenger az *Ambarkantá*ból („A világ formája”) idézek, amely az 1930-as években íródott, valószínűleg a *Quenta Noldorinwa* után: „Az egész világ körül áll az Ilurambar, avagy a Világ Fala [»a végső Fal« az *Előszó*ban, 17.] […] Nem látható és nem átjárható, csak az Éjszaka Ajtaján keresztül. Ezen a falon belül gömbölyödik a Föld: fölötte, alatta és minden oldalán ott a *Vaiya*, a Körülölelő Óceán [ez a *Külső Tenger*]. A Föld alatt inkább olyan, mint a tenger, a Föld fölött meg mint a levegő. A *Vaiyá*ban a Föld alatt él Ulmo.” *A valák jövetelének elveszett meséjé*ben Rúmil, a mesemondó, így szól: „Valinoron túl mi lenne, sosem láttam, arról sosem hallottam, hacsak azt nem, hogy ott vannak a sötét vizek, a Külső Tengerekéi, melyeknek nincs árapályuk, amúgy olyan hűvösek és hígak, hogy csónak nem röppenhet rajtok, hal sem szelheti a mélyüket, kivéve Ulmo bűvös halát, s csakígy az ő bűvös kocsiját.”

Külső Világ, Külső Föld a Nagy Tengertől keletre fekvő földek (Középfölde).

Lammoth Visszhanghegyei* a Visszhanghegyek (Ered Lómin) alkották Hithlum „nyugati falát”; Lammothnak nevezték a köztük és a tenger között elterülő vidéket.

Laurelin Valinor arany fájának neve.

Linaewen a nagy mocsár Nevrastban „a puszta közepén”.

Lisgardh „A Sirion torkolatánál lévő nádas”, lásd *Arlisgion.*

Lorgan keletlakó főember, aki rabszolgaként tartotta Tuort.

Lórien a két valát, Mandost és Lórient testvéreknek nevezték, ők voltak a *Fanturok:* Mandos *Nefantur,* Lórien pedig *Olofantur.* Mandoshoz hasonlóan Lóriennek nemcsak a valát, hanem a lakóhelyét is nevezték. Lórien „a látomások és álmok ura”.

Lothlim „A virág gyermekei”: a Sirion torkolatánál lakva Gondolin túlélői ezt a nevet vették föl.

Lug ork, Tuor ölte meg.

Magányos Sziget *Tol Eressea:* nagy sziget a Nyugati-óceánban, amelyről a messzeségben látni Aman partját. Korai történetéről lásd 19.

Maglor Feanor fia, a „hatalmas”, kiváló költő és énekes.

Maidros Feanor elsőszülött fia, a „szálas”.

Malduin* a Teiglin mellékfolyója.

Malkarauki a *balrogok* tünde neve.

Mandos annak a valának a lakóhelye, akit valójában Namónak hívtak, de ő Mandosnak nevezte magát. A *Valaquentá*ból idézem: „Ő az őrzője a Holtak Házának, ő szólítja magához a meggyilkoltak lelkét. Semmit sem felejt, s tud mindent, ami lesz, kivéve azt, amiről csak maga Ilúvatar tud. Ő a valák Ítéletmondója, ám ítéletet csupán Manwe parancsára mond. Vaire, a Szövő a társa,

aki mindazt, ami valaha is létezett az idők mélyén, beleszövi sokrétegű kelméibe, amelyek elborítják Mandosnak az idővel együtt növekvő csarnokait.” Lásd *Lórien.*

Mandos átka lásd a jegyzetet 214.

Mandos jóslata lásd a jegyzetet 214.

Manwe a legfőbb vala, Varda hitvese; Arda birodalmának ura, lásd *Súlimo.*

Meglin (később *Maeglin*) Eol és Isfin, Turgon király testvérének a fia; elárulta Gondolint Morgothnak, Középföldé leghírhedtebb árulója; Tuor ölte meg.

Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája lásd a jegyzetet 215–216.

Meleth Earendel dajkája.

Melian maia Lórien kíséretében Valinorban, aki Középföldére jött és Doriath királynője lett. „Latba vetette minden erejét” [olvasható a *Szürke Krónikák*ban, lásd 155.], „és az egész birodalmat körülkerítette az árnyék és a rettenet láthatatlan falával, Melian Övével: s azután senki be nem juthatott az ő akarata vagy Thingol király akarata ellenére”, lásd *Thingol* és *Doriath.*

Melian Öve lásd *Melian.*

Melko (később *Melkor*) „A Hatalmas”; a hatalmas, gonosz vala neve, mielőtt „Morgoth” lett. „Kezdetben Melkor volt a leghatalmasabb az ainuk közül, akik leszálltak a világba. […] immár nem sorolják a valák közé, s a nevét nem ejtik ki a Földön.” (A *Valaquenta* című szövegből.)

A mélyben lakozó Ulmo.

Menegroth** lásd *Ezer barlang.*

A Menekülés Útja a Határhegyek alatt Gondolin síkjára vezető alagút.

Tünde neve *Bad Uthwen.*

Mithrim* a nagy tó Hithlum déli részén, valamint a körülötte elterülő vidék és a nyugati hegyek neve is.

Moeleg Melko nevének gnoma formája, amelyet a gnomák nem ejtenek ki; ehelyett Morgoth Bauglir, „az elnyomó” névvel illetik.

Morgoth ez a név („Fekete Ellenség” és hasonló szavakkal fordítható) csak egyszer fordul elő az *Elveszett mesék*ben. Feanor adta a szilmarilok elrablása után, lásd *Melko* és *Bauglir.*

A Nagy Csata a világot megváltoztató csata, amely Morgoth bukását és a világ első korának végét hozta. Mondhatjuk úgy is, hogy az Óidők végét, mert „a negyedkorban a régebbi korszakokat sokszor óidőknek nevezték; a pontos szóhasználatban ez a kifejezés csak a Morgoth elűzését megelőző időkre vonatkozott” (*Esztendők számlálása, A Gyűrűk Ura* függeléke). Ezért mondja Elrond a tanácsban Völgyzugolyban: „Az én emlékezetem az Óidőkbe nyúlik vissza. Earendil, az apám, Gondolinban született, még mielőtt az elbukott volna.”

Nagy Tenger* a nyugati Nagy Tenger, *Belegaer,* Középföld nyugati partjai és Aman között.

Nan-tathrin* *Fűzfaföld* tünde neve.

Nargothrond* a nagy föld alatti erősség és város a Narog folyó partján Nyugat-Beleriandban, melyet Finrod Felagund alapított, és Glaurung, a sárkány pusztított el.

Narog* az Ered Wethrin alatt, az Ivrin tavából fakadó folyó, amely a Sirionba ömlik Fűzfaföldön.

Narquelie a tizedik hónap, megfelel októbernek.

Nessa a „valák királynője”, Vána testvére, Tulkas hitvese.

Nevrast* Dor-lómin délnyugati része, ahol Turgon élt Gondolinba indulása előtt.

Ninniach völgye a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájának helye, de csak itt fordul elő ezen a néven.

Nirnaeth Arnoediad a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája. Gyakran csak „Nirnaeth” néven emlegetik, lásd a jegyzetet 215–216.

A Noldák Kapuja lásd *Annon-in-Gelydh.*

Noldók, noldák korábbi és későbbi neve az eldák második törzsének, melyet Finwe vezetett a Cuiviénen tavától kiinduló nagy utazás alatt, lásd *Gnomák, Bölcstündék.*

Nost-na-Lothion „Virágok Születésének ünnepe”, tavaszi ünnepség Gondolinban.

Nyár Kapuja lásd *Tarnin Austa.*

A Nyugat Urai a valák.

A Nyugati Tenger lásd *Nagy Tenger.*

Orcobal nagy ork harcos, Ecthelion vágta le.

Orfalch Echor a nagy szurdok a Határhegyekben, amelyen keresztül Gondolint meg lehetett közelíteni.

Orkok apám egy jegyzetében így írt: „Ezt a népet Morgoth tervezte és teremtette, hogy a tündékkel és emberekkel harcoljon; néha »kobold«-nak fordítják, pedig majdnem akkorák voltak, mint az emberek”, lásd *Glamhoth.*

Orome vala, Yavanna fia, a leghíresebb vadász; csak ő és Yavanna jött az óidőkben Középföldére. Naharon, fehér lován ő vezette a tündéket a Cuiviénen tavától induló nagy utazás idején.

Osse maia, Ulmo vazallusa, a *Valaquenta* így ír róla: „Ő az ura a tengereknek, amelyek Középfölde partjait mossák. Nem merül a

mélybe, a partokat meg a szigeteket kedveli, s örvend Manwe szeleinek; mert gyönyörét leli a viharban, s kacag, ha bömböl a hullám.”

Az Oszlop a gondothlim egyik háza, lásd *Penlod.*

Othrod az orkok egyik ura, Tuor vágta le.

Őrdomb lásd *Amon Gwareth.*

Őrzött Sík Gondolin völgye, *Tumladen.*

Palisor a távoli vidék Középfölde keleti részén, ahol a tündék felébredtek.

Palúrien Yavanna másik neve; a két nevet gyakran összekapcsolják. *Palúrien*t később a *Kementári* váltotta föl; mindkét név jelentése „a Föld királynője”, „a széles föld úrnője”.

Peleg fia, aki Indor fia, aki Fengel fia Peleg Tuor apja volt az első leszármazási tábla szerint (lásd *Tunglin*).

Pelóri lásd *Valinor hegyei.*

Penlod az Oszlop és a Hótorony házának ura Gondolinban.

Quendek a tündék korai neve, jelentése „hangokkal beszélők”; később a Cuiviénen tavától induló nagy utazás első seregének neve, lásd *Fénytündék.*

Rejtett Király Turgon.

Rejtett Királyság Gondolin.

Rejtett Nép lásd *Gondothlim.*

Rían Huor felesége, Tuor anyja; Anfauglithban halt meg Huor eleste után.

Rog a Harag Kalapácsa házának ura Gondolinban.

Salgant a Hárfa házának ura Gondolinban. „Vezérük, Salgant gyáva

volt.”

A Sasok Hasadéka a Gondolin körüli Határhegyek legdélebbi része. Tünde neve C*risthorn.*

Sas-víz lásd *Thorn Sir*.

Silpion a Fehér Fa; lásd *Valinor fái* és *Telperion.*

Sindák lásd *Szürke tündék.*

Sirion* Beleriand nagy folyója, mely az Eithel Sirionban („Sirion forrása”) ered, és elválasztja egymástól Kelet- és Nyugat-Beleriandot, majd a Nagy Tengerbe ömlik a Balari-öbölben.

Sorontur „Sasok királya”, lásd *Thorondor*.

Sötétség hegyei a Vashegyek.

Súlime a harmadik hónap, megfelel márciusnak.

Súlimo ez a név, amely Manwét mint szélistent jelenti, gyakran kapcsolódik a Manwe névhez. Nevezik „a levegő urának”; de csak egyszer találjuk meg a *Súlimo* pontos fordítását: „Arda Lélegzetének ura”. A kapcsolódó szavak *súya* „lélegzet” és *súle* „lélegezni”.

A száműzöttek a fellázadt noldák, akik visszatértek Középföldére Amanból.

A Száraz folyó a Határhegyekből fakadó folyó ágya, amely hajdan a Sirionba ömlött; Gondolin bejárata.

A Szárny Tuor és követői jele.

A Szivárvány a gondothlim egyik háza.

A Szökőkút a gondothlim egyik háza, lásd *Ecthelion.*

Szürke Krónikák lásd 155.

Szürke tündék a sindák. Ez volt a neve azoknak az eldáknak, akik

Beleriandban maradtak, nem mentek tovább nyugatra.

Taniquetil a Pelóri (Valinor hegyei) legmagasabb hegye és Arda legmagasabb csúcsa, ahol Manwe és Varda lakozik (Ilmarinban).

Taras Nevrast nyugati partfokán álló hatalmas hegy, alatta fekszik Vinyamar.

Tarnin Austa „A Nyár Kapuja”, nagy ünnepség Gondolinban.

Taur-na-Fuin* „Éj borította erdő”, azelőtt *Dorthonion* „Fenyvesek vidéke”, erdőségekkel tarkított felföld Beleriand északi határán.

Teiglin* a Sirion mellékfolyója, az Ered Wethrinben ered.

Telerek az eldák harmadik seregének neve a Cuiviénen tavától induló nagy utazás idején.

Telperion Valinor Fehér Fája.

Tengeri tündék az eldák harmadik seregének neve a Cuiviénen tavától induló nagy utazás alatt, lásd *Telerek*, és a jegyzetet 211.

Thingol az eldák harmadik seregének (a telereknek) a vezetője a Cuiviénen tavától induló nagy utazás idején; korábbi neve *Tinwelint.* Soha nem jutott el Kôrba; Doriath királya lett Beleriandban.

Thorn Sir kis patak a Cristhorn alatt.

Thornhoth „A sasok nemzetsége”.

Thorondor „Sasok királya”, az elda *Sorontur* név gnoma megfelelője; korábban *Thorndor*.

Timbrenting Taniquetil óangol neve.

Tulkas ez a vala „erőben és bátor tettekben a legnagyobb”, így ír róla a *Valaquenta:* „Ő érkezett utoljára Ardára, hogy segítse a valákat első csatáikban Melkor ellen. Kedveli a birkózást s az erő próbáit;

nem jár paripán, mert gyorsabban fut minden lábon járó lénynél, s nem ismeri a fáradtságot. Nem sokat törődik múlttal és jövővel, s tanácsadóként nem sokat ér, ám igaz barát.”

Tumladen „A simaság völgye”, az „Őrzött Sík” Gondolinban.

Tûn Valinor tünde városa; lásd *Kôr*.

Tunglin „A Hárfa népe”: a *Gondolin bukása* egy korai és félbehagyott szövegében így nevezik a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után Hithlumban élő népet. Tuor ebből a népből származik (lásd *Peleg*).

Tuor a híres Hador Lórindol („Aranyhajú Hador”) dédunokája. A *Leithian-ének*ben ez áll Berenről: „Oly híresen rettenthetetlen / volt Beren, hogy nép nevekben, / ki legbátrabb, övét sorolta / mindig s előre; *Hadoron* / *is túltesz…*”

Hadornak adta birtokául Dor-lómint Fingolfin, leszármazottai a Hador-házat alkották. Tuor apja, Huor a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában esett el, anyja, Rían pedig belehalt a bánatba. Huor és Húrin testvérek voltak, Dor-lómini Galdor fiai, aki Hador fia volt; Húrin volt az apja Túrin Turambarnak; Tuor és Túrin tehát első unokatestvérek voltak. De csak egyszer találkoztak, és nem tudták, ki a másik, mikor útjuk keresztezte egymását: erről olvashatunk a *Gondolin bukásá*ban.

Turgon Fingolfin második fia, Gondolin alapítója és királya, Idril apja.

Turgon hegyei lásd *Echoriath.*

Turlin rövid ideig eleinte ez *Tuor* neve.

Tündehon összefoglaló név a tündék országaira.

Tündérhon öble nagy öböl Aman keleti partján.

Uinen „a Tengerek Asszonya”; maia, Osse hitvese. Így ír róla a

Valaquenta: „…hajszálai behálóznak minden vizet az ég alatt. Szereti a sós habok minden lakóját s minden növényét; a tengerjárók hozzá fohászkodnak, mert meg tudja fékezni a hullámokat; meg tudja zabolázni Osse vadságát.”

Uldor, az elátkozott ő volt a vezetője bizonyos embereknek, akik Középfölde nyugati részére nyomultak be, és álnok módon Morgoth oldalára álltak a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában.

Ulmo a következő szövegrész a nagy vala arcképe, akinek „hatalma Manwéé után következik”, a *Valaquentá*ból, amely az összes valát bemutatja. „Ulmo mindig Arda egészével gondol, s nincs szüksége nyugvóhelyre. Meg aztán nem szeret a szárazföldön járni, s ritkán ölt testet, nem úgy, mint társai. Eru Gyermekeit nagy rémület fogta el mindig, ha látták; mert rettenetes a Tenger Királya, amikor fölágaskodik, akár a szárazföldet bekebelezni kívánó hatalmas hullám, fején sötéten habzó koronája, ezüstpáncélja odalent sötétzöldbe vész. Hangosak Manwe trombitái, de Ulmo hangja mély, mint az óceán legmélye, melyet csak ő láthatott.

Ám Ulmo mégis szereti a tündéket meg az embereket, s még akkor sem hagyta el őket, amikor magukra vonták a valák haragját. Néha láthatatlanul fölkeresi Középfölde partjait, vagy mélyen fölúszik egy-egy tengeröbölbe, s ott játszik nagy kürtjein, az Ulumúrokon, amelyek fehér kagylóból készültek; s aki meghallja ezt a muzsikát, a szíve mélyén örökké hallani fogja, s attól kezdve örökké a tengerre vágyik. Ám Középfölde lakosaihoz Ulmo többnyire olyan hangokon szól, amelyekről úgy vélik, hogy csupán a vizek zenéje. Mert ő az ura minden tengernek, tónak,

folyónak, forrásnak és pataknak; ezért mondják a tündék, hogy Ulmo szelleme folyik a világ vénáiban. Így aztán Ulmo hírt kap, még a mélyben is, Arda minden szükségéről és bánatáról.”

Ulmonan Ulmo palotája a Külső Tengerben.

Ungoliant a hatalmas pók, Homályszövő, aki Arvalinban élt. Ez áll róla a *Quenta Noldorinwá*ban: „Ott [Arvalinban] lakozott titkon és ismeretlenül Ungoliant, Homályszövő, pók alakjában. Nem tudni, honnan jött, talán a külső sötétségből, amely a Világ Falain kívül terül el.” Lásd *Külső Tenger*.

Az Üllő a Harag Kalapácsa házának jelképe Gondolinban.

Vakondok a fekete vakondok volt Meglin és háza jele.

Valák Arda uralkodó erői; néha úgy emlegetik őket, „az Erők”. Eleinte kilenc vala volt, ahogy a *Vázlat*ban olvassuk, de Melkor (Morgoth) már nem számít közéjük.

Valinor a valák lakóhelye Amanban, lásd *Valinor hegyei*.

Valinor hegyei a nagy hegyvonulat, amelyet a valák emeltek, amikor Amanba érkeztek. Nevezik *Pelóri*nak is, hatalmas félkörben vonult északról délre Aman keleti partjai mentén.

Valinor Két Fája *Silpion* a Fehér Fa, *Laurelin* az Arany Fa; lásd a 17–18. oldalon, ahol leírást találni róluk, valamint *Glingol és Bansil*.

Valmar a valák városa Valinorban.

Vána a valák királynőinek egyike, Orome hitvese; „az Örökifjú”.

Varda Manwe hitvese, akivel a Taniquetilen lakozik; legnagyobb a valák királynői közül; a csillagok készítője. Gnoma nyelven a neve *Bredhil* vagy *Bridhil*.

Vashegyek „Morgoth hegyei” északon. De a név előfordulása a *Mese* eredeti kéziratában a korábbi időre megy vissza (EM 33.), amikor

a *Vashegyek* név a később Árnyhegységnek nevezett hegyláncot jelölte *(Ered Wethrin):* lásd a *Vashegyek* jegyzetét, 216. A 33. oldalon javítottam a szöveget ebben a könyvben.

Vaspokol Angband, lásd a *Vashegyek* jegyzetét

A Világ Erői a valák.

Vinyamar* Turgon háza Nevrastban, a Taras alatt, mielőtt Gondolinba ment.

A Vizek Ura lásd *Ulmo.*

Voronwe gondolini tünde, az egyetlen tengerész, aki a Turgon által a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatája után nyugatra küldött hét hajó legénységéből életben maradt, ő vezette Tuort a rejtett városba. Nevének jelentése „hűséges”.

Wingelot „Habvirág”, Earendel hajója.

Yavanna Varda után Yavanna a legnagyobb a valák királynői közül. Ő a „Gyümölcsadó” (neve is ezt jelenti), és „szívének kedves minden, ami csak növekszik a földön”. Yavanna dalolta életre a Fákat, melyek fényt árasztottak Valinorra, Valmar kapuja előtt, lásd *Palúrien.*

Ylmir *Ulmo* nevének gnoma formája.

Zajló Jég Arda legészakibb részén volt egy szoros a „nyugati világ” és Középföld tengerpartja között; egy írásban ez áll a Zajló Jégről: „… volt egy keskeny tengerszoros, ahol a Körülölelő Tenger [lásd *Külső Tenger*] hideg habjai meg Belegaer hullámai összevegyültek, ahol nagy volt a köd, és gyilkos-hideg a pára, s a tengeráramlatok egymásnak csapódó jéghegyeket és zajló jeget sodortak. Ez volt a *Helcaraxe.*”

Zöldlevél Legolas a Fa házából való gondolini tünde, aki éjszaka látó

volt.

KIEGÉSZÍTŐ JEGYZETEK

AINUK

Az *ainuk*, magyarul „a Szentségesek” apám világteremtés-mítoszából származnak. Az eredeti koncepció egy 1964-es levél szerint (amelyből idéztem a 15. oldalon) abból az időből származik, amikor „a még befejezetlen szótár[20] csapatában” állt alkalmazásban 1918–1920 között: „Oxfordban írtam egy világeredet-elméleti mítoszt *Az ainuk muzsikája* címmel, meghatározva az Egyetlen, a transzcendens Teremtő viszonyát a valákhoz, az »Erőkhöz«, az angyali először teremtettekhez, és szerepüket az Őseredeti Terv elrendelésében és véghezvitelében.”

Úgy tűnhet, hogy Gondolin bukásának meséjéhez nem sok köze van a világteremtés mítoszának, ám remélem, hamarosan kiderül, miért teszem ezt a kitérőt.

A „világeredet-elméleti mítosz” központi koncepciója benne áll a címben: *Az ainuk muzsikája*. Későbbi változatot apám csak az 1930-as években írt *Ainulindale (Az ainuk muzsikája)* címmel, amely lényegében szorosan követte az eredeti szöveget. Ebből a változatból vettem az idézeteket az itt következő, igen rövid összefoglalóhoz.

A Teremtő Erő az Egyetlen, akit gyakran neveznek Ilúvatarnak is;

a szó jelentése „Mindenek Atyja”, a Világmindenség Atyja. Ebben a munkában az áll, hogy minden más előtt Eru az ainukat teremtette, „akik gondolatának szülöttei voltak, s vele voltak, mielőtt bármi mást teremtett volna. S ő szólt hozzájuk, zenei témákat adott nekik. S azok énekeltek előtte […], mindegyikük csak egyedül énekelt […], míg a többiek hallgattak”. Ez volt az ainuk muzsikájának a kezdete: mert Ilúvatar összehívta valamennyiüket, s „fenséges dallamot tárt eléjük”, hogy abból „közös harmóniában Nagy Muzsikát” formáljanak.

Amikor Ilúvatar a muzsikát bevégezte, tudatta az ainukkal, hogy lévén Mindenek Ura, átalakította, amit énekeltek és muzsikáltak: Létezővé tette, hogy alakja és léte legyen, ahogyan maguknak az ainuknak. Azután kivezette őket a sötétségbe.

Ám amikor az Üresség kellős közepére értek, csodálatos szépséget láttak ott, ahol korábban üresség volt. És Ilúvatar így szólt: „Íme a muzsikátok! Mert akaratomból alakot öltött, és immár kezd kibontakozni a világ története.”

Ezt a részt a kötet egyik igen fontos szakaszával zárom. Ilúvatar beszél Ulmóval a Vizek Urának birodalmáról. Így folytatódik:

> Amint Ilúvatar szólt Ulmóval, az ainuk látták a világ kibontakozását és annak a történetnek a kezdetét, amelyet Ilúvatar sugallt nekik zenei témák formájában. Mivel az ainuk emlékeznek Ilúvatar szavaira, s mind ismerik a maguk részét a muzsikában, az ainuk sokat tudnak arról is, ami lesz, s kevés maradhat rejtve előttük.

Ha ezt a szakaszt odahelyezzük Ulmo jóslata mellé Earendelről, amelyet „csodásnak” neveztem (EM 35.), kiderül, hogy Ulmo igen

messzire tekintett vissza az időben, hogy biztosan tudja, mit hoz a közeljövő.

Az ainukkal kapcsolatban még egy fontos mozzanatot észre kell vennünk. Hogy ismét az *Ainulindalé*t idézzem:

> Ahogy nézték, beleszerettek a világ szépségébe, s lekötötte őket az ott alakuló történet, s akkor nyugtalanok lettek. Így történt hát, hogy az ainuk némelyike még mindig Ilúvatarral lakozik a világ határain túl […] Ám sokan, köztük a leghatalmasabbak és a legszebbek, Ilúvatar engedelmével leszálltak a világba, és ott lakoznak, magukra öltve az Idő alakját és öltözékét […].
>
> Akkor azok, akik akartak, leszálltak, és beléptek a világba. Ám Ilúvatar azt a föltételt szabta, hogy hatalmukat attól kezdve a világ foglalja magába, s azzal bukjon; és a további célját velük Ilúvatar nem fedte föl.
>
> Így jöttek a világba az ainuk, akiket mi valáknak vagy az Erőknek nevezünk, és számos helyen lakoztak: az égbolton vagy a tenger mélyén vagy a Földön vagy Valinorban, a Föld határán. És a négy legnagyobb Melko és Manwe és Ulmo és Aule volt.

Ezt Ulmo portréja követi, ahogy *Az ainuk muzsikájá*ban szerepel (lásd kötetünk 162. oldalán).

Az előbbiekből következik, hogy az *ainuk* terminus (egyes számban *ainu*) használható a *valák* (egyes száma *vala*) helyett: például „az ainuk ültették a szívébe” (31.).

Végül hozzá kell tennem, hogy ebből a rövid vázlatból *Az ainuk muzsikájá*ról szándékosan kihagytam a Teremtés történetének egyik

fontos szálát: Melko/Morgoth hatalmas és romboló szerepét.

EARENDEL EREDETE

Az itt következő szöveg egy hosszú levélből származik, amelyet apám 1967-ben írt a történetében szereplő nevek képzéséről és a történetén kívüli nevek beemeléséről.

Az elején megjegyezte, hogy az *Earendil* (a későbbi alak) egyszerűen az óangol Éarendel szóból származik, mert ezt a szót különlegesen szépnek tartotta. „Továbbá – folytatta – e szó alakja erősen azt sugallja, hogy eredetileg személynév, nem közönséges főnév.” Más nyelvek vonatkozó alakjaiból arra következtetett, hogy biztosan valamilyen csillagászati mítoszhoz tartozik, és egy csillag vagy csillagcsoport neve.

„Véleményem szerint – írta – az óangol előfordulások egyszerűen arra mutatnak, hogy egy olyan csillagról van szó, amely megelőzi a pirkadatot (legalábbis az angol hagyomány szerint): ezt nevezzük mi *Vénusz*nak, a hajnalcsillag, amelyet vakító fénnyel látunk ragyogni napkelte előtt. Legalábbis én így gondolom. 1914 előtt írtam egy »verset« Earendelről, aki ragyogó szikraként futott ki hajójával a Nap kikötőjéből. Beemeltem a mitológiámba – amelyben főszerepet játszó tengerész lett, idővel hírhozó csillag, és az emberek számára a remény jele. Az *Aiya Earendil Elenion Ancalima,* »köszöntlek, Earendel, csillagok legfényesebbike«, távolról az Éala Éarendel engla beorhtastból származik.”

A távolság valóban nagy. Az utóbbi óangol szavak a *Crist* című

versből valók, ahol így szerepelnek: Éala! Éarendel engla beorhtast ofer middangeard monnum sended.[21] De bármennyire különösnek látszik is első ránézésre, a fenti levélben idézett tünde szavak – *Aiya Earendel Elenion Ancalima – A Gyűrűk Urá*nak *A Banyapók odúja* című fejezetéből valók. Amint a Banyapók közeledett Samuhoz és Frodóhoz a sötétségben, Samu elkiáltotta magát: „Az Úrnő ajándéka! A csillag-üvegcse! Amiről azt mondta, hogy a sötétben majd világít! A csillag-üvegcse!” Elcsodálkozva feledékenységén, Frodó „keze lassan benyúlt a zubbonya alá, s lassan fölemelte Galadriel üvegcséjét […]. A sötétség visszavonult előle, s végül szinte nagy, levegővel teli kristálygömb közepén ragyogott. A kéz, amely tartotta, fehéren sziporkázott.

Frodó csodálkozva nézte a mesébe illő ajándékot, amit oly régen hordott magánál, anélkül, hogy értékét, erejét sejtette volna. Ritkán jutott eszébe útközben, amíg a Morgul-völgybe nem értek, használni sosem használta, nehogy a fény elárulja őket. – *Aiya Earendil Elenion Ancalima!* – kiáltotta, s nem tudta, mit mond; mert mintha más hangja szólt volna az övével, tisztán, az odú mocskos levegőjével be nem szennyezetten.”[22]

Az 1967-es levélben apám azzal folytatta, hogy „a nevet nem lehetett csak úgy beemelni: el kellett helyezni a tünde nyelvi helyzetben, amikor ez a személy helyet talált a legendában. És ekkor, réges-régen a »tünde nyelv« történetében, amely több bizonytalan gyerekkori próbálkozás után akkoriban kezdett határozott formát ölteni, amikor a név beemelése megtörtént, keletkezett az általános tünde AYAR »tenger« tő, amelyet elsősorban a Nyugat Nagy Tengerére szoktak mondani, valamint a (N)DIL igei elem, amelynek jelentése »szeretni,

ragaszkodni valamihez«. Earendil szereplője lett a legkorábbi (1916–1917-ben) írott legendáknak… Tuort meglátogatta Ulmo, az egyik legnagyobb vala, a tengerek és vizek ura, és Gondolinba küldte. A látogatás kielégíthetetlen vágyat ébresztett Tuor szívében a tenger után, így választotta a nevet a fiának, akinek ezt a vágyakozást továbbadta.”

A HÁROM TÜNDE NÉP **A HOBBIT***BAN*

*A hobbit*ban (Nyolcadik fejezet, *Legyek és pókok,* a vége felé) olvashatók a következő sorok:

> A lakomázó lények ugyanis erdőtündék voltak […]. Mások voltak ők, mint a nyugati nemestündék, veszélyesebbek és nem annyira bölcsek. Legtöbbjük (akárcsak a dombok és hegyek közt élő rokonságuk) azokból az ősi törzsekből származott, amelyek sosem vándoroltak el a nyugati Tündehonba. A fénytündék, a bölcstündék és a tengertündék viszont odamentek, ott éltek időtlen időkön át, egyre szebbek, bölcsebbek és műveltebbek lettek, feltalálták varázserejüket s a szépséges és csudás holmik készítésének tudományát, és később néhányan közülük visszatértek a Nagyvilágba.[23]

Ezek az utolsó szavak a lázadó noldákra vonatkoznak, akik elhagyták Valinort, és Középföldén a Száműzöttek néven ismerték őket.

HÚRIN ÉS GONDOLIN

Ez a történet egy viszonylag késői szövegben fordul elő, amelyet apám *Szürke Krónikák*nak nevezett (lásd erről kötetünk 155. oldalát). Elbeszéli, hogy Húrin és fivére, Huor (Tuor apja) „mindketten harcra keltek az orkok ellen, még Huor is, akit nem lehetett visszatartani, pedig még csak tizenhárom éves volt. Ám kis csapatukat elszakították a többiektől, s a Brithiach gázlójáig üldözték, ahol elfogták vagy levágták volna őket, ha Ulmo hatalma nem olyan nagy még mindig a Sirion vizében. Köd szállt föl a folyóról, s elrejtette őket ellenségeik elől, s a Brithiachon át Dimbarba menekültek, s a hegyek között meg a Crissaegrim csupasz falai alatt kóboroltak, míg teljesen meg nem zavarta őket az a csalóka vidék, s nem tudták, merre kell továbbmenni vagy visszatérni. Akkor Thorondor meglátta őket, és két sast küldött a segítségükre, és a sasok elvitték őket a Határhegyeken túlra, Tumladen titkos völgyébe, Gondolin rejtett városába, amelyet ember még nem látott.”

Turgon király szívesen fogadta őket, mert Ulmo tanácsolta neki, hogy bánjon kedvesen Hador házával, ahonnan szükség esetén majd segítséget kap. Egy évig lakoztak Gondolinban, és azt beszélik, hogy ez alatt az idő alatt Húrin megtudott egyet s mást Turgon király titkairól és céljairól; mert Turgon nagyon szerette, és Gondolinban kívánta tartani őket. Ám ők vissza akartak térni nemzetségükhöz, osztozni a harcokban és a gyászban, amely osztályrészük volt. Turgon engedett az óhajuknak, és azt mondta: „Ahogyan jöttetek, úgy is mentek, ha Thorondor hajlandó. Fáj nekem ez a válás, ám kis idő múlva – az eldák időszámítása szerint – talán újra találkozunk.”

A történet Maeglin ellenséges szavaival végződik, aki erősen

kifogásolta a király nagylelkűségét velük szemben. „A törvény engedékenyebb, mint korábban – mondta –, másként nem lenne más választásotok, mint hogy itt maradjatok életetek végéig.” Erre Húrin azt válaszolta, ha Maeglin nem bízik bennük, esküt tesznek; és megesküdtek, hogy sosem árulják el Turgon titkait, és titokban tartják mindazt, amit a birodalmában láttak.

Évekkel később Tuor azt mondja Voronwénak, amikor a tengerparton állnak Vinyamarban (VV 121.): „Ami pedig a jogomat illeti, hogy Turgont keressem: Huor fia Tuor vagyok, rokona Húrinnak, akinek nevét Turgon nem fogja elfeledni.”

*

Húrint élve fogták el a Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájában. Morgoth a szabadságot ígérte neki vagy hadserege főkapitányságát, „ha elárulja, hol található Turgon erőssége”. A kérést Húrin a lehető legmerészebben és a legnagyobb megvetéssel elutasította. Akkor Morgoth egy kőtrónusra ültette magasan a Thangorodrim oldalán; és azzal kínozta, hogy Morgoth szemével látta szeretteinek komisz sorsát, és semmi nem kerülhette el a figyelmét. Húrin huszonnyolc éven át szenvedett így. Annak letelte után Morgoth elengedte. Úgy tett, mintha megszánta volna a teljesen legyőzött ellenséget, de hazudott. A *Szürke Krónikák* bővített változatában, amelyben szerepel ez a történet, „Húrin vándorlásai”, Húrin végül Echoriathba érkezik, a Gondolint körülfogó Határhegyekbe. De nem találja a továbbvezető utat, ott áll végső elkeseredésében „a hegyek szigorú csöndje előtt… Végül egy magas sziklán állva kitárta a karját, Gondolin felé tekintve, és teli torokból kiáltotta: »Turgon! Húrin szólít. Ó, Turgon, nem hallasz hát

rejtett csarnokodban?« De nem jött válasz, és csupán a szél susogott a száraz fűben… Mégis voltak fülek, amelyek hallották Húrin szavait, és szemek, amelyek jól megjegyezték mozdulatait; és rövidesen jelentették is az északi Sötét Trónnak. Akkor Morgoth mosolygott, mert most már tudta, merrefelé lakozik Turgon, bár a sasok miatt még soha egyetlen kéme sem látta az országot a Határhegyek mögött.”

Itt ismét azt láthatjuk, hogy apám változtatott a történeten azzal kapcsolatban, hogyan fedezte fel Morgoth a Rejtett Királyság helyét (90–91.). Ez a szöveg egyértelműen ellentmond a *Quenta Noldorinwá*nak (100.), ahol világos az orkok által elfogott Maeglin árulása: „…azzal váltotta meg életét és szabadságát, hogy elárulta Morgothnak Gondolin helyét, és azt is, hogyan lehet odajutni és megostromolni. Igencsak örvendett Morgoth…”

A történet véleményem szerint továbblép a fenti bekezdés fényében, ahol Húrin kiáltásai leplezték le Gondolin helyét, „Morgoth örömére”. Ez látszik abból, amit apám ezen a ponton hozzátett a kéziratban:

> Később, miután Maeglint elfogták, és árulással akarta megvásárolni a szabadságát, Morgoth nevetve ezt válaszolta: „A régi hírek mit sem érnek. Ezt tudom már, nem könnyű engem becsapni!” Ezért Maeglinnek többet kellett ígérnie – azt, hogy aláássa Gondolin ellenállását.

MANDOS JÓSLATA

*A mitológia vázlatá*nak az Előszóban idézett részletében (17 skk.) írtam, hogy amikor a noldák elhajóztak Valinorból, mert fellázadtak a valák ellen, Mandos hírnököt küldött hozzájuk, aki egy magas szikláról figyelmeztette őket, hogy térjenek vissza, és amikor megtagadták, kinyilatkoztatta Mandos jóslatát a jövőről. Itt közlök erről egy részletet. A szöveg az első változat a *Valinor krónikái*ból, amelynek végső változata a *Szürke Krónikák* (lásd *A történet fejlődése* 143.). Ez a legelső változat ugyanabban az időszakban született, amikor a *Quenta Noldorinwa.*

> [A távozó noldók] olyan helyre értek, ahol magas szikla nyúlik a part fölé, és ott állt Mandos, vagy a hírnöke, és elhangzott Mandos átka. A testvérgyilkosság miatt megátkozta Feanor házát, továbbá – kevésbé szigorúan bár – mindenkit, aki követte őket, vagy részese volt vállalkozásuknak, hacsak vissza nem térnek, hogy ítéletet mondjanak fölöttük, és elnyerjék a valák bocsánatát. Ám ha nem teszik, balszerencse és csapások fogják sújtani őket, és rokon mindig elárulja rokonát; és esküjük ellenük fordul; és egyfajta halandóság lesz úrrá rajtuk, hogy könnyen elvegye életüket fegyver, kínzás vagy bánat, és idővel elhalványuljanak a fiatalabb faj előtt. És sok mindent megjósolt előre sötéten, ami később bekövetkezett, intve őket, hogy a valák el fogják zárni visszatérésük elől Valinort.
>
> Ám Feanor megkeményítette szívét, és kitartott; és így tett, vonakodva bár, Fingolfin népe is, érezve, hogy a vérrokonság megköti őket, és félve az istenek haragját (mert Fingolfin házából sem mindenki volt bűntelen a testvérgyilkosságban).

Lásd még Ulmo Tuorhoz intézett szavait Vinyamarban (VV 117–118).

NIRNAETH ARNOEDIAD: A MEGSZÁMLÁLHATATLAN KÖNNYEK CSATÁJA

A *Quenta Noldorinwá*ban ezt olvassuk:

> Most el kell mondanunk, hogy Huan és Lúthien tettei és Thû tornyainak [Tol Sirion, a Vérfarkasok Szigete; később > Sauron tornya] lerombolása után Maidros, Feanor fia rájött, hogy Morgoth nem sérthetetlen, de el fogja őket pusztítani egyenként, ha nem alkotnak szövetséget és tanácsot. Ez volt Maidros Szövetsége, amelyet bölcsen eltervezett.

Ez a gigászi csata volt a legpusztítóbb Beleriand háborúinak történetében. A szövegekben sokszor szóba kerül a Nirnaeth Arnoediad, mert a tündéket és az embereket teljesen legyőzték, és bekövetkezett a noldák pusztulása. Fingont, a noldák királyát, Fingolfin fiát és Turgon fivérét levágták, birodalma összeomlott. Igen figyelemreméltó esemény a csata kezdetén Turgon közbelépése, amellyel megtöri Gondolin elzárkózását: az eseményről így ír a *Szürke Krónikák* (amelyről *A történet fejlődése* 155. oldalán esik szó):

> Mindenki örömére és csodálkozására hangos kürtszó harsant, és felvonult egy sereg, amelyre nem számítottak. Turgon serege

> volt az Gondolinból, tízezer fővel, csillogó páncélokkal és hosszú kardokkal, akik délebbre állomásoztak a Sirion hágóját őrizve.

A *Szürke Krónikák*ban van egy figyelemre méltó szakasz Turgon és Morgoth viszonyáról is.

> Ám egy dolog mélységesen nyugtalanította Morgotht, és beárnyékolta diadalát; Turgon, akit a legjobban szeretett volna elfogni, kimenekült a hálóból. Mert Turgon Fingolfin híres házából származott, és immár a noldák jogos királya volt, és Morgoth a legjobban félte és gyűlölte Fingolfin házát, mert Valinorban kigúnyolták, és barátságban voltak Ulmóval, és a sebek miatt, amelyeket Fingolfin ejtett rajta a csatában. Mi több, a szeme régen megakadt Turgonon, és sötét árnyék szállt szívére, annak előérzete, hogy egyszer majd – az időpontot még a végzet rejti – Turgon hozzá rá a pusztulást.

VASHEGYEK

Első pillantásra úgy tetszik a korai szövegekből, hogy *Hisilóme (Hithlum)* nem azonos a későbbi Hithlummal, mivel a Vashegyeken *túl* van. Arra a következtetésre jutottam azonban – és következtetésem helyesnek is bizonyult –, hogy csupán névváltozás történt. Szerepel másutt az *Elveszett mesék*ben, hogy miután megszökött valinori fogságából, Melko „új lakhelyet készített magának észak ama vidékén, ahol a Vashegyek nyúlnak igen magasra szörnyűségesen”; másutt azt

olvassuk, hogy Angband a Vashegyek legészakibb erősségeinek gyökerei alatt volt: a hegyeket az alattuk lévő „Vaspokol” miatt nevezték Vashegyeknek.

A magyarázat az, hogy a „Vashegyek” név eredetileg egy olyan hegylánc neve volt, amely később az „Árnyékhegység” vagy „Árnyhegység” nevet kapta *(Ered Wethrin).* (Lehetséges, hogy miközben ezt egybefüggő hegyláncnak lehet tekinteni, déli nyúlványa, Hithlum déli és keleti fala megkülönböztető nevet kapott Angband szörnyűséges északi csúcsaitól, amelyek közül a legmagasabb a Thangorodrim.)

Sajnos a *Hisilóme* címszót nem változtattam meg a *Beren és Lúthien*ben, ahol az áll: „mégpedig azért” nevezték így, „mert alig kap napot a tőle keletre és délre magasodó Vashegyek mögül”. A mostani szöveg 33. oldalán a „Vas” helyett „Árnyék” szerepel.

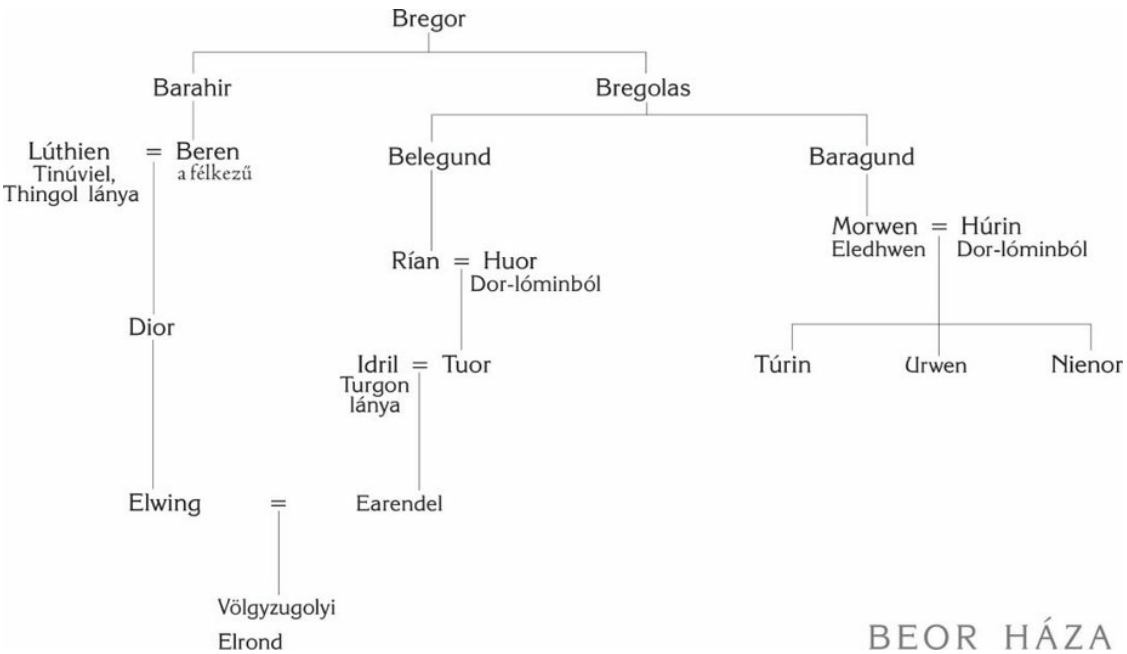
Bregor
Barahir
Bregolas
Lúthien = Beren
Tinúviel, Thingol lánya
a félkezű
Belegund
Baragund
Morwen = Húrin
Eledhwen
Dor-lóminból
Rían = Huor
Dor-lóminból
Dior
Idril = Tuor
Turgon lánya
Túrin
Úrwen
Nienor
Elwing = Earendel
Völgyzugolyi Elrond

BEOR HÁZA

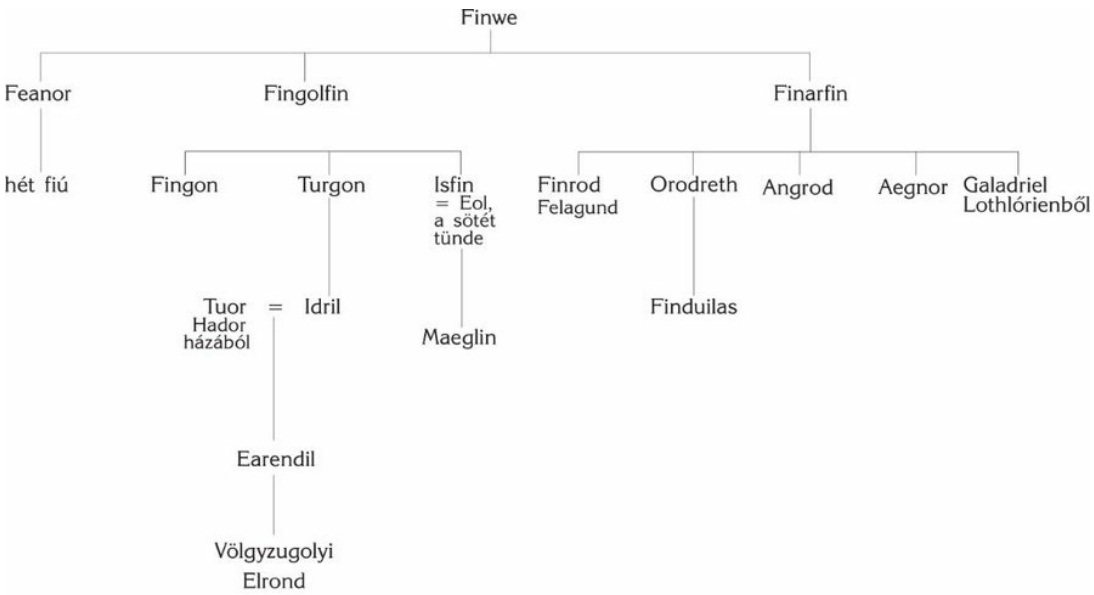

A NOLDÁK HERCEGEI

JEGYZETEK

1 Bizonyítandó, hogy ez nem a képzelet szüleménye, 1944 májusában apám ezt írta egyik levelében: „Új figura lépett színre (biztos vagyok benne, hogy nem én találtam ki, még csak nem is akartam, bár kedvelem, de itt jön Ithilien erdőségében): Faramir, Boromir öccse.”

2 Tandori Dezső fordítása.

3 Göncz Árpád fordítása.

4 A nolda (korábban noldó) tündék *gnoma* néven való említéséről lásd *Beren és Lúthien*, 32–33. Itt és a továbbiakban a *Beren és Lúthien* esetében a magyar kiadás oldalszámaira hivatkozunk *(a szerk.)*.

5 Finwe volt a noldók vezére a Cuiviénenből megtett hosszú úton. A legidősebb fia Feanor volt; a második fia Fingolfin, Fingon és Turgon apja; a harmadik fia Finarfin, Finrod Felagund apja.

6 Gondolin népe.

7 A Megszámlálhatatlan Könnyek Csatájának színhelye.

8 Gy. Horváth László fordítása.

9 Ez a mondat kihúzandóként volt megjelölve x jellel, de helyette másik nem volt.

10 A szöveg itt kissé zavaros az elsietett változtatások miatt. Ebben az átiratban az áll, hogy „Rían a vadonba vonult”, és Tuor ott

született; és „sötét tündék nevelték; Rían pedig lefeküdt, és meghalt az Elesettek Dombján. Tuor pedig Hithlum erdőségében nőtt fel, és az arca szép volt, és a termete szálas…” Ebben az átiratban tehát nincs szó arról, hogy Tuor rabszolga lett volna.

11 Ez Círdan, a Hajóács, aki *A Gyűrűk Urá*ban Szürkerév uraként szerepel a Harmadkor végén.

12 Itt a gondosan írt kézirat véget ér, és csupán egy cédulára odavetett, nyers szöveg következik.

13 A lektor valójában csupán *A szilmarilok* néhány oldalát látta, bár ennek nem volt tudatában. Mint a *Beren és Lúthien*ben említettem, ezeket az oldalakat a *Leithian-ének*hez hasonlította annak rovására, nem tudván, mennyi közük van egymáshoz; és *A szilmarilok* iránti lelkesedésében azt mondta, hogy a mese „olyan szemléletes tömörséggel és méltósággal van előadva, amely fogva tartja az olvasó érdeklődését az olvashatatlan kelta nevek ellenére is. Van benne valami vad, csillogó szemű szépség, amely zavarba ejt minden angolszászt a kelta művészettel szemben.”

14 A *Középföld Története* című tizenkét kötetes könyvsorozat tizedik része, magyarul még nem jelent meg *(a szerk.)*.

15 Kissé megváltoztatva ugyanezt mondja Tuor Voronwénak Vinyamarban (VV 121.).

16 Ébredésük helyéről.

17 Gy. Horváth László fordítása.

18 A *Valinor elrejtése* részleteit Tandori Dezső fordította.

19 Gy. Horváth László fordítása.

20 Tolkien pályája kezdetén részt vett az *Oxford English Dictionary*

munkálataiban *(a szerk.)*.

21 „Üdvöz légy, Earendel, legfényesebb angyal, / kit az emberekhez a középső földre küldtek.”

22 Göncz Árpád fordítása.

23 Juhász Zsigmond fordítása.

TARTALOM

Bevezető

Előszó

GONDOLIN BUKÁSÁNAK MESÉJE

Az eredeti mese

A legkorábbi szöveg

Turlin és Gondolin számkivetettjei

A történet *A mitológia vázlata* szerint

A történet a *Quenta Noldorinwa* szerint

A végső változat

A történet fejlődése

Befejezés

*A mitológia vázlatá*nak befejezése

A *Quenta Noldorinwa* befejezése

Beleriand térképe

Névmagyarázat

Kiegészítő jegyzetek

Jegyzetek

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.

www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu

Forgalmazza:
eKönyv Magyarország Kft.
www.ekonyv.hu
Elektronikus könyv: Ambrose Montanus

Felhasznált betűtípusok
EB Garamond – SIL Open Font License
Noto Serif – Apache License 2.0